

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

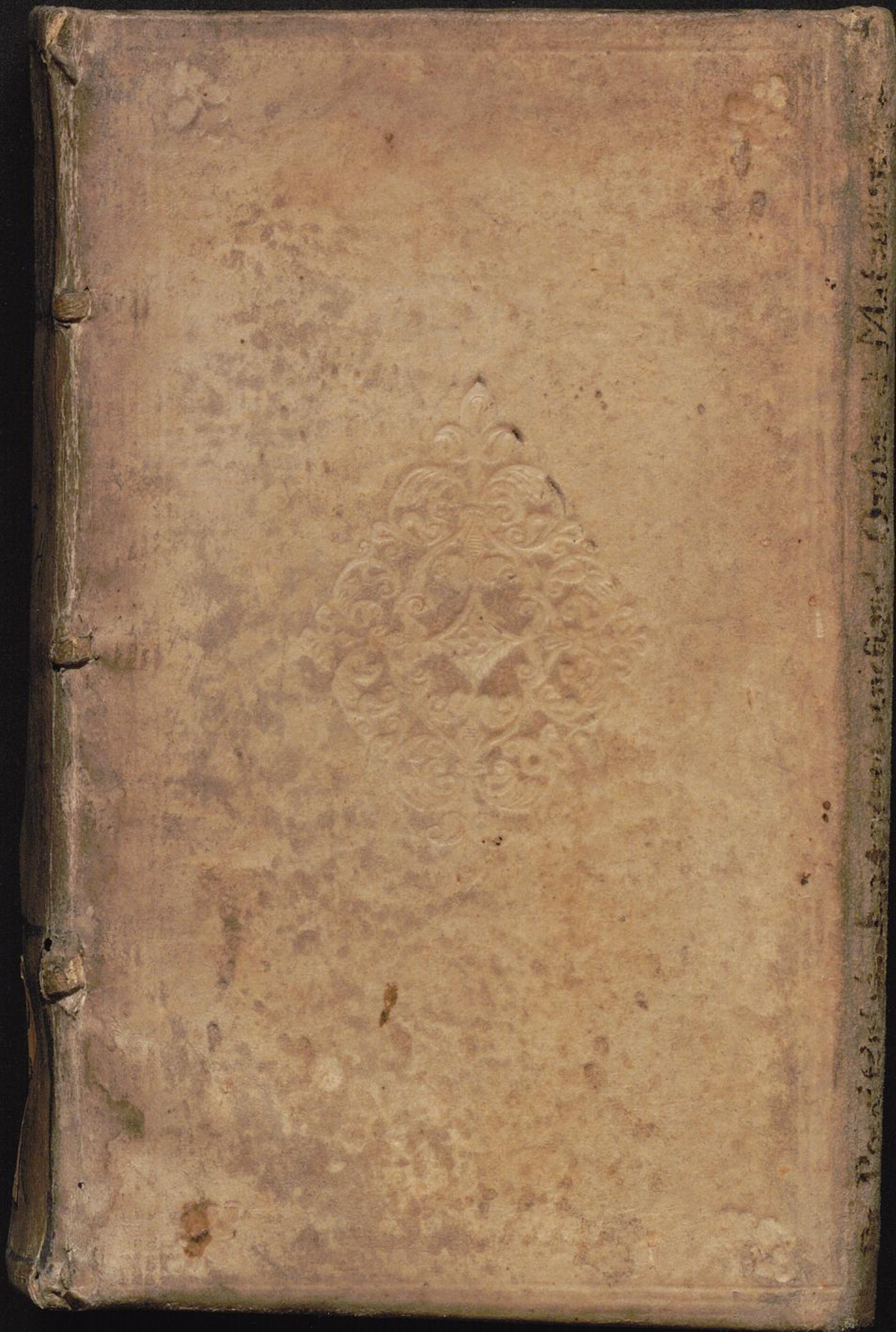
De|| EXTREMA VNCTIO-||NE, ORDINE, ET MATRI-||MONIO.|| SINGVLIS LIBRIS
EX-||PLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

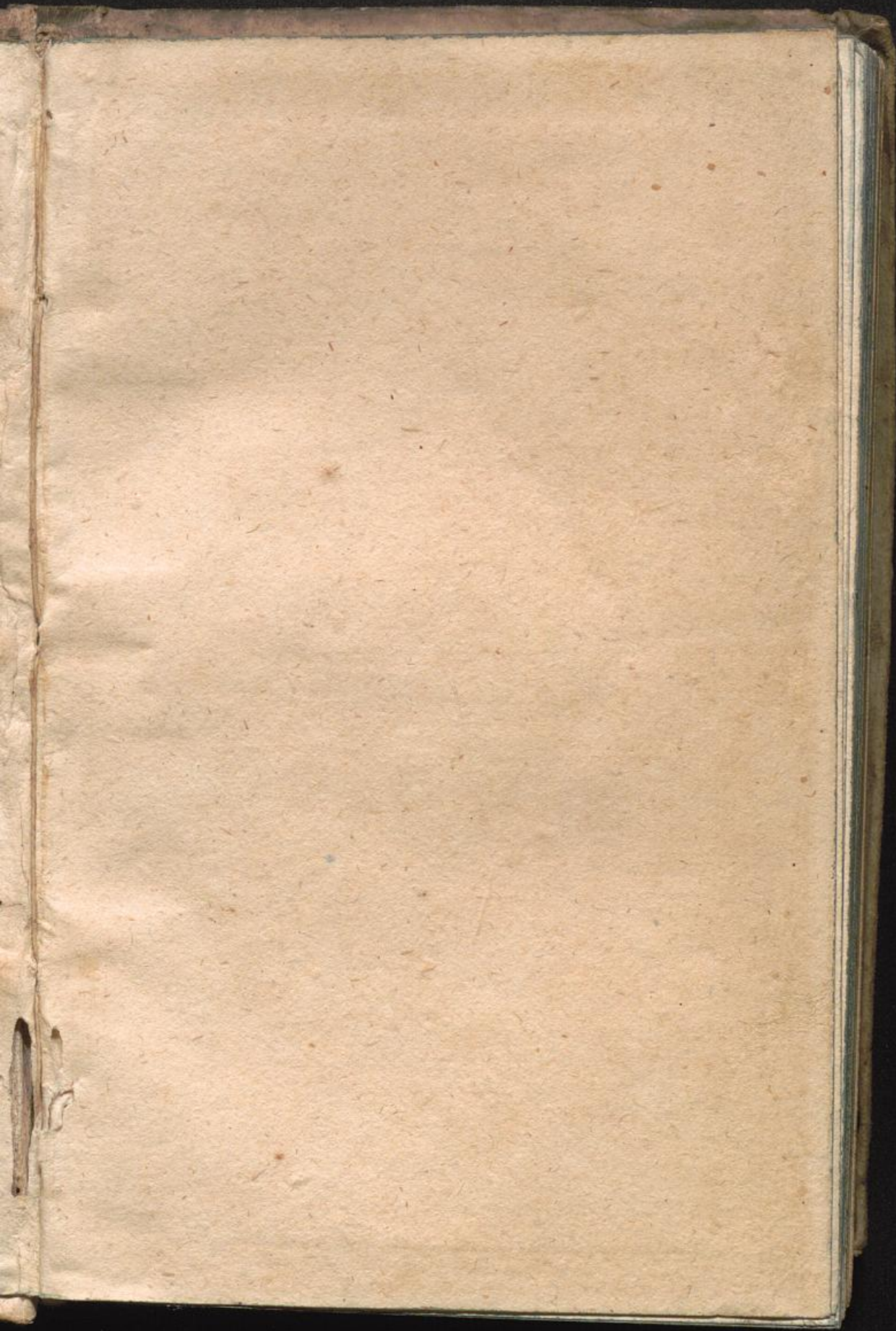
Ingolstadii, [1599]

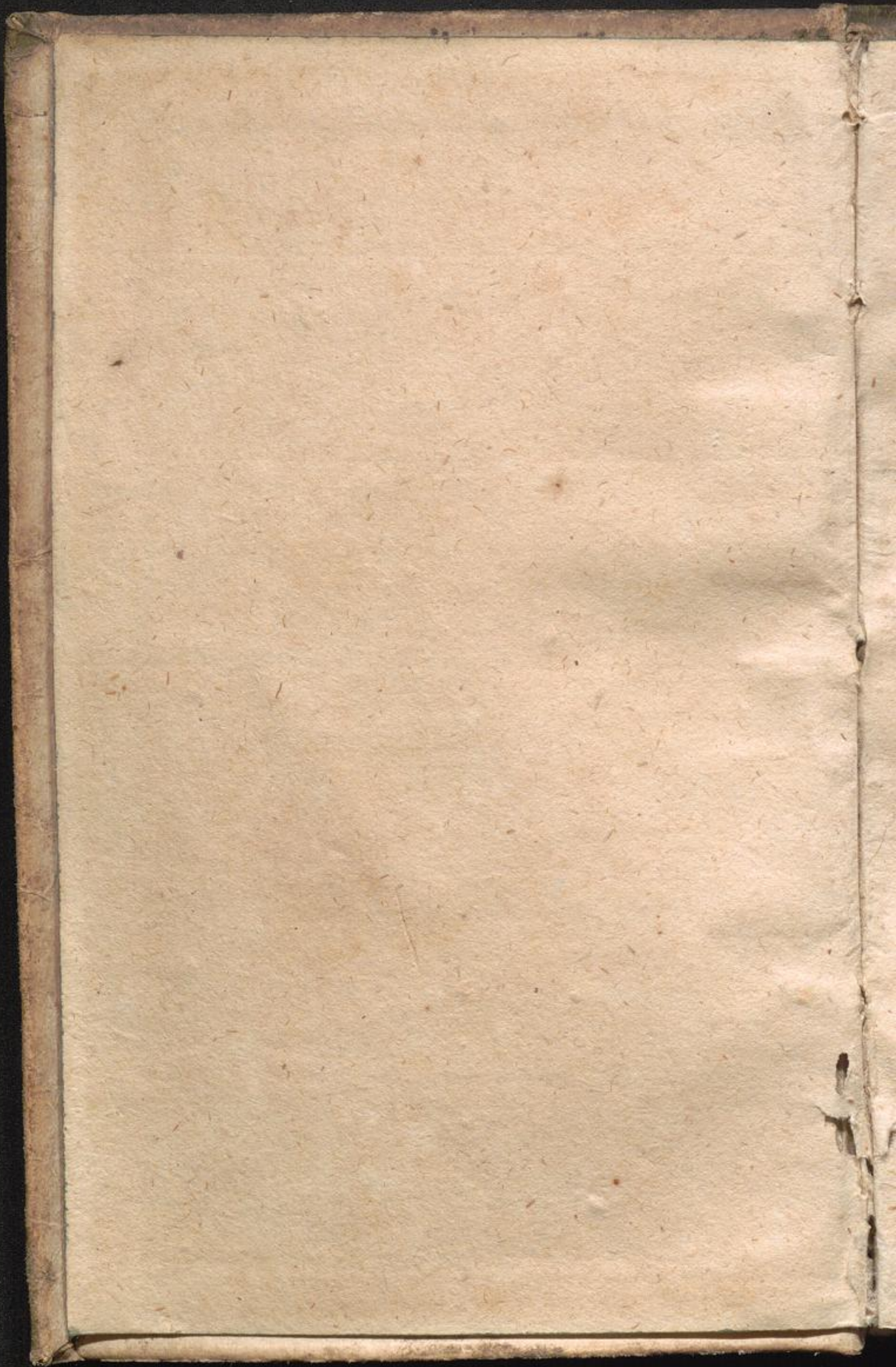
VD16 B 1607

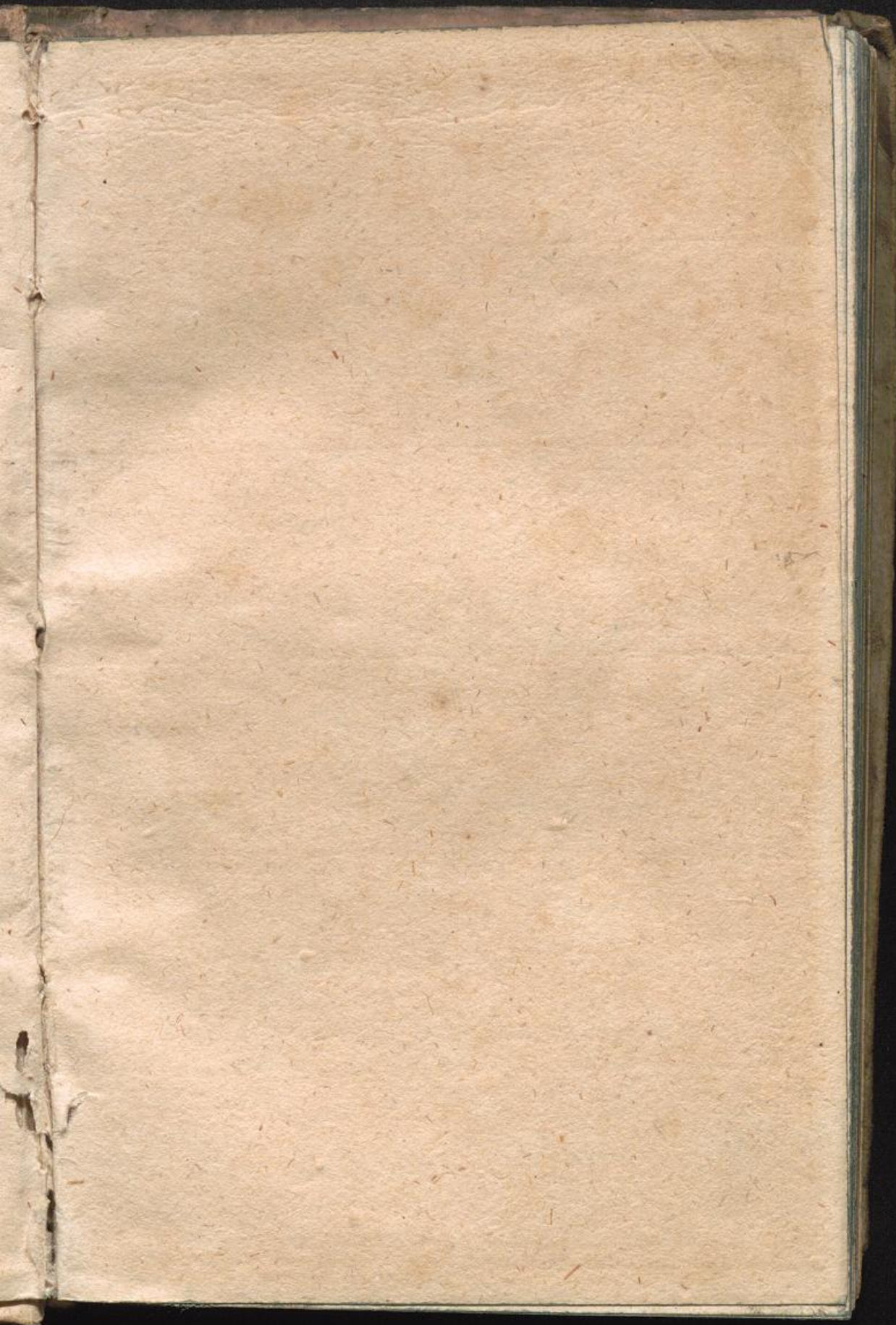
[urn:nbn:de:hbz:466:1-54104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54104)

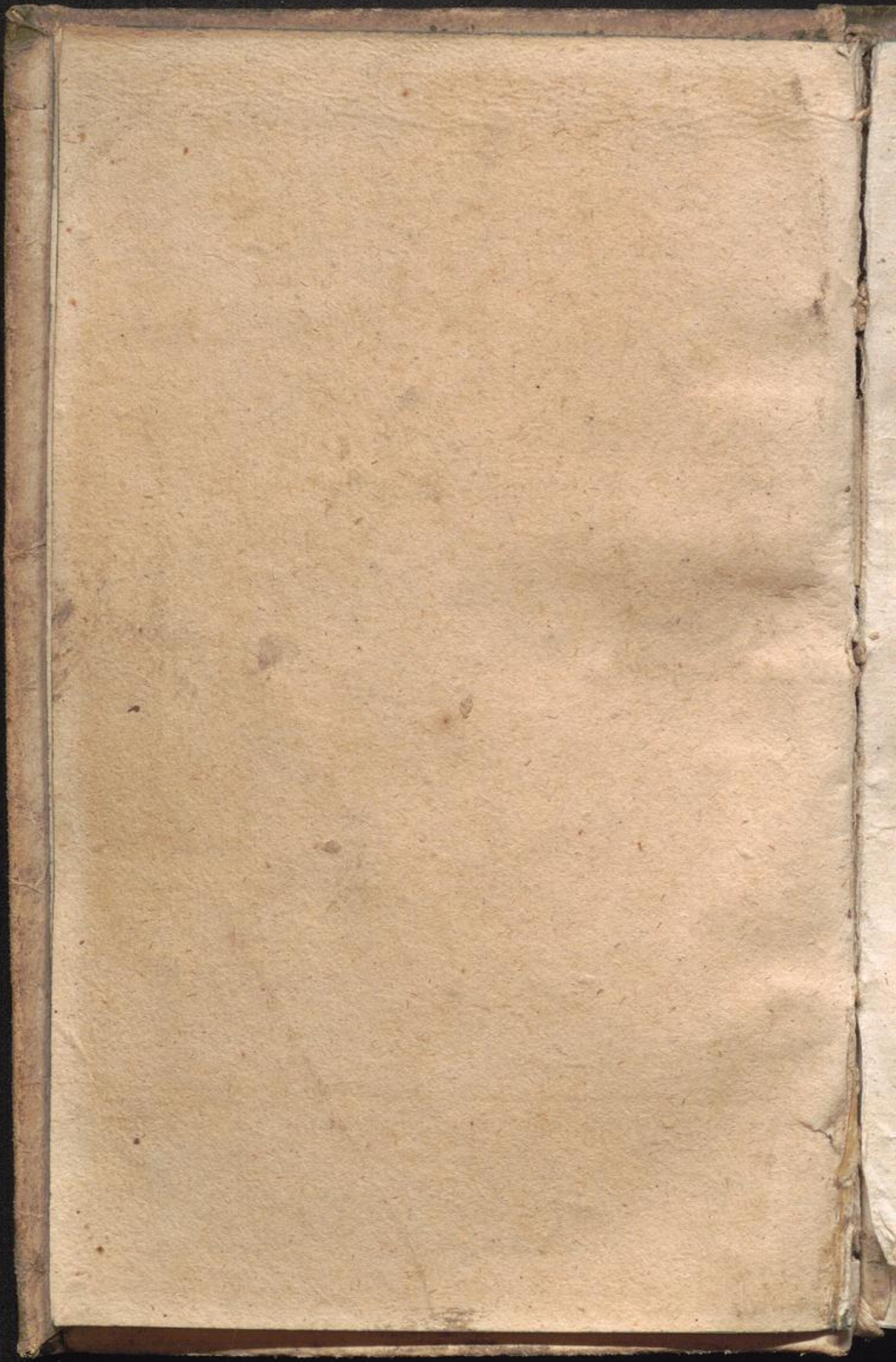

Th. 1507

Secundi Tomi

QVINTA
CONTROVER-
SIA GENERALIS,

De

EXTREMA VNCTIO-
NE, ORDINE, ET MATRI-
MONIO.

SINGVLIS LIBRIS EX-
PLICATA.

2. Buch P. 1. Buch 2.

QUINTA
COMPTORER
SIA GENERALIS

De

REVENUE FUNCTIO-
NE ORDINE, ET METRI-
MONTI

REGULIS FIRRISEX
PLICATA

LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS,

De Sacramento Extremæ vnctionis.

- CAP. I. *Qui heretici hoc Sacramentum negârint.*
II. *Probatnr ex Scripturis, Vnctionem infirmo-
rum esse Sacramentum propriè dictum.*
III. *Refelluntur hereticorum solutiones ad Scri-
pturam citatam.*
IV. *Probatnr ex traditione veterum, Vnctionem
infirmorum esse Sacramentum.*
V. *Idem probatur ratione.*
VI. *Soluuntur argumenta aduersariorum.*
VII. *De materia & forma huius Sacramenti.*
VIII. *De effectu huius Sacramenti.*
IX. *De Ministro, & eo qui suscipit Sacramentum,
Extremæ vnctionis.*
X. *De caremoniis.*

LIBER SECVNDVS.

De Sacramento Ordinis.

- CAP. I. *Ordinationem verè ac propriè Sacramentum
esse nouæ legis, qui negauerint ex hereti-*

111

II, OF

2 INDEX LIBRORVM

- II. Ordinationem Sacramentum esse, demonstratur ex diuinis literis.
- III. Ordinationem Sacramentum esse, probatur ex traditione.
- IV. Idem ostenditur ratione.
- V. Episcopalem Ordinationem Sacramētum esse.
- VI. Diaconatum esse verum Sacramentum.
- VII. Subdiaconatum esse etiam Sacramentum.
- VIII. Minores etiam Ordines Sacramenta esse.
- IX. Manus impositionem ad essentiam Sacramenti Ordinis pertinere.
- X. De effectu huius Sacramenti.
- XI. De Ministro.
- XII. De ceremoniis.

LIBER TERTIVS.

De Sacramento Matrimonij.

- CAP. I. De statu quæstionis, & erroribus hæreticorum.
- II. Matrimonium Sacramentum esse, probatur ex diuinis literis.
- III. Matrimonium Sacramentum esse, probatur ex Patribus.
- IV. Probatur ratione, Matrimonium esse Sacramentum propriè dictum.
- V. Soluuntur argumenta aduersariorum.
- VI. De materia, forma, & ministro Sacramenti Matrimonij.
- VII. Omne legitimum Matrimonium inter Christianos contractum, esse Sacramentum.
- VIII. Soluuntur argumenta Cani.

IX. De

- IX. De polygamia multarum vxorum successiue.
 X. De polygamia multarum vxorum simul.
 XI. Soluitur argumentum aduersariorum, ex Patriarcharum exemplo ductum.
 XII. Matrimonium infidelium solubile esse, etiam quoad vinculum.
 XIII. Matrimonium ratum non consummatum solui etiam quoad vinculum, per ingressum in religionem.
 XIV. Matrimonium consummatum solui posse quoad thorum, & cohabitationem.
 XV. An Matrimonium fidelium consummatum, solubile sit quoad vinculum, varia sententia adferuntur.
 XVI. Matrimonium insolubile esse quoad vinculum, probatur ex verbo Dei, traditione, & ratione.
 XVII. Soluuntur argumenta aduersariorum.
 XVIII. De impedimentis Matrimonij.
 XIX. Non requiri ad essentiam Matrimonij consensum parentum.
 XX. Soluuntur argumenta Kemnitij.
 XXI. De impedimentis quæ inhabilem simpliciter faciunt contrahentem, id est, de voto, & ligamine.
 XXII. De impedimento criminis.
 XXIII. De cultus disparitate.
 XXIV. De impedimento cognationis; quid sit cognatio, & quot eius gradus.
 XXV. Sententiæ adferuntur de impedimento cognationis.

4 INDEX LIB. ET CAP.

- XXVI. *Rationem canonicam supputandi gradus optimam esse, defenditur contra Bezan.*
- XXVII. *Non omnia praecepta Leuitici de gradibus cognationis, esse de Iure natura.*
- XXVIII. *Primum gradum consanguinitatis tam in recta, quam in transuersa linea; & primum affinitatis in recta linea, iure natura interdictos esse; & ab homine indispensabiles.*
- XXIX. *Recte ab Ecclesia prohiberi coniugia, usque ad quartum vel septimum gradum consanguinitatis & affinitatis.*
- XXX. *De cognatione spiritali, & legali: deque publica honestate, & affinitate ex fornicatione.*
- XXXI. *De duobus impedimentis non dirimentibus.*
- XXXII. *Causas matrimoniales ad Ecclesiae iudicium pertinere.*
- XXXIII. *De caeremoniis Sacramenti Coniugij.*

DE SACRAMEN-
TO EXTREMÆ VN-
CTIONIS.
LIBER VNICVS.

CONTROVERSIÆ DE SACRAMEN-
to Extremæ vñctionis, sunt omninò se-
ptem. PRIMA, eaquè potissima, de gene-
re; An sit legis nouæ Sacramentum verè
ac propriè dictum. SECUNDA, de ma-
eria: TERTIA, de forma. QVARTA, de effectu.
QVINTA, de ministro. SEXTA, de suscipiente. SE-
PTIMA, de cæremoniis.

CAPVT PRIMVM.

Qui hæretici hoc Sacramentum negârint.

HÆRETICI PER VLTIRITVM VNCTIONIS
infirmorum è numero Sacramentorum auferre
conati sunt. PRIMO, Waldenses, vt referunt Æ-
neas Syluius lib. de origine Boëmorum, cap. 35.
& ante eum Guido Carmelita in summa de hæreticis. SECUN-
DO, Albigenses, teste Antonino in summa Theologica, p. 4.
tit. II. cap. 7. §. 5. TERTIO, Iohan. Wiclefus, teste Thoma
Walden. tom. 2. de Sacram. cap. 163. & satis ipse de se id te-
statur in 4. lib. Trialogi, cap. 25. vbi contendit, hoc Sacramen-
tum neque à Christo, neque ab Apostolis institutum, proinde
nec verè Sacramentum esse, AA 4 Hos

Hos imitantur hæretici huius temporis. Lutherus in libro de captiuitate Babyl. cap. de Extrema vnctione, non reicit hunc ritum, tamen negat Sacramentum esse propriè dictum. Calvinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 18. 19. 20. & 21. & Kemnicus in 2. part. Examin. à pag. 1102. vsque ad 1135. non solum Sacramentum esse negant, sed etiam irrident more suo. Idem facit Melanchthon in locis, tit. de Vnctione. Idem facit etiam Ioan. Brentius in Confess. Wirtemberg. cap. de Extrema vnctione, & Magdeburgenses Centur. 7. & sequentibus, cap. 6. de ritu visitationis infirmorum.

Ecclesia verò Catholica palàm affirmat, Vnctionem extremam Sacramentum esse verè ac propriè dictum. Id enim expressè habent Concil. Florent. in instructione Armenorum, & Trident. sessione 14. can. 1. de Extrema vnctione, & omnes Theologi, lib. 4. sentent. dist. 23. Potest autem hæc veritas tribus argumentis probari. PRIMÒ, ex Scripturis. SECUNDO, ex traditione Ecclesiastica. TERTIO, ex ratione.

CAPVT SECVNDVM.

Probat ex Scripturis Vnctionem infirmorum esse Sacramentum propriè dictum.

QUOD attinet ad PRIMVM: duæ Scripturæ proferruntur ab omnibus, vna ex cap. 6. Marci, altera ex cap. 5. Iacobi.

DE PRIORE non omnes conueniunt, an cùm Apostoli vngebant oleo infirmos, & curabant; illa fuerit vnctio Sacramentalis, de qua nunc disputamus: an solum fuerit figura quædam, & adumbratio huius Sacramenti. Qui tenentur PRIOREM sententiam, vt Thom. Wald. loco citato, & Alphonus de Castro lib. de hæresibus, verbo Extrema vnctio, ea ratione ducuntur, quòd Beda, Theophyl. & Oecumenius in commentariis Marci, & Iac. videantur dicere eandem esse vnctionem, cuius fit mentio in vtroque loco. Sed profectò probabilior est sententia POSTERIOR, quæ est Ruardi in explicatione art. 11. & Iansenij in cap. 6. Marci, & Dominici à Soto. dist. 23. q. 1. art. 1. & aliorum. Et mihi certè eo etiam nomine gratior, quòd videam Lutherum, Calvinum, & Kem-

nitium

nitium locis citatis esse in priore opinione: existimant enim illi eandem esse vñctionem, Marc. 6. & Iac. 5.

Probo igitur breuiter sententiam posteriorem. PRIMO illa vñctio, qua utebantur Apostoli, referebatur solùm aut præcipuè ad curationem morbi corporalis, vt ex eo loco patet, vnde etiam sanabantur omnes, qui tum inungebantur: Sacramenta autem per se ad animam pertinent, ad corpus per accidens, aut certè secundariò.

Deinde SECUNDO, Apostoli eo tempore nondum erant sacerdotes: & quamuis potuerit Christus etiam per non sacerdotes Sacramenta conferre, tamen non est probabile eum hoc fecisse, nec legimus id vnquam factum in Sacramentis magis necessariis, vt in Sacramento Pœnitentiæ, vel Eucharistiæ. Neque obstat quod Apostoli baptizarunt, cùm nondum essent sacerdotes: nam non ita est de essentia Baptismi, vt minister sit sacerdos, sicut de essentia Vñctionis. Nam si laicus baptizet, etiam extra necessitatem, Baptismus est ratus: non autem est rata Vñctio, si laicus inungat. Quòd autem Apostoli nondum fuerint eo tempore sacerdotes, patet, quia facti fuerunt in vltima cœna, vt docet Concilium Tridentinum, sess. 22. cap. 1.

Accedit TERTIO, quòd Apostoli tunc promiscuè vngabant quoslibet ægrotos, vt cæcos, claudos, &c. at Sacramentum vñctionis, non datur nisi iis, qui decumbunt cum periculo vitæ, vt omnes concedunt.

Item QUARTO, Apostoli tunc cùm inungerent, non querebant, essentné baptizati, qui inungendi erant, & omninò probabile est multos ab eis inunctos, qui infideles erant; At certè sine Baptismo nihil profunt Sacramenta cetera, nec dari possunt aut debent non baptizatis sine peccato. Nec valet quod quidam obiiciunt, Cornelio datam Confirmationem ante Baptismum, Actor. 10. Deo videlicet in hac re dispensante. Nam Cornelius non habuit Sacramentum Confirmationis ante Baptismum, sed effectum Sacramenti Confirmationis ab ipso Deo immediatè sine Sacramento.

DENIQUE, Trident. Concil. sess. 14. can. 1. de Extrema vñctione, dicit hoc Sacramentum insinuatim Marci 6. Dicitur autem insinuari id, quod non expressè proponitur, sed adumbratur, & obscurè indicatur. Et hoc eodem modo intelli-

A A 5

gendi

gendi sunt veteres, qui locum Marc. 6. coniungunt cum loco Iacob. 5. significant enim vno in loco iacta esse fundamenta eius Sacramenti, quod in altero loco expressè proponitur. Quemadmodum enim cum Matth. 19. & alibi Christus manus imponit, non dicimus tunc instituisse Sacramentum Confirmationis, aut Ordinationis, sed tamen agnoscimus adumbrationem quandam Sacramenti postea futuri: sic etiam quòd Dominus iusserit Apostolos oleo curare infirmos, & non alia aliqua re, intelligimus significatum esse, futurum fuisse aliquando tempus, vt oleum esset Sacramentum infirmorum.

Veniamus nunc ad ALTERVM locum. IACOBI 5. ita legimus: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Hic habemus omnia, quæ ad Sacramenti essentiam requiruntur, videlicet symbolum externum, promissionem gratiæ, & diuinam institutionem: hæc enim tria, vt supra diximus in prima controuersia de Confirmatione, aduersarij requirunt. Symbolum externum est vñctio olei cum oratione fidei; promissio verò, alleuatio infirmi, & remissio peccatorum. Institutio autem colligitur ex hac tam constanti promissione Apostoli: neque enim Apostolus tam constanter, & absolutè id promitteret; nisi Dominus id instituisset, & mandasset. Itaque Apostolus Iacobus non instituit Sacramentum, sed hortatur ad illud suscipiendum quod à Domino nouerat institutum.

Quia verò Kemnitius in 2. parte Exam. pag. 41. & 42. requirit alia quinque, licet tria prædicta sint præcipua; ostendamus illa etiam reperiri in Vñctione extrema. Ille igitur PRIMO requirit præter tria prædicta, vt ritus mandatus sit in nouo Testamento; vt distinguatur à cæremoniis Testamenti veteris. Id verò hoc loco manifestè cernimus, cum conferat Iacobi epistolam esse librum Testamenti noui: & præterea talis ritus non fuerit in Testamento veteri.

SECUNDO requirit, vt ritus non ad breue tempus duret, sed perpetuus sit. Id quoque habemus in illis verbis: *Infirmatur quis in vobis.* inde enim colligimus tam diu duratum hunc ritum, quam diu in Ecclesia erunt ægroti.

TERTIO

TERTIO requirit, vt promissio gratiæ sit annexa, & quasi vestita symbolo, ita vt intelligatur dari gratia, cum symbolum externum exhibetur, id quod Kemnitijs ponit contra Calvinistas, qui volunt Sacramenta esse symbola præterita, & iam olim acceptæ gratiæ. Id verò hoc loco habemus, vt patet, dicitur enim: *Vngentes eum in nomine Domini, & alleluabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, &c.* planè ad eum modum, quo dicitur de Baptismo, Marc. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.*

QUARTO requirit, vt illa promissio non sit cuiuslibet gratiæ, sed remissionis peccatorum: id verò expressè hîc habetur: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

QUINTO requirit, vt non sit tantùm promissio generalis, sed etiam applicetur in particulari ei, qui Sacramentum percipit. Et hoc etiam habemus; nam in particulari dicitur: *Vngentes eum, &c.*

CAPVT TERTIVM.

Refelluntur hæreticorum solutiones ad Scripturam citatam.

AD hoc argumentum quatuor solutiones ab hæreticis dari solent. PRIMÆ est, epistolam illam non esse Canonicam, nec à Spiritu Apostolico profectam. Ita Lutherus loco citato, cui assentitur Kemnitijs pag 113, vbi dicit hanc epistolam non esse tantæ auctoritatis, vt possit sine testimonijs Scripturæ Canonice, Sacramenta instituire. Et probat ex HERONYMO, qui annotauit in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis in Iacobo, veteres iudicasse non esse epistolam illam à Iacobo Apostolo scriptam, & ex EVSEBIO lib. 3. hist. cap. 23. qui de illa sic ait: *Sciendum est vos vovete, id est, quod nota sit.*

At hæc PRIMÆ solutio est refugium miserorum. Nam omnes veteres, qui catalogos scripserunt sacrorum librorum, hanc epistolam cum ceteris numerarunt, vt patet ex Clemente can. ult. Apostolorum, ex Innocentio I. epist. 3. & Gelasio I. in Concilio LXX. Episcoporum. ITEM ex Concilio Laodicensi, can. ult. Carthagenensi III. can. 47. Florentino

tino

rino & Tridentino, sess. 4. **D E N I Q U E** ex Patribus, Origene hom. 7. in Iosue, Athanasio in synopsi, Epiphanio hæresi 76. Hieronymo epist. ad Paulinum, Augustino lib. 2. doctrinae Christianæ, cap. 8. Ruffino in symbolum, Isidoro lib. 6. etymolog. cap. 1. & Damasceno lib. 4. de fide, cap. 18. Quod si his tot, ac tantis auctoribus fides non habetur, concider auctoritas omnium aliorum librorum: nec enim aliunde scimus, qui libri sint Canonici, nisi ex traditione, & testimonio veterum Pontificum, Conciliorum, & Patrum, eorum præsertim, qui indicem texere voluerunt sacrorum librorum.

Neque vllum vnquam legi veterum, qui apertè scriberet, Iacobi epistolam non esse Canonicam. Nam Hieronymus, quem pro se Kemnitijs citat, dicit quidem quibusdam visam fuisse dubiæ fidei epistolam, tamen temporis progressu obtinuisse auctoritatem. Eusebius autem dicit eam epistolâ quorundam opinione esse adulterinam; tamen subiungit continuò: *Nos autem scimus in plurimis Ecclesijs publicè esse receptam.* Et certè plus apud nos valere debet publica Ecclesiarum auctoritas, quæ teste Eusebio hanc epistolam recepit, vt Canonicam, quàm obscura quorundam opinio, quæ eodem teste Eusebio, eandem epistolam reiicit.

S E C U N D A solutio est eiusdem Lutheri ibidem, qui sic ait: *Si esset Iacobi Apostoli, dicerem non licere Apostolo sua auctoritate Sacramentum instituere, id est, diuinam promissionem cum adiuncto signo dare, hoc enim ad Christum solum pertinebat.*

Hæc solutio longè deterior est superiore: audet enim Lutherus se Apostolo Iacobo opponere, & in faciem illi resistere, quasi apertè erranti, & sibi arroganti quod ei non conueniebat. At certè nec Iacobus sibi assumit quod Lutherus dicit: non enim ipse Sacramentum instituit, sed hortatur ad vsum Sacramenti instituti; & si id sibi assumeret, illi potius, quàm Luthero credendum esset. Nec enim fieri posset, vt tantus Apostolus post acceptum Spiritum sanctum, in re tam magna erraret: neque est simile de B. Petri errore; ille enim errauit exemplo, non doctrina, iste autem errasset in doctrina, & in ipsa Scriptura, quod fieri non potest. Quare si Iacobus diceret Sacramentum à se institutum; credere deberemus, id illi à Christo concessum singulari priuilegio, sed non est opus ad has angustias redigi.

TERTIA solutio est eiusdem Lutheri ibidem, necnon Wiclefi, Philippi, Brentij, Caluini, & aliorum communis, quòd Iacobus loquatur de vnctione, qua utebantur eo tempore ad curandos morbos corporales. Et quidem Wiclefus putat loqui Apostolum de naturali curatione, & idèd meminit olei, quia est naturaliter medicinale, & in illa regione abundat. Philippus existimat eum loqui de vnctione, quæ partim naturaliter, partim etiam dono diuino curabat: unde dicit Abraham, Isaac, Iacob, Isaiam, & ceteros Prophetas fuisse professionem medicos, & habuisse notissimas herbarum, & aliorum medicamentorum naturas; & simul etiam ornatos dono miraculorum. Lutherus tamen, Caluinus, Brentius, & Kemnitius simpliciter Apostolū exponunt de curatione ex dono Dei, proinde dicunt non magis fuisse Sacramentum istam vnctionem, quàm fuerit Probatice piscina, vel lutum eam sputo, vel aqua Siloe, &c. nunc autem quando donum illud cessauit, non modò vnctionem non esse Sacramentum, sed etiam esse rem inutilem, & superstitionem.

Argumenta eorum sunt tria. **PRIMUM**, quia Iacobus ex Marci Euangelio accepit, quod docet de vnctione olei: Marcus autem de vnctione illa loquitur, quam adhibebant qui habuerunt donum curationum.

SECUNDUM, quia Iacobus utitur vocibus quæ ad corporalem sanitatem pertinent, nimirum ἐγείρω, & ἰάομαι.

TERTIUM, quia Iacobus tantū loquitur ad homines sui temporis, quando durabat gratia sanitarum. Idque patet ex eo, quod non addidit aliquam particulam, qua significaret, hunc ritum propagandum esse ad posteros, sicut Scripturæ faciunt, cum loquuntur de veris Sacramentis, vt de Baptismo Matth. vlt. *Ecce ego vobiscum sum usque ad mundi consummationem.* Et de Eucharistia 1. Corinth. ii. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.*

Sed his argumentis nos longè plura, & meliora possumus opponere. Ac **PRIMUM**, quod non loquatur de naturali curatione, & simul quòd Prophetæ non consueuerint curare more medicorum, contra Wiclefum, & Philippū facile probari potest. **PRIMO**, quia etsi oleum sit medicinale tamen nō est medicinale ad curā. Los quosuis morbos, imò verò plurimis,

rimis,

rimis, aut nihil proderit, aut etiam oberit. Apostolus autem generatim iubet, vt ægroti vngantur oleo.

DEINDE Prophetæ & Apostoli, vt plurimum rebus noxiis natura sua, aut certè non salutaribus utebantur, vt curarent, vt nimirum omnes intelligerent, Dei miraculo illa fieri, non vitibus naturæ. Sic Moyles æneum serpentem erexit, vt eius aspectu curarentur læsi à serpentibus. Sic Heli factus aqua Iordanis curauit lepram Naaman Syri. Sic Isaias massa ex visceribus curauit vlcus Ezechia, quæ medicina contraria erat curationi illius morbi, vt Hieronymus notat ex sententiâ Hebræorum in commentario ad cap. 38. Isaiæ. Sic Dominus luto & sputo, cæcum natum. Sic Petrus vmbra corporis sui; sic Paulus sudariis, & semicinctiis.

ACCEDIT, quòd si vsu fuissent ordinariè rebus vtilibus ad curandum, ipsi sibi fidem abrogassent, & Dei donum obscurassent.

Quod autem nec loquatur Iacobus de vñctione quæ sanaret corpus ex dono miraculorum, sed quæ sanaret animam, & aliquando etiam corpus, virtute Sacramentali, contra Luthærum, Calvinum, & alios, probatur ex singulis vocibus huius loci. **PRIMO**: *Infirmatur*, inquit, *quis in vobis*. At si de miraculis ageret, generalius loqueretur: non enim solùm consuleret iis qui decumbunt, grauari periculoso aliquo morbo, vt facit, sed etiam cæcis, surdis, claudis, aliisque miseris hominibus, qui non decumbunt, nec de vita periclitantur, & tamen egent curatione.

SECUNDO: *Inducat*, inquit, *presbyteros*. At si de miraculo ageret, diceret potius, Inducat Prophetas, aut alios, qui donum habent curationum: nec enim soli, aut omnes presbyteri etiam tunc habebant donum curandi. Neque refert, quod per presbyteros nolunt aduersarij significari sacerdotes, sed seniores; nam nec seniores omnes habebant donum curationis, non enim illud donum erat alligatum ætati, aut dignitati, vt patet ex Paulo, Rom. 12. 1. Cor. 12. & Ephes. 4. **PRÆTERTEREA** non est probabile Apostolum iussisse fidelibus, vt miracula quærent, signa enim infidelium sunt, non fidelium, 2. Corinth. 14.

TERTIO: *Orent*, inquit, *super eum, vngentes eum oleo*. At si de miraculis ageret, non præscriberet Iacobus materiam:

riam : qui enim donum habet curationis, adhibet quod Deus illi inspirat, nec potest alligari certæ alicui rei virtus miraculorum. Id quod satis patet ex diuinis literis & exemplis omnium Sanctorum : Sed, inquit Calvinus, *utile fuit præscribere oleum, ut esset signum, miraculum fieri non viribus hominū, sed potentia Spiritus sancti : constat enim oleo significari Spiritum sanctum.* At etiam aqua significat Spiritum sanctum. Et præterea, si illa esset causa, cur præscribatur oleum, debuisset id seruari in omni curatione, & in excitatione mortuorum maximè. Nusquam autem legimus inunctos fuisse mortuos, cum excitandi erant.

QUARTO: *Et oratio, inquit, fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus.* Hæc sanè absoluta promissio est, proinde referri non potest præcipuè ad corporalem sanitatē. Nam aut semper sanati fuissent ægroti illi, qui vngebantur, vt Iacobus præscribit, aut non semper : si semper, ergo nulli fuissent mortui Apostolorum tempore, nisi illi, qui Iacobo non obediuissent, qui paucissimi fuissent. ET præterea sanitas, corporalis, quia non semper utilis est animæ, non etiam semper obtinetur à Deo, quicumque sit, qui oret, etiam si donum habeat curationis. Quare non semper sanabantur qui vngebantur; ergo vel falsa est absoluta illa promissio Iacobi, quod fieri non potest, aut quod verissimum est, ad animam præcipuè, & absolutè referenda est.

QUINTO: *Et si in peccatis fuerit, dimittentur ei.* Hæc verò particula tam expressè ad animam pertinet, vt non sit locus tergiuersationi. Donum autem curationis, vt sæpe diximus, ad corpus refertur.

SEXTO, omnia alia quæ habentur in illa epistola, siue ante hunc locum, siue postea, non ad eos solos pertinent, qui tunc viuebant, sed etiam ad nos, qui postea futuri eramus, vt patet ex illis præcedentibus: *Patientes estote, & Confirmate corda vestra. & Nolite iurare. & Tristatur quis in vobis? oret, & quo animo est? psallat.* Item ex illis immediatè sequentibus: *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.* Hæc omnia sine dubio ad nos etiam pertinent: igitur etiam illa, quæ eodem tenore verborum in medio posita sunt: *Infirmatur quis in vobis, &c.* ad nos pertinent. Quare non agitur de dono curationis, quod est rarissim.

rarissim.

rarissimum, & non semper haberi potest, sed de Sacramento, quod semper durat, & facile à quolibet haberi potest.

Neque argumenta ipsorum contra allata conuincunt. Ad PRIMVM RESPONDEO, non esse eandem vñctionem Marc. 6. & Iacob. 5. nisi eo modo, quo dicuntur idem figura, & figuratum: Quantum enim interest, inter lotionem cæci nati in aqua Siloë, quæ fuit figura Baptismi, Ioannis 9. & ipsum Baptismum ex aqua, & Spiritu sancto, Ioan. 3. tantum inter has duas vñctiones. Vnde etiam videmus Marc. 6. nullam fieri mentionem verborum, nec promissionis spiritualis, quæ ad Sacramentum necessariò requiruntur: vtrumque autem expressè habetur Iacob. 5.

Si quis autem defendere velit Marc. 6. tractari de ipso Sacramento Vñctionis extremæ, dicere potest, Marcum non omnia expressisse, sed quæ illi desunt, ex Iacobo esse petenda. Sæpè enim in scriptoribus sanctis id necessariò faciendū est, vt quod vnus omittit, petatur ab alio.

Ad SECUNDVM argumentum, quod totum grammaticale est, & idèd satis aptè conuenit Kemnitio, RESPONDEO, in primis nos non negare, quin Extrema vñctio interdum adferat corporalem sanitatem, & idèd Iacobum aliqua verba ponere potuisse, quæ ad sanitatem corporalem pertineant. Interim tamen, sicut illa duo, Kemnitij opinione, ad corporis sanitatem pertinent: sic etiam integra sententia est, quæ citra omnem controuersiam refertur ad animæ salutem, mirum illud: *Si in peccatus fuerit, remittentur ei.*

Dico SECUNDO illa verba duo, hoc loco non ad corpus, sed animam præcipuè pertinere. Nam etsi ἐγείρω proprie significat excitare, & eleuare, quod ad corpus pertinet, tamen per metaphoram Scripturæ sanctæ familiarem, significat etiam pellere mœrorem, tristitiam, negligentiam, soporem, & desidiam animi. Hinc sunt illa Apostoli Rom. 13. *Hora est iam nos de somno surgere.* ἐγερθηνα. Ephes. 5. *Surge, qui dormis, &c.* Et illud Luc. 3. *Potens est Deus de lapidibus istis excitare filios Abraham.* Et illud 1. Pet. 3. *Excito synceram vestram mentem.* Hoc autè loco: *Alleuabit eum Dominus,* significat liberationem à quodam torpore, mœrore, anxietate; quæ propinquos morti valde deprimere, & grauare solent, vt non facile possint mentem ad Deum attollere,

Alie-

Alterum illud verbum ἰάω, non ponitur à Iacobo in ea sententia, vbi agit de Sacramento Vñctionis, sed infra cūm ait: *Orate pro invicem, ut saluemini*, ibi enim est, ἰασθητε, quocirca ineptè à Kemnitio trahitur ad propositum huius loci. Et P R A E T E R E A illa etiam vox hoc loco accipitur pro salute animæ, vt patet ex præcedentibus. Et ne miretur Kemnitius, si verbum medicinale vsurpetur pro sanitate animæ, cogitet in Scripturis millies haberi hanc vocem in hoc sensu. Psal. 146. *Qui sanat contritos corde.* Matth. 13. *Ne fortè conuertantur, et sanem eos.* pro quo Marcus habet cap. 4. *Et dimittantur eis peccata.* Et 1. Petri 2. *Cuius liuore sanati estis.*

Ad T E R T I V M dico, necessarium quidem esse, vt Sacramenta manent, quamdiu Ecclesia manet, sed non esse necesse, vt ad hoc significandum ponatur in Scriptura, verbum aliquod denotans perpetuitatem. Nam de Baptismo nusquam exstat eiusmodi verbum, nec obstat: *Ecce ego vobiscum sum.* nam potuit Christus nobiscum esse, etiamsi Baptismum instituisset solum ad vnum diem duraturum. Cognoscimus autem euidenter, vñctionem, de qua loquitur Iacobus, semper duraturam, tum quia infirmi, presbyteri, orationes, remissio peccatorum, & cetera, quæ Iacobus nominauit, semper mansura sunt in Ecclesia; tum etiam quia hæctenus, semper in Ecclesia fuit ista consuetudo vngendi infirmos.

Q U A R T A solutio eiusdem Lutheri, Kemnitij; & Caluini est, qui affirmant locum istum nihil pro nobis facere, quod alius omninò fuerit ritus vngendi tempore Iacobi, alius nostro tempore. Id quod his argumentis probant. P R I M O, quia Iacobus iubet inungi quoslibet infirmos, nos autem solum inungimus homines semimortuos. Vnde apud nos verè est Vñctio extrema, quia datur morientibus, Iacobus autem noluit esse extremam, quia dari voluit iis, qui sanandi erant.

R E S P O N D E O, inungit Ecclesia eos, qui de vita periclitantur: tunc enim quærenda sunt remedia supernaturalia, quando nulla spes amplius est in naturalibus. Et quamuis inungantur ægroti vt sanentur, si id expedit æternæ saluti tamè rectè dicitur extrema, quia est vltima respectu vñctionū, quas in aliis Sacramentis percipimus, in Baptismo, Confirmatione, & Ordinatione.

Et hoc idem voluisse Iacobum, patet PRIMO ex illis verbis ἐγερῶ, ὁ κάμνοντα. Nam excitare, & alleuare proprie iis conuenit, qui decumbunt valdè oppressi, & grauati, & κάμνοντες significat deficere, & etiam mori, vnde etiam κάμνοντες dicuntur mortui. SECUNDO idem patet ex eo, quod ait: *Adducat presbyteros.* Nam si non decumberet, posset ipse ire ad presbyteros: & etiam si decumberet, sed non adeò grauiter, non oporteret adduci presbyteros. Alioqui enim si ob quemlibet morbum deberent presbyteri excurrere ad aegrotos, nunquam domi manerent, est enim infinitus numerus aegrotorum. DENIQUE non est credibile voluisse Iacobum, vt ad remedia supernaturalia Christiani recurrerent, quando facile possent naturalibus medicamentis curari. Adde VLTIMO hunc locum mirè pugnare cum aduersariis ex ipsorum sententia. Nam si iubet Apostolus omnes aegrotos iungi, quare ipsi nullum inungunt?

SECUNDO probant, quia Iacobus iubet aduocari seniores Ecclesiæ, nos autem non multos, sed vnum vocamus, & eum sacerdotem.

RESPONDEO, nomen presbyteri, seu seniores in Testamento nouo ferè vbique accipi pro ministro Ecclesiastico, & Iacobum non tam de numero, quàm de qualitate fuisse sollicitum. Quemadmodum enim cum dicimus, confitenda esse peccata sacerdotibus, non intelligimus confitenda esse multis, sed vni: Nec tamen interim negamus, bonum esse, vt multi veniant, sicut in quibusdam locis fieri solet.

TERTIO probat Calvinus, quia Iacobus oleo simplici vult inungi aegrotos: nunc autem adhibetur oleum benedictum. Addit Kemnitijs, Iacobum non præcepisse in qua parte vngi debeat aegrotus, nunc autem determinari certa membra.

RESPONDEO, Iacobum alloqui infirmos hoc loco, non sacerdotes: scire autem quale debeat esse oleum, & in qua parte sit adhibendum, ad infirmum non pertinet, sed ad sacerdotem. Satis PRÆTEREA nobis esse debet, quod Iacobus non negat oleum esse prius benedicendum, neque negat eas partes inungendas, quæ modò vnguntur in Ecclesiâ; quocirca non pugnant eius verba cum Ecclesiæ consuetudine, sed con-

contra potius Ecclesiæ consuetudo explicat verba Iacobi. **ADDE**, quod Beda in cap. 5. Iacobi, dicit significari oleum benedictum per illa verba: *Vngentes oleo in nomine Domini.*

QVARTO probant Lutherus, Calvinus, & alij, quia Iacobus tribuit hunc effectum orationi fidei: *Oratio, inquit, fidei saluabit infirmum.* Ex quo Lutherus colligit, vnctionē apud Iacobum non esse Sacramentum, nec eandem cum nostra: nam Sacramenta, & nostra etiam vnctio, non pendent à fide Ministri. Calvinus autem, & Kemnitius, ea ratione colligunt non esse eandem vnctionē cum nostra, quia Iacobus totum effectum tribuit orationi; nos autem totum ferè tribuimus vnctioni, cum dicimus: *Per hanc sacram vnctionem, &c.*

RESPONDEO ad consequentiam Lutheri, orationem fidei dici hoc loco, non quæ requirat necessariò fidem Ministri, sed quia est oratio dictata à fide, & sola fide intelligitur, quomodo verbum Sacramentale, quod cum elemento facit Sacramentum, Augustinus vocat verbum fidei, & dicit operari, non quia dicitur, sed quia creditur, tractat. 80. in Ioan. **ADDE**, quod etiam miracula non semper necessariò pendent à fide. Narrat enim Epiphanius hæres. 30. quendam Iosephum Iudæum miracula fecisse per aquam benedictam signo crucis, etiam si ipse non crederet: miracula enim sæpe operatur sola Christi inuocatio. Itaque si esset verum quod Lutherus assumit, non posset ostendi Iacobum agere de Sacramento, quod nos dicimus; nec de miraculo, quod Lutherus dicit.

Ad consequentiam Caluini, & Kemnitij, **RESPONDEO**, orationem fidei, quæ infirmum saluat, non excludere operationem vnctionis, immò potius includere. Hæc enim est oratio fidei: *Per hanc sacram vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, &c.* Sicut cum quis aliquid à Deo petit per Christi passionem sibi dari; si oratio illa impetrat, oratio dicitur illum saluare, sed non sine Christi passione. **ADDE** etiam, quod licet in illa oratione fidei nulla fieret mentio vnctionis, adhuc nihil aduersarij obtinerent. Nam etiam in aliis Sacramentis sæpe tribuitur effectus vni parti ipsius Sacramenti, cum tamen constet eam partem non operari sine alia. Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum.* Actor. 8. *Cum videret Simon, quia per manus impo-*

sionem Apostolorum daretur Spiritus sanctus, &c. & examen antea dixerat Lucas, Apostolos orasse pro Samaritanis, vt acciperent Spiritum sanctum.

QVINTO probat Calvinus ex testimoniis nostrorum. Nam Sigibertus in Chronico scribit, hanc vnctionem ab Innocentio I. institutam; non igitur illa est, de qua loquitur Iacobus. Sed Kemnitius pag. 1135. magis audacter scribit, vnctionem infirmorum sine dono institutam à Felice IV. circa annum Domini D. XXVIII. nec dignatur vel vnum testem adhibere huius suæ narrationis.

RESPONDEO, mendacium Kemnitij satis refelli à Caluino. Nam Innocentius I. præcessit Felicem IV. annis centum, & amplius. Sed nec in vita, nec in scriptis Felicis IV. aliquid habetur de vnctione infirmorum. Habetur quidem aliquid de vnctione altarium, & basilicarum, dum consecratur, in epist. I. huius Pontificis, at de vnctione infirmorum nihil. Sed Kemnitio licet vocare ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Nisi fortè id acceperit Kemnitius ex supplemento Chronicorum Philippi Bergomensis: is enim scribit Felicem Papam monuisse, vt seruaretur doctrina S. Iacobi de inungendis morituris. Sed quid hoc aduersus Catholicos? immò cur non pro illis potius?

Ad Caluinum autem RESPONDEO, Sigibertum referre iisdem verbis id quod habetur in ipsa Innocentij epist. I. cap. 8 quo loco dicit quidem Innocentius vnctionem infirmorum, de qua loquitur Iacobus, esse Sacramentum, sed à se institutum non dicit, immò contrarium disertis verbis dicit, dum Iacobi testimonium profert, & dum Sacramentum appellat, & dum respondet ad quæstionem sibi propositam circa hoc Sacramentum ab Episcopo Eugubino.

CAPVT QVARTVM.

Probat ex traditione veterum, vnctionem infirmorum esse Sacramentum.

AM SECUNDO loco probanda est veritas ex testimoniis Pontificum, Conciliorum, Patrum, aliorumque auctorum. Ac PRIMVM ex Pontificibus habemus? PRIMO Innocentium I. qui disertis

tis verbis in epist. I. ad Decentium, cap. 8 meminit huius Sacramenti. Et SECUNDO habemus Innocentium III. qui etiam copiosè, & perspicuè huic Sacramento testimonium perhibet, cap. Cùm venisset, de Sacra vñctione.

Sed Innocentij I. testimonium etiam si solum exstaret, sufficere deberet. Nam auctor est antiquus, siquidem anno CCCC. II. sedere cœpit; estque vir doctus, & sanctus, & ab Augustino, Hieronymo, & Chrysostomo mirificè commendatus. epistola eius certa est: dicit expressè, & clarè hanc vñctionem esse Sacramentum à Iacobo explicatum, & ideò non dari ijs, qui non sunt capaces aliorum Sacramentorum, &c. nec vllus vnquam veterum eum reprehēdit, quod vñctionem infirmorum Sacramentum esse docuerit. ADDE quod Magdeburgenses Centur. 5. cap. 6. de ritu vñctionis infirmorum, hoc testimonio probant, illo seculo fuisse consuetudinem vngendi ægrotos. DENIQUE Kemnitius, qui omnes ferè alios conatur exponere, qui à Catholicis proferuntur pro hoc Sacramento, hunc auctorem ne nominare quidem ausus est, nec tamen eum ignorare potuit, cùm omnes Catholici hoc testimonium proferant.

Ex hoc etiam testimonio colligimus, cur non existant multa huius generis testimonia, id est, tam antiqua, & tam expressa: quia videlicet non habuerunt occasionem de hac re scribendi. Nam nec Innocentius de hac re scripsisset, nisi Episcopo Eugubino dubitatio illa in mentem venisset, vtrum Episcopus possit dare Sacramentum Vñctionis extremæ, an solus presbyter: ista enim est quæstio ad quam Papa respondet. Alioqui enim de Sacramentis, quæ in vsu quotidiano erant, non scribebant Patres, nisi coacti aliqua occasione, vel nisi hæreticis respondendum esset.

DEINDE ex Concilijs habemus IN PRIMIS Nicænum ex Arabico Latinum factum, can. 69. vbi apertè mentio fit olei infirmorum, & distinguitur à Chrismate, & oleo Catechumenorum. ITEM Concilia particularia, sed antiqua, vt Cabilionense II. can. 48. de hoc Sacramento loquens, dicit Patrum decreta Iacobi epistolæ consonare. Wormariense canone 72. vbi iterum renouatur decretum Innocentij I. Meldense apud Burchardum libro 4. can. 75. iubet feria V. in cœna Domini, parochos ab Episcopo accipere ampullam olei

sancti pro infirmis inungendis, iuxta Apostolicam traditionem, Aquisgranense II. tempore Ludouici Imperatoris, can. 8. monet, ne hoc Sacramentum negligatur, in quo saluatio infirmorum continetur. Similia habet Moguntinum sub Rabano Archiepiscopo can. 26.

Iam verò ex Patribus habemus duo genera testimoniorum, VNVM eorum, qui non dicunt quidem expressè hoc esse vnum ex Sacramentis, tamen expressè dicunt verba Iacobi ad nos pertinere, & debere etiam nunc, & omni tempore presbyteros id facere, quod Iacobus scribit. Ita Origenes homil. 2. in Leuit. Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, Augustinus in speculo, vbi ponit ex tota Scriptura eas sententias tantum, quæ nobis omni tempore deferuiunt: adscripsit etiam hanc Iacobi sententiam: *Infirmatur quis in vobis, &c.* Idem etiam sermone 215. de tempore, monet, vt qui aegrotant, Iacobi præceptum feruent. Idem habet auctor operis de visitatione Infirmorum lib. 2. cap. 4. qui liber habetur tom. 9. operum Augustini, & licet falsò tribui videatur Augustino, antiquum tamen, & bonum librum esse negari non potest. Idem habent Beda in cap. 6. Marci, & 5. Iacobi. Theophylactus in cap. 6. Marci. & Oecumenius in cap. 5. Iacobi.

Hæc verò testimonia satis probant, quod volumus, si obseruemus, aduersarios idè præcipuè negasse vnctionem istam esse Sacramentum, quia existimabant, Iacobum non loquissè ad homines sui temporis. Certè Calvinus lib. 4. cap. 19. §. 20. Inquit, ita loquitur: *Cùm duo ista in Sacramento exigimus, vt ceremonia sit à Deo instituta, & Dei promissionem habeat: simul postulamus, vt ceremonia ista nobis tradita sit, & promissio ad nos spectet. Non enim Circumcisionem iam Sacramentum Christianæ Ecclesiæ, quisquam esse contendit, tamen si, & Dei institutum erat, & promissionem annexam habebat, quia nec nobis mandata fuit, nec promissio, quæ illi adiuncta fuerat, nobis eadem conditione data. Promissionem, quam in vnctione ferociter iactant, nobis non esse datam, euidenter demonstrauimus, &c.* Hæc ille. Patres igitur citati, qui apertè affirmant, ceremoniam, & promissionem hanc ad nos pertinere, Sacramentum esse volunt hanc vnctionem, vel ipso teste Caluino.

Habemus DEINDE alios, qui expressè inter Sacramenta
nume,

numerant hanc vnctionem, vt Alcuinus libro de diuinis officiis, cap. de infirmis, Amalarius libro 1. de officiis Ecclesiast. cap. 12. Petrus Damiani sermone 1. de dedicatione templi, Hugo lib. 2. de Sacramentis part. 15. cap. 2. & 3. Vbi illud obiter est NOTANDVM, quod hic auctor dicit à Iacobo hoc Sacramentum institutum, debere intelligi de institutione promulgatoria, non de propriè dicta institutione: quomodo sapè dicitur Moyses auctor legis veteris, cum eam solùm promulgauerit. Bernardus in vita sancti Malachiae, vbi etiam insigne miraculum refert. Denique Petrus Lombardus in 4. dist. 23. & qui eum sequuti sunt Theologi omnes.

HIS ACCEDANT exempla plurimorum Sanctorum, qui inungi voluerunt, antequam è vita migrarunt, quæ legi possunt apud Surium ex Catholicis, præsertim tomo 2. & apud Illyricum ex hæretis Cent. 8. & sequentibus, cap. 6.

ACCEDAT denique testimonium Ecclesie Græcæ, quod idè suum pondus habet, quia cum constet, Græcos non accepisse suos ritus à Romana Ecclesia, præsertim ab annis plus quingentis, quibus à nobis separati fuerunt, certum est ea, in quibus conuenamus, esse antiquiora schismatibus, & hæresibus, quæ postea natæ sunt. Porrò Græcos agnoscere pro vero Sacramèto Extremam vnctionem, patet PRIMò ex Concilio Florentino, vbi sine vlla contradictione acceperunt instructionem Armenorum, vbi inter alia Sacramenta numeratur Extrema vnctio.

PRAETÈREA Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus in responsione ad Confessionem Lutheranorum, cap. 7. ponit septem vera, & propria Sacramenta, ac dicit non esse plura, nec pauciora: & inter ea ponit Extremam vnctionem, eamque diuinum Sacramentum vocat, & ab Apostolo Iacobo explicatum dicit.

IDEM etiam tradunt Græci scïptores recentiores, vt *Simon Thessalonicensis* in lib. de septem Sacramentis, *Nicolaus Cabasila* in expositione sacrae Liturgiæ, cap. 29. ac demum ipsum *εὐχολόγιον*, id est, liber ritualis Græcorum, eosdem ritus habet in hoc Sacramento, quos etiam nos Latini habemus.

CAPVT QVINTVM.

Idem probatur ratione.

ACCEDIT VLTIMO ratio ex diuina prouidentia desumpta, qua etiam vitur Tridentinum Concilium, sess. 14. Nam cum Dominus Sacramenta instituerit, quibus veluti diuinis subsidisiuamur in egressu Ecclesie, & in progressu, certe nullo modo credendum est, defuisse diuinam eius prouidentiam in egressu, & transitu ab hac temporali, militante Ecclesia ad aliam sempiternam, presertim cum nunquam magis homo indigeat auxilio, & presidio, quam in articulo mortis, vt Patres passim docent, ac presertim Gregorius homil. 39. in Euangelia, & lib. 24. Moralium, cap. 17. & 18. Eusebius Emisenus, seu quicumque est auctor illius libri, homil. 1. ad Monachos, & Ioannes, Climacus de 30. gradibus, grad. 7. tunc enim, & hostes fortius impugnant, quia modicum tempus habere se vident: & ipse homo nunquam est ineptior ad resistendum, ob dolorum, & aegritudinis magnitudinem. Si enim corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, etiam dum optime valet, certe in ipso actu corruptionis maxime aggrauabit: & experientia ipsa testatur vix posse eiusmodi aegrotos mentem ad Deum attollere.

Sed occurrit Kemnitius initio censurae suae in decreta Concilij, de Extrema vnctione, ac dicit, non esse alia quaerenda praesidia pro morientibus, quam ea quae data sunt, & prosunt viuentibus, nimirum verbum Dei, & Sacramenti Baptismi, & Eucharistiae. Nam verbum Dei quocumque tempore potest excitare fidem; & memoria Baptismi, atque Eucharistiae perceptio, etiam morituris prosunt.

RESPONDEO, si haec responsio valeret, probaremus etiam non fuisse opus Eucharistia. Nam ipsorum opinione, memoria Baptismi semper iustificat, cur igitur post Baptisma sumitur Eucharistia? nimirum quia post Baptismum paulatim ex huius vitae negotiis, & ipsa pugna concupiscentiae, minuitur feruor initio acceptus, nec sufficit memoria Baptismi ad eum reparandum: ideo Dominus instituit spiritualem cibum, &c. Ita igitur, quia in exitu de hoc mundo existunt speciales

ciales difficultates, instituit Dominus speciale præsidium: præsertim quia sæpe accidit, vt qui in extremis agunt, nec possint audire verbum exhortationis, nec Eucharistiam percipere, nimirum morbo grauati, & vsu sensuum priuati; inungi autem, & Sacramenti huius fructum percipere semper possunt.

CAPVT SEXTVM.

Soluuntur argumenta aduersariorum.

PRÆTER argumenta quibus nituntur aduersarij locum Iacobi peruertere, de quibus supra diximus, habent etiam quædam alia, quibus directè hoc Sacramentum impugnant.

PRIMUM argumentum Lutheri est: *Si vnctio infirmorum Sacramentum esset, haberet effectum infallibilem, at non habet, vt ex eo constat, quod paucissimi sanantur, cum tamen promissio huius ceremoniæ sit sanitas corporalis.* RESPONDEO, duobus modis ad hoc respondent Catholici. Quidam enim, in quibus est Dominicus à Soto dist. 23. quæst. 1. artic. 2. existimant corporalem sanitatem esse absolutum; & infallibilem effectum huius Sacramenti: sed dicunt non promitti nec dari per hoc Sacramentum integram sanitatem, sed certum quendam gradum auxilij supernaturalis, qui interdum satis erit ad sanandum, interdum non erit satis; semper autem ceteris paribus, sanandum citius inunctum, quàm non inunctum.

Hæc solutio mihi non placet, cum omnes Theologi, & ipsa Concilia, Florentinum & Tridentinum, disertè pronuncient sanitatem in hoc Sacramento promitti conditionaliter, id est, si animæ saluti expediat. ACCEDIT etiam quod non licet eiusmodi temporalia bona absolute petere, cum non constet nobis, sintne nobis vtilia, vel inutilia?

Sed, inquit Sotus, interdum accidit, vt cum inunctus conualescit, peior euadat: obtinuit ergo sanitatem per Sacramentum, quæ tamen animæ non expediebat. RESPONDEO, eum, qui post vnctionem sanatur, & peior euadit, sanitatem recuperasse, non vi Sacramenti, sed naturalibus remediis: nisi for-

tè is, qui nunc peior euasit, paulò pòst optimus euasurus sit, illi enim dicitur sanitas prodesse, cui prodest secundum prædestinationem, etiamsi ad tempus obesse videatur.

Dico igitur promissionem absolutam, siue absolutè intelligendam non esse sanitatem corporalem, sed remissionem peccatorum, & auxilium spirituale, quod semper est utile, nunquam noxium; sanitatem autem corporalem, pertinere quidem ad huius Sacramenti promissionem, sed conditionatam, id est, si ea fuerit animæ utilis.

SECUND. argum. Caluini est: *Si ex eo quod Apostoli ungebant oleo, & curabant, Sacramentum colligitur Vnctionis infirmorum; debet etiam colligi Sacramentum ex eo, quod Dominus luto, & sputo, & aqua Siloë sanauit cecum; & ex alijs similibus cæremonijs.* RESPONDEO argumentum Caluini præsupponit, Catholicos niti præcipuè in hoc Sacramento testimonio Marci, qui cap. 6. refert Apostolos olei vnctione multos curasse. Atqui nos suprâ contrarium docuimus. Quia tamen aliqui Catholici non omninò improbabiler testimonio Marci vtuntur, soluamus in eorum gratiam hoc argumentum.

Dico igitur magnum esse discrimen inter hanc vnctionem, quam describit Marcus, & alias cæremonias, quibus Apostoli, vel ipse Dominus utebantur in morbis curandis. Nam de alijs cæremonijs nullum exstat testimonium Scripturæ, quo iubeamur illas frequentare: de hac autem exstat Iac. 5. PRAETEREA, de alijs nulla exstat promissio gratiæ spiritualis; de hoc autem exstat Iac. 5. siquidè Iacobus addidit, quod Marcus omisit. ADHÆC in alijs cæremonijs non designatur certus Minister, & re ipsa scimus, quosuis etiam laicos in primitiua Ecclesia donum habuisse curandi: at, in hac cæremonia designantur certi Ministri, nimirum presbyteri, Iacobi 5.

TERTIUM argumentum Kemnitij: *Vnctionis cæremonia extra donum curationis, partim ab Hæreticis, partim ab Ethnicis originem ducit. Nam qui primi ceperunt vti cæremonia vnctionis per modum Sacramenti sine dono curandi, fuerunt hæretici Valentiniani, vt patet ex Irenæo lib. 1. cap. 18. Præterea Ethnici consueuerunt ungeri mortuos, vt patet ex illo Virgilij:*

Cor.

Corpusq; lauant frigentis, & unguunt.

Vnde Apuleius illud vocat *ultimum lauacrum* lib. 9. de *asino aureo*. Similia verò sunt his Ethnicis superstitionibus, quæ narrat Dionysius, cap. 7. de *Ecclesiastica hierarchia*.

RESPONDEO, hæreticorum illorum ritus à nostro diuersissimus fuit. Illi enim ungebant non moriturum, sed iam mortuum, vt patet ex collatione huius loci Irenæi cum Epiphano, hæres. 36. Quod enim Irenæus dicit, ungi solitos ab hæreticis ad finem defunctionis, quod ambiguum esse poterat, Epiphanius apertè dicit, ungi solitos ipsos defunctos. PRAETerea illi ungebant aqua, & oleo simul mixtis, vt esset illa vnctio loco Baptismi; nos autem separamus hanc vnctionem à Baptismo, nec miscemus aquam cum oleo. DENIQUE illi utebantur inauditis quibusdam, & horribilibus verbis Hebraicis, cum nos prece simplici, & apertissima vtamur.

Quod autem attinet ad Ethnicas superstitiones, duo sunt Kemnitij peccata PRIMVM, quod tota eius disputatio est præterrem: nos enim agimus de vnctione viuorum, & ille argumentum sumit ex vnctione mortuorum. Et sanè eodem argumento potuisset oppugnare Sacramentum Baptismi, quia post mortem corpora lauabantur à Gentilibus: & nunc etiam lauantur à Christianis, cuius rei exemplum habemus Actor 9. Tabitham enim mortuam Christiani lauarunt.

SECUNDO, falsò dicit Dionysij ritum sumptum ab Ethnicis superstitionibus; cum potius Ethnici in his rebus Hebræos antiquiores sint imitati: nam Hebræi ungebant corpora mortuorum, vt patet ex Euangelio. Nam Matth. 26. laudans Dominus Mariæ pietatem, quæ ipsum inunxerat: *Ad sepeliendum*, inquit, *me fecit*, & Ioannes cap. 19. vbi narrat, corpus Domini cum unguentis sepultum, addit: *Sicut mos est Iudæis sepelire*. Et idem scimus antiquissimis temporibus vsurpatum in sepultura Patriarchæ Iacob, & Ioseph, Genes. ult.

QUARTVM argumentum eiusdem Kemnitij: *Progressus istius vnctionis aperè docet non esse Sacramentum*. Nam initio Apostoli ungebant oleo simplici ægros, vt illos curarēt: deinde cœperunt aliqui addere benedictionem, oleumq; consecrare; utebantur tamen eo ad eundem finem ad quæ Apostolus quondam

quondam

quondam, nimirum ad curandos aegrotos diuino miraculo, ut patet ex miraculis, quæ narrantur facta per oleum benedictum à S. Martino, aliq̄ multis Sanctis viris, ut legere est apud Sulpitium in vita B. Martini, & in Palladij historia Lausiaca, & Theodoretij historia religiosa. Tandem cum miracula omninò cessassent, ne ociosa maneret cæremonia vngendi, Felix IV. voluit vngi infirmos.

RESPONDEO argumentum partim ex leuibus coniecturis, partim ex falsis constare. Nam quod Apostoli vterentur oleo simplici, nec probat, nec probare potest Kemnitius, nisi more suo; quia Scriptura non nominat oleum benedictum. At nos habemus Clementem, qui Apostolis tribuit doctrinã de oleo benedicendo, lib. 8. constit. cap. 35. & Basilium, qui olei benedictionem, Apostolicam traditionem esse dicit, libro de Spiritu sancto, cap. 27. & Beda in cap. 5. Iacobi, vbi dicit Iacobum præscribere oleum benedictum. Et certè magis credi debet tribus testibus affirmantibus, quàm infinitis nihil dicentibus. Quod autem Felix IV. instituerit oleum infirmorum, mendacium esse supra demonstrauius, etiam Caluini, & Magdeburg. testimonio.

Quod verò cæremonia vngendi infirmos per modum Sacramenti, nata sit ex vnctione illa, quæ per modum miraculi operabatur, non probat Kemnitius, nisi quia sic ipse existimat. Sed nos contrario modo coniecimus factum esse progressum istum olei, nimirum ex eo, quod in Sacramento Extremæ vnctionis sæpe accidebat vt homines curarentur; inde cœperunt quidam viri sancti etiam extra Sacramentum vti oleo, non quidem ab Episcopo benedicto ad vsum Sacramenti, sed simpliciter signo crucis ab ipsis sanctificato, ad curandos morbos.

Quo etiam modo videmus factum in aqua, quia in Baptismo aliquando curabantur homines ab ægritudine corporali, vt Augustinus testatur in epist. 23. & narrat ipse idem exempla quædam huius rei, lib. 22. de ciuit. Dei. cap. 8. Inde cœperunt multi etiam extra Baptismum vti aqua benedicta ad curandos morbos, cuius rei multa exempla exstant apud eosdem auctores, Palladium, Theodoretum, & alios.

QVINTVM argumentum est Kemnitij ibidem, & Illyrici in Cent. 2. 3. 4. 5. 6. cap. 6. quod scilicet non existent exempla antiqua,

antiqua, quod sancti viri in extremis agētes oleo benedicto perungi voluerint.

RESPONDEO, non existare eiusmodi exempla, quia non scribuntur res notissimæ, & quotidianæ. Nam certè S. Bernardus, nunquam omisisset eiusmodi Sacramentum, cùm constet eum maximi fecisse hoc Sacramentum, ex vita sancti Malachiæ ab ipso Bernardo scripta, & simul constet eum habuisse summam commoditatem Sacramenti percipiendi, cùm & mortem suam præviderit, & prædixerit, & tamen scriptum non est eum accepisse hoc Sacramentum.

CAPVT SEPTIMVM.

De materia, & forma huius Sacramenti.

MATERIA Sacramenti huius est oleum oliuæ ab Episcopo benedictum. Id habet Concilium Florentinum in instructione Armenorum, & Tridentinum loco citato: necnon Concilia, & Pontifices, ac Patres suprâ citati. Quod quidem ita accipiendum est, vt consecratio, & benedictio Episcopalis in hoc Sacramento, sit de essentia materiæ Sacramenti; non autem accidentaria, vt consecratio aquæ in Baptismo. Concilia siquidem Florentinum, & Tridentinum, quæ propter hæreticos magis distinctè hæc omnia explicuerunt, in Baptismo materiam esse dicunt aquam simplicem, nec addunt benedictam; in Extrema verò vñctione, vt etiam in Confirmatione, docent esse oleum ab Episcopo consecratum.

Iam verò forma, sunt illa verba: *Per istam sanctam vñctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, &c.* Istam formam tradunt Concilia Florentinum & Tridentinum, & communiter Scholastici.

Sunt autem hoc loco tria NOTANDA. PRIMO his verbis explicari omnia, quæ in forma Sacramenti explicari debent, nimirum causam principalem, quæ est Dei misericordia; & instrumentariam, quæ est sacra vñctio; nec non effectum, id est, remissionem peccati, & consequenter corporalem sanitatem, quæ ex remissione perfecta peccati pendet, sicut

sicut morbus ex peccato vt plurimum oriri solet. Vnde Dominus Matth. 9. paralitico, quem curare volebat, prius dixit *Remittuntur tibi peccata tua*; vt omnes intelligerent, peccata eius causam fuisse morbi: vt etiam alteri, quem ad piscinam curauerat Dominus, dixit Ioan. 5. *Ecce sanus factus es iam noli peccare, ne deterius tibi contingat.*

SECUNDO nota, non esse in hac forma numerandas syllabas, quasi singula sint de essentia; solum enim sententia ad essentiam pertinet, quæ formam habeat deprecatariam, cum Iacobus disertè dicat: *Orent super eum.* & præterea exprimat effectum Sacramenti, ita vt determinet materiam, id est, vñctionem illam. Quamuis autem non sint de essentia singula illa verba; tamen omitti non debent, nec possunt sine peccato, cum habeamus Ecclesiæ disertum præceptum, & longissimam consuetudinem.

TERCIO nota, causas cur forma debeat esse deprecataria, varias assignari, sed illam videri præcipuam, quia hoc Sacramentum est complementum Sacramenti Pœnitentiæ, & quasi pœnitentiæ quædam infirmorum, qui non possunt iam facere opera pœnitentiæ. Idcirco hoc interest inter hæc duo Sacramenta, quod in Sacramento Pœnitentiæ requiritur Confessio, & Satisfactio, & proinde opera laboriosa ex parte suscipientis Sacramentum: vnde ibi est iustitia, & misericordia: in hoc autem Sacramento est sola Dei misericordia, & idèd dicitur: *Indulgeat tibi Deus.* Itaque ad significandum in hoc Sacramento esse remissionem ex sola misericordia, vtimur prece.

CAPVT OCTAVVM.

De effectu huius Sacramenti.

CONVENIT inter Theologos, duos esse effectus huius Sacramenti. VNVM, quod sanat corpus, si ita expedit animæ saluti. ALTERVM, quod abstergit reliquias peccatorum. Conuenit etiam inter omnes, non habere hoc Sacramentum pro effectu characterem, & idèd repeti posse, quando sæpius quis incidit in morbum periculosum,

Vna

Vna tantum est inter Theologos quaestio. Nam quae sine peccatorum reliquiae, non eodem modo omnes explicant. Quidam esse volunt peccata venialia; sed improbabiliter; nam ea possunt sine Sacramento deleri, nec ad ea tollenda, requiritur noua infusio gratiae, quae est effectus omnium Sacramentorum. Itaque si is esset effectus proprius, & praecipuus huius vnctionis: non facile probare possemus eam esse Sacramentum, nec Iacobus diceret: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei.* peccata enim venialia omnes habent: nam ut idem ait, cap. 2. *In multis offendimus omnes.* Denique non est tutum restringere ad venialia, quod Iacobus generatim vocat peccatum, & quod in forma dicimus: *Quidquid deliquisti.*

Alij nomine reliquiarum intelligunt pronitatem, siue habitum ex peccato relictum. Sed ij adhuc improbabilius loquuntur: nam de eiusmodi habitu non potest commodè intelligi illud Iacobi: *Si in peccatis fuerit*, neque illud formae Sacramentalis: *Quidquid reliquisti.* DEINDE non videntur tolli eiusmodi habitus per hoc Sacramentum: saepe enim accidit, ut qui conualescunt, eandem pronitatem sentiant ad peccandum, quam antea sentiebant. Nec immeritò: habitus enim contracti per actiones frequentatas, non tolluntur, nisi frequentatione contrariae actionis.

Dico igitur, reliquias peccatorum duplices esse, & utramque absterisionem ad effectum huius Sacramenti proprium pertinere. PRIMVM enim reliquiae dicuntur peccata, quae interdum remanent post omnia alia Sacramenta; siue mortalia, siue venialia sint. Potest enim fieri, ut quis post Confessionem, & Communionem, in peccatum mortale incidat, & ignoret se eo peccato teneri; vnde non poterit illud noua Confessione expiare: potest etiam fieri ut Confessionem, & Communionem non ritè peregerit, & hoc ipsum ignoret. Ista igitur sunt verae reliquiae, quae hoc Sacramento tolluntur, nisi quis obicem ponat. Et hoc indicat Iacobus, cum ait: *Et si in peccatis fuerit.* & Concilium Florentinum cum dicit, effectum esse animae sanationem. & TRIDENTINVM, cum ait, sess. 14. cap. 2. *Si quae delicta sint adhuc expianda, abstergit.* & forma Sacramentalis: *Quidquid deliquisti per visum, tactum, &c.* Denique vnguntur quinque
sensus,

sensus, quia illa sunt quasi quinque ostia, vnde peccata irrant ad animam, vt nimirum fiat generalis quædam expurgatio omnium, quæ remanent peccatorum. Ex quo intelligimus, quàm sit hoc Sacramentum non contemnendum, cum aliquando fieri possit, vt per hoc Sacramentum saluetur is, qui alioqui planè damnandus erat.

DICIT aliquis; Id videtur commune omnibus Sacramentis, vt peccata mortalia tollant, si quæ inueniant, modò non ponatur obex, quia omnia Sacramenta conferunt gratiam, quæ non potest cum peccato mortali consistere: non igitur id est proprium huius Sacramenti. **R**ESPONDEO, omnia quidem Sacramenta id efficere, sed per accidens, hoc autem Sacramentum per se, & propriè hoc facit, quia ad hoc peculiariter est institutum in fine vitæ.

SECUNDO, nomine reliquiarum peccati, venit etiam quidam torpor, & mœror, & anxietas, quæ ex peccato reliqui solet, & quæ maximè hominem morti vicinam vexare potest: de quibus loquitur idem Concilium Tridentinum supra citatum, & sanctus Iacobus, cum ait: *Alleuabit eum Dominus*. Nam sanctus Iacobus breuissimè omnes tres effectus Sacramenti huius complectitur, ac **P**RIMO incipit à leuissimo, id est, à sanitate corporali, cum ait: *Oratio fidei saluabit infirmum*. **S**ECUNDO addit de vno genere reliquiarum: *Et alleuabit eum Dominus*. **T**ERTIO addit de alio genere: *Et si in peccatis fuerit, remittentur ei*.

CAPVT NONVM.

De ministro, & eo qui suscipit Sacramentum Extremæ vñctionis.

MINISTRVM esse presbyterum, id est, sacerdotem, & consequenter Episcopum, si is velit, docent omnia Concilia, & Patres supra citati. Id quod etiam apertè colligitur ex Iacobo: *Inducat presbyteros Ecclesiæ*. Nam etsi vox illa Græca πρεσβυτερος ambigua sit, & tam seniore[m] ætate, quàm dignitate significare possit, tamen secundum vsu[m] Scripturæ Testamenti noui, & Ecclesiæ, non significat, nisi sacerdotes. vnde i. Tim.

4 illud:

4, illud: *Cum impositione manuum presbyterij*, etiam aduersarij intelligunt de ministris Ecclesiasticis, non de senioribus laicis.

Vna est tantum hoc loco dubitatio, quia Innocentius I. in epist. i. cap. 8. dicit oleo sancto posse vti non solum sacerdotes, sed etiam laicos in suis, ac suorum necessitatibus. Quam sententiam totidem verbis recitat etiam Beda in c. 6. Marci, & Concilium Wormatiense, c. an 72.

RESPONDET Thomas Waldensis lib. 2. de Sacramentis, cap. penultimo, verba Innocentij intelligenda esse, de eo loco, & tempore, vbi nulli adsint sacerdotes; tunc enim licere etiam laicis hoc Sacramentum ministrare. Sed hæc expositio ab omnibus refellitur, & merito. Nullum enim est Sacramentum, quod non requirat essentialiter Ministrum sacerdotem, excepto Baptismo, ob summam eius necessitatem, & Matrimonio, quia in contractu mutuo nubentium consistit.

Dominicus à Soto dist. 23 q. 7. art. 1. intelligit Innocentium de vsu olei sancti extra Sacramentum ad curandos morbos: sed videtur id esse contra praxim Ecclesie, non enim dari solet oleum sanctum laicis, vt eo vtantur. Exempla verò, quæ leguntur de miraculis; quæ sancti Eremitæ oleo sancto faciebant, non conuincunt eos fuisse vsos illo oleo, quod ab Episcopo solenni cæremonia benedicatur, vt sit huius Sacramenti materia: poterant enim illi vti oleo, quod ipsi signo crucis benedicebant.

Alij rectius, vt Iansenius in cap. 6. Marci, dicunt Innocentium loqui de recipiente, non de Ministro: ac velle dicere, licere omnibus Christianis vti sancto oleo in suis, & suorum necessitatibus, nimirum aduocando sacerdotes, & accipiendo Vñctionem illam sacram, non ministrando.

Iam verò de eo, qui Sacramentum hoc suscipere potest, constat debere esse PRIMO Christianum. dicit enim Iacobus: *In vobis*. SECUNDO infirmum, quia addit: *Infirmatur quis*, &c. Nam qui bene valent, possunt agere pœnitentiam. Extrema autem vñctio est specialis misericordia, quæ exhibetur ægrotis, qui iam non possunt agere pœnitentiam, vt supra diximus. TERTIO infirmum grauiter, ita vt de vita periclitetur, vt Concilia docent, & nos supra ostendimus.

CC QVA R-

QVARTO adultum, & qui vsum rationis habuerit. Infantes enim, & qui semper amentes fuerunt, non habent reliquias peccatorum, quæ abstergantur, nec sunt capaces lætitiæ & alleviationis, quam Sacramentum adfert, & non sine irreverentia Sacramentum eis ministraretur. QVINTO non communicatum, nec ante Confessionem, & Absolutionem, si constet eum teneri peccato, à quo nondum sit absolutus. Ita docet Innocentius I. in epist. I. ad Decentium, c. 8.

CAPVT DECIMVM.

De Caremoniis.

DVAE sunt caremonia in hoc Sacramento vñctionis. PRIMA, vt recitentur Litanie, & alie quedam preces ante vñctionem. SECUNDA, vt vngantur septem corporis partes; nimirum oculi, aures, nares, os, & manus, propter quinque sensus: deinde renes, vbi est sedes concupiscentiæ; & tandem pedes, ob vim progressiuam, & executionem. Ita præscribit Concilium Florentinum.

Sed ex his vñctionibus aliqui putant, nullam esse defensionem, sed sufficere, vt quouis loco vngatur ægrotus, quoad Sacramenti essentiam: reliqua ad ritum, & solennitatem pertinere. Hæc tamen opinio singularis est, & ideo minus tuta. Quidam verò existimant omnes illas vñctiones esse de essentia.

Sed communior opinio, quam etiam sequitur S. Thomas, est, vt ad essentiam solùm pertineat vñctio quinque sensuum. Ibi enim est origo omnium peccatorum: vis enim appetitiua pendet à cognoscitiua, vis autem progressiua, siue executiua ab vtraque. Et sanè ratio honestatis, in foeminis id postulare videtur, vt renes non vngantur. Itaque Concilium

non præscribit, vt vngantur illæ omnes partes, sed solùm enumerat omnes partes, quæ iungi solent iuxta varium Ecclesiarum ritum,

DE SACRAMENTO ORDINIS LIBER.

DE SACRAMENTO ORDINIS, quæ ad hunc locum pertinent, sunt hæ quæstiones *PRIMA*; An sit Ordinatio Ministrorum Sacramentum verè ac propriè dictum. *SECUNDA*; Omniumne Ministrorum, an quorundam tantùm Ordinatio sit Sacramentum. *TERTIA*; Quæ sit materia, & quæ forma Sacramenti huius. *QUARTA*; Quis effectus. *QUINTA*; Qui minister. *SEXTA*; Quibus cæremoniis conferatur.

Alia quædam ad hunc locum reuocari possent, quæ sunt à nobis alio loco iam explicata, nimirum de potestate Ecclesiastica; de numero, distinctione, atque officio singulorum Ordinum; de sacerdotio, de annexis sacerdotio, ut de continentia, aliisque id genus rebus.

CAPVT PRIMVM.

Ordinationem verè ac propriè Sacramentum esse nouæ legis; qui negauerint ex hæreticis.

EST igitur quæstio *PRIMA* eaque præcipua; Sitne, Ordinatio Sacramentum propriè dictum. Negat *Lutherus* in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Ordine, vbi sine vlllo ordine, & petulantissimè disputat. Negat etiam *Illyricus* in Confessione Antuerpiensi, c. 11.

CC 2

& Kem.

& Kemnitius in 2. parte Examinis, in disputatione de Sacramento Ordinis, pag 1162. & sequentibus. Calvinus autem etiam si plerisque in locis duo tantum ponit Sacramenta, Baptismum, & Cœnam, tamen lib. 4. Inst. c. 14. §. 20. & c. 19. §. 31 agnoscit Ordinationem esse verum Sacramentum; ac dicit se tantum duo antea posuisse, quod loqueretur de Sacramentis, quæ omnibus fidelibus communia sunt.

Philippus quoque Melancthon, etsi in locis primò editis duo tantum posuerat Sacramenta, tamen in locis editis anno XXXVI. LII. & LVIII. Ordinationem vult esse verum Sacramentum, & fusè id probat. Item in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 13, qui est de numero Sacramentorum, satis apertè docet, Ordinationem Ministrorum esse Sacramentum propriè dictum.

Nec valet responsio Kemnitij pag. 1167. vbi dicit, Apologiam esse intelligendam de voce Sacramenti largo modo accepta. Id, inquam, non valet. Nam Philippus dicit ad Sacramenta propriè dicta tria requiri, ritum, promissionem gratiæ, & mandatum; deinde ex hoc fundamento probat Sacramenta esse propriè dicta, Baptismum, Eucharistiam, & Absolutionem. Deinde ex eodem fundamento reiicit Confirmationem, & Extremam vnctionem, & paulò post etiam Matrimonium. De Ordine autem distinguit: nam si accipiatur pro sacerdotio, negat in Ecclesia vllum esse debere sacerdotium; si accipiatur pro Ordinatione Ministrorum, dicit non grauare se admittere eam inter Sacramenta, & probat ex fundamento suprâ posito, quia habet ritum, mandatum, & promissionem. Itaque sine dubio Kemnitius, etiam si id confiteri palàm non audeat, repugnat in hac controuersia non solum Caluino, sed etiam Lutheranis præcipuis; seque adiungit Illyrico, aliisque obscurioribus, & paucioribus Lutheranis.

CAPVT SECVNDVM.

Ordinationem Sacramentum esse demonstratur ex diuinis literis.

QVO D igitur Ordinatio sit Sacramentum verè, ac propriè dictum, demonstratur ex sacris literis. Tria requiruntur ad Sacramentum propriè dictum,

ctum, vt aduersarij fatentur, & asserit Apologia Confessionis, art. 13. quam admittit Kemnitius, cum in eius verba iurauerit, nimirum, symbolum externum, seu ritus; promissio gratiæ; & mandatum, seu institutio diuina. Hæc omnia reperiuntur in Ordinatione.

Ac primùm, ritus, externumque symbolum est manuum impositio: de qua est in Scriptura frequentissima mentio, vt Actorum 6. vbi ordinantur Diaconi per manus impositionem Actorum 13. impositione manuum ordinantur Episcopi Paulus, & Barnabas, sic enim eum locum intelligit sanctus Leo epist. 81. ad Dioscorum, & Chrysostomus in commentario eius loci. Actorum 14. vbi habemus: *Cum constituisset eos presbyteros*, Græcè est *καρποτονομαστας*, id est, cum per manus impositionem creasset presbyteros. 1. Timoth. 4. *Cum impositione manuum presbyterij*. Et cap. 5. *Nemini citò manus imposueri*. Et 2. Tim. 1. *Per impositionem manuum mearum*. Quæ omnia loca intelliguntur ab omnibus expositio- nibus de Ordinatione: vnde etiam apud Græcos ordinatio *καρποτονομα* appellari solet, id est, manuum extensio, siue impositio.

Promissio gratiæ habetur expressè. 1. Timoth. 4. *Noli negligere gratiam, &c.* Et 2. Timoth. 1. *Admoneo te, vt resuscites gratiam, &c.*

Denique mandatum, & institutio, Actorum 13. *Segregate mihi Saulum, & Barnabam.* Actorum 20. *In quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos.* Ephel. 4. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores.*

RESPONDET Kemnitius loco notato, hæc omnia nihil ad rem facere; nam symbolum illud externum, id est, manus impositio, adhibebatur quidem in Ordinatione, sed non erat aliud nisi caremonia, qua utebantur Apostoli, cum pro aliquo orabant, eumque Deo commendabant. Itaque imponebant manus iis, quos ordinabant, non vt Sacramentum aliquod traderent, sed vt eos Deo commendarent. Promissio autem gratiæ habetur quidem in Scripturis, sed non promissio gratiæ iustificantis à peccato; hæc autem necessaria est ad Sacramentum propriè dictum. Denique mandatum habetur, vt Ministri ordinentur, sed non habetur man-

datum, ut fiant certo aliquo ritu. Dominus enim cum ordinavit Apostolos Lucae 22. dixit? *Hoc facite*; sed non legitur vlla cæremonia, qua eos ordinaverit. Deinde Ioann. 20. dedit illis iterum Ecclesiasticam potestatem, dicens: *Quorum remiseritis peccata*: nec tamen imposuit manus, aut vinxit illos, aut dedit instrumenta consecrationis, quod modò nos facimus, sed tantùm insufflauit, quod nos minimè facimus. Neque Apostoli vsquam tradunt, se mandatum accepisse, ut manus imponerent, cum ordinabant Ministros.

R E S P O N D E O. Quod attinet ad manus impositionem, adhibitam eam fuisse non solùm ad orandum, sed etiam ad ordinandum. Id probatur **P R I M O**, quia Scriptura non meminit orationis 1. Timoth. 4. & 5. & 2. Tim. 1. vbi de manus impositione agitur.

S E C V N D O, in Actis cap. 6. vbi ordinantur Diaconi ab Apostolis, distinguitur apertissimè oratio ab impositione manuum: sic enim legimus Græcè: *καὶ προσβύξασαντες ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας*, id est, *Et cum orassent, imposuerunt eis manus*. Et rursus cap. 13. distinguitur vna cæremonia ab alia: *ieiunantes, inquit, & orantes, imponentes illis manus, dimiserunt eos*.

T E R T I O, quia 1. Timoth. 5. illa verba: *Nemini citò manus imposueris, neque communicaueris peccatis alienis*, non possunt exponi de oratione, sed de cæremonia, qua ordinantur Ministri. Non enim communicat peccatis alienis, qui orat pro alio, etiam si indignissimo; sed qui ordinat indignum, is verè communicat peccatis alienis.

Q U A R T O, illa verba Actor. 14. *χεροτονήσαστες προσεύχασαντες* nulla ratione possunt exponi de oratione. Neque obstat, quòd aduersarij nolunt *χεροτονῆν* esse manus imponere; sed manum extendere, siue attollere in signum suffragij. Id, inquam, non obstat; nam in Scripturis, & vsu Ecclesiastico *χεροτονῆν*, significat extendere manus super capita ordinandorum, & eo modo ordinare; ita ut sit idem *χεροτονία*, & *χεροθεσία*. Id patet ex Chrysostomo homil. 10. in priorem ad Timotheum, & ex epistola Concilij Nicæni ad Alexandrinos apud Theodoretum lib. 1. histor. cap. 9. & ex alijs Græcis, qui Ordinationem, quæ ab Episcopo fit,

po fit, vocant *Χεροτονίω*, & tamen Episcopi non ordinant, attollendo manus in signū suffragij, sed extendendo super capita ordinandorum. Et ex hoc ipso loco Act. 14. idem aperte colligitur; nam Lucas non dicit, Apostolos constituisse presbyteros ad *Χεροτονίω* populi, vt dicere deberet, si intelligeret id quod aduersarij volūt, sed dicit ipsos Apostolos vsos *Χεροτονία*, id est, manus extensione in cōstituendis presbyteris.

Denique sanctus Hieronymus peritissimus vtriusque linguæ, in cap. 58. Isaia, *Χεροτονίω*, interpretatur manus impositionem, quæ cum vocis imprecatione, Ordinationem perficit. DENIQUE etiamsi constaret cum manus impositione semper coniunctam fuisse orationem, nihil obtineret Kemnitius: tunc enim diceremus, verba Sacramentalia esse orationem quandam; vnde etiam mysticæ preces dicuntur à veteribus.

Quantum ad promissionem gratiæ remissionis peccatorum, RESPONDEO, vel vult Kemnitius omne Sacramentum per se esse institutum ad remissionem peccati, vel id satis esse, si conferat gratiam gratum facientem, quæ sit efficax ad peccatum delendum, si illud inueniat, licet per se ad alium finem ordinetur.

Si PRIMVM affirmat, non poterit defendere Eucharistiam esse verum Sacramentum: siquidem certum est, Eucharistiam non esse per se institutam ad peccatum tollendum, sed ad vitam spiritualem conseruandam, & augendam. Id quod patet ex eo, quod datur immediatè post Baptismum: proinde iis, qui non habent peccata: immò non datur nisi iis, qui iudicantur mundi, & puri esse à peccato, cum Paulus dicat, 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c.*

Si SECVNDVM, facillè ostendemus Ordinationem esse verum Sacramentum. Nam gratia, quæ illi promissa est, non est donum aliquod gratis datum, vt prophetia, vel donum linguarum, sed gratia iustificans. Nam IN PRIMIS Ioan. 20. cum Dominus tribuit Apostolis potestatem remittendi peccata, quæ est pars quedam sacerdotij; dixit: *Accipite Spiritum sanctum.* non autem vocatur absolutè Spiritus sanctus in scripturis donum illud, quod in impiis esse potest. PRAE-

TEREA, 2. Timoth. I. vbi dixerat Apostolus, gratiam Timotheo per manus impositionem datam, subiungit explicans, quæ sit illa gratia: *Non enim, inquit, dedit nobis, id est, nobis Episcopis, Deus spiritum timoris; sed virtutis, & dilectionis & sobrietatis.*

Quod autem pertinet ad mandatum, siue institutionem, non legimus quidem disertis verbis Christum dixisse, Ordinate Ministros per manus impositionem: sed euidenter id colligimus ex sanctis literis. Nam vt diximus de aliis Sacramentis, non potest vllus homo gratiam alligare certo signo; idq; etiam aduersarij concedunt: atqui secundum scripturas alligata est gratia manus impositioni in Ordinatione, vt ex illis verbis patet, 1. Timoth. 4. *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetam, cum impositione manuum presbyteri.* vbi illud, *Per prophetiam*, non est instrumentum, sed causa impellens, & mouens: instrumentum autem conferendæ gratiæ est illud: *Cum impositione manuum.* Sensus enim est, vt rectè etiam Calvinus exponit; Noli negligere gratiam illam, quæ tibi data est, quando Episcopus à me ordinatus es, iuxta reuelationem de te mihi factam, (Deus enim reuelauerat Paulo, & iusserat, vt Timotheum ordinaret, id quod etiam habetur in primo capite) secundum præcedentes in te prophetias. Quod autem instrumentum gratiæ conferendæ, fuerit impositio manuum, habetur adhuc clarius, 2. Timoth. 1. *Admoneo te, vt resuscites gratiam, quæ in te est, per impositionem manuum mearum.* Cùm igitur gratia sit alligata Ordinationi per manus impositionem, necesse est Deum esse auctorem, & institutorem illius cæremoniæ.

Neque argumenta Kemnitij contra allata concludunt. Dominus enim, qui Sacramentis alligatus non erat, poterat Apostolis dare effectum Sacramenti sine Sacramento, id est, ordinare presbyteros, & Episcopos sine manus impositione; sicut eosdem Apostolos sine Sacramento confirmauit, & Magdalenam sine Sacramento absoluit.

Ad primum quod neque cogimur credere, Dominum sine impositione manus Ordinationem Apostolis contulisse. Nam etiamsi scriptum non est, per impositionem manuum ordinatos Apostolos à Christo; tamen neque scriptum est contrarium: & multa fecit Dominus, quæ scripta non sunt.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

Ordinationem Sacramentum esse, probatur ex traditione.

AM verò more nostro id ipsum demonstrabimus ex Ecclesiastica traditione, id est, testimoniis sanctorum Pontificum, Conciliorum, & Patrum.

Lutherus enim in lib. de captiuit. Babylonica, cap. de Ordine, solum Dionysium dicit posse citari ex antiquis auctoribus, pro Sacramento Ordinis, & aliis Sacramentis, excepto Baptismo, & Eucharistia. Sic enim ait: *Scio hunc solum auctorem haberi ex antiquis pro septenario Sacramentorum, licet Matrimonio omisso, senariū tantum dederit: nihil enim prorsus in reliquis Patribus de istis Sacramentis legimus. Nec Sacramenti nomine censuerunt, quoties de his rebus loquuti sunt: recens enim est inuentio Sacramentorum.* Hæc ille: ubi multa mentitur. Nam nec verum est, quod ille quasi contra se citat, Dionysium tradere sex Sacramenta; non enim meminit nisi quatuor: nihil enim scribit de Pœnitentia, Extremaunctione, & Matrimonio. **D E I N D E** mentitur impudentissimè, cum dicit, recentem esse inuentionem Sacramentorum; nimirum quoad nomen Sacramenti: nos enim in primo libro ostendimus, omnes veteres Latinos hoc vocabulo vsos. **D E N I Q V E**, nihil prorsus in antiquis legi de his Sacramentis, est mendacium Luthero dignissimum.

Igitur ex Pontificibus **I N N O C E N T I V S I.** in epist. 18. ad Alexandrum Antiochiæ Episcopum cap. vlt. confert Ordinationem cum Baptismo; ac dicit, ab hæreticis baptizatos recipi cum suo Baptismo, sed ab hæreticis ordinatos, non recipi cum suo Ordine: & causam reddit, quia hæretici solum Baptismum dare permittuntur. Ex collatione cum Sacramento propriè dicto, indicat se habuisse Ordinationem etiam pro Sacramento propriè dicto.

Ubi tamen **O B S E R V A N D V M** est, non velle Innocentium iterum ordinandos esse, quos hæretici ordinauerant, sed solum cessare debere ab executione Ordinum, ac si ordinati non essent.

L E O I. epist. 81. ad Dioscorum Alexandrinum, c. 1. Ordinationis

CC 5

natio

nationem Sacramentum vocat, & iubet à ieiuniis dari, & accipi, & solum in vespera Sabbathi, idque summa cum deuotione: vbi apertè indicat in eo Sacramento gratiam conferri. Et epist. 87. ad Episcopos Mauritanix, cap. 1. de Ordinatione loquens: *Quis, inquit, dissimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur iniuriam?* Hæc ille. Audis hic nomen Sacramenti?

ANASTASIUS II. in epistola ad Anastasium Imperatorem, cap. 7. *Nullum, inquit, de his quos vel baptizauit Acacius, vel quos Sacerdotes, siue Leuitas, secundum canones ordinauit, vlla eos ex nomine Acacij portio lesionis attingit, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minus firma videatur.* Vbi S. Pontifex Ordinationem, & Sacramentum vocat, & gratiam conferre dicit, & cum Baptismo comparat: & idem repetit, cap. 8.

Denique sanctus GREGORIUS I. lib. 4. commentariorum in libros Regum, cap. 5. in ipso initio de Sacramento Ordinis loquens: *Is, inquit, qui promouetur, bene foris rugitur, si intus virtute Sacramenti roberetur.* Vbi & Sacramentum vocat, & gratiam conferre affirmat ipsam Ordinationem.

Ex CONCILIIIS, Chalcedonense Concilium, canone 2. damnate eos, qui pecunias pro Ordinatione suscipiunt; & causam reddit, quia gratiam Dei illi censentur vendere, quæ tamen vendi nullo modo potest, aut debet. Idem habet II. Bracarense, can. 5. & alia. Denique Florentinum Concilium, Græcis, & Latinis probantibus, Ordinationem inter Sacramenta propriè dicta numerauit: quod etiam facit Concilium Tridentinum, sess. 23. cap. 2. & can. 3.

Ex Patribus, DIONYSIUS Areopagita, lib. de Ecclesiastica hierarchia, cap. 5. de ritu ordinandorum agit, & satis ostendit eo ritu gratiam conferri, & proinde Sacramentum esse. Quod etiam Lutherus fatetur: nam in lib. de Babylonica capt. cap. de Ordine, solum Dioynisium citat contra suam nouitatem: nec aliter respondet, nisi more suo eum auctorem contemnendo. Dicit enim nihil in eo esse solidæ eruditionis; & addit, sibi facile esse meliorem Hierarchiam scribere, quàm Dionysius scripserit. Nos autem opponimus Luthero sanctum Gregorium, qui homil. 34. in Euangelia, hunc Dionysium, vt antiquum, & venerabilem Patrem laudat.

Exstat

Exstat apud Sozomenum lib. 7. hist. cap. 10. MARTYRI
cuiusdam sententia, ad Nectarium Episcopum Constanti-
nopolis, ubi aperte comparat sacerdotium cum Baptismo,
& utroque homines iustificari dicit: Tu, inquit, o beate,
recens baptizatus, ac purificatus, & mox insuper sacerdotia
auctus es: utraque autem hæc peccatorum expiatoria esse
Deus constituit.

S. Ioan. CHRYSOSTOMVS lib. 3. de sacerdotio: Sacer-
dotium, inquit, in terra peragitur, sed in rerum cælestium
classẽ, ordinemq̃ referendum est. Atque id perquam me-
rito: quippe non mortalis quispiam, non Angelus, non Arch-
angelus, non alia quævis creata potentia, sed ipse Paracletus
ordinem eiusmodi disposuit. Et infra: Tum probè intelliget,
quanto sacerdotes honore, quanta dignitate, Spiritus sancti
gratia dignata fuerit.

THARASIVS in epist. ad Adrianum Papam, quæ habe-
tur in primo tomo Bibliothecæ sanctorum Patrum, dicit
eos, qui pecunias accipiunt pro Ordinatione, vendere gratiã,
atq; ad eò ipsũ Spiritũ sanctũ, qui datur in Ordinatione.

Theodoretus in illud, 1. Timoth. 5. Manus citò nemini
imposuerũ; Theophylactus, & Oecumenius in illud, 2. Ti-
moth. 1. Admoneo te, ut excites gratiam; aperte dicunt in Or-
dinatione conferri gratiam Spiritus sancti, quæ piis studiis,
& oratione fouenda est, quemadmodum oleo fouetur ignis.

CYPRIANVS, seu quicumque fuit auctor sermonum de
operibus cardinalibus Christi; Ordinationem Sacramentum
vocat, & cum Baptismo confert: Docemur, inquit, quæ sit
Baptismi, & aliorum Sacramentorum stabilitas. Et infra:
Nam Baptismum repeti, Ecclesiasticæ prohibent regulæ, &
semel sanctificatus nulla deinceps manus iterum consecrans
presumit accedere: nemo sacros Ordines semel datos iterum
reuocat, &c.

AMBROSIVS lib. de dignitate sacerdotali, cap. 5. Homo,
inquit, imponit manum, Deus largitur gratiam: Sacerdos im-
ponit supplicem dexteram, Deus benedicit potenti dextera.
Vide eundem in 1. Corinth. 12. in illud: Diuisiones gratiarum
sunt. & in 1. cap. 2. ad Timotheum.

HLERONYMVS in Dialogo contra Luciferianos, toto ferè
eo libro confert Ordinationem cum Baptismo, ac probat
Ordi-

Ordinationem ab hæreticis datam, esse ratam, quia Baptismus ab eis datus, ratus Baptismus est. Illa sunt enim verba S. Hieronymi, contra Luceferianos: *Si in fide sua baptizato baptizans nocere non potuit: & in fide sua sacerdotem constitutum constituens non inquinavit.*

AVGVSTINVS simili ratione argumentandi, probat contra Donatistas, Sacramentum Ordinis semel habitum amitti non posse, quia Baptismus semel acceptus amitti non potest: sic enim ait, lib. 2. contra Parmenianum, cap. 13. *Ipsi explicent quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti, & Sacramentum ordinati possit amitti. Si enim vtrumque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? neutri Sacramento iniuria facienda est.*

Similia habet lib. 1. de Baptismo, cap. 1. in quibus locis quædam OBSERVANDA sunt. PRIMO, Ordinationem ab Augustino vocari Sacramentum in duobus capitulis forte decies, contra Lutheri mendacium supra notatum. SECUNDO, Augustinum conferre Ordinationem cum Baptismo, atque apertissimè dicere, eodem modo vtrumque Sacramentum esse. TERTIO, eundem Augustinum asserere, neminem esse, qui dubitet de hac veritate: quod est contra alterum Lutheri mendacium. Et præterea est hic locus instar plurimorum locorum: si enim Augustinus non mentitur, omnes eius temporis auctores, immò etiam omnes populi id credebant, quod nos modò credimus.

Vide PRÆTEREA eundem Augustinum, epist. 50. ad Bonifacium, prope finem. & de bono coniugali, cap. 18. & 24. & in sermone de gestis cum Emerito. & denique lib. 2. contra Parmenianum, cap. 11. ubi dicit, per hoc Sacramentum dari Spiritum sanctum: ex quo etiam colligitur, eam cærimoniam Sacramentum esse propriè dictum.

His accedant SCHOLASTICI apud Magistrum, lib. 4. distinct. 24. ex quibus sanctus Thomas, q. 1. art. 1. affirmat communem esse omnium sententiam, Ordinationem vnum esse ex septem verè, ac propriè dictis Sacramentis,

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

Idem ostenditur ratione.

ACCEDAT etiam congruentia rationis. Deus enim cuius perfecta sunt opera, Deuter. 32. cum dat potestatem, dat etiam ea, quæ requiruntur ad eius legitimum, & congruentem vsum. Id videmus in rebus naturalibus, quibus Deus non tantum potentias operatiuas dedit, sed etiam certas qualitates, & instrumenta, quibus expedite, & rectè illis vtantur. In Ordinatione autem sacra datur homini potestas conficiendi, & ministrandi Sacramenta; quæ certè à peccatore rectè exerceri non potest. Dabit igitur Deus simul cum ea potestate, etiam gratiam iustificantem, & perficientem animam, vt ritè fungatur tanto ministerio. **PRAETerea**, si in Baptismo, in quo datur potestas suscipiendi Eucharistiam, & alia Sacramenta, datur simul cum ea potestate gratia gratum faciens, quia sine ea non rectè percipiuntur Sacramenta cetera: cur in Sacramento Ordinis, in quo datur potestas conferendi Sacramenta, non simul etiam dabitur gratia gratum faciens, cum non minus peccatum sit homini indigno Sacramenta tradere, quàm accipere? Quod si in hoc Sacramento datur gratia gratum faciens, certè Sacramentum erit verè, ac propriè dictum: omnis enim caeremonia instituta ad sanctificandum, Sacramentum est propriè dictum.

Accedat **VLTIMO**, quod aduersarij nihil habent, quod obiciant, nisi argumenta illa negatiua, & leuia, quæ nos supra dissoluimus.

CAPVT QVINTVM.

Episcopalem Ordinationem Sacramentum esse.

SEQUITVR SECUNDA quæstio; Quinam Ordines sint Sacramenta. Septem esse Ordines demonstrauimus in primo libro de Clericis; videlicet Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acoluthorum, Exorcistarum, Lectorum, & Ostiariorum, Ex quibus Ordo Sacerdotum duplex est: sunt enim alij maiores

iores Sacerdotes, id est, Episcopi, alij minores, id est, Presbyteri. Ex his autem, conuenit inter omnes Catholicos, Ordinem Presbyterorum esse verè, ac propriè Sacramentum, de aliis non omninò conuenit. Dicam igitur de singulis, quid verius, ac probabilius videatur.

AC PRIMVM Ordinatio Episcopalis, Sacramentum est verè ac propriè dictum. Hæc sententia etiam si à quibusdam veteribus Scholasticis negetur; in 4. dist. 24. & ex recentioribus à Dominico à Soto. lib. 10. de iustitia, & iure, quæst. 1. art. 2. & in 4. distin. 24. quæst. 2. art. 3. tamen asseritur ab omnibus antiquis Patribus; & ex recentioribus à Petro Soto, lect. 4. de Sacramento Ordinis in institutione Sacerdotum, & à Caietano, tomo 1. opusc. 11. necnon ab antiquis nonnullis Scholasticis, vt Altisiodorensi, 4. parte summae Theologicæ, Ioan. Maiori. Scoto, Durando, & Paludano in 4. distinct. 24. licet Durandus idem Sacramentum esse velit cum Sacramento presbyteratus. Denique ab omnibus penè Canonistis, in cap. Cleros, dist. 21. & caput Perlectis, dist. 23.

Mihi verò posita assertio certissima videtur. PRIMO, quia Scripturæ quibus Catholici probant, Ordinationem esse Sacramentum, de Ordinatione Episcopali intelliguntur, vt patet ex 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. in his enim solis locis discretè ponitur symbolum externum cum promissione gratiæ. In his autem locis agitur de Ordinatione Timothei, qui Episcopus fuit à Paulo creatus, vt omnes interpretes docent. pari ratione, Actor. 13. agitur de Ordinatione Episcopali Pauli, & Barnabæ. Quare si Ordinatio Episcopalis non est Sacramentum, non possumus ex Scripturis aperte probare, Ordinationem esse Sacramentum.

SECUNDO, testimonia allata, Leonis; Gregorij, Dionysij, Martyrij; Chryostomi, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, Theodoretij, de solis Episcopis intelliguntur. Veteres enim nomine Sacerdotis absolutè Episcopum intelligebant; vnde Ambrosius librum inscribit de dignitate Sacerdotali, & Chryostomus libros de Sacerdotio, cum tamen vterque de solis Episcopis agat. Itaque amittemus etiam loca Patrum pro controuersia principali, si Episcopalis Ordinatio non est Sacramentum.

TERTIO, Episcopalis Ordinatio est caremonia inpri-
mens

mens characterem spiritualement, & conferens gratiam; ergo est verissimum Sacramentum. Probatum antecedens; ac PRIMVM de characterem, ex eo, quod Episcopalis Ordinatio, non potest repeti. Et PRÆTEREA, Episcopus potest duo Sacramenta conferre; nimirum Confirmationem, & Ordines sacros, quæ non possunt vlli alij Ordines inferiores conferre: & si tentent id facere, nihil prorsus efficiunt; Ergo habet Episcopus ex sua Ordinatione spiritualement potestatem, & proinde nouum characterem.

Dicent, non esse opus nouo characterem, sed satis esse si extendatur character presbyteralis. SED aut volunt reipsa extendi characterem illum, aut solùm significationem, quod videlicet in Episcopo signum sit plurium potestatum, in Presbytero pauciorum. Si dixerint PRIMVM, eandem vim habebit argumentum nostrum: nam eadem efficacia requiritur ad characterem reipsa extendendum, & ad imprimendum nouum, proinde cæremonia, quæ habet effectum istum spiritualement, & supernaturalem, id est, realem extensionem characteris, sine dubio Sacramentum erit. Si dixerint SECUNDVM, facilè reuincuntur. Nam licet character non agat reipsa, sed sit solum signum pacti Dei cum homine, de concursu diuino in actionibus illis Sacramentalibus: tamen hoc signum reale est, & idè sicut vbi est spiritualis potestas, colligimus realem esse in anima characterem; ita quoque vbi est additio nouæ potestatis, oportet colligere realem additionem characteris, aut nouum characterem, quod est probabilius.

DENIQUE magis distant inter se potestas confirmandi, & consecrandi Eucharistiam, quàm potestas legendi Evangelium, & Epistolam in sacrificio. Sed propter ista ponuntur ab aduersariis duo distincti characteres in Diacono, & Subdiacono, nec dicunt vnum extendi; cur igitur nolunt esse duos in Presbytero, & Episcopo?

Iam quòd Episcopalis consecratio conferat gratiam, probatur manifestissimo argumento: nam idè probant Theologi in Ordinatione presbyterali dari gratiam, quia debet presbyter quædam Sacramenta ministrare, quæ sine gratia non dignè ministrantur. Episcopus autem debet quædam etiam Sacramenta ministrare. Sacramentum videlicet

delicet Confirmationis, & Ordinis, quæ sine gratia non dignè ministrantur.

DENIQUE, mirabile est, quod velint aliqui ad officium Diaconi, & Subdiaconi requiri nouam gratiam, & idèd illas Ordinationes esse Sacramenta; & ad officium Episcopi, quod est sine vlla comparatione difficilius, & excellentius, nolint gratiam requiri. Confirmatur hæc ratio dupliciter. **PRIMO**, ex ipso ritu consecrationis Episcopi. In nulla enim Ordinatione adhibetur tanta solennitas, quanta in Ordinatione Episcopi; ibi est impositio manus, ibi vnctio, ibi plurima alia: non est autem credibile tot Sacramentalia infinita, vbi nullum sit Sacramentum. **SECUNDO**, quia si Episcopatus sit Sacramentum à presbyteratu distinctum, facile erit defendere Episcopū iure diuino maiorem esse presbytero, tam ordine quàm iurisdictione, quod hoc tempore omnes hæretici negant: alioqui ægrè id defendi poterit.

Neque rationes quæ contrà obiici solent, conuincunt. **PRIMO** obiiciunt: *Episcopatus non est Ordo nouus, alioquin Ordines essent plures quàm septem. Si autem non nouus Ordo, certè nec nouum Sacramentum: nam si Sacramentum esset, esset vtiq; Sacramentum Ordinis.*

RESPONDEO, Episcopatum esse Ordinem vnum cum presbyteratu, sed genere, non specie: Ordines enim sumuntur ab habitudine quam habent ad Eucharistiam; & quia summa circa Eucharistiam est potestas ipsam conficiendi, idèd primus Ordo est sacerdotalis, id est, eorum qui Eucharistiam consecrare possunt: nec supra hunc potest fingi alius Ordo maior, vel superior. Quia tamen hanc potestatem vario modo participant Presbyteri, & Episcopi, inde sunt duæ species sacerdotum. Presbyteri in consecranda Eucharistia, saltem quoad vsum, pendent ab Episcopis, qui possunt eis interdicerere ne consecrent, vel suspendere ad tempus, vel præcipere, vt tali loco, tali modo, tali tempore celebrent. Et præterea presbyteri non ita habent hanc potestatem, vt eam aliis communicare possint: Episcopi autem, & habent, & communicare aliis possunt.

DICES, non videtur id esse verum; nam Episcopus ex sua consecratione non habet, vt possit Eucharistiam consecrare, sed solùm vt possit confirmare, & ordinare: non igitur conuenit

uenit genere cum presbyteratu ; sed est alia res diuersissima .

RESPONDEO , Episcopatum includere in sua ratione , & essentia sacerdotium , loquendo de potestate Ordinis , de qua sola hic loquimur . Non enim potest intelligi Episcopus , qui non sit Sacerdos , cum nihil sit aliud Episcopus , nisi summus , seu primus Sacerdos : sicut Papatus includit intrinsecè , & essentialiter Episcopatum , licet multa superaddat . Hinc autem sequitur , vt Episcopalis Ordinatio integra consurgat ex duplici Ordinatione , & character Episcopalis integer , & perfectus , non sit vna simplex qualitas , sed quid compositum ex duplici characterè : proinde etiam duo sacramenta requiruntur ad Episcopum constituendum .

Itaque ad argumentum RESPONDEO , Episcopum non habere , vt possit consecrare Eucharistiam , ex sua vltima Ordinatione , tamen id habere ex alia Ordinatione præcedente , quæ est etiam de essentia Episcopatus . Sicut homo non habet ex differentia sua specifica , vt sit sensibilis , tamen id habet ex genere suo , proinde ex natura sua , quæ ex genere , & differentia constat .

Atque hinc soluuntur omnia alia argumenta , quæ Sotus , & alij multiplicat . Est enim SECUNDVM eorum argumentum eiusmodi : *Si Episcopatus esset Sacramentum , sequeretur posse aliquem ordinari Episcopum , qui non esset presbyter ; & posse illum sic ordinatum consecrare Eucharistiam ; quorum vtrumque est falsum ex communi sententia .* PRIMVM probant , quia vnus Ordo non pendet ab alio , vt patet : quia si quis ordinetur presbyter , qui antea non fuerit Diaconus , ille est verè ordinatus . SECUNDVM probant , quia semper Ordo inferior continetur in superiore , saltem in virtute : posset enim presbyter fungi munere Diaconi , etiam si Ordinem Diaconi non haberet .

RESPONDEO , nihil eorum sequi . Nam impossibile est ordinari Episcopum , qui vel antea non sit presbyter , vel certè non tunc simul accipiat vtramque Ordinationem ; quia vt dixi , vtraque est de essentia Episcopatus . Nec est verum , vnum Ordinem non pendere ab alio , nisi in iis , quorum vnus non est de essentia alterius : nec valet similitudo Diaconi , & Presbyteri , quia presbyteratus non includit essentialiter Diaconatum , sicut Episcopatus includit presbyteratum . Pari ratione

DD non

non sequitur, posse Episcopum, qui non sit presbyter, consecrare Eucharistiam: non enim Episcopatus sine presbyteratu, est Ordo superior, immò nihil est in re, sed merum figmentum in mente, quomodo Archiepiscopus, qui non sit Episcopus, vel rationale quod non sit animal.

TERTIUM argumentum, si Episcopalis ordinatio est Sacramentum, characterem certè imprimit; vel ergo is character est maior presbyterali, vel non: si maior, ergo est aliquid maius potestate consecrandi Eucharistiam, quod omnes negant; & præterea hinc sequeretur, esse ordinem aliquem altiore sacerdotali, qui iam deberet numerari octauus: si non est maior, ergo Episcopus, ut Episcopus, non est maior presbytero, sed æqualis, vel potius minor, quia nullus character est æqualis sacerdotali.

RESPONDEO, characterem Episcopalem integrum & perfectum, esse maiorem presbyterali, quia illum includit, & vnum præterea alium, ut diximus: & hoc modo comparamus Episcopos cum Presbyteris, cum dicimus alios esse superiores, alios inferiores: si tamen quis conferat characterem quem habet Episcopus ex vltima sua consecratione, cum characterem, quem habet ex Ordinatione presbyterali; tunc iste est maior intensuè, quia summa potestas est, posse consecrare Eucharistiam: ille est maior extensuè, quia ad plura se extendit. Sed de his latius.

CAPVT SEXTVM.

Diaconatum esse verum Sacramentum.

PORRO de Diaconis, valde probabile est, eorum Ordinationem Sacramentum esse, licet id non sit certum ex fide. Quod non sit certum ex fide, patet, quia non potest id euidenter deduci ex verbo Dei scripto, vel tradito: neque existat vlla Ecclesie de hac re expressa determinatio.

Quod autem id sit valde probabile, **PRIMO** probatur ex communi sententia Theologorum: solus enim videtur esse Durandus, qui asserit solum sacerdotium esse Sacramentum Ordinis, in 4. dist. 24. quæst. 2. cum Caietano, tomo 1. opusc. tract. 11.

SICVN-

SECUNDO, quia I. Timoth. 3. Apostolus Paulus, vt etiam Philipp. 1. & ad Titum 1. semper coniungit Diaconos cum Episcopis, id est, cum Sacerdotibus: intelligit enim nomine Episcoporum, etiam Presbyteros, vt Chryostomus docet in commentario horum locorum.

TERTIO, quia Actor. 6. Diaconi ordinantur per manus impositionem, id est, simili cæremonia qua Episcopi, & Presbyteri.

QUARTO, quia Diaconi in absentia Episcoporum possunt baptizare, Eucharistiam dare, reconciliare pœnitentes publicos, prædicare, ac ferè omnia munera Episcoporum, & Presbyterorum in eorum absentia exercere: ex quo sequitur, eos gratia Dei speciali indigere, ac proinde eorum Ordinationem esse Sacramentum. Antecedens patet. Nam de Baptismo id testatur Tertullianus in libro de Baptismo, & Hieronymus in lib. contra Luciferianos. De Eucharistia, quod videlicet Diaconi Eucharistiam laicis ministrare possint, patet ex Concilio Nicæno, can. 14. immò olim ordinariè Diaconi sanguinem Domini ministrabant populo, vt patet ex Cypriano, sermone 5. de lapsis. De reconciliatione pœnitentium, patet ex eodem Cypriano, lib. 3. epist. 17. De prædicatione, testatur Gregorius, lib. 4. epist. 88. Et hæc videtur ratio, cur Diaconi ad Hierarchiam pertineant, & populis præesse dicantur, vnà cum Episcopis, & Presbyteris, vt patet ex Hieronymo in 2. cap. ad Titum; & ex Dionysio, qui in Ecclesiastica hierarchia non ponit, nisi hos tres Ordines, quia hi soli sunt hierarchici: inferiores enim non præsuat populo, sed tantùm seruiunt superioribus Ordinibus.

QUINTO, Diaconatus semel acceptus, nunquam amittitur, nec potest repeti: igitur imprimet characterem, ergo est Sacramentum.

RESPONDENT quidam, Diaconatum esse perperuum, non ex characterem, sed ex quadam consecratione, & quia est officium de iure diuino. SED solutio non valet. Nam si aliunde potest prouenire, quàm ex characterem, vt non possit amitti Diaconatus; certè ruet principalis ratio Catholicorum, qua inde probant, quædam Sacramenta imprimere characterem, quia non possunt repeti.

DEINDE non esset consecratio Diaconorum, Ordinatio, nisi esset Sacramentum; esset enim simplex officij iniunctio. Nihil autem impedit, quo minus possit officium tolli, & postea iterum reddi: Immo nulla potest fingi maior consecratio, si ita vocanda est dedicatio personæ extra Sacramenta, quàm Monachorum, qui Deo consecrantur per solennem professionem; & tamen iusta causa, & summi Pontificis dispensatione possunt iterum ad seculum redire, ut doctissimi videntur, & exempla aliqua testantur. NEQUE illud obstat, quod sit officium de iure diuino: id enim solum probat, debere esse in Ecclesia Diaconos, sed non probat istum, aut illum debere semper esse Diaconum. Itaque posset tolli ab uno Diaconatus, & dari alteri: sicut etiam de iure diuino est, ut sint in Ecclesia Episcopi cum iurisdictione, & tamen potest summus Pontifex auferre ab Episcopo Episcopatum, quoad iurisdictionem, & dare alteri.

Sed contra hanc propositionem obijciuntur aliqua argumenta. PRIMVM est, quia multi veterum dicunt, Diaconos non à Christo, sed ab Apostolis institutos, ut patet ex Cypriano, lib. 3. epist. 9. ex Anacleto epist. 3. & Damaso, epist. 4. Et confirmatur, quia videntur Diaconi ex occasione quadam instituti, nimirum ob murmur Græcorum; & solo ministerio mensarum addicti, ut patet Actor. 6.

RESPONDEO, Cyprianum solum velle dicere, Christum non ordinasse illos Diaconos, sicut ordinauit Episcopos, & Presbyteros: sed non inde sequitur, Christum non instituisse hoc Sacramentum; nam etiam nullum Christus confirmauit, & tamen instituit Sacramentum Confirmationis. Porro Damasus, & Anacletus solum docent, Christum instituisse tantum duos Ordines Sacerdotum, id est, Episcoporum in Apostolis, & Presbyterorum in LXXII. discipulis: id quod scribunt contra Chorepiscopos, qui tertium genus Sacerdotum videri volebant, cum tamen reuera nihil essent, nisi Presbyteri. Itaque non negant hi Pontifices, Diaconos, & alios Ordines inferiores à Christo institutos, sed negant esse vllum Ordinem Sacerdotum, præter duos iam dictos.

Ad confirmationem RESPONDEO, ex occasione quidem ordinatos primos Diaconos, sed non ex occasione inuentum esse Ordinem Diaconorum.

Neque

NEQUE verum est, solùm ministros mensarum fuisse Diaconos tempore Apostolorum: nam Diaconi erant etiam Philippis, & Ephesi, & in Creta, vt patet ex epistolis Pauli ad Philipp. ad Timotheum, & Titum; & tamen in illis locis non viuebant Christiani communiter, vt esset opus ministris mensarum. DEINDE illa tam solennis Ordinatio per manus impositionem, certè indicat aliud, quàm solùm mensarum ministerium. PRAETEREA, Philippus ex Diaconis primis, non dabat operam mensis præcipuè, sed prædicationi, & Baptismo, Actor. 8. DENIQUE, ab antiquissimis temporibus Diaconi sunt ministri altaris, & Sacramentorum, vt patet ex Iustino Apologia 2. in fine, & ex omnibus antiquis auctoribus.

SECUNDVM argumentum est, quia Diaconi nullam habent potestatem faciendi aliquid supernaturale, aut effectum aliquem, qui sit irritus, si fiat à non Diacono: Ergo non habent proprium characterem; character enim datur ad operandum simpliciter, non ad benè operandum.

RESPONDEO, non esse de essentia Sacramenti, vt qui illud habet, aliquid supernaturale efficiat, sed satis est, si sit cæremonia conferens gratiam. Neque est verum vniuersaliter, quod character detur ad operandum simpliciter, vt patet ex caractere Confirmationis, qui datur ad profitendam fidem: quam tamen aliqui Catechumeni sine caractere interdum optimè profitentur, vsque ad sanguinis profusionem: & aliqui Confirmati non audent profiteri.

TERTIVM argumentum, Diaconatus materia, est traditio libri Euangeliorum, vt habetur in Concilio Florentino. Sed cum ordinarentur primi Diaconi, non erat scriptum Euangelium; ergo vel illi non habuerunt verum Sacramentum, vel non est Sacramentum Diaconatus.

RESPONDEO, hoc argumentum soluendum esse in quaestione sequenti: directè enim probat solùm, non esse librum Euangelij materiam huius Sacramenti,

CAPVT SEPTIMVM

Subdiaconatum esse etiam Sacramentum.

AM verò de Subdiaconatu non est tanta certitudo, quanta de Diaconatu. Nam nec in Scripturis de eo fit mentio, nec eius Ordinatio habet manus impositionem, vt patet ex Concilio IV. Carthag. can. 5. nec Subdiaconi ministrant Eucharistiam, aut alia facere possunt, quæ Diaconi: & demque non pertinent proprie ad Hierarchiam, nisi vt ministri Hierarcharum.

Est tamen valde probabile, etiam hunc Ordinem esse Sacramentum; tum quia videtur imprimere characterem, cum sit initerabilis; tum quia habet anuexum solenne votum continentia; tum denique, quia hæc est communis Theologorum sententia, antiquorum & recentiorum, vno Durando concepto, & Caetano.

Sunt autem contra hanc sententiam duo argumenta. Primum est, quia Subdiaconatus olim nõ erat Ordo sacer, sed postea factus est à Pontificibus, vt aperte testatur Innocentius III. cap. A multis, de atate, & qualitate, & ordine præficiendum, & idem Innocentius III. cap. Miramur, extra, de seruis non ordinandis: & Urbanus II. can. Nullus, dist. 60. Vnde Magister, lib. 4. dist. 24. dicit, Subdiaconatum, & Ordines minores ab Ecclesia introductos, cum Apostolorum tempore non fuissent.

RESPONDEO, non esse idem, Ordinem sacrum, & Sacramentum: multi enim existimant, Ordines minores esse Sacramenta, cum tamen non possint eos vocare Ordines sacros, Vt enim rectè docet Magister loco notato, omnes Ordines sunt sacri, sed primi tres dicuntur per excellentiam sacri, quia proximè contingunt res sacras. Presbyter enim Eucharistiam cõsecrat, & ministrat. Diaconus defert eam: Subdiaconus sacra vasa contingit, & præbet.

Olim tamen Subdiaconis non licebat tangere sacra vasa, vt patet ex Concilio Laodiceno, cap. 21. & ex can. Nullus, distinct. 24. qui ex decretis Syluestri sumptus est: & ea ratione non dicebatur Ordo sacer. Nec ex Ordine Subdiaconorum poterat eligi Episcopus, sed tantum ex Ordine Presbyterorum,

rum, & Diaconorum: tamen postea concessum est Subdiaconis, tangere sacra vasa, vt patet ex can. Non liceat, dist. 23. & cœperunt etiam ex Subdiaconis eligi Episcopi, vt patet ex Innocentio, & Urbano locis notatis.

Quod autem Magister dicit, Subdiaconos ab Ecclesia introductos, nō sic debet intelligi, quasi Ecclesia eum Ordinem instituerit; sed videtur Magister existimasse, vsum horum Ordinum non cœpisse tempore Apostolorum, sed postea, quōd videlicet antea ob fidelium paucitatem, nō essent tot Ordines necessarij. Sed neque hoc videtur esse verum: nam sanctus Ignatius, qui tempore Apostolorum floruit ferē omnium Ordinum meminit, in epist. ad Heronem & in alia ad Antiochenos.

SECUNDVM argumentum, Subdiaconi poterant ordinari à Chorepiscopis, vt patet ex Concilio Antiocheno, can. 10. At Chorepiscopi erant simplices Presbyteri, qui Ordinis Sacramentum conferre non possunt; igitur Subdiaconatus non est Sacramentum Ordinis.

RESPONDEO, duo fuisse genera Chorepiscoporum (vt diximus in disputatione de Clericis) quorum alij erant veri Episcopi, sed in aliena diœcesi morabantur, vt nunc in Germania Suffraganei, & de his loquitur Concilium Antiochenum; alij erant solum Presbyteri, & ab his negat Damasus epist. 4. posse ordinari Subdiaconos.

CAPVT OCTAVVM.

Minores etiam Ordines Sacramenta esse.

DENIQUE, de minoribus Ordinibus, minus probabile est, quōd Sacramenta sint, quā de Subdiaconatu; nam neque est ita communis sententia, sicut de Diaconatu, & Subdiaconatu; & certum est, leuiora esse munera horum Ordinum, quā superiorum.

Absolutè tamen probabilior sententia est, quæ Ordines omnes Sacramenta esse docet, quā ea, quæ id negat. PRIMO, quia id asserunt omnes veteres Scholastici, Durando excepto. ET ex recentioribus grauissimi quique, vt Fran-

DD 4

ciscus

ciscus Victoria in summa de Sacramentis, *Petrus à Soto*, lect. 4. de Sacramento Ordinis, & alij. TERTIO, id videtur sensisse *Concilium Florentinum*: Vbi enim dixit, Sacramentum Ordinis esse sextum Sacramentum, & materiam huius Sacramenti esse id, quod porrigitur in Ordinatione: continuo ponit exempla de Ordine Sacerdotis, Diaconi, & Subdiaconi; & addit, idem de aliis Ordinibus intelligendum. Neque dissentit *Concil. Trident.* nam sess. 23. cap. 2. septem Ordines numerat; & postea cap. 3. absolute Ordinem Sacramentum esse dicit. QUARTO, Minores Ordines non possunt iterari, igitur imprimunt characterem; igitur Sacramenta sunt.

Vna est obiectio in contrarium, quia si quot Ordines sunt, tot Sacramenta esse ponamus; iam Sacramenta non erunt septem, sed quatuordecim.

RESPONDEO, omnes Ordines licet sint per se singuli Sacramenta, tamen vnum Sacramentum censeo, quia vnum sunt, vel genere, vel quia ad vnum finem omnes referuntur.

CAPVT NONVM.

Manus impositionem ad essentiam Sacramenti Ordinis pertinere.

SEQVITVR TERTIA controuersia, de materia, & forma huius Sacramenti. Conuenit autem inter omnes, materiam esse aliquod signum sensibile, formam autem esse verba, quæ dicuntur, dum illud signum exhibetur. Quamuis enim Scriptura non meminerit verborum; tamen aperte scribunt verba requiri, antiquissimi Patres, vt *Ambrosius* in cap. 4. 1. ad *Timoth.* *Hieronymus* in cap. 58. *Isaiæ*, & *Augustinus* in serm. de gestis cum Emerito: & idem patet ex antiquo Ordine Romano, & ex omnibus, qui de hoc Sacramento tractant.

SED quia in Ordinatione Presbyteri & Diaconi, duplicia signa exhibentur, nimirum impositio manuum, & porrectio instrumenti, vt calicis & patinæ in presbyteratu; & libri Euangeliorum in Diaconatu; ideo quæstio existit, vtrum horum signorum sit essentialis materia Sacramenti. Duæ sunt autem Theologorum sententiæ.

Alii enim existimant, manus impositionem esse accidentariam, & solam instrumentorum porrectionem esse essentialem: ita Dominicus à Soto, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. & alij quidam.

Fundamenta eorum sunt tria. PRIMVM, quia in Concilio Florentino non alia assignatur materia, nisi instrumentorum porrectio.

SECUNDVM, qui Innocentius III. cap. Pastoralis, de Sacramentis non iterandis, & Gregorius IX. cap. Presbyter, eodem titulo, dicunt non debere iterari Ordinationem factam sine manus impositione, sed supplendum esse, quod omissum est. Ibidem etiam addit Gregorius, manus impositionem esse ritum ab Apostolis introductum.

TERTIVM, Sacerdotes fiunt, cum eis dicitur: *Accipe potestatem offerendi sacrificium.* Sed tunc non imponuntur manus, sed tantum porrigitur calix cum vino, & patina cum pane, ut patet ex Ordine Romano antiquo, & ex Pontificali, quo nunc Ecclesia utitur; ergo manus impositio, quæ postea accedit, ad essentialiam Sacramenti non pertinet. Maior propositio probatur, quia alioqui esset fallax illa concessio potestatis, si tunc ea reuera non acciperetur. Et PRÆTEREA Apostoli in vltima Cœna facti sunt Sacerdotes, ut habet Concil. Trident. sess. 22. cap. 1. ergo & nunc Sacerdotes fiunt, cum datur eis potestas consecrandi, & offerendi Eucharistiam. Idem enim est: *Hoc facite in meam commemorationem*, quod audierunt Apostoli in vltima Cœna; & *Accipite potestatem offerendi, &c.* quod nos audimus, cum ordinamur Sacerdotes.

ALTERA sententia est longè probabilior, & verior, videlicet, non solam instrumentorum porrectionem, sed etiam manus impositionem esse materiam essentialiam. Id quod affirmat ex recentioribus, Petrus à Soto, lect. 5. de Sacramento Ordinis; Martinus Ledcinius in 4. quæst. 36. artic. 4. ad 1. Cardinalis Hofius in Confessione Polonica, cap. 50.

Probat hęc sententia. PRIMO, quia Scripturæ passim tradunt pro symbolo externo Ordinationis, manus impositionem, ut patet ex locis adductis, Actor. 6. 13. & 14. 1. Tim 4. & 5. & 2. Timoth. 1.

RESPONDENT, impositionem manuum requiri, sed non esse

esse de essentia. **C**ONTRA, si ita est, non possumus convincere hæreticos, Ordinationem esse Sacramentum propriè dictum, quia non possumus in Scriptura demonstrare symbolum externum huius Sacramenti. **D**EINDE, si ita licet exponere, poterimus negare materias omnium aliorum Sacramentorum: dicam enim, aquam non esse de essentia in Baptismo secundum Scripturas, nec vinum in Eucharistia, nec oleum in Extrema unctione, &c. **P**RÆTEREA Scriptura, non solet in aliis Sacramentis tradere nisi essentielles ceremonias, & vix etiam illas integrè: quis ergo sibi persuadet, in hoc Sacramento semper nominari ritum accidentarium, omisso essentiali? **D**ENIQUE Paulus dicit, per manus impositionem dari gratiam, 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. Ergo manus impositio est pars Sacramenti essentialis: non enim gratiæ promissio facta est ceremoniis accidentariis, sed essentialibus.

Neque valet, quod obiiciunt de Confirmatione, quæ Actor. 8. dicitur dari per manus impositionem, & tamen non est illa materia essentialis eius Sacramenti, sed Chrisma. Iam enim hoc dissolvimus in disputatione de Confirmatione, ubi ostendimus, manus impositionem in Confirmatione esse de essentia, quia per illam signantur Chrismate frontes fidelium.

SECUNDO, idem probo ex traditione Pontificû, & Conciliorum. Clemens lib. 8. constit. cap. 2. & sequentibus, Damasus epist. 4. Innocentius I. epist. 22. ad Episcopos Macedonia. Leo I. epist. 87. ad Episcopos Africa, & ex recentioribus Alexander Papa II. can. Ex multis, 1. quæst. 3. & Urbanus II. can. Daibertum, 1. quæst. 7. & alij passim.

Item ex Conciliis Nicænum, can. 9. Antiochenum, can. 10. & 17. Carthaginense IV. can. 23 & 4. & omnia alia antiqua Concilia passim affirmant, manus impositione conferri Ordines.

Ipsam etiam **T**RIDENTINUM Concilium (quod est observandum propter eos, qui post Concilium celebratum, aliter sentiunt) sess. 14. cap. 3. de Extrema unctione dicit, Ministrum Extremæ unctionis esse Episcopum, aut Presbyterum ritè ordinatum, per manus impositionem. Et sess. 23. can. 4. de Sacramento Ordinis habet hæc verba: *Si quis dixerit per*
sacram

sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopum dicere; Accipe Spiritum sanctum, anathema sit. Vbi Concilium declarat, tunc ordinari Presbyteros, & tunc dari illis gratiam Spiritus sancti, cum eis dicitur: *Accipite Spiritum sanctum.* At cum hoc dicitur, manus imponitur, ut patet ex Pontificali, & Ecclesie consuetudine; ergo sentiebat Conciliū, illam impositionē manus esse de essentia.

DENIQUE idem etiam ex Patribus probari potest. Nam **GRÆCI** Ordinationem vocant *Χεροτομία*, id est, manus impositionem. & scribit Simeon Metaphrastes in vita S. Iohannis Chrysothomi, cum ei manus imponeret Episcopus Antiochenus, ut eum crearet Presbyterum, continuò descendisse in eum visibiliter Spiritum sanctum in forma columbæ.

AMBROSIVS lib. de dignitate sacerdotali. cap. 5. hac cæremonia dicit perfici Ordinationem: *Homo, inquit, manum imponit, & Deus largitur gratiam.* **HERONYMVS** in cap. 58. Itaque: *Ordinatio, inquit, non solum ad imprecationem vocis, sed etiam ad impositionem impletur manuum.* **AVGVSTINVS** libro de gestis cum Emerito, & alibi, manus impositione ordinari dicit Sacerdotes: quod idem omnes veteres passim docent.

Dicere autem, omnia Concilia, Pontifices, & Patres loqui de accidentaria cæremonia, ridiculum est: cum nusquam ponant aliam cæremoniam, & sæpe ex professo tractent de ritu Ordinationis. Quis enim credat tot Patres & Concilia, cum nihil frequentius tractent, quàm Ordinationes Sacerdotum, ne semel quidem attigisse id, quod ad essentiam Sacramenti pertinet?

TERTIO, idem probatur ex Scholasticis: ne videatur nostra sententia nova in scholis. Certè S. Thomas in 4. dist. 25. quæst. 1. artic. 1. dicit, in impositione manuum dari gratiam Sacramentalem: ex quo sequitur eam impositionem esse partem Sacramenti. S. Bonaventura, Scotus, Paludanus, dist. 24. & Altrifiodorensis in sua summa, part. 4. aperte dicunt, de essentia esse manuum impositionem.

Ut igitur argumentis respondeamus, **OBSERVANDVM** est **PRIMO** in Ordinatione presbyterorum, de quibus præcipuè disputatur, duas conferri potestates. Vnam, consecrandi Eucharistiam, quæ dicitur potestas in corpus Christi
verum,

verum, Alteram, absoluendi à peccatis, quæ dicitur potestas in corpus Christi mysticum.

SECUNDO. Nota, propter has duas potestates, duas esse in Ordinatione presbyterorum præcipuas cæremonias. Vnam, qua Episcopus porrigit futuro presbytero patinam cum hostia, & calicem, cum vino, ac dicit: *Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.* Alteram, cum post Missam Episcopus manus imponit, & dicit: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remisisti peccata, &c.* Vtraque autem cæremonia, non solum habetur in Pontificali, & est in vsu Ecclesiæ, sed habetur etiam in antiquo Ordine Romano.

TERCIO. Nota, vtramque cæremoniam esse essentialem, vt rectè docet, atque explicat Scotus. Nam per vnã confertur vna potestas, per alteram altera; siue sint duo characteres, siue vnus, qui in secunda cæremonia extendatur. Neque est probabile, quod quidam dicunt, in vna totum dari, & in altera tantum explicari, quod est datum in alia. Nam in primis verba illa: *Accipe potestatem, & Accipe Spiritum sanctum*, non significant explicari, sed significant reuera tunc dari. DEINDE, omnium consensu, Christus diuisit has duas potestates, cum ordinauit Apostolos, & vnã tradidit in cæna, cum ait: *Hoc facite*; alteram post resurrectionem, cum ait: *Accipite Spiritum sanctum*. Cur ergo non possit, immò & debeat etiam Ecclesia diuidere, & dare vnã post aliam?

QUARTO. Nota, Patres, & Concilia non consueuissent explicare totum ritum Sacramentorum, non enim scribebant libros rituales; sed solum attigisse vnã partem essentialem, ex qua cetera omnia intelligerentur: erant enim ritus eiusmodi notissimi omnibus ex frequenti vsu.

Ex his ergo ad PRIMVM RESPONDEO; Concilium Florentinum non explicuisset totum ritum, sed solum vnã partem; quemadmodum etiam Concilium Carthaginense, quod tantum meminit impositionis manuum, non explicuit totum ritum, sed tantum eam partem, quam postea omisit Concilium Florentinum: vtrumque autem Concilium rectè docet, neque vnũ cum altero pugnat.

Cur autem Concilium Florentinum ex duabus partibus magis exprimere voluerit porrectionem instrumentorum, quam impositionem manuum, duplex ratio esse potuit. VNA, quia

quia intendebat assignare pro materia rem aliquam subsistētem, sicut fecit in Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, & Extrema vnctione: res autem subsistens non est impositio manuum, sed calix, & patina, &c. ALTERA causa est, quia fortasse Armeni, qui à Concilio instruebantur, in hac re errabant, & non in alia.

Ad SECUNDVM RESPONDEO; ea loca Innocentij, & Gregorij fauere nostræ sententiæ. Quod enim Pontifices nolint repeti cæremonias ritè peractas, & tamen suppleri, quod est omissum; indicat eas cæremonias posse diuidi, & dari diuerso tempore, & esse efficaces quocunque tempore dentur. Quod autem Gregorius dicit, manus impositionem esse ritum ab Apostolis introductum; non sic debet accipi, quasi Apostoli hunc ritum instituerint, sed quia ipsi primi cœperunt illum vsupare in Ordinationibus.

Ad TERTIVM RESPONDEO, Sacerdotes ordinari, cum illis dicitur: *Accipe potestatem sacrificium offerendi*; sed ordinari etiam postea, cum illis dicitur: *Accipe Spiritum sanctum*. Nam accipiunt per varias cæremonias, varias potestates.

Atque hinc soluitur argumentum de Diaconis, quod fecimus quæst. superiore. Nam primi Diaconi fuerunt ferè ordinati ad quædam ministeria, per manus impositionem, non autem fuerunt ordinati ad legendum Euangelium, quia non erat opus: nunc autem per varias cæremonias, ordinantur ad varia ministeria. Credibile autem est, Dominum instituisse istas omnes materias Ordinum, non quidem in particulari, sed generatim, monendo Apostolos, vt Ordines conferrēt per cæremoniam instrumentorum, quibus significaretur eorum potestas.

CAPVT DECIMVM.

De effectu huius Sacramenti.

AM verò de effectu conuenit inter Catholicos, duplicem esse effectum huius Sacramenti. PRIMO, potestatem spiritualem perpetuam, in cuius signum imprimitur character. SECUNDO, gratiam gratum facientem, qua possint ordinati ritè fungi suo munere.

Hæc.

Hæretici huius temporis, characterem præcipuè negant. Volunt enim ministerium Ecclesiasticum esse simplex officium, quod possit dari, & auferri; proinde eras fieri laicos, qui sunt hodie ministri, vel Pastores. De qua re differimus in disputatione de Sacramentis in genere. Sufficiant nunc duo testimonia veterum.

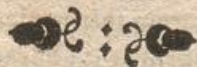
CYPRIANVS in serm. de ablutione pedum: Nemo, inquit, sacros ordines iterum renouat, & c. AVGVSTINVS lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 13. *Vtrumque, inquit, Sacramentum est, & quadam consecratione datur; illud cum baptizatur, istud cum ordinatur. Ideò in Ecclesia Catholica vtrumque non licet iterare.* & lib. de bono coniugali, cap. 14. *Si fiat, inquit, Ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiam si plebi congregatio non subsequatur, manet tamen illi ordinati Sacramentum Ordinationis, & si aliqua culpa quòq; ab officio remoueatur, Sacramento Domini semel proposito non carebit, quamuis ad iudicium permanente.* In sermone autem de gestis cum Emerito, ipsum etiam nomè characteris ponit, ob quem dicit non posse iterari Ordinatione. Vide etiam multa decreta de hac re, apud Gratianum, l. 1. quest. 7.

CAPVT XI.

De Ministro.

DE Ministro Ordinationis differimus in disputatione de Sacramentis in genere. Res autem perspicua est, cum nunquam Ecclesia agnouerit Presbyteros, vel Diaconos, nisi ab Episcopis ordinatos.

Vide Concilium Ancyranum, cap. 12. Antiochenum, can. 10. Epiphanium hæres. 75. Damasum epist. 4. Hieronymum in epistola 85. ad Euagrium, Chrysostomum, Theodorum, & alios in 3. & 4. caput, prioris, ad Timotheum,

CAPVT XII.

De Cæremoniis.

DVÆ sunt cæremoniæ, quas aduersarij reprehendunt, videlicet vñctio, & rasura; vnde per contemptum vocant Catholicos Sacerdotes, vñctos, & rasos. Sed de rasura disseruimus in disputatione Clericis: illa enim etsi est cæremonia Sacerdotum, non tamen fit in ipsa consecratione sacerdotali, de qua modo agimus.

Vñctio autem est cæremonia verè Sacramentalis, quamquam accidentaria: siquidem in ipsa Ordinatione vngitur caput Episcopis, & manus Presbyteris.

De hac cæremonia dicit Kemnitijs in 2. parte Examinis, pag. 1171. & sequent. **PRIMO**, Christum, & Apostolos eos non fuisse. **SECUNDO**, in historia Ecclesiastica nullum extare exemplum. **TERTIO**, Ambrosium, & alios Patres eius non meminisse; si excipiamus supposititios lib. Cypriani, & Anacleti. **QUARTO**, in Ecclesia Græca non fuisse receptam istam vñctionem, vsque ad annum M. CC. immò etiam antiquis displicuisse, vt colligitur ex Innocentio III. cap. Cùm venisset, de sacra vñctione. **QUINTO**, ritum esse Iudaicum, proinde non magis vsurpandum, quam sacrificia ouium, & bouum: quod vltimam accepit ex Caluino, lib. 4. Instit. cap. 19. §. 30. & 31.

RESPONDEO, ista omnia esse mendacia. Nam quod attinet ad exempla Christi, & Apostolorum, Kemnitijs non probat eos non fuisse vsos vñctione; nos autem contrarium probare possumus. Nam Dionysius, capite 4. hierarchiæ Ecclesiast. dicit, Pontificem vti sacro oleo in omni ferè consecratione Pontificali, idque traditum esse ab Apostolis: constat autem vnã, & præcipuam, & frequentissimam ex Pontificalibus consecrationibus, esse Ordinationes Sacerdotum.

DEINDE, quod addit de historia Ecclesiastica, est expressum mendacium. Nam libro 10. hist. Eusebij, cap. 4. secundum Græcam fidem, fit aperta mentio vñctionis sacerdotalis.

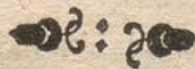
Item

Item **Simcon Metaphrastes** in vita S. Ioannis Chrysoctomi quæ habetur tomo primo Suriij, scribit eum inunctum fuisse cum Episcopus fieret Constantinopolitanus; & **Petrus Chrysolologus** in serm. de S. Seuero, refert eum inunctum, cum ordinaretur Episcopus Rauennæ.

TERTIO, quod scribit Kemnitius de Patribus, est etiam mendacium. Nam **PACIANVS** Ambrosij æqualis, in epist. 3. ad Sympronianum: *Plebi vestræ*, inquit, *unde Spiritum, quam non consignat vnctus Sacerdos?* **ITEM** **Gregorius** lib. 4. in libros Regum, cap. 5. multa dicit de ista vnctione Sacerdotum. Quibus addo, velit nolit Kemnitius, auctorem de operibus Cardinalibus Christi, in sermone de Chrismate: esse enim is auctor non est Cyprianus, est tamen auctor omnium consensu antiquus, & doctus.

QUARTO, mendacium est, in Ecclesia Græca non fuisse usum vnctionis, vsque ad annum M. C. C. Contrarium enim docent testimonia allata Dionysij, Eusebij, Metaphrasta. Neque **INNOCENTIUS** iis repugnat, solum enim reprehendit Græcos sui temporis, quod hanc cæremoniam negligenter: neque dicit, antiquis eum ritum displicuisse. Illa enim verba: *Non iudaizat Ecclesia, sicut antiqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei nouere virtutem; sine dubio corruptè leguntur, & pro (antiqui) legendum est (aliqui) nec enim ita absolute reprehenderet antiquos, præsertim cum ipse ex antiquis suam sententiam prober.*

DEINQUE quod Calvinus, & Kemnitius dicunt, Iudaismum esse, vti vnctione, sæpè à nobis refutatum est. Non enim est Iudaismus, vti rebus quibus utebantur Iudæi, si id fiat cum alia forma verborum, & alio ritu, atque ad alium finem; alioqui etiam Iudaismus esset, vti aqua in Baptismo, & pane in Eucharistia, cum etiam Iudæi habuerint aquas expiationis, & panes propositionis.

DE MA.

DE MATRIMONIO SACRAMENTO. LIBER UNICVS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII septem Controversiæ sunt. PRIMA, de genere, an sit Sacramentum nouæ legis. SECUNDA, de materia, forma, & Ministro. TERTIA, de vnitæte Matrimonij. QVARTA, de indissolubilitate, siue de diuortio. QVINTA, de impedimentis. SEXTA, de iudice caussarum matrimonialium. SEPTIMA, de ceremoniis.

Scribunt autem de Matrimonio aduersus hæreticos: Thomas VVald. tomo. 2. c. 103. & sequentibus. Ioan Rossensis in defensione libri Regis Henrici VIII. Alphonsus à Castro, lib. II. cõtra hæreses, verbo Nuptiæ. Ruardus Tapperus in explicacione art. 18. 19 & 20. Louaniensium. Petrus à Soto, in institutione Sacerdotum, in lectionibus de Matrimonio. Dominicus à Soto, in 4. dist. 26. Hofius Cardinalis in explic. Symboli, c. 55. & 56. Gulielmus Lindanus, lib. 4. Panopliæ. c. 94. Ioan. Eckius in 4. tomo sermonum, à 69. serm. vsque ad finem Tilmannus in lib. de 7. Sacram. c. 6. Ioan. Gropperus in Enchiridio Christianæ institutionis, nomine Concilij Coloniensis edito. Franciscus Victoria in relectione de Marrimonio. Iauellus in lib. de Philosophia Christiana, parte 5.

EE CON.

CONTROVERSIÆ PRIMÆ.

Sitne Matrimonium Sacramentum
proprie dictum.

CONTROVERSIÆ PRIMÆ QUIN-
que partes erunt. PRIMVM enim expli-
candus erit status questionis, & erroris
hæreticorum in medium adferendi. DE-
INDE, veritas ex diuinis literis asse-
renda. TVM confirmanda ex veterum Patrum tradi-
tione & testimonio. POSTEA rationibus variis, iisque
non leuibus corroboranda. POSTREMO, aduersario-
rum obiecta breuiter diluenda.

CAPVT PRIMVM.

De statu questionis, & erroribus hæreticorum.

VOD igitur ad PRIMVM attinet, cum quærimus,
sitne coniugium Sacramentum proprie dictum
Testamenti noui, id quærimus, vtrum coniu-
gium, præter civilem contractum viri, & femine
ad propagandam, & educandam prolem institutum, sit etiam
signum, seu symbolum externum religionis, cui sit annexa
promissio gratiæ iustificantis, idque ex diuina institutione.
Nam in hac generali definitione ferè conueniunt omnes,
tum Catholici, tum Hæretici. Certè Lutherani & Caluini-
stæ, cum quibus potissimum agimus, non negant Sacramen-
ta esse nouæ legis proprie dicta, vbi tria illa inueniuntur, sym-
bolum externum, promissio gratiæ, & mandatum, siue insti-
tutio diuina.

Iam verò permulti omnibus ferè seculis, aliquid, horum trium in Matrimonio desiderari, & ea de causa Matrimonium Sacramentum non esse censuerunt.

Veteres hæretici, Simon, Saturninus, Gnostici, Manichæi, & alij, Matrimonium à Deo non esse, proinde nec Sacramentum esse docuerunt. Simon Magus hæreticorum omnium princeps, turpitudinem introduxit indifferenter utendi fornicis, sancto Augustino teste, lib. de hæresibus, c. 1. Saturninus, Simonis discipulus, apertè asseruit, nubere, & liberos gignere, à Diabolo esse, teste Irenæo, lib. 1. c. 22 Marcionem in eadem hæresi fuisse, ut nuptias illicitas esse crederet, testatur sanctus Hieronymus in 1. lib. contra Iovinianum.

Tatianum sancti Iustini quondam auditorem, eiusdem hæresis patronum facit Irenæus, lib. 1. cap. 30. atque inde Encratitæ orti sunt, de quibus vide Epiphanium hæresi 46. & Augustinum hæresi 25. vbi Augustinus, cum dicit, Encratitas schismaticos Tatianistarum esse apud Epiphanium, respexisse videtur ad anacæphaleosim eiusdem Epiphaniij, vbi Encratitæ dicuntur, auulsio quædam à secta Tatiani. Fortasse addiderunt aliquid repugnans aliis dogmatibus Tatiani, & ideò schismatici dici potuerunt: nam alioqui & ipse Epiphanius loco notato, & Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum, Tatianum Encratitarum principem faciunt.

Eandem hæresim tribuit Adamianis sanctus Augustus, hæresi 31. eandem Manichæis, hæresi 46. idem auctor. Eandem Eustathianis tribuit Socrates lib. 2. hist. c. 33. Eandem Priscillianistis tribuit sanct. Leo epist. 91. ad Turbium. Eandem Apostolicis quibusdam, seu potiùs Apostaticis sanct. Bern. ser. 66. in Cantica. Eandem denique tribuit Albigensibus, sanct. Antoninus in summa Theol. part. 4. tit. 11. c. 2. §. 5.

Nostri verò temporis hæretici non negant, Matrimonium esse licitum, & à Deo vero institutum, sed negant esse symbolum, cui sit annexa promissio gratiæ iustificantis; & ex hoc potissimum capite, Sacramenti rationem illi conuenire non posse colligunt.

Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, contendit in Matrimonio neque signum à Deo institutum, neque gratiæ promissionem esse. Calvinus libr. 4. Institut. capit. 19. §. 44. non magis Sacramenti rationem Matrimonio

conuenire affirmat, quàm agriculturæ, aut tonstrinæ, aut fabricatoris arti. Philippus, in locis, tit. de coniugio, & Kemnitius in 2. parte Exam. Trident. Concilij à pag. 1204. vsque ad finem, agnoscunt in Matrimonio Dei mandatum, & promissionem gratiæ, sed non gratiæ iustificantis, & reconcilians hominem Deo; & ideo negant Sacramentum propriè dici posse Matrimonium eo modo, quo Baptismus, & Eucharistia Sacramenta dicuntur: fatentur tamen aliquo modo Sacramentum esse.

Ex Catholicis vnus est Durandus, qui in 4. distinct. 26 q. 1. Matrimonium Sacramentum non nisi æquiuocè dici possè disputat, quem in suum patrocinium adducit Kemnitius, oblitus videlicet, omnes alios Theologos, ipso etiam teste Durando, contrarium docuisse.

Igitur aduersus omnes prædictos errores, Concilium Tridentinum, sess. 24. can. 1. anathema dixit iis, qui negant Matrimonium Sacramentum esse propriè dictum, aut à Christo institutum, aut gratiam conferre. Quam sententiam, vt verissimam esse non dubitamus, sic etiam ex diuinis literis confirmare aggrediemur.

CAPVT SECVNDVM.

Matrimonium Sacramentum esse, probatur ex diuinis literis.

VT Matrimonium, veri nominis Sacramentum esse probemus, tria probanda erunt. **PRIMO**, Matrimonium à Deo esse institutum. **SECUNDO**, esse symbolum rei sacræ. **TERTIO**, habere promissionem gratiæ iustificantis.

Esse autem à Deo Matrimonium institutum, duobus modis potest intelligi. **VNO** modo, vt intelligamus à Deo esse coniunctionem masculi, & fœminæ, vt ea referatur ad genus propagandum. **ALTERO** modo, eandem coniunctionem esse à Deo, vt referatur ad rem aliquam sacram significandam, & homines, qui ita iunguntur, sanctificandos. Nam priore modo negabant Matrimonium esse à Deo, hæretici veteres, qui nuptias damnabant: posteriore modo negant

Luthe-

Lutherani, & Galuinistæ Matrimonium esse à Deo, qui nuptias tamen non damnant.

PRIORE modo nuptias esse bonas, & à Deo, tam est in diuinis literis euidens, vt mirum sit, vltos in hac re labi potuisse. Genes. 2. *Non est, inquit Deus, bonum, hominem esse solum: faciamus illi adiutorium simile sibi.* In quem locum sanctus Augustinus, lib. 9. de Genesi ad literam, cap. 7. scribens, rectè animaduertit, nulla in re alia esse viro necessarium fœminæ adiutorium, nisi in procreatione, & educatione liberorum: siquidem in aliis rebus melius viri à viris, quàm à fœminis adiuuantur. ITEM verba illa, Genes. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ.* dicta quidem sunt ab Adamo, sed sine dubio diuino spiritu illa ei verba dictante: nam Christus Matth. 19. tribuit hæc ipsa verba Deo. Itaque Adam nomine Dei, seu potius Deus per os Adam illa pronunciauit: ex quibus apertissimè Matrimonium approbatur.

Rursus, Matth. 19. *CHRISTVS; Quod Deus, inquit, coniunxit, homo non separet.* Nec alia de caussa, Ioan. 2. nuptiis interesse Dei Filius, easque insigni miraculo ornare voluit, nisi vt indicaret, quod in eum locum S. Augustinus notauit, se fecisse nuptias. APOSTOLVS quoque, 1. Cor. 7. *Qui Matrimonio iungit virginem suam bene facit.* & ibidem: *Si nupsit virgo, non peccauit.* & 1. Tim. 4. notat hæreticos futuros, qui prohiberent nubere. & cap. 5. *Volo ego iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, &c.* & Heb. 13. *Honorable connubium, &c.* DENIQUE plenæ sunt Scripturæ non solum testimoniis, sed etiam exemplis sanctissimorum virorum, qui nuptiis implicati Domino placuerunt.

ACCEDUNT Concilia vetera, vt Gangrense, c. 1 & Bracarense I. can. 11. quibus prædicta hæresis condemnatur.

POSTERIORE modo Matrimonium à Deo esse institutum, nimirum, vt signum rei sacræ, nonnulli laboriosè probare nituntur ex obscuris quibusdam Scripturæ locis, vt ex illo Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo nõ separet.* sed non est opus in hac re laborare. Nam si probemus, Matrimonium esse signum rei sacræ, cui sit annexa certa promissio gratiæ, sequetur inde necessariò, à Deo esse institutum, etiam si locum Scripturæ non habeamus, vbi expressa mentio fiat hu-

ius institutionis: neque enim potest vllus homo, vel Angelus, eiusmodi signum instituere. Id quod ingenue confitentur aduersarij, Philippus in Apologia Confessionis Augustanae, artic. 13. Calvinus lib. 4. Inst. cap. 19. §. 2. & Kemitius in 2. parte Exam. pag. 13. Et hac via nos alibi demonstrauimus, Sacramenta Confirmationis, Ordinationis, & Vnctionis infirmorum à Deo instituta fuisse.

Quod igitur ad **SECUNDVM** attinet, Matrimonium signum esse rei sacrae, & proinde non ciuilem contractum solum, sed etiam mysterium quoddam, & Sacramentum, probamus ex cap. 5. epist. ad Ephes. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Vbi summa breuiter **OBSERVANDA.**

PRIMO ineptè Lutherum, & Calvinum loco citato, & Bezam in annot. ad hunc locum, scripsisse, Catholicos deceptos ex versione vulgati interpretis, qui reddidit hoc loco, *Sacramentum*, cum reddere debuisset *Mysterium*, nam idem est Graecè *Mysterium*, & *Sacramentum* Latine: neque potuit Apostolus, qui Graecè scripsit, *Sacramentum* nominare, nisi Graeco vocabulo.

Quod autem Catholici non ex sola voce, *Sacramentum*, hoc loco posita, Matrimonium *Sacramentum* propriè dictum esse collegerint, manifestissimè patet ex eo, quod in multis aliis locis Testamenti veteris & noui, habetur vox, *Sacramentum*, vt Tobiae 12. Dan 2. Coloss 1. 1. Tim. 3. Apocal. 1. & 17. & in hac ipsa epist. ad Ephes. cap. 1. & 3. & tamen ex nullo horum locorum nouum aliquod *Sacramentum* propriè dictum fabricati sumus. Et quidem haec loca citant etiam aduersarij, vt doceant non debuisse Catholicos ex illa vna voce nouum dogma de Sacramentis constituere: sed planè pro nobis citant. Nam, vt dixi, vel hinc manifestissimè colligi potest, Catholicos non illa sola voce nisi, cum in tot aliis locis nullum *Sacramentum* propriè dictum inuenerint. Itaque ex hac voce sola non probamus, Matrimonium integram habere Sacramenti rationem: sed probamus tamen id, quod hoc loco probandum suscepimus, Matrimonium esse signum, seu symbolum aliquod sacrum, non autem contractum merè ciuilem, & naturalem.

SECUNDO considerandum est, cui rei accommodetur ab
Aposto-

Apostolo illud : *Sacramentum magnum* ; vtrum videlicet coniunctioni Christi, & Ecclesiæ ; an coniugio humano viri, & foeminae.

Lutherus, & Calvinus loco citato, & Erasmus, ac Beza in annot. ad hunc locum, contendunt, ab Apostolo magnum Sacramentum, siue arcanum, vocari coniunctionem Christi cum Ecclesia. Atque inde colligunt, Matrimonium hoc loco ne appellari quidem signum, siue symbolum: non enim Sacramentum hoc loco accipi volunt *pro signo rei sacrae*, sed *pro ipsa re sacra, & arcana*. Argumentum autem ipsorum non est aliud, nisi quia B. Paulus ait: *Ego autem dico, in Christo, & in Ecclesia*. Et quia: *Nullum est mysterium, ut ait Erasmus, si viro uxor iungatur; id enim quotidie fieri videmus*. Sed falluntur apertissimè; nam INPRIMIS habent contra se omnes veteres huius loci interpretes.

Commentarius, qui AMBROSIO tribuitur, sic habet: *Mysterij Sacramentum grande in unitate viri, ac foeminae, esse significat.*

HIERONYMVS in commentario huius loci, loquens de coniugio Adami, & Euae: *Id ipsum, inquit, per allegoriam in Christo interpretatur, & in Ecclesia; ut Adam Christum, & Eua praefiguraret Ecclesiã*. & paulò infra adducit Gregorium NAZIANZENVITA enarrantem verba Pauli: *Scio quia locus iste ineffabilibus plenus sit Sacramentis, & diuinum conuerterat interpreti; ego autem pro pusillitate sensus mei, in Christo interim illud, & in Ecclesia intelligendum puto*. Hæc ille, qui per locum plenum Sacramentis, intelligit verba Genesis, vbi describitur coniugium. Proinde magnum mysterium, de quo Paulus loquitur, in ipso coniugio ponit, quatenus Christi, & Ecclesiæ coniunctionem representat.

CHRYSOSTOMVS homil. 20. in epistola ad Ephesios, hunc locum exponens: *Et bene dixit, inquit, Magnum est hoc mysterium; ac si dixisset, Verumtamen allegoria ista dilectionem coniugalem non euertit*. Ex mox: *Reuera, inquit, mysterium est, & magnum mysterium, relicto eo qui genuit, eo qui aluit, etiã ea quæ peperit, quæ miserè, & cū labore parturiuit, adhaerere virū illi, quæ antea, neg. visa sit; atq; hanc omnibus præferre*. *Verè mysteriū est. Et parètes etiã cū ista fiunt: nō offenduntur, &c.* Vides quàm apertè S. Ioannes Chrysostomus

magnum mysterium in coniugio agnoscat, vbi nullum mysterium Erasmus videre potuit In eandem sententiam loquitur Theophylactus, Oecumenius, & ceteri.

Denique sanctus AVGVSTINVS eodem modo hunc locum exponit, libr. I. de nuptiis, & concupiscentia, & capite 10. *Sacramentum*, inquit, *nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis: unde dicit Apostolus; Viri diligite uxores vestras, &c.*

DEINDE ex ipso textu, aduersarij refelli possunt. Nam cum Apostolus ait: *Sacramentum hoc magnum est*, illud pronomen, *Hoc*, referri debet necessarid ad id, quod proximè præcessit: est enim demonstratiuum eius rei, de qua agitur. At proximè illud præcessit: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ: & erunt duo in carne vna.* Sententia igitur Pauli hæc esse debet, Sacramentum hoc, nimirum quod relinquat homo patrem, & matrem, & adhaereat uxori, & sint duo in carne vna; magnum est, quia Christi, & Ecclesiæ coniugium representat.

PRAETEREA idem colligitur ex argumento totius illius capitis. Apostolus enim hortatur coniuges ad mutuam benevolentiam, & inter alia argumenta hoc, vt potissimum, adducit, quod ipsorum coniugium non sit res leuis, & contemnenda, sed mysterium magnum includat, quod ad Christum, & Ecclesiam referatur. Quod si iuxta aduersarios, totum mysterium in Christo, & Ecclesia constituatur, ad Matrimonium autem nihil pertineat; tota Pauli argumentatio concidit, nec facile apparebit, quorsum pertineat illa commemoratio coniunctionis Christi, & Ecclesiæ, in extremo illo capite posita.

Adde VLTIMO, quod Paulus Græcè non dixit, ἐν Χριστῷ, καὶ ἐκκλησίᾳ, sed ἐν Χριστῷ, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, id est, in Christum, & Ecclesiam. Quibus verbis aperte indicat, Christum, & Ecclesiam esse terminum, vt sic loquamur, illius mysterij, seu mystici signi; & proinde mysterium esse in coniugio, sed terminati, ac referri mysterij huius significationem ad Christum, & Ecclesiam.

Neque argumenta aduersariorum aliquid probant. Illud enim: *Ego autem dico*, significat, vt Hieronymus, Nazianzenus;

nus, & alij exponunt; Ego interpretor hoc mysterium conjugij de Christo & Ecclesia.

Ad id verò, quod Erasmus obiiciebat, nullum esse mysterium, quod vxori vir coniungatur. Respondeo, nullum quidem esse mysterium, quod vxori vir quomodocunque iungatur, cum id etiam in meretricibus, & in ipsis etiam bestiis cernamus; sed quod vnus vni indissolubili vinculo ita iungatur, vt quouis occurrente incòmodo, & etiam amissa spe proliis seiungi nequeant, sine magno mysterio esse non potest.

SED obiicit Kemnitius duo loca AUGUSTINI contra nostram expositionem. VNVS est tract. 9. in Ioan. vbi negat Augustinus, Sacramentum, de quo Apostolus loquitur, esse in coniugio viri, & fœminæ, & tantum esse docet in Christo, & Ecclesia: *Erunt, inquit, duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est.* Et ne quis istam magnitudinem Sacramenti in singulis quibusque hominibus vxorem habentibus intelligeret: *Ego autem, inquit, dico in Christo, & in Ecclesia.*

ALTER locus est, id est, de nuptiis, & concup. cap. 21. vbi dicit: *Quod in Christo, & in Ecclesia est magnum Sacramentum, hoc est in singulis quibusque viris atque vxoribus minimum, sed tamen coniunctionis in separabile Sacramentum.*

RESPONDEO, S. Augustinus dupliciter accipit nomen Sacramenti, cum de Matrimonio agitur. VNO modo pro sacro, & indissolubili vinculo, quod tamen aliquando non tam Sacramentum, quam rem Sacramenti vocat, vt lib. 1. de nuptiis, & concup. cap. 10. ALIO modo Sacramentum accipit, pro signo sacrae coniunctionis. Priore modo dicit Sacramentum magnum esse in Christo, & in Ecclesia, minimum autem in hominibus coniugatis: quia nimirum singuli quique fideles coniugati, minimi sunt respectu Christi & Ecclesie; tamen si vinculum tam inter Christum & Ecclesiam, quam inter homines coniugatos, non sit minimum, sed maximum, quia omninò insolubile: Posteriore modo accepit Augustinus Sacramentum lib. de bono coniugali, cap. 18. vbi dicit, Sacramentum singularium nuptiarum, significare subiectionem vnus Ecclesie ad vnum Deum: & etiam lib. 1. de nuptiis, & concup. cap. 10. vbi apertissimè dicit, Sacramentum nuptiarum commendari fidelibus coniugatis ab Apostolo, ad Ephesios:

EE 5

TER

TERTIO explicandum est, vtrum hoc magnum mysterium constituatur ab Apostolo in coniugio Adami, & Eux, an verò in aliis coniugiis. Hieronymus quidem videtur hunc locum intellexisse de coniugio Adami, & Eux.

Et quanquam negari non potest, Adamum & Euam figuram gessisse Christi & Ecclesiæ, in eo quod Eua de latere dormientis Adami formata est: tamen hoc loco Apostolus magnum Sacramentum non ad coniugium Adami, & Eux, sed ad nuptias fidelium sine dubio refert. Nam IN PRIMIS, verba quæ ipse allegat ex Genesi: *Relinquet homo patrem & matrem, &c.* de omni coniugio intelliguntur non enim ait Ego relinquam, sed indefinitè: *Relinquet homo.* Immo coniugio primorum parentum ista verba accommodari non possunt: non enim reliquit Adam patrem, & matrem, vt vxori adhæreret suæ, cum parentes nullos habuerit, ipse primus omnium parens. Et PRÆTEREA de futuris coniugiis loquitur, cum dicat: *Relinquet*; non igitur de suo loquitur, quod iam nouerat factum.

DEINDE Christus Matth. 19. ex hoc eodem loco Geneseos concludit, Matrimonium non posse dissolui: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Et certè non voluit Christus id docere, Matrimonium Adami, & Eux non esse soluendum, quod antè multis annorum millibus per mortem dissolutum fuerat; sed coniugia indefinitè, & in genere, de quibus à Iudæis interrogatus fuerat, non debere dissolui.

AD HÆC Apostolus in hoc cap. 5. ad Ephes. cum adferat in argumentum verba illa Geneseos, ad probandam generalem propositionem, debere viros diligere vxores suas: de omni coniugio ea verba interpretari voluisse censendus est. Quamuis autem ea verba de omni coniugio intelligi possint, tamen Apostolus non ponit in eo Sacramentum, nisi vt ad coniugium Christianorum refertur. Non enim ait, Sacramentum hoc magnum fuit, sed: *Est, in Christo, & in Ecclesia.*

Quare sanctus Augustinus in lib. de bono coniugali, passim affirmat, Matrimonium non esse Sacramentum, nisi in Ecclesia: & sanctus Thom. in 4. dist. 26. q. 2. art. 2. dicit, in solo Testamento nouo, Matrimonium repræsentare coniunctionem Christi, & Ecclesiæ. Quod idem docent Ruardus in explic. art. 18. & alij.

Restat

Restat nunc ut TERTIVM quod ad rationem Sacramenti requiritur, gratiæ videlicet promissionem, in coniugio, ex divinis literis ostendamus.

AC PRIMVM id colligitur ex hoc ipso cap. 5. ad Ephes. Nam hoc loco non solum docemur, Matrimonium esse signum coniunctionis Christi, & Ecclesiæ per naturæ conformitatem, sed etiam per spiritualem charitatem, qua Christus Ecclesiam diligit, & sanctè gubernat, & ipsa Ecclesia Christo adhæret per fidem, spem, & charitatem, eique per obedientiam subiicitur. Id autem verum esse dubitari non potest; tum, quia Christus per naturæ conformitatem non solum Ecclesiæ iungitur, sed toti humano generi: soli Ecclesiæ iungitur, ut sponsus sponsæ, spirituali dilectione; & idè necesse est ut coniugium hanc etiam spiritualem unionem significet, quæ est inter Christum, & Ecclesiam. Tum etiam, quia B. Paulus hanc unionem spiritualem maximè virget, cum ait: *Ecclesia subiecta est Christo, & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, &c.* Non potest autem coniugium id significare, nisi inter virum, & uxorem præter civilem contractum, sit etiam unio spiritualis animorum; & idè ibidem Apostolus non semel monet, ut viri uxores diligant, ut Christus Ecclesiam dilexit, & uxores viris obediant, ut Ecclesia obedit Christo. Quod si Deus virum, & fœminam coniungit ad hunc finem, ut spirituali sua unione, unionem spiritualem Christi, & Ecclesiæ significant, sine dubio gratiam illis largitur, sine qua spiritualem illam unionem non haberent.

ET confirmatur hoc ex aliis Scripturæ locis, 1. Tim. 2. *Salvabitur, inquit, per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.* ubi NOTANDVM est illud: *Per filiorum generationem*, positum esse, pro, in filiorum generatione. Non enim significare vult Apostolus, filiorum generationem esse causam salutis; sed mulierem in statu Matrimonij, siue in statu generandi filios salvam fore, si permanserit in fide, dilectione, & sanctificatione.

Et hinc tolluntur illæ quæstiones, quas quidam proponunt; Quomodo salvari poterunt virgines, aut steriles, si mulier saluatur per filiorum generationem? frequentissima enim est in Scripturis illa phrasis, Per aliquid, pro in aliquo;

vt Act. 15. Per omne Sabbathum legitur Mo'es. Act. 26. Per omnes Synagogas etiam puniens illos. Ro. 4. Vt si pater omnium credentium per praputium; non enim praputium erat causa, cur Abraham esset pater omnium, sed in praputio existens, pater factus est omnium per fidem.

SECUNDO notandum est illud: *Si permanserit*, in Graecis codicibus, & aliquot etiam Latinis, esse in numero multitudinis: *Si permanserint*, & idè nonnullos Patres retulisse verbum illud ad filios, non ad matres, vt sensus sit; Saluabitur mulier per filiorum generationem, si filij permanserint in fide, &c. CETERVM multò probabilius est, vt referatur verbum ad matres; quod quidem rectè fieri potest, siue legamus: *Si permanserit*, vt legit Augustinus in Psal. 83, & ex Augustino, Beda in hunc locum Apostoli; siue legamus: *Permanserint*, vt habet maior pars codicum. Nam, vt acutè viderunt, & notarunt Sedulius, & Primasius in hunc locum, Apostolus, scilicet transit de numero ad numerum, vt in hoc ipso capite: *Similiter, & mulieres in habitu ornato, &c.* & mox: *Mulier in silentio discat.* Et Galat. 6. *Vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite; considerans reipsum, ne & tu tenteris*

Ita igitur hoc loco sensus erit: *Saluabitur per filiorum generationem, si permanserint*; id est, si vnaquæque illarum permanserit, in fide, &c. Vel, vt non malè CAIETANVS exponit: *Si permanserint ipsa, & vir eius.* Nam quod ad filios referatur, durissimum est: quis enim credat Paulum velle salutem matris pendere à filiorum perseuerantia? DEINDE educare filios, & instituere, magis ad patrem, quàm ad matrem pertinet: & tamen Apostolus hoc loco aliquid mulieribus proprium significare voluit, quo eas consolaretur, cum eis loqui in Ecclesia prohibuisset. ADDE quod Calvinus, & Beza in annotationibus ad hunc locum, admittunt, illud: *Si permanserint*, ad matrem, non ad filios pertinere.

Hac ergo explicatione, vt fundamento, posita, videamus, quid Apostolus à coniugatis fœminis requirat: *Si permanserit*, inquit, in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. vbi quatuor bona enumerat Matrimonij Christiani, contra quatuor mala, quæ sine gratia Dei in Matrimonio euitari non possunt. PRIMUM est malum, non seruare coniugi fidem. SECUNDVM, odium & rixæ quæ subinde

inter coniuges oriuntur. TERTIVM, immunditia quædam & turpitude ex rebellionem membrorum QVARTVM, intemperantia. His Paulus opponit fidem, dilectionem, sanctificationem, & sobrietatem; in quibus permanendum esse dicit, tanquam videlicet in ipsa Matrimonij celebratione acceptis.

Atque hinc 1. Corinth. 7. vocat donum Dei Matrimonium Apostolus, vt ipsam virginitatem: *Vnusquq; inquit, donum suum habet ex Deo, vnus quidem sic, alius autem sic.* Etr. Theff. 4. hortatur coniuges vt abstineant se à fornicatione, & vas suum possideant in sanctificatione; quam nimirum per Matrimonium antè acceperunt.

CAPVT TERTIVM.

Matrimonium Sacramentum esse, probatur ex Patribus.

ACCEDANT nunc veterum Patrum testimonia quæ mendacij manifesti arguant aduersarios. Calvinus enim lib. 4. Institut. c. 19. §. 34. scribit, neminè ante Gregorium vidisse Matrimonium pro Sacramento datum. Beza in annotat. ad cap. 5. ad Ephes. dicit nusquam Matrimonium appellari Sacramentum à Hieronymo, aut Augustino. Kemnitiu in 2. part. Exam. pag. 125. affirmat ante Augustini ætatem, ostendi non posse, Matrimonio attributam vel ipsam generalem Sacramenti appellationem. SED hæc vel impudentissima mendacia sunt, vel insignis imperitiæ confessio est.

Sanctus LEO I. S. Gregorium annis centum, & quinquaginta præcessit, & tamen in epist. 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, cap. 4. vocat Matrimonium Sacramentum, & mysterium: *Vnde, inquit, cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem, haberet in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum, dubium non est, eam mulierem non pertinere ad Matrimonium, in qua docetur nuptiale mysterium.*

Sanctus IOANNES CHRYSOSTOMVS, qui Augustinum ætate præcessit, homil. 20. in epist. ad Ephes. vt supra citauimus, Mysterium magnum esse affirmat, in coniugio insolubili viri, & sceminae. Neque oportet à Chrysofomo vocabulum

lum

lum Sacramenti exigere, cum Sacramenti vox Latina sit, ille Gracè scripserit.

AMBROSIVS, qui & Augustino, & Hieronymo antiquior est, præter locum supra notatum ex comment. in cap. 5. ad Ephes. lib. 1. de Abraham, cap. 7. loquens de eo, qui alterius nuptam ducere cupit in vxorem: *Qui sic egerit, inquit, peccat in Deum, cuius legem violat, gratiam soluit: & ideo quia in Deum peccat, Sacramenti cœlestis amittit consortium.* vbi docet, non posse Sacramentum cœleste inueniri, vbi contra Dei legem coniugium celebratur.

SIRICIVS Papa Ambrosij æqualis in epist. 1. cap. 4. non appellat quidem Matrimonium Sacramentum; sed quod est maioris momenti, scribit sacrilegium committi, cum alter coniugum, viuentē coniuge, ad aliud coniugium transit. At si Matrimonium contractus tantum civilis esset, non etiam Sacramentum religionis, quo pacto, quæso, sacrilegium in eius violatione committeretur?

Sic etiam Innocentius I. in epist. 9. quæ est ad Probum Matrimonium diuina gratia fundari asserit, dum celebratur. Cyrillus lib. 2. in Ioann. cap. 22. dicit, Christum sanctificasse coniugium, & gratiam nuptiis preparasse, vt aditus hominum in hanc vitam benediceretur.

Sed veniamus ad AVGVSTINVM, ac ostendamus ab Augustino, & nomen Sacramenti Matrimonio attributum, contra mendacium Caluini, & Bezae; & Sacramenti rationem, contra Kemnitij temeritatem.

Nomen igitur Sacramenti tribuit Augustinus Matrimonio, in his omnibus locis. In lib. 9. de Genes. ad literam, cap. 7. lib. de fide, & operibus, cap. 7. lib. de bono coniugali, cap. 7. 8. 15. 17. 18. 24 & 25. lib. de sancta Virginitate, cap. 12. lib. 5. contra Iulianum, cap. 9. lib. 2. de peccato originali, cap. 34. lib. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 10. 17. & 21.

Quod autem ratio etiam Sacramenti tribuatur Matrimonio in his locis, probatur his argumentis. PRIMO, quia absolutè, & ordinariè Augustinus hac voce in disputatione de Matrimonio vtitur; nam quæ sunt Sacramenta impropriè, & largo quodam modo, non solent nisi rarò, & cum addito Sacramenta nominari. Exemplum esse potest in eo pane sanctificato, qui dabatur Catechumenis loco Eucharistia;

rificiæ; nam eum panem vocat Augustinus Sacramentum lib. 1. de peccatorum merit. & remiss. cap. 26. Sed id semel tantum fecit, & in eodem loco admonuit, eum panem non esse corpus Christi, & Catechumenis non sufficere ad salutem

SECUNDO, quia in plerisque horum locorum, AUGUSTINUS dicit Matrimonium non esse Sacramentum, nisi in Ecclesia; & per hoc distingui Matrimonium Christianorum à Matrimoniis Gentilium. Libro de bono coniugali, cap. 18. *Innostrarum quippe nuptiarum, plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fecunditas veri.* Et cap. 24. *Bonum, inquit, nuptiarum, per omnes Gentes, atque omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti.* Et lib. de fide, & operibus, cap. 7. *In ciuitate, inquit, Domini, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia, nuptiarum non solum vinculum, sed etiam Sacramentum commendatur.* At Matrimonia Gentilium sunt vera, legitima, & largo modo Sacramenta. Nam & Innocentius cap. Gaudemus, de diuort. vocat Sacramentum, Matrimonium infidelium, & ipse etiam Kemnitius pag. 1217 in fine, approbat sententiam Brentij, qui Matrimonium largo modo Sacramentum appellari posse existimat, quia est sanctum vitæ genus à Deo institutum, & commendatum. Ergo Augustinus, cum distinguit Matrimonia fidelium à Matrimoniis infidelium, quod illa Sacramenta sint, hæc non sint; de Sacramento propriè dicto agit, non de Sacramento largo modo sumpto.

Atque hinc etiam colliges, quàm procul absit ab Augustini sententia Ioannes Calvinus, qui Matrimonium cum agricultura, & sutoria arte, atque tonstrina comparauit, quia nihil sit aliud, nisi genus vitæ bonum, & à Deo institutum. Hac enim ratione nihil interesset inter Matrimonia fidelium, & infidelium.

TERTIO probatur, quia Augustinus non obiter dicit, Matrimonium Sacramentum esse: sed id assumit tanquam eertum, ad probandum dogma Ecclesiasticum, quod videlicet Matrimonij vinculum sit prorsus insolubile, vt patet ex toto libro de bono coniugali. At certè hoc argumentum Augustini nihil valeret, si loqueretur de Sacramento lar-

go modo accepto : de quo argumento in sequenti capite plura dicemus.

QUARTO probatur, quia sanctus Augustinus eodem modo loquitur de Matrimonio, & de Baptismo, cum de Sacramenti ratione disputat. Nam libr. 1. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 10. cum dixisset, Sacramentum Matrimonij manere etiam in eis, qui re ipsa à se mutuo separantur, & alia coniugia ineunt. (Adhuc enim primum vinculum viget, & ideo vterque mœchatur; quia non est illius coniunx, cui adhæret, sed illius, quem deserit) subiungit, idem accidere in Sacramento Baptismi, quod nunquam amitti potest, etiam si quis amissa fide à Christo deficiat. Hæc certè comparatio manifestè declarat, Matrimonium Augustino verissimum Sacramentum fuisse.

SED obiicit Kemnitiuſ pag. 1225. vnum locum Augustini, ex lib. de bono coniugali, cap. 18. vbi Augustinus scribit, nuptias Patriarcharum cum multis fœminis, Sacramentum fuisse coniunctionis Christi cum multitudine nationum totius mundi, quæ conuertuntur ad fidem : nuptias autem Christianorum cum vna tantùm vxore, Sacramentum esse vnitatis Ecclesiæ Christo subiectæ. Ex quo loco colligi videtur. Matrimonium apud Augustinum non fuisse Sacramentum, nisi largo modo, prout videlicet aliquid mysticè significat in Christo, & in Ecclesia.

RESPONDEO, non accipit Augustinus nomen Sacramenti eodem modo vbique: id quod vel ex ipso Kemnitio probare possumus. Nam pagina superiore, quæ est 1224. docet Kemnitiuſ, nuptias Christianorum apud Augustinum esse Sacramentum, quia significant coniunctionem Christi cum Ecclesia, & quia Sacramentum sunt, non pati vllò modo polygamiam plurium vxorum simul. Ergo cum Augustinus dicit, polygamiam Patriarcharum fuisse Sacramentum, non accipit Sacramentum eodem modo, quo accipiebat, cum idem nomen tribueret nuptiis Christianorum, quæ polygamiam non admittunt ex eo, quòd Sacramentum sunt.

ADDE, quòd polygamiam Patriarcharum, Sacramentum Christi & Ecclesiæ fuisse, non nisi improprie, & materialiter dici potest: non enim multæ nationes ad Christum conuersæ, sunt multæ Ecclesiæ, aut multæ sponsæ, nisi materia-

licet,

liter, & improprie; formaliter enim ac proprie, vna tantum est Ecclesia, vna sponsa, vnum corpus. Quare Augustinus largo modo Sacramentum accepit, cum illud scripsit de Patrum veterum polygamia: longè autem aliter eum accepisse, cum de Matrimonio Christianorum ageret, ex argumētis supra allatis facile perspicitur potest.

CAPVT QVARTVM.

Probatnr ratione, Matrimonium esse Sacramentum proprie dictum.

VENIO nunc ad rationes. PRIMA ratio dicitur ab insolubilitate Matrimonij, & Monogamia, quæ est ratio, qua passim vtitur S. Augustinus. Matrimonium Christianorum est vnus tantum cum vna, & omninò insolubile, igitur est Sacramentum conferens gratiam, ac proprie dictum. Antecedens patet ex illo Marci 10. *Qui dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* & præterea ex aliis multis testimoniis, quæ infra suo loco adferentur. Consequenter probatur; nam ex eo, quod est vnum, & insolubile, colliguntur duo. PRIMO esse signum sacrum. SECUNDO conferre gratiam: quæ duo Sacramentum proprie dictum efficiunt.

PRIMUM apertè colligitur. Nam illa omnimoda insolubilitas in vnis nuptiis, non potest referri in causam primariam, & certissimam, nisi in signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, in quam causam perpetuò Augustinus eam insolubilitatem refert, in libro de bono coniugali. Nam si consideres Matrimonium, vt officium naturæ ad propagandam sobolem, ægrè potest reddi ratio, cur ob sterilitatem coniugis non liceat eam dimittere, aut aliam ducere. Si consideres, vt est in remedium contra fornicationem institutum, cur non poterit vxor perpetuo morbo laborans, dimitti? aut cur non poterit alia duci? Quare habet quidem Matrimonium ex iure naturæ quandam insolubilitatem, vt S. Thomas docet, in 4. dist. 33. quæst. 2. artic. 1. non tamen tantam, quin aliquando ratio dicat, expedire vt soluatur accedente præsertim di-

FF

sponsa-

spensatione diuina. Cur igitur Matrimonium sit omninò insolubile, illa est potissima causa, quia significat diuina institutione insolubilem coniunctionem Christi, & Ecclesiæ.

Et hinc est, quòd sapientes huius mundi licet à diuortio abhorrent, tamen quia potissimam causam ignorabant firmitatis vinculi coniugalis; certis de causis coniuges dimittebant, vel commutabant, vel plures ducebant, vt de Catone refert Augustinus lib. de bono coniugali, cap. 18. & de fide, & operibus, cap. 7. Quod idem de alio quodam refert Gellius lib. 4. cap. 3. qui vxorem, quàm vnice diligebat, tamen ob sterilitatem dimittendam putauit. Idem refert Hieronymus lib. 1. in Iouinianum de Cicerone. Socratem constat duas simul habuisse vxores. Alia id genus exempla non pauca possent referri.

DENIQVE ex Apostolo 1. Cor. 7. constat Matrimonium legitimum, & consummatum, ante Baptismum contractum, posse dissolui; non autem posse si post Baptismum contractatur. Cuius certè nulla causa reddi potest, nisi quia hoc Sacramentum signum est indissolubilis coniunctionis Christi, & Ecclesiæ; illud non erat. nam remoto Sacramento, paria sunt coniugia fidelium, & infidelium. Habemus igitur MATRIMONIUM, quod ex insolubili illo vinculo colligi posse diximus.

SECUNDVM autem inde colligimus, quod ad insolubile vinculũ tolerandũ cum vna, gratia Dei necessaria est, & Deus in necessarijs nunquam deest. Nam profectò res difficillima est, ita vni mulieri alligari, vt nulla de causa, nec per vllam dispensationem possit vinculum solui, nec alia vxor superinduci, viuente prima. Quis autem credat, Deum rem tam difficile instituisse, & non simul gratiæ auxilium ad eam superandam difficultatem contulisse?

ADDE quod lex noua, quæ iugum suaue, & onus leue dicitur, comparata cum veteri, esset in hac parte longè durior veteri, nisi gratiam coniunctam Matrimonium haberet: siquidem Hebræis licebat, multas simul vxores habere, & impunè etiam coniuges per libellum repudij dimittere.

SECUNDA ratio sumitur à fine Matrimonij, qui est duplex, propagatio sobolis, & remedium contra peccatum fornicationis: nam vterque finis requirit in Matrimonio gratiam Dei.

Ac de PRIMO quidem fine, Sciendum est, non pertinere ad Matrimonium solum procreare liberos, sed etiam educare, & instituere: in hoc enim differt coniugium hominum à coniunctionibus belluarum, quæ proprie Matrimonia non dicuntur, cum solum procreare, & alere, non autem instituere proles, ad bestias pertineat. Sed præter officium instituendi liberos, iuxta regulas rationis, quod est commune omnibus gentibus, ad Christianos coniuges pertinet, filios instituere in fide, & religione, & dare omnem operam, ut Ecclesiæ Catholicæ vera, & viua membra efficiantur. Et hoc patet, tum quia ad hoc coniunguntur Ecclesiæ filij, ut Ecclesiam ipsam augeant, & conseruent; tum etiam, quia hoc requirit similitudo inter Christum, & Ecclesiam ex vna parte, & viri ac sceminæ coniunctio ex altera. Christus enim, & Ecclesia semper filios spirituales per Baptismum gignunt, per Eucharistiam nutriunt, per Confirmationem roborant, &c. Itaque obligantur coniuges Christiani ex ipso coniugio, ad officia diuina: nunquam autem committuntur à Deo officia, quæ naturam superant, nisi etiam simul gratia detur, per quam illa officia exerceantur, ut oportet.

Quod verò attinet ad ALTERVM finem, rectè dicunt Theologi, solum coniugium sine gratia Dei non esse sufficiens remedium contra fornicationem, tum quia concupiscentia ex actu coniugali accenditur potius, quàm extinguitur, tum quia sæpissimè accidit, ut ob morbum, vel absentiam coniugis, cogantur ad longum tempus se continere: quod quidem difficilius coniugatis esse solet, quàm in perpetuo cœlibatu virginibus viuere. pertinuit igitur ad auctorem diuinæ legis, ut remedium perfectum, & omni ex parte sufficiens Ecclesiæ filiis prouideret.

TERTIA sumitur à ritu, & cæremoniis. Nam iam inde ab exordio Ecclesiæ, Matrimonium inter res sacras habitum esse constat, & inter sacrorum solennia per Sacerdotum ministerium celebrari solitum. Ac certè si esset contractus humanus tantum, quales sunt contractus venditionum, & locationum humanarum, vel politicum vitæ genus, qualia sunt, ut Calvinus loquitur, agricultura, constringina, ars sutoria, & cæmentaria: nunquam sancti Patres cum rebus sanctissimis Matrimonium coniunxissent.

TERTULLIANVS in 2. lib. ad uxorem; vt ostendat, quatum interfit inter coniugium, quod in Ecclesia, & coniugium, quod apud Ethnicos celebratur: Vnde sufficiam, inquit, ad felicitatem eius Matrimony enarrandam, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeli renunciant, Pater ratò habet? AMBROSIVS epist. 70. ad Vigilias: Nam, inquit, cum coniugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest coniugium dici, vbi non est fidei concordia? Plura de hoc ritu intra suo loco adferemus.

QUARTA ratio ducitur à consensu totius Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, ab annis saltem quingentis. Nam à tempore Magistri sententiarum, omnes Theologi summo consensu docuerunt, septem esse nouæ legis Sacramenta, & in eis semper Matrimonium annumerârunt. Vide Doctores in 4. distinct. 26.

Lucius III. qui ante annos CD. sedit in Concilio multorum Patriarcharum, Archiepiscoporum, & aliorum Prælatorum, ac Principum Veronæ habito, anathema dixit iis, qui de Sacramento Corporis Domini, de Baptismo, de Matrimonio, de Confessione peccatorum, aliisque Ecclesiæ Sacramentis aliter sentirent, quàm Romanæ Ecclesiæ fides habeat: vbi videmus Matrimonium numerari inter ea Sacramenta, quæ propriè nouæ legis Sacramenta dicuntur, & sunt. Habetur hoc decretum Lucij, cap. Ad abolendam, de Hæreticis.

Concilium Florentinum, Græcis & Latinis consentientibus, instructionem Armenis dedit, in qua Matrimonium cum Baptismo, & Eucharistia, aliisque nouæ legis Sacramentis annumerauit.

Ac ne fortè aliquis crederet, Græcos ab ea fide, & confessione postea recessisse, commodè accidit, vt paucis antè annis, id est, a nõ Domini M. D. LXXVI. Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus, nomine suo, & reliquorum Græciæ Præsulorum, censuram ederet ad confessionem Augustanam Lutheranorum, in qua Censura cap. 7. legimus, Matrimonium diuinum Sacramentum esse, atque vnum ex illis septem, quæ Christus, & Apostoli Ecclesiæ tradiderunt, vbi etiam allegatur cap. 5. ad Ephes.

Ex quo testimonio duo quædam obiter colligi possunt,
contra

contra mendacia aduersariorum. PRIMVM, si Græci, qui à Romani Pontificis obedientia longo iam tempore recesserunt, Matrimonium inter Sacramenta numerant; non igitur est hoc dogma proprium Pontificiorum. DEINDE, si Græci, qui Apostolū non nisi Græcè legunt, ex cap. 5. ad Ephes. Sacramentum Matrimonij collegerunt; non igitur Latini ex ignorantia Græcæ linguæ, vel ex sola vocula *Sacramentum*, in editione vulgata Latina reperta, Sacramentum Matrimonij fabricati sunt, vt Lutherus, Calvinus, Beza, Kemnitius mentiuntur.

Porro hic tantus Ecclesiarum consensus, piis ac modestis Christianis sufficere omninò deberet, etiamsi argumentum præterea nullum haberemus. Nam in Scripturarum & Patrum explicatione facilè labi possumus: ac quod Ecclesia nunquam deficiat, quodque errare nequeat, tam apertè, tam luculenter, tam disertè ab ipso Christo, & ab eius Apostolo dictum est, vt nihil apertius, nihil clarius, nihil expressius dici possit.

Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Matthæi 16. *Ecclesia Dei viui est columna, & firmamentum veritatis.* 1. Timoth. 3.

Scripturarum, inquit AVGVSTINVS lib. I. contra Cresconium, cap. 23. *à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsa Scripturarum commendat auctoritas: vt quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.*

CAPVT QVINTVM.

Soluuntur argumenta aduersariorum.

ED iam aduersariorum argumenta diluamus.

PRIMVM argumentum est Lutheri in libro de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio. & Caluini lib. 4. Instit. cap. 19. §. 34. *Nusquam legitur, aliquid gratiæ Dei accepturum, quisquis uxorem duxerit;*

FF 3

quin

quin nec signum diuinitus est institutum in Matrimonio. Accedit præterea, quod etiam si signum esse possit coniugium humanum, coniunctionis Christi cum Ecclesia, non tamen inde Sacramentum aliquod colligi potest. Nam etiam cæli, qui enarrant gloriam Dei, significant Apostolos, & sol Christum designat, & stella à stella differens in claritate, signum est Apostolo resurrectionis mortuorum: denique in Evangelio plurima signa regni cælorum in parabola Domini inueniantur, significatur enim regnum cælorum per semen, per granum sinapis, per fermentum, &c. & tamen nulla colliguntur ex tot signis Sacramenta propriè dicta.

RESPONDEO PRIMO, falsum Lutherus assumit, ut supra ex Scripturis, & Patribus demonstraui. SECUNDO non est argumentum solidum ab auctoritate negatiua sacre Scripturæ, cum satis iam Catholici probauerint multa esse tradita ab Apostolis, quæ non sunt literis sacris mandata.

ADDE, quod Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ art. 13. & Kemnitius in 2. parte Examinis pag. 1219. agnouerunt, hoc Lutheri argumentum nihil valere. Et idè admisit Philippus, habere Matrimonium promissionem aliquam gratiæ; Kemnitius autem & signum externum, & gratiæ promissionem admisit, licet aliunde nolint Matrimonium esse Sacramentum propriè dictum.

Ad illam confirmationem, dico, non ex quolibet signo Sacramentum colligi, sed tantum ex signo à Deo instituto, & cui sit annexa gratia. Quæ omnia inueniuntur in Matrimonio: est enim signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, ad hoc planè institutum, ut ostendimus ex insolubilitate eius; & præterea habet annexam gratiam, ut antea docuimus. At illa signa, quæ Lutherus, & Calvinus proferunt, neque gratiam annexam habent, nec sunt propriè à Deo instituta: non enim Deus creauit cælos, ut Apostolos significarent, sed ex naturalium eorum proprietate ducit Scriptura similitudinem, ad officium Apostolorum explicandum. Et idem de omnibus aliis similibus intelligendum est.

SECUNDVM argumentum Lutheri: Matrimonium fuit ab initio mundi, & adhuc permanet etiam apud infideles, nec minus verum, & sanctum est apud illos, quàm apud nos: & contra inueniuntur apud fideles impij coniuges, quibus

in Gentibus peiores. At apud infideles Matrimonium non est Sacramentum; Ergo nec apud fideles: vel si est apud eos Sacramentum; Ergo non est Sacramentum nouæ legis proprium. Idem argumentum faciunt Philippus & Kemnitiu loco notato.

RESPONDEO, non defunt Catholici, qui admittant, Matrimonium non esse Sacramentum proprium nouæ legis, sed fuisse in lege veteri etiam apud Iudæos, & à Christo non tam institutum, quàm confirmatū. Ita enim docet Alphonsus à Castro lib. II. contra hæreses, verbo, Nuptiæ, hæresi 3. & Petrus à Soto, lect. 2. de Matrimonio, & alij quidam, quorum rationes sunt præcipuè tres. PRIMA, quia Apostolus ad Ephes. 5. de coniugio Adami & Eux, dicit: *Sacramentum hoc magnum est, &c.* SECUNDA, quia Genes. 1. Deus benedixit coniugio Adami & Eux: ex quo videtur gratiam signo adiunxisse. TERTIA, quia Leo epist. 92. ad Rusticum, dicit nuptias ab initio sic institutas, vt haberent in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum.

SED profectò non video, quemadmodum id tutò defendi possit. Nam Concilium Florentinum, numerat Matrimonium inter Sacramenta nouæ legis, & distinguit Sacramenta legis veteris à Sacramentis legis nouæ, quòd illa non conferrent gratiam, ista conferant gratiam. Et Concilium Tridentinum sess. 24. can. 1. disertis verbis tradit, Sacramentum Matrimonij à Christo in noua lege institutum: & in ipso decreto, quod canones antecedit, Concilium docet, Matrimonia Christianorum, gratia præstare connubiis veterum.

Quæ etiam sententia fuit veterum Theologorum: nam S. Thomas in 4. distinct. 26. quæst. 2. artic. 2. & 3. scribit Matrimonium institutum fuisse in officium naturæ, in statu innocentix; deinde in statu naturæ corruptæ, fuisse illi additū, vt esset in remedium; & tandem in lege noua, à Christo institutum fuisse in Sacramentum. Sanctus etiam BONAVENTURA in 4. dist. 26. art. 2. quæst. 2. docet, Matrimonium in lege noua tantum, habere annexam veram gratiam. Ex quo intelligimus, eundem auctorem, cum supra asseruit, Sacramentum fuisse Matrimonium in statu innocentix, non esse loquutum de Sacramento, quale nunc est. SCOTVS præterea, eadem dist. 26. quæst. vnica, conclusione 4. apertissimis verbis docet: Ma-

trimonium non fuisse Sacramentum ante Christi aduentum, sed nunc demum in lege noua à Christo institutum. Quod idem ex recentioribus docent, R V A R D V S in explicatione artic. 18. Louaniensium, & Dominicus à SOTO, in 4. distinct. 26. quæst. 2. artic. 2. & alij permulti.

Et D E N I Q V E accedit manifesta ratio. Nam si Matrimonium Sacramentum fuisset ante Christi aduentum, vel fuisset institutum in statu innocentiae, vel postea: non in statu innocentiae, quia tunc nulla fuit necessitas gratiae Sacramentalis, cum nulla esset concupiscentia, vel difficultas; neque villo remedio contra peccatum opus esset. In statu autem naturae corruptae, non legitur vlla institutio Matrimonij facta, in toto veteri Testamento, sed tantum restrictio quaedam, quod personas contrahentes, Leuit. 18.

P R A E T E R E A in Testamento veteri, promissione Dei licita erant polygamia, & repudium; quae duo pugnant cum ratione signi, & idè tunc ne signum quidem erat Matrimonium, neque erat eo tempore gratia tam necessaria in Matrimonio, quam nostro tempore est: cum facillè potuerint homines illius temporis, vel multitudine vxorum, vel libello repudij occurrere illis difficultatibus, ob quas nostro tempore gratiam requiri docuimus. Et quamuis eo tempore tenerentur Hebraei instituere filios in fide, & religione Dei: tamè hic finis erat extrinsecus Matrimonio illorum, intrinsecus autem est Matrimonio Christianorum. De qua re vide Ruardum loco notato.

Neque tria illa argumenta cõuincunt. Nam ad P R I M V M iam antè respondimus, Apostolum Paulum eo loco nomen Sacramenti non tribuere coniugio primorum parentum, sed nuptiis fidelium. Deinde etiam si coniugium Adami, & Euae significasset coniunctionem Christi & Ecclesiae, vt reuera per modum figurae significauit: tamen non potuit dici Sacramentum proprie dictum, qualia sunt nostra Sacramenta quia defuit illi promissio gratiae.

Ad S E C V N D V M respondeo, benedictionem illam fuisse corporalem, non spiritualem: inde enim foecunditas corporibus, non auxilium gratiae spiritibus attributa est. Quod rectè probat Augustinus lib. 13. Confessionum, cap. 24. ex eo, quod eadem benedictio data legitur piscibus, & auibus. Ad

Ad TERTIUM dico sanctum Leonem non dixisse, ab initio mundi nuptias habuisse Christi & Ecclesie Sacramentum; sed ab initio suae institutionis: quod rectè intelligi potest de noua institutione per Christum. DEINDE si Leo dixisset, ab initio mundi, id etiam esset verum, quia coniugium primum, quod Adami & Euae fuit, incarnationem Dominicam representauit: sed non idèd coniugium illud, & multò minus cetera, Sacramenta propriè dicta fuerunt.

His explicatis, ad argumentum RESPONDEO, Matrimonium fuisse ab initio mundi, & nunc esse apud infideles, vt contractum ciuilem, & in officium naturæ; sed non fuisse, nec esse verum Sacramentum, nisi apud Christianos, vt Augustinus disertis verbis docet, libro de fide, & operibus, cap. 7. & de bono coniugali, cap. 24. Quare falsum est, quod Lutherus assumit, Matrimonium esse æquè sanctum apud infideles, & fideles: nam Augustinus locis notatis, apertissimè scribit, Matrimoniis infidelium deesse Sacramenti sanctitatem, quæ Matrimoniis fidelium minimè deest.

AD illud, quod addebat Lutherus, coniuges impios, & omnibus Gentilibus peiores inueniri apud fideles; Respondeo, non pollui Sacramenti sanctitatem per malos mores eorum, qui Sacramenta percipiunt, nam alioqui etiam Baptismum, & Eucharistiam Sacramenta esse negaremus: multi enim, qui ista Sacramenta percipiunt, sæpenumero ipsis Ethnicis sunt peiores. ADDE, quod si apud fideles aliqui sunt coniuges impij, multi tamen pij, & sancti sunt: apud Gentes autem omnes sunt impij, nullus sanctus.

TERTIUM argumentum est Caluini, lib. 4. cap. 19. §. 34. Non satis est, Matrimonium esse à Deo, vt Sacramentum censeatur; nam etiam agricultura, & ars sutoria est à Deo, nec tamen est Sacramentum: sed requiritur, vt sit ceremonia exterior à Deo posita, ad confirmandam promissionem. Nihil tale esse in Matrimonio, pueri quoque iudicabunt.

RESPONDEO, de propositione huius argumenti multa disputauimus in 1. libro de Sacramentis in genere, vbi ostendimus, Sacramentum non esse institutum ad confirmandam promissionem, sed ad significandam, & conferendam gratiam. Sed etiam si propositio esset vera, nihil concluderet argumentum, quia falsa est assumptio. Ipsa enim externa, & vi-

FF 5 sibi.

sibilis coniunctio viri, & foeminae, quae per solennia verba coram Ecclesia fieri solet, caeremonia externa est, atque à Deo instituta; & ex ea confirmari potest promissio illa diuina, quod Ecclesiam suam Christus nunquam omnino sit deserturus: id enim per Matrimonium significari, ex Paulo demonstrauimus ad Ephes. 5.

NEQVE obstat, quod coniunctio illa viri & foeminae, sit res naturalis, & vsitata etiam apud Ethnicos: nam res etiam naturales si ad aliquid significandum referantur, caeremoniae dici possunt. Manducare panem, & vinum bibere, res naturalis est, & apud omnes homines vsitata: & tamen ipsi etiam Calvinistae in sua Coena sancta, quam vocant, cum panem manducant, & vinum bibunt, caeremoniam externam exercere non male arbitrantur, quia manducant, & bibunt, vt Christi mortem repraesentent: & eodem modo tum nos, tum illi, cum baptizamus, aqua corpus abluimus, quod vsitatum est vulgo apud omnes; & tamen sacram caeremoniam vere exercemus, quia abluionem illam externam, ad internam abluionem significandam referimus.

QUARTVM argumentum est eiusdem Caluini ibidem §. 36. & Kemnitij in 2. parte Examinis pag. 1207. Pontificij Matrimonium immunditiam, & pollutionem, & carnales sordes appellant; ergo secum ipsi pugnant, cum Matrimonium Sacramentum esse volunt: neque enim Sacramentum immundities, & pollutio, ac sordes dici potest. Antecedens Caluini non probat: notat quidem ad marginem loca quaedam Magistri sententiarum, & Gratiani, sed in nullo eorum locorum inuenire potui aliquid, quod ad rem faceret. Kemnitius autem probat ex epistola SIRICII Papae ad Himerium Taraconensem, vbi verba illa: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*, ad coniugium accommodari videntur; quasi illi in carne sint, & Deo placere non possint, qui nuptiis copulantur. Ibidem etiam Sacerdotibus nuptiae interduntur, ob illa verba Scripturae, quae proprie ad Sacerdotes pertinent: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* & *Mundamini, qui sunt vasa Domini.* Atque haec est epistola, quam solet citare Caluinus, quando Catholicis obiicit, quod Matrimonium vt pollutionem reiciant, vt videre est libro 4. Institutionum, cap. 12. §. 24.

RESPON

RESPONDEO primùm, argumentum hoc totum mendacio & calumnia niti: nusquam enim Catholici legitimum Matrimonium, pollutionem aut immunditiam vocant. Sicut enim antiquissimus, & sapientissimus Pontifex, non coniugia damnat, sed sacrilegia, quæ falsò à Lutheranis coniugia nominantur. Reprehendit enim cap. 6. & 7. Monachos, & sacerdotes, qui illicitis nuptiis implicari volebant, quibus ex Apostolica doctrina coniugia interdicta esse noscuntur; ac de his dicit: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Sacerdotes enim in carne esse, id est, carnaliter vivere conuincuntur, cum ad coniugia sibi interdicta aspirant. Capite autem 5. ubi nomen pollutionis habetur, reprehendit eos, qui post actam pœnitentiam, ad pristinas sordes redeunt. Nemo autem agit pœnitentiam, quod legitimè nupserit, vel vxorem duxerit; quare id sequitur, vt illicitum aliquod Matrimonium reprehenderit.

ADDE, quod si in actu Matrimonij turpitudinem, & immunditiam aliquam esse diceremus ratione concupiscentiæ, & rebellionis membrorum, nihil diceremus diuinis literis repugnans. Nam 1. Regum 21. interrogauit Sacerdos à Dauide petente panes propositionis: *Si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus?* & respondit Dauid: *Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri, et nudius tertius.* Ex quo loco rectè probat sanctus Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, actum carnalem etiam in coniugatis, immunditiam dici posse. Et Apoc. 14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt.* quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo perit virginitas: per Matrimonium autem virginitatem perire, negari non potest.

DENIQUE, si nihil turpe in actu coniugij est, cur homines erubescunt, neque coram aliis eum actum exercere audent? & cur Leuit. 18. & 20. perpetuò instrumenta eius actus, turpitudinis vocabulo appellantur? Quare propter huiusmodi iniquationem, de qua loquitur Apocalypsis: & immunditiam, de qua Achimelech in libris Regum; & turpitudinē, de qua Moyses in Leuitico; rectè dici potest sacerdotibus: *Mundamini qui fertis vasa Domini.*

PRAETEREA 1. Cor. 7. Apostolus virginem conferens cum coniugata, dicit: *Virgo cogitat quæ Domini sunt, quomodo*

de

do placeat Deo, ut sit sancta corpore & spiritu. Placet igitur virgo Deo aliquo modo, quo non placet coniugata; & sancta est virgo corpore & spiritu, aliquo modo, quo sancta non est coniugata: quamobrem non malè dici possit de coniugata: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*; id est, qui carnalibus curis, ob nuptias sunt implicati, cogitant quæ mundi sunt, quomodo placeant vxori, & idè Deo placere non possunt eo gradu, quo placere potest virgo. Et ad eundem modum sacerdoti, ob cælibatum rectè accommodatur illud: *Sancti estote*, nimirum corpore, & spiritu, quo modo coniugati sancti esse non possunt, licet ipsi etiam suo modo sancti sint.

QUINTVM argumentum est eorundem Caluini, & Xenitij in locis iisdem: *Si Matrimonium esset Sacramentum, certè non pugnaret cum alio Sacramentis. At Pontifici decet, non posse ordinis Sacramentum cum Matrimonio simul consistere; igitur Matrimonium non est Sacramentum, vel ipsi secum Pontificij pugnant.*

RESPONDEO non arcentur Sacerdotes à Matrimonio propter Sacramentum, quod in Matrimonio est, sed propter impedimenta, & seculares curas, quæ necessariò Matrimonium consequuntur. Siquidem qui vxores duxerunt, & ex consensu mutuo continentiam perpetuam profitentur, factis ordinibus initiari possunt, & tamen simul, & veri coniuges (nec enim per vetum continentiae vinculum soluitur, aut Sacramentum perit) & sacerdotes sunt: quare non pugnant Sacramenta inter se. Esse autem in Matrimonio, quando liberis opera datur, multa, quæ animum à rebus diuinis necessariò auocent, Apostolus docet 1. Corinth. 7. *Qui cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quo modo placeat vxori, & diuisus est.* & ibidem hortatur coniuges, vt saltem ad tempus ex consensu ab actu coniugij se abstineant, vt vacent orationi. Itaque non propter Sacramenti sanctitatem, sed propter eiusmodi impedimenta Sacerdotibus Matrimonium interdicuntur.

Sed contra solutionem, Calvinus aliud argumentum profert. Est igitur SEXTVM argumentum: *Coitus pars Sacramenti est, nec sine eo Matrimonium Sacramentum est, ut habet Magister lib. 4. sententiarum, dist. 26. & Gratianus 27. q. 2. can. Non est dubium, & can. Cum societas: nam per eum figuratur coniunctio Christi cum Ecclesia, per naturæ confor-*

uitatem, dum scilicet efficiuntur coniuges una caro. Ergo si à Sacramento non arcentur sacerdotes, non solum à vinculo, sed nec ab ipso coitu debent arceri: aut certè quod unum superest, Matrimonium Sacramentum non erit.

ADDITIONE ad idem comprobandum Calvinus hoc acutissimum, scilicet, argumentum: In Sacramento, inquit, conferri gratiam Spiritus sancti affirmant: coitum tradunt esse Sacramentum: in coitu negant unquam Spiritum sanctum adesse. Quam ultimam propositionem ex Gratiano probat, canone Connubia. 32. quæst. 2.

RESPONDEO, de copula coniugali duæ sunt opiniones Catholicorum. QUIDAM enim docent, copulam illam neque Sacramentum, neque partem Sacramenti esse, sed actum solum, siue officium Matrimonij, proinde quid accidentariū esse respectu Sacramenti Matrimonij. ALII volunt, copulam coniugalem esse partem quandam Sacramenti, non quidem essentialem, sed integram, & ideò ante copulam appellari ratum, sed non consummatum.

Omnes tamen in eo conveniunt, ut copula non sit pars essentialis; & propterea Sacramentum Matrimonij totum, ac plenum quantum ad partes essentielles, inveniatur in contractu per verba de præsentibus: quæ sententia est etiam veterum Patrum, ut ex apertissimis eorum testimoniis perspicuum est.

AMBROSIVS lib. de Institutione virginis, cap. 6. Non defloratio, inquit, virginitatē, facit coniugiū, sed pactio coniugalis. Vide eundem lib. 2. in Lucam, cap. 2. Idem habet Augustinus lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 11. & lib. 2. de consensu Evangelistarum, cap. 1. ubi docet, inter B. Virginem Mariam, & S. Ioseph, verum coniugium sine vlla carnali copula fuisse. Ad idem propositum alia quædam adducit ex Chrysostomo, Isidoro, Nicolao Papa, & alijs, Gratianus 27. q. 2.

Ubi tamen OBSERVANDUM est, in eadem quæstione allegari in contrariam sententiam Augustinum, & Leonem, can. Non est dubium, & can. Cùm societas. Sed uterq; locus sumptus est ex epist. Leonis 92. ad Rusticum Narbonensem, & depravatè allegatur. Nam illa verba LEONIS: Cùm societas nuptiarum sic ab initio constituta sit, ut præter sexuum cōmixtionem haberet in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentū. GRATIANVS addita negatione, ita legit: Cùm societas nuptiarū sic

ab initio constituta sit, ut præter sexuum commixtionem non haberet in se Christi & Ecclesie Sacramentum. sed emendandus est Gratiani codex ex ipsa Leonis epistola Eodem modo emendandus est textus Magistri lib. 4. dist. 26. vbi eadem loca, cum eadem deprauatione habentur.

Esse autem veriore lectionem, quæ caret negatione, patet; tum quia ita habent omnes codices S. Leonis, tum etiam quia illa negatio repugnat sententiæ S. Leonis. Ille enim docere intendit, concubinam non esse veram uxorem: ut autem hoc prober, non est opus, ut ostendat ad Matrimonium requiri commixtionem sexuum; illa enim commixtio in concubinato non deest: sed ostendere debet, quod etiam facit, Matrimonium non tam in copula carnali consistere, quam in scedere nuptiali, in quo est Sacramentum Christi, & Ecclesie.

His præmissis, ad argumentum Caluini **R**ESPONDO, duo falsa ab ipso affirmari. **P**RIMO coitum Sacramentum esse, vel talem Sacramenti partem, ut sine eo Sacramentum esse non possit: id enim falsum esse, testantur supra citati Patres. **N**EQVE obstat, quod per copulam significetur coniunctio Christi cum Ecclesia, per naturæ conformitatem: nam non illa sola significatio Sacramentum facit, sed etiam significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia, vel cum quauis anima, per amorem spirituale. Quocirca si desit copula, significatio quædam deerit; non tamen omnis significatio, & ideo coniugium illud Sacramentum quidem erit, sed aliqua ex parte imperfectum, & non consummatum.

Ad illa loca Magistri, & Gratiani, quæ Caluinus allegat, iam est responsum, loca esse corrupta: vnde etiam Magister, & Gratianus laborant in eorum explicatione. Sed nulla est difficultas, si Leonis epistola consulatur.

SECUNDO, falsè Caluinus assumit, Sacerdotem non arceri à Sacramento Matrimonij, ex Catholicorum doctorum sententia, sed solùm à coitu. Arcentur enim planè Sacerdotes non à coitu tantùm, sed etiam à Sacramento Matrimonij non quidem ratione Sacramenti, ut supra diximus, sed ratione eorum, quæ Sacramento annexa sunt. **N**EQVE est absurdum, eos, qui vnum Sacramentum habent, arceri ab alio, licet vtrumque sanctum, & Deo gratum sit, quando vnus ministerium alterius functionem impedit, Nam & Apostoli A. Etor. &

reiecerunt à se munus ministrandi mensis, vt verbo Dei, & orationi diligentius instare possent: & tamé vtrumque opus pium, & charitatis erat. Et I. Timoth. 5. reprehenduntur viduæ, quæ ad ministerium Ecclesiæ assumptæ, nubere volebant: quia nimirum non faciliè poterant nuptiis simul, & ministerio Ecclesiæ satisfacere.

Ad confirmationem **R E S P O N D E O**, in ea quoque duo esse vitia. **P R I M V M** est, in illa propositione: *Coitum tradunt Sacramentū esse.* nullus enim Catholicorū, quod sciam, hoc tradit; sed, vt antea docui, aliqui id simpliciter negant, aliqui solum admittunt esse partem quandā integrantē sacramenti.

Ex qua sententia non sequitur, quod Calvinus sequi existimat, in coitu debere ordinariè sacramentalem gratiam dari: gratia siquidem ex Catholicorum sententia tunc datur, cum coniuges per verba de præsentī Matrimonium contrahunt; tunc enim Sacramentum, quod attinet ad eius essentiam, propriè ministratur.

A L T E R V M vitium est in illa propositione: *In coitu negant vnquam Spiritum sanctum adesse.* nam **I N P R I M I S** verba illa à Gratiano relata, Origenis sunt, homil. 6. in Num. Origenes autem non est tantæ auctoritatis in Ecclesia, vt eius sententia necessariò approbanda sit.

D E I N D E eo loco **O R I G E N E S** nihil affirmat; ait em̄ disertis verbis: *Ego aut, licet non vsq; quaq; pronuncie, puto tamen, &c.*

P R A E T E R E A verba illa Origenis, quibus docet, in opere coniugali non dari, siue non adesse præsentiam Spiritus sancti, non significant nullo modo adesse, sed non adesse ad eum actum efficiendum, speciali aliquo auxilio. Id enim Origenes docet, non omnia sanctorum opera fieri à Spiritu sancto. Quædam enim sunt aliquando mala opera, quæ etiam à Sanctis fiunt, & ea non fiunt à Spiritu sancto; quædam sunt bona, sed naturalia, & ideo non exigunt peculiarem Spiritus sancti præsentiam: immò nec decet ea tribuere peculiari Spiritus sancti auxilio. Et in hoc genere ponit Origenes coniugale opus, nec malè existimat, ad opus hoc naturam sufficere, neq; esse necessarium, neque decere illud tribuere Spiritui sancto. Cum hoc autem Origenis pronunciato rectè cohæret, per actum conjugalem posse acquiri gratiam Spiritus sancti, quando actus ille est actus iustitiæ, vel obedientiæ, vel chari-

chari-

charitatis: nam harum omnium virtutum esse potest. Vnde S. Augustinus lib. 4. in Iulianum, cap. 5. dicit, bonum beatificum esse, quando quis vititur coniugis carne nō ad libidinem explendam, sed ad sobolem, ob Dei gloriam propagandam. Sed in tali opere voluntas illa, quæ actum coniugalem eligit ad Dei gloriam, Dei sine dubio auxilio indiget: opus autem ipsum coniugale ex voluntate illa sequitur per naturalia instrumenta, sine nouo ac speciali Dei auxilio, vt Origines volebat.

S E P T I M V M argumentum Kemnitij est in 2. parte Examinis pag. 1220. *Sacramentis propriè dictis annexa debet esse promissio gratiæ non cuiuscunque, sed reconciliatiōis, et remissionis peccatorum: talis promissio Matrimonij deest.*

R E S P O N D E O; nititur argumentum falso fundamento, quod omnia Sacramenta sint instituta ad remissionem peccatorum: quod fundamentum non semel euertimus, tum in 1. lib. de Sacramentis in genere, tum in 4. lib. de Eucharistia. Et sanè ex ipsa Eucharistia fundamentum illud solidissimè euertitur. Eucharistiam enim Sacramētum esse propriè dictū, omnes concedunt, & eam tamen non ad peccata remittenda, sed ad vitam spiritualem per Baptismū acquisitā, alendam, & conseruandā, institutam esse, species ipsæ Sacramenti restantur: idè enim in specie panis, & vini hoc Sacramētū datur, vt in eo nobis cibum dari ad vitam sustentandā intelligamus.

O C T A V V M argumentum eiusdem, sumitur ex materia, & forma huius Sacramenti: de quare differemus in sequenti controuersia.

N O N V M argumentum Kemnitij sumitur ex eo, quod S. Patres antiqui, & vetera Concilia, ante Constantiense, & Florentinum, non tradiderunt Matrimonium esse Sacramētū: & ex Doctoribus Durandus cum iis, quos ipse citat, apertè negat Matrimonium esse Sacramētum propriè dictum, siue vniuocè cum aliis. Ex quibus, mēdacijs arguere conatur Tridentini Concilij verba, quæ ad initium sess. 24. ita habent: *Matrimonium inter nouæ legi Sacramēta annumerandum. S. Patres nostri, Concilia, et vniuersali Ecclesiæ traditū semper docuerunt.*

R E S P O N D E O, vt vera sit Concilij sententia nō esse necess.

se, vt omnes Patres, & omnia Concilia disertis verbis habeant, Matrimonium esse Sacramentum: sed satis est, si aliqui Patres, & aliqua Concilia id habeant, & nulli Patres, nullaq; Concilia contrarium aliquando docuerint: vel si quis forte contrarium senserit, eius opinio communi iudicio reprobata fuisse monstratur.

Porro Patres nonnullos Matrimonium pro Sacramento habuisse, supra nos eorum locis allegatis docuimus: ad Reminutium pertinebat, aliquos proferre, qui contrarium senserint; quod tamen nec fecit, nec facere potuit.

Concilia vetera id explicarunt, quod suis temporibus in controuersiam vocabatur, Matrimonium videlicet à Deo institutum, remque sanctam, & bonam esse. Vtrum autem Sacramentum esset propriè dictum, non fuit causa cur tractarent, cum nemo de illa re tunc ambigeret; Concilia tamen posteriora, causa id postulante, declararunt, quod à veteribus omissum fuerat.

Quod ad Durandum attinet, scripserat ille initio (vt Capreolus refert in 4. dist. 26. quæst. vnica, art. 3.) Matrimonium non esse propriè Sacramentum. Sed quia propterea malè apud Catholicos audiebat; in posteriori editione id correxit, atque ait, esse Matrimonium verè, & propriè Sacramentum, sed non vniuocè, atque istam quæstionem de vniuocatione, Logicam esse dixit, vt nimirum non videretur ab aliis, nisi in quæstione Logica dissentire. Sed quanquam ille non satis isto colore tenuit errorem suum, videmus tamen etiam ante Constantiense, & Florentinum Concilium, pro hæreticis, vel de hæresi suspectis habitos, qui Matrimonium è numero Sacramentorum eximerent. Quid autem virium habeant argumenta Durandi, nunc videbimus.

Sic igitur DECIMUM argumentum, quod est PRIMVM apud DURANDVM: In Sacramentis ceteris, id quod exterius agitur, excedit dictamen rationis naturalis, nec potest reddi sufficiens causa illius, nisi per lumen fidei. At quod exterius agitur in Matrimonio, naturalem causam habet; non igitur sunt vniuocè Sacramenta, Matrimonium, & reliqua sex. Maior propositio probatur. Nam si quis videat in Ecclesia puerum baptizari, & ignoret mysteria nostræ fidei, nunquam reddere poterit causam eius ablutionis. Non enim

ablutio illa fit, ut puer refrigeretur, aut lauetur corporaliter, qui sunt naturales aquæ effectus; sed ut iustificetur à peccato originali, qui est effectus supernaturalis, & à sola Deo voluntate dependens. Et idem dici potest de aliis quinque sacramentis, quæ sunt omnia signa voluntaria, à Deo data. Probatum quoque minor propositio. Nam Matrimonium fit ad significandam, & efficiendam unionem inabilem viri, & mulieris: id autem naturaliter significatur verba exprimentia mutuum consensum; & ideo si Ecclesius videat Matrimonium celebrari, facile causam recurrit id fiat. **NEQUE** satis faciet, si quis dixerit, Matrimonium esse Sacramentum Christi, & Ecclesie, & hanc effectum non significari naturaliter, nec posse cognosci ab aliis. Nam significatio Sacramentorum principalis est eius, quæ per Sacramentum efficitur: Sacramenta enim faciunt quod significant. Matrimonium autem non efficit unionem Christi cum Ecclesia, sed unionem masculi, & femine: ista unio dicitur ab Augustino lib. de bono coniugali, cap. 7. res Sacramenti.

RESPONDEO, minor propositio falsa est. Nam non est quælibet unio viri & femine, res Sacramenti huius, sed unio planè insolubilis. Etiam si enim communi consensu coniuges hoc vinculum Matrimonij consummati dirimere vellent, aut à summa potestate Ecclesiastica, vel temporali dirimi vellent: non tamen vinculum solui posset. Hanc autem tantam unionem non significant naturaliter, verba illa coniugum, quæ dicuntur in celebratione Matrimonij: *Quem*, inquit **AUGUSTINVS** loco notato, non faciunt inuentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugali? quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum, quoddam Sacramentum adhiberetur, &c.

PRAETEREA unio, quam significat & efficit Sacramentum Matrimonij, est unio non solum corporum, sed etiam animorum, non qualiscunque, sed per veram, & divinam charitatem, ut vxor iungatur viro, ut Ecclesia Christo; & ut vxori, ut Christus Ecclesie; proinde est unio sacrans, & sanctificans animas, nisi ponatur obex: quæ omnia nec naturaliter significari, nec nisi lumine fidei cognosci possunt. Quare

Quare Matrimonium Christianum non minus ad placitum
& ex diuina institutione significat, quam alia Sacramenta.

VNDECIMUM argumentum, quod est SECVNDVM
DVRANDI: Sacramenta cetera consistunt in aliqua re sa-
cra, quæ applicatur extrinsecus suscipienti à Ministro: At
nihil tale inuenitur in Matrimonio; non igitur Matrimo-
nium est Sacramentum uniuocè cum ceteris. Maior propo-
sitió patet inductiue: nam in Baptismo applicatur aqua, siue
ablutio; in Confirmatione unctio; in Eucharistia panis con-
secratus, in Confessione absolutio, &c. Minor autem propo-
sitió certissima est. Nam in Matrimonio nihil est, quod ap-
plicari possit, vel debeat: nam voluntas coniugum signo ex-
pressa, sufficit. QVOD si quis respondeat, applicari in hoc
Sacramento signa ipsa mutui consensus: non omnino satis-
faciet; nam nunquam ostendet applicari eo modo ista signa,
quo modo applicantur Sacramenta cetera. Nam reliqua
applicantur necessariò ab alio; nemo enim se ipse baptizat,
nemo se absoluit, &c. at in Matrimonio ipsi coniuges se ipsos
ligant. PRAETEREA alia Sacramenta non possunt con-
ferri in absentes, neque uni per alium; nemo enim ba-
ptizat hominem absentem, neque ullus per procuratorem
baptizatur. At Matrimonium inter absentes, & per pro-
curatorem celebrari potest: non igitur uniuocè Matrimo-
nium est Sacramentum cum Baptismo, & ceteris Sacra-
mentis.

RESPONDEO, neganda est huius argumenti consequen-
tia: quia non est de ratione Sacramenti in genere, vt consistat
in aliqua re, quæ extrinsecus applicetur; sed satis est, vt sit si-
gnum, & causa gratiæ iustificantis.

Et sanè, si hoc argumentum valeret, facile probatemus,
nullum esse Sacramentum uniuocè cum reliquis. Nullum
enim est, quod non habeat aliquid proprii, in quo ab omni-
bus aliis distinguitur: vt exempli causa, Sacramentum nul-
lum præter Baptismum, habet pro materia verum, & natu-
rale elementum. Possemus igitur ita formare argumentum;
Commune est Sacramentis, non habere pro materia verum,
& naturale elementum: sed Baptismus habet pro materia ve-
rum, & naturale elementum: non igitur Baptismus est Sacra-
mentum uniuocè cum ceteris. Idem argumentum fieri posset

de Eucharistia : nam commune est Sacramentis ceteris, in actione consistere ; sed Eucharistia non in actione , sed in re permanente consistit. Idem dici posset de aliis Sacramentis, ut Paludanus, & Capreolus fusè deducunt.

Si quis autem roget , quæ causa sit , cur solum Matrimonium non consistat in applicatione rei alicuius extrinsecæ, responso in promptu est. Deus enim Sacramenta vario modo instituit, prout res erant variæ, in quibus ea instituit, Sacramentum Baptismi in lotione instituit , idèd aquam adhiberi voluit ; Sacramentum Eucharistiæ in refectione, idèd panem, & vinum elegit ; Sacramentum Pœnitentiæ in forma iudiciali, idèd verbis sententiam pronounciari mandavit ; & sic de ceteris. Matrimonium in contractu quodam constituit, & idèd morem contractuum seruari voluit : in contractibus autem nihil extrinsecus applicatur, sed ipsi contrahentes, mutui consensus significatione contractum efficiunt.

Atque hinc etiam redditur causa, cur Matrimonium non egeat alio Ministro præter ipsos contrahentes, & cur inter absentes, & per procuratorem celebrari possit. Hæc enim est natura contractus, ut ipsi se contrahentes ligent, neque opus habeant tertia persona à qua ligentur : & ut cum absentibus, & per procuratorem contractum facere, si velint, queant. In aliis autem Sacramentis ista locum non habent, quia repugnant eorum naturæ, & proprietati : neque enim ratio admittit, ut quis seipsum regeneret, aut absens absentem lauet, aut vnus lauetur pro alio, & sic de aliis.

Argumentum DVODECIMVM, quod est DURANDI TERTIVM : Sacramentum Matrimonij non confert gratiam, cetera conferunt ; non igitur est Matrimonium Sacramentum uniuocè cum reliquis. Propositionem maiorem probat Durandus auctoritate, & ratione. Auctoritas est aliquot iuris Canonici Interpretum, ac præterea Magistri sententiarum in 4. lib. sentent. dist. 2. Ratio est duplex. VNA, Iureconsultorum, quos ipse citat. ALTERA, ipsius propria.

Iureconsulti probant, Sacramentum Matrimonij non conferre gratiam, quia licitè fit pactum de Matrimonio contrahendo, si certa summa pecuniæ numeretur : quod illicitum videretur, si Matrimonium gratiam conferret, est enim simoniæ crimen, gratiam Dei pecuniis emere velle.

Ipse verò Durandus hoc argumento utitur: *Matrimonium non confert primam gratiam, quæ est ipsa iustificatio à peccati, neque secundam gratiam, siue gratiæ incrementum: nullam igitur gratiam confert.* Et quidem quod gratiam PRIMAM non conferat, probat, quia solus Baptismus, & Pœnitentia ad peccati remissionem instituta sunt. Quod non SECUNDAM, probat, quia maioris gratiæ esset Matrimonium, quàm continentia; si continens per Matrimonium gratia diuina augetur.

RESPONDEO, quod attinet ad auctoritatem interpretum Iuris Canonici, non multum refert, quid pauci quidam ex illis senserint, tum quia communis sententia in Rubricam de sponsalibus & Matrimoniis, est in contrarium, ut notauit Nauarrus in Enchir. cap. 19. num. 22. tum quia in his, quæ ad Ius diuinum pertinent, qualia sunt Sacramenta, maior fides habenda est Theologis, qui veri sunt Iuris diuini consulti, quàm Canonistis, qui in solis humanis legibus versantur.

Neque valet quidquam Durandi argumentatio, qui ex eo probat, magnam esse Canonistarum auctoritatem, quia ipsi probè norunt sententiam, & fidem Romanæ Ecclesiæ. Nam sententiam Romanæ Ecclesiæ norunt Canonistæ in iis, quæ ad humanos canones pertinent, non autem in iis, quæ pendunt ex iure diuino: neque canonem vllum in toto corpore Iuris inuenient, vbi habeatur, Matrimonij Sacramentum gratiam non conferre.

Quod autem ad Magistri sententiam attinet, ostendit præclare S. Thomas, locum illum Magistri explanans, nihil à Magistro contra communem Ecclesiæ sententiam in eo loco disputatum esse. Quod enim ait Magister, quædam Sacramenta instituta esse tum in remedium, tum vt gratiam adiutricem tribuerent, vt Baptismum; quædam in remedium tantum, vt Matrimonium; quædam vt gratiam tantum adiutricem darent, vt Eucharistiam: intelligendum est de principali fine, & effectu Sacramentorum. Et si enim omnia Sacramenta gratiam gratum facientem, conferant, & omnis gratia gratum faciens vim habeat peccata delendi, & auxilium ad benè viuendum tribuat; tamen quædam Sacramenta instituta sunt principaliter ad iuuandum in bono, vt Eucharistia, Confirmatio, & Ordo: quædam ad peccata delenda, aut vitanda, vt

Penitentia, Vinctio infirmiorum, & Matrimonium: quæ dantur ad vtrumque effectum, vt Baptismus, qui cum sit noua generatio, includit simul vitam gratiæ, & mortem vitiorum.

Ad rationem Canonistarum RESPONDET rectè S. Thomas in 2. 2. q. 100 art. 2. & in 4 d. 25, q. 3. art. 2. quæstion. 1. In Matrimonio non solum Sacramentum, sed etiam contractum civilem considerari posse, & propterea licet non possit pro Sacramento pecunia accipi, vel dari, posse tamen pro civili contractu ad onera Matrimonij toleranda. ADDE, quod etiam si Matrimonium gratiam non conferret, tamen adhuc Sacramentum esset, ex eorundem Canonistarum sententia, proinde non liceret pro eo Sacramento pecunias dare, vel accipere: nihil enim sacrum licitè vendi, aut emi potest.

Ad rationem Durandi, quæ certè tanto Theologo indigna est, RESPONDEO; Matrimonij Sacramentum gratiam conferre, quæ & prima, & secunda dici possit. Nam etiam si hoc Sacramentum non sit principaliter institutum ad remittenda peccata, tamen ea remittere potest eo modo, quo à Sacramentis Eucharistiæ, Confirmationis, & Ordinis remittuntur: & si quidem id fiat, erit prima gratia; sin autem, erit secunda.

NEQUE obstat, quod continentia sit excellentior Matrimonio: nam aliud est comparare statum cum statu, aliud statum cum Sacramento. Status continentie altior est statu Matrimonij, & maioris gratiæ, & meriti: Qui enim nubit, bene facit; qui non nubit, melius facit, 1. Corin. 7. Sacramentum tamen semper auget gratiam, in quocunque statu suscipiatur, Quare continens dum Matrimonium contrahit, in gratia crescit: sed si idem continens propter Deum nuptias humanas contempserit, plus gratiæ apud Deum inuenisset, quam sit illa, quæ per Sacramentum Matrimonij datur.

DECIMUM TERTIUM argumentum, quod est QUARTUM DURANDI: In Sacramentis ceteris, ordinatio Ecclesiæ vim præcepti habere potest, sed nunquam est de necessitate Sacramenti, quia non potest Ecclesia mutare essentialia Sacramentorum. At in Matrimonio, Ecclesiæ ordinatio est de necessitate Sacramenti, vt patet; quia cum Ecclesia prohibet coniugia in certo gradu consanguinitatis, non perficitur Sacramentum inter eas personas, etiam si persone illæ reipsa Matrimonium contrahere conentur? Non

Non igitur Matrimonium est cum ceteris sex uniuocè Sacramento.

RESPONDEO, mala est consequentia huius argumenti, & maior propositio falsa. Nam causa cur ordinatio Ecclesie sit de necessitate Sacramenti Matrimonij, non est, quia Ecclesia possit mutare essentialia huius Sacramenti, sed quia potest mutare fundamentum prærequisitum ad hoc Sacramentum. Materia enim Sacramenti huius, non est coniunctio viri & mulieris cuiuscunque, sed coniunctio legitimarum personarum; alioqui etiam inter patrem, & filiam, interque filium, & matrem esse posset Matrimonij Sacramentum. Quæ sint autem legitimæ personæ, Christus non definiuit, sed præsupposito contractu humano inter legitimas personas eam coniunctionem euexit ipse ad Sacramenti dignitatem. Ecclesia igitur determinat, quæ sint habendæ legitimæ personæ, & eo modo materiam, & fundamentum præparat Sacramento Matrimonij: non autem essentialia Matrimonij vlllo modo mutat, aut mutare potest.

Simile est in aliis Sacramentis. Nam quia materia Eucharistiæ est panis, & vinum, nemo potest facere, vt panis & vinum dum talia sunt, non sint materia Eucharistiæ; neque contra, vt quod non est panis, aut vinum, dum non est tale, Eucharistiæ materia sit: sed benè possunt homines facere, vt vinum mutetur in acetum, & inde desinat esse materia Sacramenti; & contra, vt vva incipiat esse vinum, & eo modo fiat materia Sacramenti. Sic igitur Ecclesia non potest facere, vt personæ legitimæ non sint materia Sacramenti Matrimonij, dum legitimæ sunt; neque vt non legitimæ sint materia, dum nō sunt legitimæ: sed potest tamen decreto & ordinatione sua, ex legitimis, illegitimas facere, & contra. Vide sanctum Thomam in 4. distinctione 24. quæstione 1. articulo 1. ad 4.

PRÆTEREA non videtur esse verum, quod in maiori propositione Durandus posuit, esse proprium Matrimonij, vt in eo Ecclesie ordinatio sit de necessitate Sacramenti. Nam in Sacramento Pœnitentiæ, & Confirmationis, idem cernimus. Cùm enim Ecclesia Sacerdotem aliquem certæ parœciæ, vel diocœsi præficit, si is hominibus non sibi subiectis Sacramentum Pœnitentiæ administrare aggrediatur, non solum peccat, quia contra Ecclesie præceptum agit, sed etiam irrita est

absolutio. Etsi summus Pontifex simplici Presbytero committat, ut Sacramentum Confirmationis alicubi conferat Sacramentum illud erit verum, & ratum. Quod si absque Pontificis mandato, vel facultate id faciat simplex Sacerdos, neque Sacramentum erit verum, & ipse peccabit.

DECIMUM QUARTUM argumentum, quod est QUINTUM DURANDI: Absque Baptismo nemo est capax Sacramenti propriè dicti; sed Matrimonij capax est homo ante Baptismum, ergo Matrimonium non est Sacramentum propriè dictum. Minor propositio probatur: nam Matrimonium in se est verum, & legitimum inter infideles ante Baptismum; ut inter fideles post Baptismum. NEQUE obstat, quod post Baptismum dicitur ratum, quod ante Baptismum non dicebatur: nam dicitur quidem ratum, sed non est magis Sacramentum, quàm antea, cum nulla mutatio facta sit.

RESPONDENT aliqui, ut Petrus Paludanus, & Ioannes Capreolus in 4. dist. 26. q. unica, artic. 3. ad 5. & Ioannes Eckius homil. 73. de Sacramentis, eos coniugatos, qui conuertuntur ad fidem, debere post Baptismum iterum contrahere inter se Matrimonium, & tum demum contractum illum fieri Sacramentum. ALII tamen, ut Thomas de Argentina in 4. dist. 39. q. 1. art. 1. ad 1. & Paludanus loco citato, dicunt, sine novo contractu Matrimonium quod ante Baptismum non erat Sacramentum, statim post Baptismum esse Sacramentum, quia iam actum significat, quod antea solum in potentia significabat.

Si quidquid de hoc sit, communis sententia Theologorum in 4. sent. dist. 39. est, Matrimonium infidelium esse posse verum, & legitimum, sed non ratum, nec omninò insolubile; sed si ambo coniugati conuertantur ad fidem, & baptizentur, Matrimonium eorum fieri ratum, & omninò insolubile & proinde Sacramentum. Nam idè Matrimonium infidelium non est ratum, quia non est Sacramentum, ut S. Thomas docet in secundo scripto in 4. sent. dist. 39. Omnimoda enim insolubilitas est effectus Sacramenti. Siue igitur coniugati post Baptismum iterum contrahant, siue persistant in contractu antiquo, ille consensus mutuus signo aliquo, aut saltem ipsa copula expressus, Sacramentum coniugij

facit in iis, qui iam per Baptismum capaces

Sacramentorum effecti sunt.

CONTRO.

CONTROVERSA SECUNDA.

CAPVT SEXTVM.

De materia, forma, & Ministro Sacramenti Matrimonij.

H T s i de materia, forma, & Ministro huius Sacramenti aliquid iam attigimus, occasione argumentorum Durandi: rursus tamen paulò fulius id pertractandum est, tum ob Martini Kemnitij calumnias, tum ob nouam, & singularem opinionem Melchioris Cani. Id quod necessariò faciendum nobis esse videtur, vt dogma Ecclesiasticum in superiore quæstione explicatum omni ex parte rectum ac defensum maneat.

Kemnitius enim hinc argumentum ducit, ad probandum, nullum esse coniugij Sacramentum propriè dictum, quod in coniugio, materia & forma, siue elementum & verbum, non facilè demonstari possint.

Canus autem dum pro sua opinione pugnat, iis argumentis imprudenter vtitur, quibus hæretici nostri temporis, Ecclesiam vexare possent; si quidem lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. affirmat non omne Matrimonium inter Christianos legitimè contractum esse Sacramentum, sed illud solum, quod à Ministro Ecclesiastico sacris, & solennibus verbis celebratur. Quocirca verba, quibus coniuges mutuum consensum exprimunt, admittit ille formam esse contractus coniugij, sed non Sacramenti coniugij: & personas contrahentes admittit esse Ministros contractus coniugij, sed non Sacramenti coniugij.

At quia sententia cõmmunis, & vera, distinctionem istam omninò ignorat, & nihil interesse statuit inter contractum coniugij Christiani, eiusq; materiam, formam, & Ministrum:

& Sacramentum coniugij, eiusque materiam, formam, & Ministrum: ita vt quod sufficit ad contractum istum celebrandum, idem sufficiat ad Sacramentum celebrandum: inde fit, vt dum Canus totis suis viribus probare conatur, Matrimonium sine forma verborum à Ministro Ecclesiastico prolata celebratum, non esse Sacramentum, simul etiam probet quantum in se est, nullum reuera esse in Ecclesia coniugij Sacramentum.

Nos igitur vt vtrique respondeamus, P R I M O, exponemus breuiter, quæ sit materia, quæ forma, & Minister huius Sacramenti, secundum communem sententiam, & Kemnitij calumnias repellemus. D E I N D E, Cani sententiam refutabimus; atque eiusdem argumenta soluemus.

Quod igitur ad P R I M V M attinet, de materia huius Sacramenti duæ sunt Thologorum præcipuæ sententiæ, quas Petrus Paludanus refert in 4. dist. 1. q. 4. V N A est, quod consensus coniugum verbis expressi, seu verba consensus exprimentia, sint materia, & forma huius Sacramenti. A L T E R A, quod ipsa corpora, seu personæ contrahentium, sint materia: verba vero exprimentia consensus, sint forma.

Quæ sententiæ meo iudicio sunt ambæ veræ, & facillè conciliari possunt. Nam coniugij Sacramentum duobus modis considerari potest. V N O modo, dum fit. A L T E R O modo, dum permanet postquam factum est. Est enim Matrimonium simile Eucharistiæ, quæ non solum dum fit, sed etiam dum permanet, Sacramentum est: dum enim coniuges viuunt, semper eorum societas Sacramentum est Christi, & Ecclesiæ.

Si igitur consideretur Matrimonium, dum fit; tota eius essentia in signis exprimentibus consensus mutuum consistit: corpora enim coniugum non concurrunt, nisi vt materia circa quam, vt etiam dum fit Eucharistia, tota essentia consecrationis in verbis sacris posita est: panis autem, & vinum solum concurrunt vt materia circa quam. Et idem videmus in aliis contractibus. Nam cum venditur, aut emitur domus; tota contractus ratio in consensu mutuo sita est: domus autem est materia, circa quam operatio illa versatur: nemo enim dicit domum, quæ venditur, partem esse contractus. Sed quia verba vnius coniugis, determinant verba alterius, & ab illis pariter determinantur, idè in iisdem verbis distingui potest mate.

materia, & forma: nam verba quatenus determinant, forma dici possunt, quatenus determinantur, materia.

Atq; hæc est sententia S. Thomæ in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 1. Nam in responsione ad 1. dicit, formam Sacramenti huius esse, verba coniugum; in responsione ad 2. dicit, materiam esse, actus ipsorum coniugum, quibus Sacramentum Matrimonij perficitur, vbi per actus intelligit eadem verba, quæ paulò antè dixerat, esse formam; nulli enim alij actus necessariò requiruntur ad hoc Sacramentum perficiendum. Nec non Richardi, Paludani, Capreoli, Dominici à Soto, & aliorum in eadem distinctione.

Si verò consideretur Matrimonium iam factum, & celebratum, negari non potest, ipsos coniuges simul cohabitantes, siue externam coniugum societatem, & coniunctionem, esse materiale symbolum externum, representans Christi & Ecclesiæ indissolubilem coniunctionem: quemadmodum in Sacramento Eucharistiæ, consecratione peracta remanent species consecratae, quæ sunt symbolum sensibile atque externum, interni alimenti spiritualis.

Quare rectè mihi dixisse videtur Petrus à Soto, lect. 4. de Matrimonio, materiam non solùm circa quàm, sed etiam ex qua Sacramentum Matrimonij constat, esse personas contrahentes. Theologi quoq; fermè omnes satis indicant, corpora coniugum esse materiam Sacramenti huius, dum affirmant, Ecclesiam posse constituere certos gradus consanguinitatis, & affinitatis, intra quos Matrimonium sit irritum; quia dum eos gradus constituit, facit vt personæ quæ alioqui erant materia Sacramenti huius, iam non sint amplius materia. Atque hæc de materia dicta sint.

Forma autem, consensu omnium Theologorum, Cano excepto, sunt verba, vel signa mutuum consensum exprimentia. Id habet expressè S. Thomas loco notato in 4. dist. 26. q. 2. art. 1. ad 1. & ante eum Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, part. II cap. 5. & omnes alij.

SED obiicit Kemnitius, pag. 1221. Ioannem Gropperum nostra ætate docuisse, formam Sacramenti Matrimonij esse illa verba Domini, Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* proinde non deesse, qui contra Scholasticos doceant, non esse formam Sacramenti huius, signa mutui consensus.

Al

At Kemnitius more suo non bona fide Gropperum citat. Locus Gropperi est in Enchiridio Christianæ Institutionis, nomine Concilij Coloniensis edito, in tractatu de Sacramento Matrimonij: quo loco GROPPERVS colligit quidem formam Sacramenti huius ex verbis Domini: *Quod Deus coniunxit, &c.* sed non ait, illa verba esse formam, aut necessariò recitanda esse: immò expressè dicit, verba mutui cõsentus esse formam sacramenti: *Superest*, inquit, *ut verbum & elementum huius Sacramenti indicemus, & gratiam in super eo conferri demonstremus Verbum itaque huius Sacramenti, quo accedente ad elementum, fit Sacramentum, id nimirum est, quo ambo, mas & femina, (cùm pietatis respectu, quæ in Deum est, sibi mutuò fidem conjugalem dant, accipiuntq.) non quovis modo, sed in Dei nomine coniunguntur, & copulantur.* Vides Lector, Gropperum non dissentire à ceteris, in huius Sacramenti forma constituenda; & idè solum allegasse verba Domini: *Quod Deus coniunxit, &c.* ut probaret, Matrimonium Christianorum non esse contractum merè civilem, & humanum, & verba coniugum referenda esse ad illam diuinam, & sacram coniunctionem, de qua dictum est: *Quod Deus coniunxit, &c.*

Ex his parebit etiam, quis sit Minister huius Sacramenti. Nam cùm ad Ministrum propriè pertineat, verba formæ pronuciare, & per ea Sacramentum conficere: & in hoc Sacramento verba formæ à coniugibus proferantur, necesse est, coniuges ipsos esse proprios huius Sacramenti Ministros.

NEQUE absurdum videri debet, quod in easdem personas concurrat causa materialis, & efficiens: id enim exigit natura contractus, qui de personis contrahentium fit. Quæmodum enim, si quis in seruum alicui se ipse venderet, idem esset vendens, & res vendita, efficiens, & Materia: sic etiam in Matrimonio, cùm ipsi coniuges se mutuò tradant, ac dõnent, ipsi efficientes, & ipsi materia sunt. Et quanquam requiritur ex decreto Ecclesiæ, Minister Ecclesiasticus, qui consensum coniugum exquirat, & eundem approbet, & declaret, & benedictione sacerdotali confirmet; tamen propriè qui Matrimonij Sacramentum efficiunt, ipsi coniuges sunt.

Ex his refelli possunt Kemnitij calumniæ OBIECT ille, in 2. part. Exam. pag. 120. & sequenti, Scholasticos nondum fingere

Angere potuisse aliquid, quod materia & forma in hoc Sacramento rectè dici possit. Addit, Theologos & Iureconsultos nostros admodum varias, & incertas opiniones de hac re habere: arguit Tridentinum Concilium, quod nihil in re tam dubia determinauerit: colligit ex his omnibus, non posse etiam à nobis verò asseri, Matrimonium esse Sacramentum.

Sed hæc omnia leuia sunt, & inania. Nam IMPRIMIS Concilium nihil determinauit, quia non erat opus. Sicut enim Dominus ipse non expressit materiam, & formam huius Sacramenti, quia non nouum symbolum instituit, sed humanum, vsitatumque contractum euexit ad Sacramenti dignitatem, attribuens illi contractui nouam significationem, & gratiæ promissionem: sic etiam Concilium muneri suo satisfecit, cum explicuit Dominicam traditionem.

DEINDE, Theologi mirificè inter se conueniunt quo ad formam, & Ministrum: quoad materiam autem non ita dissentiant, ut facile conciliari non possint.

Et quamuis etiam tum de materia, tum de forma maximè inter se Catholici dissident: nihil id officeret certitudini, quã habemus de Sacramento Matrimonij. Nam ad fidem Catholicam de Sacramentis habendam, & ad eadem Sacramenta fideliter ministranda, vel suscipienda, satis est scire, quid necessaria rite requiratur ad Sacramentum celebrandum, & quot sint, & quæ illa, sine quibus non perficitur Sacramentum: quid autem in his propriè forma sit, quid materia, sine fidei præiudicio disputari, & etiam ignorari potest. Sciat Parochus, ad Baptismum aquam esse necessariam, cum illis verbis sacris: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, utrùm autem aqua, materia dicenda sit, & verbum, forma, ad eò sine periculo ignorabit, ut etiam si verbum, materiam, & aquam, formam esse crederet, neque perniciosè erraret, neq; inutiliter baptizaret. Ad eundem modum si Christiani teneant, ad matrimonium ritè celebrandum, mutuum consensum legitimatum personarum signo sensibili expressum, esse necessarium; neque eiusmodi symbolo, ut vero nouæ legis Sacramento promissionem, gratiæ esse annexam: nihil periculi erit, etiam si forte materiam, & formam distinguere non valebunt. In hoc autem Theologi omnes conueniunt, vno Cano, ut diximus, concepto, Nihiligitur Kemnitius in hac parte obtinere potest.

CAPVT SEPTIMVM.

Omne legitimum Matrimonium inter Christianos contractum, esse Sacramentum.

Nunc aduersus Cuius opinionem probandum est, non aliam esse formam essentialem, neque alium Ministrum Sacramenti Matrimonij, aliam vero formam, & alium Ministrum contractus Matrimonij, & propterea nullum celebrari inter Christianos legitimum Matrimonium, quin id continuò sit etiam verum Ecclesie Sacramentum.

Ac PRIMO id probamus, quia si vera esset opinio Cuius, non possemus ex Scripturis & Concilijs ostendere coniugij Sacramentum; neque immeritò dicerent hæretici hoc Sacramentum ab hominibus, idque recens, excogitatum fuisse. Nam in Scripturis habemus quidem, Matrimonium fidelium esse Sacramentum; sed nouæ alicuius formæ, aut Ministri vestigiū nullam in diuinis literis reperimus. Quare si forma, & Minister contractus Matrimonij, sit etiam forma, & Minister Sacramenti Matrimonij; forma & Minister huius Sacramenti in diuinis literis perspicuè demonstrabitur: si verò sit alia forma quærenda, aliusque Minister, alibi certe, quam in diuinis literis ista quærenda erunt.

Concilium Florentinum, & Tridentinum, in quibus propter nouas hæreses hoc dogma diligentius explicatum esse debuisse omninò formam, & Ministrum huius Sacramenti assignare, si qua essent præter formam, & Ministrum contractus Matrimonij. At ista Concilia ne verbo quidem nouam istam formam, & Ministrum indicant, quin potius satis aperte significant, non esse quærenda alia, præter ea, quæ in contractu Matrimonij inueniuntur.

Concilium FLORENTINVM ita loquitur: *Septimum est Sacramentum Matrimonij, quod est signum coniunctionis Christi & Ecclesie, secundum Apostolum. Causa efficiens Matrimonij, regulariter est mutus consensus per verba de presenti expressus. Hæc ibi. Quo loco Concilium per causam efficientem Matrimonij, intelligit causam efficientem Matrimonij etiam vt Sacramentum est: nam hoc suscepit explicandum,*

randum, cum diceret: *Septimum est Sacramentum Matrimo-
ny*, & nisi ita intelligeret, iure reprehendi posset, quod omisit-
set id quod necessariò explicandum erat, & adiecisset id, quod
à nemine petebatur. Quod si causa efficiens Sacramenti Ma-
trimonij iuxta Concilij huius Oecumenici declarationem, est
mutuus consensus per verba de præsenti expressus, manifestè
sequitur, formam Sacramenti huius non esse benedictionem
Sacerdotis, sed ipsa coniugum verba, & Ministrum necessariò
requisitum, esse utrumque coniugem: nam Minister est causa
efficiens Sacramenti, neque aliter efficit, quàm formam ma-
teriae adiungendo. Quicumque igitur Cansi sententiam tueri
volet, eum oportebit aut Concilio Oecumenico apertè repu-
gnare, aut certè notam imprudentiæ eidem Concilio inurere.

Concilium TRIDENTINVM sess. 24. in ipso decreto de
Matrimonio, nouam formam & Ministrum in Sacramento
Matrimonij non modò non tradit, sed apertè etiam indicat,
non esse: dicit enim PRIMÒ à Christo approbatum coniu-
gium, in statu innocentiae institutum. DEINDE addit, gra-
tiam, quæ naturalem coniugum amorem perficeret, à Christo
Sacramentorum institutore Matrimonio adiunctam. DE-
NIQUÈ concludit, nouæ legis Matrimonium, gratia veteri-
bus præstare, atque inde colligit esse hoc Matrimonium, veri
nominis Sacramentum. Vbi Concilium non agnoscit diffe-
rentiam inter Matrimonia veterum, siue ante peccatum, siue
post peccatum Adæ, & Matrimonium, vt est nouæ legis Sa-
cramentum, quod attinet ad ritum; sed discrimen in eo po-
nit, quod hoc est causa gratiæ, illa non erant. Materia igitur,
forma, & Minister Sacramenti Matrimonij ex Tridenti-
no Concilio eadem sunt, quæ erant in Matrimoniis veterum,
quæ Sacramenta non erant. Ritus enim ex materia, & forma
constat. At in illis certum est, non fuisse de essentia Matri-
monij verba aliqua à Sacerdote pronunciata: non igitur eius-
modi verba sunt de essentia Sacramenti Matrimonij, etiam
apud Christianos.

Habemus igitur, Concilia duo Oecumenica, quæ de hoc
Sacramento ex professo tractauerunt, non modò non tradi-
dissent nouam formam, & Ministrum huius Sacramenti, sed
etiam perspicuè docuisse, non esse quærenda alia præter ea,
quæ in contractu legitimi coniugij inueniuntur.

SECVNDO probatur ex communi consensu Theologorum. Nam imprimis Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, part. II. cap. 5. aperte dicit, Sacramentum Matrimonij perfici, cum consensus vtriusque coniugis exprimitur.

S. Thomas in 4. dist. 26. q. 2. artic. 1. ad primum, clarissime docet, formam Sacramenti Matrimonij esse verba coniugum, ex quo idem Doctor colligit, Sacerdotis benedictionem non esse de essentia Matrimonij. Et dist. 28. q. vnica, artic. 3. dicit, clandestina Matrimonia esse vera Sacramenta, etiamsi nullus adsit Minister Ecclesiasticus: quia in clandestinis inveniuntur omnia, quæ sunt de essentia huius Sacramenti. Atque hoc idem ceteri omnes docent: nam idem Canus fateri esse hanc opinionem communem Scholarum.

Et Dominicus à Soto, qui paulò antè libros suos in quartum sententiarum edidit, quam sua loca Theologica ediderit Canus, affirmat in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 3. suo tempore non defuisse aliquos, qui disputare inciperent, formam essentialem Sacramenti Matrimonij esse illa verba Sacerdotis: *Ego vos coniungo*; sed tamen nullum adhuc fuisse, qui eam sententiam scriptis mandare ausus esset.

Ex quo intelligimus, Cani opinionem esse omninò singularem, & nouam: ex quo rursus efficitur, aut Cani opinionem falsam esse, aut certè totam Ecclesiam in re grauissima multis seculis errasse. Nam si Cani opinio vera esset, errassent Theologi omnes, qui docebant Matrimonia clandestina, & alia sine Ministro Ecclesiastico celebrata, vt vera Sacramenta habenda, ac veneranda esse. Errantibus autem Theologis, errassent etiam Parochi, & Episcopi, & ipsorum populi: iudicium enim Theologorum in rebus sacris, Pastores vt plurimum sequi solent. Immo Canus ipse, loco notato affirmat, Concilium Florentinum nihil de materia, & forma huius Sacramenti definire voluisse, quia nihil de ea re à Theologis definitum inueniebat. Quod si Concilia Oecumenica, iudicia communia Scholarum sequuntur, quantò magis priuati singuli Pastores id faciunt: Id ergo absurdi sequitur ex opinione Cani, vt multis iam seculis contractus merè ciuilis pro Sacramento Dei falsè in Ecclesia Catholica habitus sit.

Quòd verò ille dicit, Theologos nihil certi de Matrimonij Sacramento scribere, in varias opiniones discedere, & quæstionem

tionem istam ex professo non tractasse: nihil eius causam iuuare potest. Theologi enim etiam si de materia Sacramenti huius diuersas opiniones sequantur, tamen de forma, & de Ministro nulla apud eos dissensio est, & idem quæstionem ex professo non instituunt, sed simpliciter affirmant id quod veritas habet, quia res ista semper in Ecclesia certissima fuit, neque venit in mentem vlli, vt id in controuersiam reuocaret.

TERTIO probatur ratione. Aut Matrimonia inter legitimas personas, easque Christianas, sine noua illa forma a Sacerdote prolata, continent vinculum insolubile vnus cum vna, vel non continent.

Si continent, ergo sunt vera nouæ legis Sacramenta: nam illud vinculum est res Sacramenti, vt Augustinus docet, libro de bono coniugali, cap. 7. & illa est causa, cur Matrimonia infidelium etiam legitima & consummata, solui possint per conuersionem alterius coniugis, 1. Corinth. 7. quia nimirum non sunt Sacramenta. Itaque illud vinculum omninò insolubile, est res supernaturalis, & Sacramenti diuini effectus: quocirca vbi ille est, ibi etiam Sacramentum necessariò esse debet.

Si verò non continent illud vinculum, ergo solui possunt, saltem in aliquo casu, vel cum Ecclesiæ dispensatione; & multe etiam vxores duci possunt à Christianis, modò sine benedictione sacerdotali ducantur. Nam si vinculum vnus cum vna insolubile ex Sacramento nascitur, & hic nullum est Sacramentum, quid prohibet ista Matrimonia multiplicari, vel solui? At inauditum est in Ecclesia Catholica, vt legitimè contracta, & consummata Matrimonia per vllam dispensationem soluantur, aut multiplicentur, etiam si absque vllò ministerio Sacerdotum celebrata sint. Immodò Concilium Tridentinum, sess. 24. in decreto de Matrimoniis clandestinis, ea de causa inhabiles fecit homines Christianos ad ea Matrimonia contrahenda, quia iudicabat non posse vlla ratione dissolui Matrimonia, quamuis clandestina, si legitimè contraherentur; & tamen videbat expedire omninò, vt eiusmodi Matrimonia, vel non fierent, vel facta dirimerentur.

tur.

H H

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Soluuntur argumenta Cani.

AM ad CANI argumenta respondeamus Patrum obiectio: *Non potest ex Scriptura, vel traditione probari, Matrimonium prophanè contractum sine Ministro Ecclesiastico, esse Sacramentum, ergo si Matrimonium reuera Sacramentum est, oportet illud præter civilem contractum habere formam aliquam sacram, & Ministrum Ecclesiasticum.*

RESPONDEO; Scriptura, & traditio neque Matrimonium prophanè contractum, neq; Matrimonium cum forma sacra à Ministro Ecclesiastico pronunciata, docent esse Sacramentum, sed generatim solum loquuntur, ac Matrimonium Christianorum Sacramentum esse testantur: nusquam enim in Scriptura aut etiam in Concilio vlllo, aut sacro Doctore inueniet Canus, formam Sacramenti Matrimonij esse verba sacra, quæ à Sacerdote pronunciantur. Quare, si argumentum aliquid probaret, probaret nullum esse Matrimonij Sacramentum, aut certè non posse hoc Sacramentum ex diuina Scriptura, vel traditione defendi. Sed nihil horum probat: nam Concilia, & Patres Scripturam diuinam, quæ de Sacramento Matrimonij loquitur, semper intellexerunt de ipso contractu civili Matrimonij, quatenus à Christo per additionem gratiæ ad Sacramenti dignitatem euectus, & translatus fuit.

SECVNDa obiectio: *In Concilio Florentino definitum est, omnia Sacramenta rebus, & verbis constare. In Matrimonio prophanè contracto sine Ministro Ecclesiastico, sepe nulla sunt verba, sed soli nutus, aut literæ, aut ipsa copula conjugalis; non igitur tale Matrimonium Sacramentum esse potest. QVOD si quis respondeat, nutus, & literas & copulam, vicem verborum gerere: contra obici potest, eadem ratione probari posse, licere Sacerdoti muto nutibus absolueret, aut Episcopo muto nutibus Ordines sacros conferre. Et præterea absurdissimum esse videtur, ut copula vicem suppleat formæ Sacramentalis, cum in ea Spiritus sanctus non adsit, ut habetur can. Connubia 32. q. 2.*

RESPONDEO, in Concil Florent. per verba, quæ ad omnia Sacramenta

eramenta requiruntur, intelligi non solum verba proprie dicta, sed etiam ea signa, quae vicem verborum gerunt. Nam ideo idem Concilium, cum singula Sacramenta singillatim exponeret, non dixit, in Matrimonio necessario verba requiri; sed ait regulariter verba coniugum adhiberi. Addidit vero illud (*Regulariter*) quia nonnunquam nuda adhibentur, quae locum verborum teneant.

Neque inusitatum est, aut praeter Scripturae divinae morem, ut per nuda homines loqui dicantur, & proinde nuda verborum vicem teneant: nam Ioan. 13. *Innuit Simon Petrus Ioanni, & dixit.* quem locum enarrans Augustinus, scribit, Petrum innuendo dixisse, & ipsos nuda a divina Scriptura verba appellari.

Ad ea quae Canus obiicit, de Sacramento Poenitentiae, & Ordinationis, **R E S P O N D E O**, magnum esse discrimen inter ea Sacramenta, & Matrimonium. Sacramentum enim Poenitentiae habet formam iudicij; in iudicio autem ex tribunali sententia pronuncianda est; neque unquam est auditum, ut iudex mutus constitueretur. **P R A E T E R E A** debet Sacerdos confitentem audire, examinare; signa poenitentiae in ipso cernere; propositum non peccandi, & pro praeteritis satisfaciendi in ipso cognoscere; quae omnia requirunt praesentiam utriusque, & ut Sacerdos audire, & loqui possit. Pari ratione Episcopus Ordines collaturus, debet praesentes habere ordinandos, ut eis manus imponat, & instrumenta sacra tangenda offerat: debet etiam verbis formam pronuntiare, ut certa potestas, quae per Ordinationem confertur, exprimat. **D E N I Q U E** (si nihil haberemus aliud) Ecclesiae usus satis ostendit, neque Absolutionem, neque Ordinationem vel a mutis, vel ab absente conferri posse. At vero Matrimonium formam habet contractus: contractus autem ex natura sua, & ex consuetudine id habet, ut etiam inter mutos, vel absentes celebrari possit.

Ad illud de copula, iam ante responsum est quaestione superioris: nam illud etiam Calvinus obiecerat.

TERTIA obiectio: *Sacramenta sunt caeremoniae sacrae, & actus religionis. At Matrimonium prophanè contractum solum verbis coniugum, nil habet sacri; non igitur tale Matrimonium Sacramentum dici potest.*

R E S P O N D E O, Matrimonium ex se quidem res est naturalis,

HH : lis,

lis, & ciuilibus: tamen ex adiuncta significatione, & efficiendi gratiæ, planè sacrum est. Quare verba illa: *Ego te accipiam in meam, Ego te accipiam in meum*, non eandem vim habent apud Ethnicos, & apud fideles: apud illos enim solum contractum ciuilem efficiunt, & ideò verba sacra propriè dicuntur; apud Christianos autem, quia vnionem significant non solum corporum, sed etiam animorum, ad similitudinem vnionis Christi, & Ecclesiæ, & sanctificant homines, sacra verba meritò dicuntur, & sunt. NEQVE obstat, quòd interdum à coniugibus nihil sacrum cogitantibus dicuntur. Nam etiam verba Baptismi aliquando ab infidelibus sine vlla religione pronuntiantur, & tamen quia ex institutione sua verba sunt sacra, & cum intentione faciendi quod Ecclesia facit, pronuntiantur; Sacramentum efficiunt.

QUARTA obiectio: *In omnibus Sacramentis, ex declaratione Florentini Concilij, requiritur certus Minister, qui Sacramentum conferat: At in Matrimonio prophanè contracto nullus est Minister; non igitur tale Matrimonium est Sacramentum.*

RESPONDEO; Concilium Florentinum, Ministerum quidem requirit, sed non negat posse in eundem hominem concurrere Ministeri, & suscipientis personam: immò hoc ipsum idem Concilium apertè docuit, cum ait, causam efficientem Matrimonij esse consensum coniugum per verba ipsorum expressum. NEQVE obstat, quòd in aliis Sacramentis distinguatur Minister a suscipiente. Nam vt suprà diximus, id proprium est Matrimonij, quia contractus quidam est: naturæ enim contractus id exigit, vt ipsi contrahentes sui contractus sint causa.

QUINTA obiectio: *Fideles non se existimant sacrilegos, quo tempore sic prophanè contrahunt, si forte gratia Dei careant: in animis igitur fidelium inscriptum est, eiusmodi contractum non esse Ecclesiæ Sacramentum.*

RESPONDEO; non video, quemadmodum antecedens argumenti sui Canus probare possit: nam contrarium eius, quod ipse assumit, multò probabilius est. Cum enim in Catechismis passim omnes legant, septem esse Sacramenta, atque vnum ex eis esse Matrimonium, neque vnquam vel in Catechismis legerint, vel in concionibus audierint, non omnia

Matrim.

Matrimonia, sed tantum quædam, esse Sacramenta; credibile est fidelem populum communiter in ea sententia esse; ut omnia Matrimonia legitima Sacramenta esse censeat: & proinde sacrilegium in eius Sacramenti violatione committi non dubitet.

NEQUE obstat, quod nonnulli ad Matrimonium suscipiendum accedant multis peccatorum sordibus inquinati: nam multi etiam contra inveniuntur, qui nulla ratione audent Matrimonium contrahere, nisi peccatorum confessione antè præmissa. Deinde si tam multi sunt, qui sacra vasa diripiunt, qui templa polluant, qui alia sacrilegia apertè committunt, etiam si ea sacrilegia esse non dubitent: quid mirum, si hoc sacrilegium nonnulli facillè perpetrent, siue sacrilegium esse sciant, siue etiam fortasse nesciant?

SEXTA obiectio: *Augustinus in epist. 23. ad Bonifacium, scribit, res ipsas corporeas, quibus Sacramenta constant, imaginem & similitudinem gerere eius sanctificationis, cuius signa & causæ esse dicuntur; ut Baptismi lotio externa, internam purgationem, & Eucharistia externa manducatio, internam refectionem designant, & suo modo efficiunt. At Matrimonium civile, & prophanum, nec sanctificationis imaginem gerit, neque ad sanctificandum sub quadam externa sanctitatis specie exhibetur: non est itaque proprie Sacramentum.*

RESPONDEO; Matrimonium civile, non quidem ut civile, sed ut à Christo euectum ad ordinem rerum sacrarum, pulcherrimè refert imaginem coniunctionis Christi cum Ecclesia, & cum anima vniuscuiusque per gratiam, & charitatè: id enim repræsentat externa viri, & vxoris societas, quam materiam huius Sacramenti esse diximus, ut est lotio in Baptismo, & species panis in Eucharistia. Ad eandem unionem Christi cum anima, non solum significandam, sed etiam efficiendam, Matrimonij Sacramentum adhiberi, supra docuimus: quare falsa est assumptio argumenti contrarij, quam sanè auctor probare debuisset; non simpliciter, ut fecit, asserere.

SEPTIMA obiectio: *Verba, ex Concilio Florentino, forma Sacramentorum sunt: At fieri nequit, ut res non sacra Sacramentum perficiat: verba igitur sacra, Sacramentorum formæ esse debent. At in Matrimonio prophanè contracto*

HH 3

nulla

nulla, sunt verba sacra: non igitur tale Matrimonium Sacramentum appellari potest.

Assumptionem, quam negandam esse facile Canus animadvertit, probat; quia si vlla essent eiusmodi verba, illa certe essent: *Ego te accipio in meam, &c.* Hæc autem non esse verba Sacramentalia, multis rationibus contendit. PRIMO, quia verba eius, qui suscipit Sacramentum, materia esse possunt, forma autem nullo modo, cum forma ab agente in passum mediantibus causis ministris introducatur.

SECUNDO, quia licet materia Sacramentorum res aliqua naturalis esse possit, forma tamen, quæ dat esse Sacramento, necessariò supernaturalis esse debet; illa autem verba: *Ego te accipio in meam*, vndique naturalia sunt, & ab omnibus Gentibus usurpata.

TERTIO, forma Sacramenti significat eum spirituales effectum, cuius causa Sacramentum esse dicitur. At illa verba: *Ego te accipio in meam*, nullius effectus spiritualis signa sunt.

QUARTO, verba quæ sunt forma Sacramenti, divina institutione determinata sunt, nec possunt hominum arbitrio mutari: at verba, quibus Matrimonium contrahendum sit, nulla sunt omninò definita.

QUINTO, quando verba aliqua sunt forma Sacramenti, si nutus, vel Scriptura, vel aliud quodlibet signum, eorum verborum loco substituitur, inanis actio est. Ac si contrahentes loco verborum, nutus vel Scripturam subiiciant, æquè faciunt Matrimonium, ac si verbis uterentur.

SEXTO, nomen Sacramenti pro materia accipi solet, pro forma non item: Baptismus enim dicitur ablutio, non illa verba: *Ego te baptizo, &c.* At illa verba: *Ego te accipio in meam, &c.* dicuntur Matrimonium, seu Matrimonij Sacramentum: est enim Matrimonium contractus, qui ex amborum coniugum verbis constituitur. Verba igitur illa, materia Sacramenti sunt, non autem forma.

RESPONDEO, nego verba illa: *Ego te accipio in meam, &c.* non posse esse formam Sacramenti. Ad PRIMAM probationem RESPONDEO, non esse impossibile, neque absurdum, ut aliquando idem sit agens, & patiens, præsertim secundum partes diuersas: potest enim vnusquisq; manibus sibi ipse pedes ligare, vel soluere, abluere, immò & vna manu alteram soluere.

soluere, ligare, abluere, eodem igitur modo poterit verbis, & lingua se ipse alteri tradere, quod in Matrimonio solum requiritur. Quare si Canus argumentum valeret, probaret etiam Matrimonium, vt contractum civilem, esse impossibile: neque enim potest Matrimonium contrahi, quin se ipsi coniuges ligent; & proinde forma contractus in ipsum eundem inducatur, vt patientem, qui eam formam producit, atq; inducit, vt agens. Cur autē fieri nequeat, vt quis se ipse baptizet, aut confirmet, aut ordinet, aut inungat, &c. nō est ea causa, quam hoc loco adfert Canus; facillimum esse, vt quis se ipse aqua aspergeret, ac diceret; Ego me baptizo, &c. & idem de aliis Sacramentis: sed quia repugnat in eis ratio signi, vt supra diximus, quæ non repugnat in Sacramento Matrimonij.

Ad SECUNDAM probationem RESPONDEO, tam materiam, quàm formam Sacramenti esse rem naturalem, si Physicè consideretur, & supernaturalem, si consideretur sacramentaliter. Non enim verba solum, sed etiam ablutio, inunctio, &c. significationem habent supernaturalem ex diuina institutione: id quod etiam Canus admittit, vel potius in argumentum assumpsit, obiectione sexta; quare inanis est distinctio, qua hoc loco vititur. Et sicut ipse admittit illa verba: *Ego te accipio in meam*, esse materiam Sacramenti, licet sint verba aliquo modo humana, & naturalia: ita poterat admittere esse formam. Nam quemadmodum ille cogitur dicere, verba illa, quatenus materia Sacramenti sunt, esse sacra, & supernaturalia, ratione nouæ significationis à Deo institutæ; ita nos dicimus verba illa, vt Sacramenti formam, esse sacra, & supernaturalia, &c.

Ad TERTIAM RESPONDEO, verba illa ex diuina institutione significare effectum spiritualem, nimirum, spiritualem vnionem Christi cum Ecclesia, & cum anima; quod idem cogitur Canus dicere de iisdem verbis, quatenus, ipsius opinionem, materia sunt: nam etiam materia significare debet.

Ad QUARTAM RESPONDEO, verba sacramentalia determinata esse quoad sensum, non quoad numerum syllabarum, vel sonum vocis: alioqui non possent linguis diuersis Sacramenta celebrari. Sic igitur in Sacramento Matrimonij verba determinata sunt, quæ mutuum consensum sufficienter expriment, siue id pluribus, siue paucioribus vocibus fiat.

Ad QUINTAM RESPONDEO, tunc solum non posse subiici nutus loco verborum, quando forma Sacramenti est solum verbum propriè dictum: at in Matrimonio id peculiare est, vt forma sint tam verba propriè dicta, quam etiam impropriè, vt nutus; vt supra diximus in solutione secundæ objectionis.

Ad SEXTAM RESPONDEO, argumento illo tantum probari, verba coniugum esse materiam, non autem probari non esse etiam formam. Nam si id, quod materia est tantum Sacramenti, Sacramentum nominari potest, quanto magis Sacramentum nominari poterit id, quod simul materia est, & forma?

DEINDE verba illa: *Ego te accipio in meam*, Matrimonium appellari, est omninò inauditum; Matrimonium enim definitur, maris & fœminæ coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Sic definit Alexander III. cap. Illud, de præsumptione, & ante eum Iustinianus, Institut. de pat. potest. in principio, & eam definitionem Theologi, & Canonistæ passim recipiunt. Quare verba illa: *Ego te accipio in meam*, causa Matrimonij sunt, sed non sunt ipsa Matrimonij; proinde argumentum contra auctorem suum pugnat, probat enim illa verba: *Ego te accipio in meam*, non esse materiam huius Sacramenti, sed potius formam, cum Sacramentum de materia dicatur, de his autem verbis non dicatur.

VLTIMA obiectio sumitur ex auctoritate Theologorum, Patrum, ac Pontificum: contendit enim Canus, non esse sententiam nostram communem omnibus Theologis, Atque ex tanto numero Doctorum, producit solum tres, aut quatuor, ac deinde addit multa loca Pontificum, & Patrum ex iure Canonico deprompta, quæ nihil ad rem faciunt. Respondeamus ad singula.

PRIMO adducit Gulielmum Parisiensem, qui in libro de Sacramentis, tractat de Matrimonio. cap. 9. quæst. 1. negat Matrimonium veri nominis Sacramentum esse, & Sacramentalem virtutem habere, nisi sacerdotali ministerio consecratum fuerit. Huic testimonio similes sunt nonnullorum Canonistarum sententiæ, qui Sacramentum Matrimonij gratiam conferens constituunt in benedictione sacerdotali, & precibus, quæ super coniugatos fundi solent, quorum Canonistarum

statum sententiam affirmat Canus hoc loco probabiliorem esse, quam sententia Theologorum sit.

RESPONDEO, duplex est benedictio sacerdotalis in Matrimonio. VNA, quæ datur in contractu de præsentibus, cum Sacerdos dicit: *Ego vos coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, & hæc ferè in domo priuata dari solet, ALTE- RA est benedictio, quæ datur in templo tempore Missæ, cum adiunctis variis precibus.

Si de priore loquatur Canus, de qua sanè loqui visus est in tota superiore disputatione, nullum habet auctorem, quem pro sua sententia proferat: nam Gulielmus Parisiensis, & Canonista, loquuntur de benedictione, & precibus, quæ adhibentur tempore sacrificij in templo. Si de posteriore loquatur, habet quidem auctores prædictos, sed illi & pauci sunt, & nullo modo cum omni Schola Theologorum conferendi. Et præterea in manifesto errore versantur: nam illam benedictionem posteriorem, exploratum ac certum est, Sacramentale quid esse, non autem Sacramentum, cum in ea benedictione nulla sint verba, quæ forma Sacramenti esse videantur; & cum ea benedictio secundis nuptiis non detur, quæ tamen omnium iudicio vera Sacramenta sunt; & cum absque peccato omitti possit, modò negligentia & contemptus ablit, vt patet ex canon. Nostrates. 30. quæst. 5.

ADDE quod fundamentum Canonistarum debilissimum est; probant enim sententiam suam ex cap. In Ecclesiæ. de simonia, vbi prohibentur Sacerdotes accipere pecunias pro benedictione nubentium, quia ea benedictio Sacramentum est. Sed eo loco vocatur benedictio nubentium, Sacramentum largo modo; vt etiam ibidem Sacramenta vocantur, id est, caremonia sacra, exequia defunctorum, officium sepultura, deductio Episcopi ad suam sedem, & alia id genus.

SECUNDO obiicit Canus Patres Concilij Colonienfis, qui aliam formam Sacramenti requirunt, quam Scholastici requirere solent. SED ad hoc supra respondimus cum Kementium refutarem; ostendimus enim ex verbis ipsis Enchiridij, nomine Concilij Colonienfis editi, formam huius Sacramenti esse verba, quibus coniuges mutuam consensum exprimunt.

TERTIO obiicit Canus Petrum Paludanum, qui in 4. dist

HH 5 5. quæst

5. q. 2. scribit, non peccare coniuges, qui Matrimonium contrahunt in peccato mortali existentes. Ex qua sententia colligitur, Matrimonium ciuilitate contractum, non esse Sacramentum: neque enim auctor ille tam imperitus erat, ut non sciret Sacramentum Matrimonij sine sacrilegio suscipi non posse ab iis, qui in peccato mortali existunt.

R E S P O N D E O, Petrus Paludanus in illo ipso loco quem Canus citat, apertis verbis docet, Sacramentum Matrimonij ministrari ab ipsis coniugibus, consensum suum inuicem exprimentibus, cum in eo consensu signis expresso essentia Matrimonij consistat. Quare mirum est, cur Canus velit nos potius ex consequentia quadam ipsius, colligere Paludani sententiam, quam ex propriis verbis illius. Porro Paludanus eo loco non loquitur de coniugibus, ut Sacramentum Matrimonij recipiunt, sed ut illud ministrant: siquidem probare volebat, non semper peccare Ministrum, qui in peccato existens Sacramentum dispensat, ut in casu necessitatis. Sed quidquid sit de hac eius sententia, dubitari non potest de mente eius in quaestione, quam hunc tractamus.

Q U A R T O obiicit S. Thomam. quem duobus in locis sententiae suae subscribere Canus affirmat. **V N V S** locus est in 4. dist. 1. q. 1. art. 3. vbi S. Thomas docet, ad Pœnitentiam quatenus virtus moralis est, & ad Matrimonium, ut est in officium naturae, non requiri determinata verba; sed signa, & nutus quoslibet, sufficere. At verò ut Pœnitentia, & Matrimonium Sacramenta sunt, in dispensatione Ministrorum Ecclesiae constituta, requiri determinata verba. **A L T E R** locus est lib. 4. contra Gentes, cap. 78. vbi S. Thomas probat, Matrimonium esse Sacramentum, quia per Ministros Ecclesiae dispensatur, & quaedam benedictio nubentibus datur.

R E S P O N D E O, prior locus si quid probat, probat solum ad Sacramentum Matrimonij non sufficere nutus, siue quaecunque alia signa, sed necessaria esse verba, ut in omnibus aliis Sacramentis; at non probat, Matrimonium non esse Sacramentum, nisi verba illa à Ministro Ecclesiastico proferantur, cum idem S. Thomas dist. 26. q. 2. artic. 1. ad 1. discretis verbis dicat, formam Sacramenti esse verba coniugum: benedictionem autem Sacerdotis non esse de essentia huius Sacramenti. **A D D E**, quod idem S. THOMAS in secundo scripto in

quartum. dist. i. q. 1. artic. 3. cū posuisset verba supra scripta, quæ habentur etiam in primo scripto, addidit: *Vel dicendum, quod in his, ut Sacramenta sunt, requiruntur aliqua signa loco verborum*, ex quo loco intelligimus S. Thomam non certum fuisse prioris opinionis

In posteriore loco S. Thomas probat Matrimonium esse Sacramentum à signo, & coniecturis, ut etiam nos supra fecimus: est enim signum huius rei, quod Matrimonium sacerdotali benedictione ornetur, & quod ad Ecclesiæ Ministros pertineat causas Matrimoniales iudicare.

Quinto profert testimonia grauissimorum auctorum. Euaristi in epist. 1. Calixti, in epist. ad Episcopos Galliæ. Syricij in epist. ad Himerium Hormisdæ apud Gratianum 30. quæst. 1. cap. Nullus. Nicolai apud eundem Gratianum 31. q. 2. can. Lotharius. Ambrosij, lib. 9. epistol. 70. ad Vigilium. Isidori, lib. 2. de officiis Ecclesiast. cap. 19. DENIQUE testimonia Conciliorum quorundam, ut Carthaginensis IV. can. 13. Lateranensis, ut habetur cap. In Ecclesiæ corpore extra, de simonia. Viennensis, ut habetur in Clementina Religiosi, de privilegiis. Lugdunensis 3. q. 3. can. Nulli. & Constantiensis in fine ipsius Concilij. Quæ sanè testimonia, si quid haberent contra sententiam nostram, meritò nos terrerent.

At nihil omninò habent, (vno Euaristi testimonio excepto) nisi, in Matrimonio adhiberi solere, vel debere benedictionem sacerdotalem, & alias eiusmodi cæremonias: quod etiam nos libentissimè accipimus, & contra hæreticos defendimus. Èsse autem eas cæremonias de essentia Sacramenti, aut Matrimonium per verba de presenti inter fideles contractum, non esse Sacramentum; in nullo eorum testimoniorum inuenitur: immò in Concilio Lateranensi, vnde sumptum est illud caput, In Ecclesiæ, de simonia. vocatur quidem benedictio nubentium. Sacramentum, sed tale Sacramentum, quale est etiam officium sepulturæ, exequiæ defunctorum, deductio Episcopi ad suam sedem, & similia.

Vnus est Euaristus, qui in epistol. 1. & apud Gratianum, 30. q. 5. can. Aliter, Matrimonia sine Sacerdote contracta videntur dicere, non esse Matrimonia, sed adulteria, vel stupra, vel fornicationes.

Sed hoc testimonium rectè exponitur à Theologis, & Canonis.

noni.

nonistis, qui docent, loqui Pontificem de Matrimonio legitimo in foro exteriori. Ecclesia enim non iudicat Matrimonium legitimum, sed fornicationem in foro exteriori, nisi testibus probari possit: tamen si sciat in foro conscientie esse verissimum Matrimonium, si vtriusque coniugis consensus interuenerit. Quod autem Euaristus Matrimonia clandestina iudicat illegitima, quia praesumitur defuisse mutus consensus in coniugium, perspicuum est ex ultimis verbis epistolae, ubi legimus Matrimonium esse illegitimum, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima.

Hanc autem solutionem admittere cogitur Canus, nisi velit contra decretum Tridentini Concilij credere, Matrimonia clandestina non fuisse vera coniugia, sed adulteria, vel stupra, aut fornicationes. Euaristus enim Matrimonia illa occulta non solum negat esse Sacramenta, quod Canus audire cupit, sed etiam affirmat esse adulteria, supra, fornicationes; quod nisi intelligatur in foro exteriori tantum, manifestum errorem continet, ut Concilium generale, cui Canus, ut verè Catholicus, parendum esse non dubitabat, apertissime definiuit.

CONTROVERSA TERTIA.

De unitate coniugij.

CAPVT NONVM.

De polygamia multarum vxorum successiue.

EQVITVR controuersia TERTIA, de unitate Matrimonij, siue de polygamia, quæ unitati opponitur. Duæ sunt partes principales huius controuersia. VNA, de polygamia multarum vxorum successiue. ALTERA, de polygamia multarum vxorum simul.

De polygamia multarum vxorum successiue, quarum videlicet

delicet vna alteri succedat, duo sunt, quæ nobis hæretici huius temporis obiiciunt. PRIMVM est, quod polygamos non admittamus ad sacros Ordines.

SED de hac re differuimus in primo libro de Clericis, vbi ostendimus, Paulum, vnius vxoris virum, id est, qui non plures vxores habuerit, Episcopum, Presbyterum, & Diaconum ordinari voluisse, 1. Timoth. 3. & Tit. 1.

ALTERVM est, quod prohibeamus Christianis istam polygamiam. Kemnitius enim in 2. part. Examinis, pag. 1226. scribit, Catholicos existimare, secundas nuptias non debere benedici, eo quòd Sacramento careant, & fornicationes sint, ac prostitutiones; & allegat decretum Gratiani, can. Hac ratione, & can. Quomodo. 31. quæst. 1.

SED hæc est manifesta calumnia. Fuit quidem antiquus error Montani, vt refert S. Augustinus in libro de hæresibus, cap. 26. & Tertulliani, vt patet ex lib. eiusdem de Monogamia, & Nouationorum, teste Theodoro, lib. 3. de fabulis hæreticorū, secundas nuptias esse illicitas: Catholici verò, & verbo, & facto docent secundas nuptias, immò etiam tertias, & quartas, & alias deinceps esse licitas, & vera Matrimonia, atque adeò Sacramenta.

Id quod ex Apostolo manifestè colligitur, qui Rom. 6. affirmat; Mulierem viro suo mortuo non fore adulteram, si alteri viro nupserit: & 1. Cor. 7. dicit: *Si dormierit vir eius, cui vult nubat, tantùm in Domino.* Quem locum diligenter expendit Augustinus lib. de bono viduitatis, cap. 12. vbi obseruat, B. Paulum non dixisse: Si dormierit primus vir, aut secundus, aut tertius, sed indefinitè, *Vir eius.* Proinde semper nubere licet mortuo marito, quotus tandem fuerit. Idem Apostolus, 1. Tim. 5. viduas iuniores hortatur, vt secundò nubant, ob incontinentiæ periculum.

PRAETEREA Concilium Nicænum can. 8. iubet Nouatianos non recipi, cùm ad Ecclesiam redeunt, nisi polliceantur se communicaturos etiam cum iis qui fortè secundas nuptias experti fuerint.

HUC ACCEDUNT testimonia Patrum, Ambrosij in lib. de viduis, Hieronymi in epistola ad Gerontiam, Augustini in libro de bono viduitatis, Chrysostomi hom. 20. in epistolam ad Ephes. & aliorum, qui secundas nuptias apertè probant, licet illis continentiam præferant.

DENI-

DENIQUE Concilium Florentinum in instructione Armenorum (iuxta fidem eius, qui summam Conciliorum collegit) non solum secundas, & tertias, sed etiam quartas, & alias deinceps nuptias, licitas esse declaravit.

Ad id, quod obiicitur de benedictione, **R**ESPONDENS, verissimum esse, secundas nuptias non benedici, sed causam huius rei, non esse, quia secundæ nuptiæ careant Sacramento. Nam illud primum, id est, secundas nuptias non debere benedici, affirmant gravissimi auctores, Patres Concilij Neocæsariensis, can. 7. Ambrosius, siue quicumque fuit auctor, in 7. cap. prioris ad Corinthios, & in 3. cap. prioris ad Timotheum. Augustinus serm. 243. de tempore. Isidorus lib. 2. de officiis divinis, cap. 19. Alexander III. & Urbanus III. extra, de secundis nuptiis, cap. Capellanum, & cap. Vir autem. At idem secundas nuptias non benedici, quod Sacramento careant, Patres citati non dicunt, neque est verum: benedictio enim illa ad Sacramenti essentiam non pertinet, ut supra ostendimus. Causa autem, cur secundæ nuptiæ non benedicantur, est, quia benedictio in primis nuptiis data non perit, neque debent iterum benedici, qui semel benedicti fuerunt, ut Urbanus docet loco notato.

Ad loca, quæ obiicit Kemnitius, facile est respondere Nam vel Canonum illorum auctores Kemnitius reprehendit, vel Gratianum collectorem. Si auctores Canonum, cum antiquissimis Patribus bellum gerit, non cum Scholasticis, vel recentioribus Doctoribus: tres enim Canones, qui in secundarum nuptiarum reprehensionem eo loco citantur, de prompti sunt ex auctoribus, qui ante mille & centum, vel mille & ducentos annos vixerunt. Si collectorem Kemnitius accusat, iniquus, & improbus est, cum eodem loco Gratianus aperte contrarium asserat, & multa testimonia Hieronymi, & Augustini adducat, ut probet non solum secundas, sed etiam quartas, & vteriores nuptias licitas esse.

Sed expendamus etiam Canones à Gratiano citatos. **P**RIMUM est Concilij **N**EOCÆSARIENSIS ante annos M. CC. celebrati: nam in eo Concilio, can. 7. prohibentur Presbyteri interesse celebrati secundarum nuptiarum, cum poenitentia iniungenda sit iis, qui sæpius nubunt.

Hunc canonem aliqui intelligunt de iis, qui simul plures

uxores

uxores habere volunt: quod esse contra Euangelium, in sequenti capite demonstrabimus. Alij eundem canonem de iis intelligunt, qui sæpius nuptias contrahunt successiue, atque hos non peccare affirmant, quod sæpius nuptias appetant; sed quod in secundis nuptiis eam celebritatem adhiberi velint, quæ solùm in primis de more Ecclesiæ adhibenda est; & ideo pœnitentiam iniungendam illis esse à Presbyteris, à quibus ad eam celebritatem inuitantur. Potest etiam fieri, vt antiqui illi Patres, qui aliis etiam in rebus seueriores erant, ob signum incontinentiæ notandos aliqua pœnitentia esse voluerint eos, qui sæpe Matrimonia contrahunt: nam Concilium Laodicenum, canone primo fatetur, legitimas esse secundas nuptias, & tamen iniungit certi temporis pœnitentiam iis, qui secundas nuptias appetunt. Sed quæcunque fuerit eorum Patrum mens, Concilium fuit particulare, cui rectè opponi potest Concilium Nicænum generale, can. 8, in quo secundæ nuptiæ apertissimè approbantur.

SECUNDVS Canon tribuitur CHRYSOSTOMO, sed reuera non S. Ioannis Chrysofomi, sed alterius cuiusdam est, cuius exstat opus imperfectum in Matthæum: quod opus aut est hominis hæretici, aut est ab hæreticis corruptum, siquidem multa continet cum doctrina Orthodoxa pugnantia.

Verba præsentis Canonis habentur serm. 32. in cap. 19. Matthæi, vbi auctor ille scribit, secundas nuptias ab Apostolis præcipi ob incontinentiam hominum, sed reuera fornicationem esse. Quæ verba nonnulli ita exponunt, vt velint eum auctorem per hyperbolem vocasse fornicationem secundas nuptias, non quod reuera fornicatio sit, secundò nubere, sed aliquid minus bonum, quàm in viduitate permanere. Sed quidquid sit de auctoris illius mente, certum est eius verba non habere in dogmatibus auctoritatem: præsertim, cum verus Chrysofomus, homil. 20. in epistolam ad Ephesios, dicat, secundas nuptias non posse damnari.

POSTREMVVS Canon S. HIERONYMI est, in lib. aduersus Iouinianum, vbi tam multa scripsit, in laudem virginitatis, & continentiæ, vt visus sit nonnullis non modò polygiam, sed etiam nuptias absolutè damnare.

Ceterùm in Apologia ad Pammachium pro libris aduersus Iouinianum, disertis verbis scripsit: *Non damno bigamos, im-*
mò

modo nec trigamos, & si dici potest, octogamos, &c. in comment. cap. 1. ad Tit. dicit, librum de Monogamia Tertulliani, ubi secundæ nuptiæ damnantur, esse hæreticum: & in epistola ad Gerontiam de Monogamia: *Quid igitur? inquit, damnamus secunda Matrimonia? minime; sed prima laudamus: abiicimus de Ecclesia Digamos? absit; sed Monogamos ad continentiam prouocamus.* Itaque S. Hieronymus non illicitas secundas nuptias esse censebat; sed si quando vehementius ad Monogamiam hortabatur, id faciebat tum amore pudicitiae, quo sanctissimus ille vir mirè ardebat, tum ob incontinentiam multorum, qui non contenti secundo, aut tertio, vel etiam quarto Matrimonio, usque ad vicimum aliquando progrediebantur: refert enim in eadem epistola ad Gerontiam, Damasi tempore fuisse Romæ par coniugum, quorum alter viginti vxores sepelierat, altera maritos viginti, & vnum.

Vnus tamen adhuc scrupulus remanere videtur. Nam cum Catholici doceant, Bigamos defectu Sacramenti non posse ad sacros Ordines promoueri, videtur secundum Matrimonium apud Catholicos, vt Kemnitijs dicebat, Sacramento carere.

RESPONDEO, Bigami, defectu Sacramenti, sacris initijs nequeunt, non quod eorum Matrimonium Sacramentum non sit, sed quod perfectione quadam Sacramenti careat. Qui enim Monogamus est, significat Christum ita esse vnum vnus coniugis virum, vt nunquam alteram habuerit: qui autem Bigamus est, significat quidem Christum esse vnum vnus, quod ad Sacramentum sufficit: sed non significat ita esse vnus, vt non fuerit alterius; & tum defectu huius significationis, tum ob alias causas, de quibus egimus in disputatione de Bigamia Clericorum, Bigami ad sacros Ordines non assumuntur.

CAPVT DECIMVM.

De polygamia multarum vxorum simul.

VNc vt ad ALTERAM partem huius controuersie veniamus; primus qui inter Christianos polygamie aditum patefecit, videtur fuisse Valentinianus

pus Imperator, alioqui pius & Catholicus Princeps. Is enim (vt Socrates refert, lib. 4. hist. cap. 27. cùm amore captus esset Iustinae cuiusdam, eamque in Matrimonium ducere vellet, reuera priore coniuge Scuera, ex qua Gratianum filium iam susceperat: vt colore aliquo intemperantiam suam tegeret; legem promulgauit, vt liceret vnicuique duas simul coniuges habere.

Nostro tempore Martinus Lutherus, vt alios errores innumerabiles, ita etiam hunc errorem, cuius ferè nulla memoria apud fideles exstabat, ab inferis reuocare conatus est. Nam in propositionibus de Bigamia Episcoporum, quas edidit anno M. D. XXVIII. ita scripsit, propositione 65. & 66; *Nota sunt iura Mosaiica, de fratris defuncti uxore, & de filia corrupta inuito patre, quæ cogunt plurimum esse uxorum virum: quæ non magis sunt abrogata, quàm reliqua omnia, id est, libera, nec prohibita, nec præcepta.* & supra in propositione 62. & sequentibus, dicit, apud Ethnicos fortasse scandalum fore, si Christianus plures uxores habeat: tamen inter Iudæos non esse scandalum, & idè non posse ostendi id esse illicitum. Et quia in tota Europa, & Africa vix vlli sunt cum Christianis Ethnici, sed tantùm Iudæi, & Mahumetani, quibus uxorum multitudinem Pseudopropheta suus concessit; secundum Lutheri sententiam liceret in his omnibus regionibus uxores multas ducere. Quid? quod idem Lutherus in explicatione Geneseos, quam anno M. D. XXV. edidit, in commentario ad cap. 16. non obiter, sed ex professo disputat, vtum Christianis liceat exemplo Abrahæ plures simul uxores habere: ac tandem respondet, id neque esse præceptum, neque prohibitum, sed liberum; & se quidem nolle hanc nouam consuetudinem introducere, sed nec improbare posse, cùm exempla Patrum adhuc sint libera.

Hanc Lutheri sententiam Anabaptistæ sequuntur, vt Kemnitijs in 2. parte Examinis, pag. 1229. testatur; vbi, fatetur rectè à Concilio Tridentino damnari hunc errorem de polygamia plurium uxorum simul. Quare fateri debet, rectè etiam damnari Archipphetam Lutheranorum, qui in eodem errore fuit; vt reuera damnatur in 2. can. Concilij TRIDENTINI, sess. 24. his verbis: *Siquis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum,*

bitum, anathema sit. Hæc enim verba Concilij, quæ à Kemnitio approbantur, propriè in Lutherum diriguntur, cuius est illa sententia, polygamiam non esse à Deo præceptam, nec prohibitam.

Neque est noua hæc definitio Concilij Tridentini. Idem enim definiuit olim Syricius in epistola 1. & Innocentius I in epist. 9. & Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuor. ac denique multalij, in toto titulo de sponsa duorum, & apud Gratianum 24. quæst. 3. can. An non.

Potest autem hæc veritas his argumentis confirmari. **P R I M O**, Christus Matthæi 19. reuocat Matrimonium ad primam institutionem, ac vult eam deinceps valere. Sed prima illa institutio excludit polygamiam: igitur polygamia à Christo prohibita est. Maior propositio probatur; nam Dominus interrogatus à Phariseis, an liceret vxorem repudiare, respondit non licere: *Quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos, & dixit; Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit: homo non separet.* Et cum instaret Pharisæi, Mosem permisisse libellum repudij: Dominus iterum reuocans totam causam ad primam institutionem, ait: *Ad duritiam cordis vestri Moses permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic, &c.*

Quod autem Matrimonium initio institutum omninò excludat polygamiam multarum vxorum simul, probatur **P R I M O** ex modo loquendi; illa enim verba in numero singulari: *Masculum, & fœminam fecit eos. & Adhærebit vxori suæ. & Erunt duo in carne vna.* apertè indicant, Deum voluisse Matrimonium esse coniunctionem vnus cum vna, non vnus cum multis.

S E C V N D O ex illa explicatione Christi: *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* hæc enim verba significant Matrimonij initio institutum esse effectum, vt qui coniunguntur, fiant vna caro: at si vnus multis iungatur, non erit vna caro, sed multæ; nec tam fiet vnio, quàm diuisio per tale Matrimonium.

T E R T I O patet ex ipsa prima creatione hominis. Nam si Deus voluisset Matrimonium esse vnus cum multis, creasset Adamo non vnâ tantùm, sed multas fœminas, quas in vxores

res ducere potuisset. Nam non poterat Adam vxorem habere, nisi quæ cum illo creata fuisset à Deo; repugnat enim omninò naturæ, vt pater ducat filiam, aut neptem: omnes autem fœminæ, præter Euâ, filia, aut neptes fuerunt. Itaque coëgit Deus Adamum Monogamum esse.

Accedat VLTIMO consensus Patrum. Nam Hieronymus, Chrysostomus, Beda, Theophylactus, & Anselmus in commentario, ad cap. 19. Matth. Ambrosius in lib. de viduis extremo, & Augustinus lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia, cap. 9. docent Matrimonium initio institutum, excludere polygamiam; immò rationes paulò antè allatæ, ex his Patribus depromptæ sunt ferè omnes.

SECUNDO, Christus Matthæi 5. & 19. Marci 10. & Lucæ 16. declarat eum, qui dimissa vxore aliam duxerit, mœchari. Ex quibus testimoniis colligitur, polygamiam iure Evangelico esse omninò illicitam; nam idè mœchari dicitur, qui dimissa priore aliam ducit; quia prior non poterat dimitti, & licet videatur dimissa coram hominibus, tamè adhuc verè est vxor illius, qui eam primò duxerat. Nam si per dimissionem desisset esse vxor, non mœcharetur vit eius, aliam ducens; quemadmodum non mœchatur, qui priore vxore mortua aliam ducit. Quod si mœchatur qui aliam ducit viuentem priore, non licet igitur plures coniuges habere, nisi adulteria licita esse velimus; & si non licet aliam ducere, dimissa priore, multo minus, priore retenta. Nam non licet priore dimissa aliam ducere, quia prior adhuc est vxor; at multò magis est vxor que non est dimissa: quare viuentem priore vxore, siue dimissa, siue retenta, illicitum est ducere aliam.

Hoc argumentum non videtur Caietano satis solidum: scribens enim Caietanus in cap. 19. Matt. dicit hoc argumentum non carere scrupulo, propter verba quædam Marci. Deinde scribens in cap. 10. Marci, explicat scrupulum antea notatum: est autè hic scrupulus, quoniam Marcus referens verba Domini, non dixit; Qui aliã duxerit, mœchatur, sed: *Qui aliã duxerit, mœchatur super eam*. Ex quo vult Caietanus intelligi (si tamè ego rectè illum intelligo; obscurius enim loquitur, more suo) secundum illud coniugium non vocari à Christo adulterium simpliciter, sed adulteriũ in iniuriã prioris vxoris, id est, adulterium improprie, & secundũ aliquid, nõ absolute, & proprie.

Sed iste scrupulus facile eximi potest. Nam IN PRIMIS illa verba: *Super eam*, non habentur apud Matth. cap. 19. & Lucam cap. 16. isti enim Euangelistæ absolute dicunt, mœcharium, qui aliam duxerit.

NEQUE obstat, quod Caietanus dicit, debere exponi Matthæum & Lucam, per Marcum, qui addidit quod alij omiserunt. Nam Euangelistæ licet interdum omittant aliquid, quod ab aliis suppletur, tamen semper verum dicunt, & ita sufficienter, vt possint intelligi etiam ab iis, qui non legerint alios Euangelistas: alioqui ij, qui solum vnum aliquando habebant, decepti fuissent. Quare expositio vnus Euangelistæ per alium, non debet esse talis, vt sine ea reddatur falsum, quod aliquis eorum dixit. Oportet igitur, vt perspicue verum sit quod Matthæus, & Lucas dicunt, videlicet absolute mœcharium, qui secundam vxorem ducit, prima viuente: alioqui decepti fuissent, qui Matthæum, aut Lucam sine Marco legissent.

PRAETEREA illa verba: *Mœchatur super eam*, non tollunt adulteriũ, sed ponunt, & aliquid præterea addunt. Mœchari enim super dimissam vxorẽ, est verè mœchari, sed cum iniuria addita iniustæ dimissionis: & aliter exponere, est sine vlla causa relinquere propriam, & germanam verborum significationem, & fingere tropos ad arbitrium, quod si liceret, liceret etiam Scripturas omnes corrumpere, & deprauare.

ADDE, quod Augustinus lib. 1. de adulterinis coniugijs, cap. 11. & Beda in commentario ad caput 10. Marci, ita Marcum exponunt, vt nos diximus: & Innocentius II. cap. Gaudemus, de diuortijs, totum argumentum, quod hæcenus explicauimus, habet, & ante eum Innocentius I. in epist. 3. ad Exuperium, cap. 6. & omnes alij Patres, quos in sequenti questione citabimus, qui affirmant verè eum mœchari, qui viuente priore vxore, etiam dimissa per repudium, alteri iungitur.

SED fortè Caietanus dicere voluit, mœchari super eam, esse verum adulterium, quia ducitur tunc alia vxor, inuita priore, quæ iniusta dimissa est: at retenta, & consentiente priore, non esse adulterium, si ducatur alia; proinde non aperte colligi ex verbis Domini, prohibitionem polygamiz.

RESPONDEO consensus vxoris neque sufficit, neque requiritur.

quiritur ad polygamiam licitam reddendam. Nam tempore Christiano, quo interdicta est polygamia, etiam si prior vxor maximè vellet, vt maritus aliam duceret, non tamen id ei liceret: tempore autem Patriarcharum, quo polygamia licita erat, non requirebatur consensus; vt patet de vxoribus Iacob. Non enim verisimile est, consensisse Liam, vt Iacob acciperet Balam Rachelis æmulæ suæ ancillam in vxorem; neque contra consensisse Rachelem, vt Iacob acciperet Zelpham ancillam Liæ: sed Iacob iure suo utebatur. Sic etiam Dauid multas vxores accepit, prioribus id ignorantibus; neque vsquam legitur, maritum periisse vxoris prioris consensum, vt ei liceret aliam ducere. Quare non facit adulterium, inuita vxore aliam ducere, sed aliam ducere priore viuente, & vxore permanente.

TER TIO probatur ex Apostolo. Nam IN PRIMIS Apostolus vbicunque loquitur de Matrimonio, semper loquitur de vxore in numero singulari, vt 1. Corinth. 7. *Vnusquisque suam vxorem habeat. &c. Alligatus es vxori, noli querere solutionem, &c.* DE IN DE idem Apostolus apertissimè scribit, vxorem non posse, viuente marito, alicui alteri nubere. Rom. 7. *Viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum altero viro.* Et 1. Cor. 7. *In qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit manere innuptâ, aut viro suo reconciliari.* Et infra: *Mulier alligata est legi, quâto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est à lege; cui vult nubat.* Quæ loca prohibent polygamiam ex parte fœminarum expressè, id est, prohibent ne fœminæ sæpius nubant, viuentibus viris prioribus. Sed prohibent etiam consequenter polygamiam ex parte virorû, id est, ne viri plures simul vxores ducant. Nam licet minus repugnet rationi, ac naturæ, vt vir plures vxores, quàm vxor plures maritos habeat, vt inferius demonstrabimus: vtrumque tamen rationi repugnat.

Et PRÆTEREA quidquid sit de iure naturæ, iure Evangelico pares sunt, vir, & fœmina, quantum ad fidem, & debitum coniugale, vt ipse idem Paulus explicat 1. Corinth. 7. cum ait: *Vxori vir debitum reddat, & vxor viro. Mulier sui corpori potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corpori potestatem non habet, sed mulier. Qui-*

bus verbis Apostolus significat, in contractu Matrimonij, Christiani, quod est Sacramentum vnus Christi cum vna Ecclesia, ita coniungi virum vxori, vt se totum illi tradat, sicut se totam viro mulier tradit: ex quo sequitur, vt sicut non potest mulier sine iniustitia se tradere alteri viro; ita nec possit vir sine iniustitia se tradere alteri fœminæ.

Quare S. Augustinus licet in libro de bono coniugali, cap. 17. scripserit, magis absurdum esse, si vna mulier multis vnus, quam si vnus vir mulieribus multis iungatur: tamen in libro primo, de adulterinis coniugijs, capite octauo, docuit parum esse in Matrimonio Christiano fœminam viro, quod attinet ad monogamiam; & idè sicut, Apostolo teste, mulier adultera erit, si viuente marito fuerit cum altero viro, ita etiam è contrario vir adulter erit, si viuente vxore fuerit cum alia fœmina,

Colligimus igitur ex Apostolo hanc rationem; Mulier non potest iuxta Apostoli doctrinam plures viros habere; Sed iuxta eundem Apostolum pares sunt, vir & mulier, in hac re; Non igitur potest iuxta Apostolum vnus vir plures vxoras habere.

QVARTO polygamia tum ex parte viri, tum ex parte vxoris, iuri naturæ, & rationi Matrimonij repugnat; non igitur licita est, præsertim in lege Euāgelica, quæ iustulit permissiones omnes quæ erant in lege veteri Antecedens, quod attinet ad polygamiam, qua vna mulier multis simul viris nubere, apud omnes certum, & exploratum est: nam talis polygamia repugnat omnibus Matrimonij finibus.

Possunt autè distingui quatuor fines Matrimonij, doctrinæ causa. Finis PRIMARIUS est, susceptio & educatio prolis. At cum vna mulier non nisi semel in anno parere possit, ab vno viro sufficienter fœtari poterit. Si verò pluribus iungatur, non solum non pariet sæpius, sed rarius, aut nunquam pariet: experientia enim testatur, meretrices infœcundas esse. Deinde nemo virorum illorum, quibus eadem vxor communis esset, filios suos nosset, quod sanè educationi liberorum plurimum noceret.

ALTER finis Matrimonij est, domestica societas, & communicatio operum, quæ ad vitam necessaria sunt. Nam vt Aristoteles docet libro 8. Ethic, cap. 12. vir & vxor non iunguntur

tur solum ad procreandum, vt animalia cetera, sed etiam ad cohabitandum, vt simul familiam regant, & officia domestica inter se partiantur: alia enim munia viro, alia vxori conueniunt. Hic autem finis omnino impediretur per multitudinem virorum in eadem familia: essent enim multa capita vnius corporis. Quocirca sicut multi serui possunt esse vnius Domini; non tamen potest vnus seruus multis dominis recte seruire: sic etiam potest aliquo modo vnus vir multas coniuges simul habere, nullo autem modo potest vna femina multos simul habere maritos.

TERTIUS finis est, vt sit coniugium in remedium contra concupiscentiam. At istud coniugium vnius feminae cum multis viris, non modò remedium non adferret contra concupiscentiam, sed etiam iras, rixas, & discordias implacabiles excitaret inter riuales, vt notum est, quas discordias non posset vxor vlla ratione compescere, cum ei conueniat subici, & obedire, non praesse, & dominari.

QUARTUS finis est, vt sit Sacramentum Christi & Ecclesiae, cui fini maximè repugnat ista polygamia. Vnus enim Deus est, cui Ecclesia iungitur, non multi: nec potest Ecclesia, sine anima quæuis multis Diis coniungi, nisi fornicando.

Sunt autem hæ rationes S. Augustini lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12. & lib. de bono coniugali, cap. 17. vbi etiam hanc ipsam sententiam probat exemplo veterum Sanctorum. Inueniuntur enim quidam Sanctorum, qui plures vxores habuerunt, sed quæ maritis pluribus iuncta fuerit, nullam omnino sanctarum legimus foeminarum.

Quod verò ad polygamiam illam attinet, qua vnus vir multas vxores habet, non est omnino extra controuersiam, an talis polygamia iuri naturæ repugnet. Durandus enim in 4. dist. 33. quæst. 1. & Alphonsus Episcopus Abulensis in cap. 19. Matth. quæst. 30. docent, non repugnare: Innocentius tamen Pontifex cap. Gaudemus. de diuortis, & Theologi plerique in dist. 33. lib. 4. sententiam contrariam tuentur. Nam etiam si coniugium vnius viri cum multis vxoribus, non repugnet PRIMO fini Matrimonij, id est, prolis propagationi, & educationi; cum facile possit vnus vir ex multis feminis liberos procreare, & alere; tamen aliis finibus apertè repugnat.

Nam SECUNDVS ille finis, qui est socialis cohabitatio, & domus gubernatio, non parum impeditur per vxorum multitudinem. Siquidem vxor, licet sit viro subiecta, non tamen vt famula, sed vt socia, & collateralis: & ideo ipsa quoque in domo principatum habet, vt fusè tradit Chrysoftomus homo 20. in epistolam ad Ephesios: & idem probat S. Thomas 1. part. quæst. 92. artic. 3. ex ipsa productione mulieris: ideo enim non ex capite, neque ex pedibus, sed ex latere formata est, vt neque dominetur viro, neque subiiciatur instar ancillæ, sed socia sit, & collateralis. Quod etiam testantur honorum vocabula: Regum enim vxores Reginæ, & Augustorum Augustæ dicuntur. Iam verò omnis principatus sua natura diligit singularitatem, vt Augustinus docet libro de bono coniugali cap. 17. repugnet igitur Matrimonio, vt vnus viri plures sint coniuges.

Atque hinc intelligimus argumentum Augustini loco citato, quo ipse probat, non ita esse contra rationem, si vnus vir plures vxores habeat, quemadmodum est contra rationem, si vna mulier multos viros habeat; quia non est contra rationem, vt vnus Dominus multos seruos habeat; cum sit contra rationem vt vnus seruus multos habeat Dominos. Intelligimus, inquam, hoc argumentum non probare, non esse absolute contra rationem, vt vnus vir multas vxores habeat: siquidem magnum est discrimen inter subiectionem seruorum ad dominum, & subiectionem vxoris ad virum; sed tantum probare, minus esse absurdum, vt vnus vir plures vxores, quam vt vna mulier plures viros habeat, cum vir sit caput mulieris, non contra mulier viri.

TERTIVS finis, qui est remedium contra concupiscentiam, impeditur etiam per istam polygamiam vnus viri cum multis vxoribus. Nam sine dubio non potest vnus vir ita debitum reddere multis vxoribus, atque redderet vni: & videtur, vt in tertia ratione diximus, iniquitas quædam, vt vxor se totam viro tradat, vir autem non se totum vxori. Et PRÆTERTEREA cum vix fieri possit, vt nō magis vna diligatur, quam altera, inde rixæ, & contentiones ex hac polygamia facile nascuntur: sicut etiam inter sanctas fœminas, Saram & Agariam, Rachelem natas esse, Scriptura testatur, Genes. 16. & 30. & inter Annam & Phenennam, 1. Reg. 1. NEQUE verum est, quod

quod scribit Durandus, eiusmodi rixas per accidens oriri, ex prauitate scilicet foeminarum. Nam è contrario potius per accidens fieret, ex bonitate foeminarum, si eæ non orientur, cum eas polygamia secum adferat.

QUARTVS denique finis, nimirum Sacramentum, sine controuersia polygamiae repugnat.

HIS ACCEDIT prima institutio: si enim polygamia naturæ conformis esset, sine dubio Deus initio illam instituisset, cum & esset eo tempore maximè necessaria ad propagandum genus, & naturalis origo tunc formaretur. At è contrario Deus initio monogamiam instituit, vt in prima ratione ostēdimus; non est igitur polygamia secundum naturam.

QUINTVM argumentum sumi potest ex Ecclesiae consuetudine. Si enim polygamia Christianis licita esset, aliquod exemplum proferretur probatorum Christianorum, qui plures simul coniuges habuissent. Mirabile enim est, exempla Patriarcharum, vt Lutherus dicit, semper fuisse libera, & licita: & tamen nullum probum virum nominari posse, qui in totis M. D. annis exempla illa imitatus cum laude fuerit.

Quid? quod non solùm Christiani semper monogamiam coluerunt, sed etiam Ethnici apud Romanos. Nam in Iure civili ab Imperatoribus Gentilibus infamiae nota, aliisque poenis polygami afficiuntur, vt patet, ff. de his, qui notantur infamia, leg. 1. item C. de incestis nuptiis, leg. Neminem. & ad legem Iuliam, de Adulteriis, leg. cum qui. Aristoteles etiam tum in Politicis, tum in vtroque Oeconomico, monogamiam præcipit. Sed de his hæctenus.

CAPVT XI.

Soluitur argumentum aduersariorum ex Patriarcharum exemplo ductum.

 ED argumentum soluendum est Lutheri, & Anabaptistarum, quod ab exemplo Abrahæ, Iacob, Dauid, aliorumq; Patriarcharum sumitur, quos & vxores multas habuisse & simul Deo gratos, atque acceptos fuisse constat. Quod argumentum variis modis dissolui solet.

II §

Qui

Quidam enim docent, Patriarchas vnam tantum uxorem legitimam habuisse, ceteras vero, concubinas eorum fuisse. Id quod probant, PRIMVM ex illis verbis Iudæorum Ioan. & *Nos ex fornicatione non sumus nati*; videntur enim significare voluisse Euthymio interprete, se non descendere ex Agar concubina Abrahamæ, sed ex legitima eius uxore Sara.

DEINDE, quia Scriptura passim concubinas appellat mulieres illas, quæ præter uxorem Patriarchis adhærebant; neque filios earum hæredes fuisse docet, ut patet ex illis verbis Gen. 25. *Dedit Abraham cuncta quæ possederat, Isaac; filius autem concubinarum largitus est munera*.

VLTIMO ex Patribus; nam AMBROSIVS lib. 1. de Abraham, cap. 4. cum factum Abrahamæ defendere vellet, qui ex ancilla filium quæsierat, viuentem Sara uxore, tres adfert excusationes. PRIMA est, quod eo tempore nondum adulterium lege prohibitum esset. SECUNDA, quod amore posteritatis, non ardore libidinis id fecerit, & de consensu uxoris; & tandem eius rei pœnitentiam egerit. TERTIA, quod id egerit ad aliquid futurum significandum, iuxta Apostolum ad Galat. 4.

Sanctus etiam Augustinus libro 2. contra aduersarium legis & Prophetarum, cap. 9. lib. 22. contra Faustum, cap. 30. & libro 16. de ciuitate Dei, cap. 25. idem crimen Abrahamæ à Manichæis obiectum excusat, quod non libidine, sed prolis gratia, idque uxore cogente fecerit. Potuisset autem vno verbo crimen diluere, si existimasset Agar veram coniugem Abrahami fuisse.

Denique sanctus Leo epistola 92. ad Rusticum Narbonensem, cap. 4. distinguit inter uxorem, & concubinam, ac docet concubinam non esse veram uxorem, ita ut si quis habens concubinam, ducat aliam in uxorem, ille non censeatur duplicare coniugium: ponit autem exemplum de Sara, & Agar. Quare videtur sensisse, Agar non veram fuisse Abrahamæ coniugem.

SED hæc sententia est improbabilis, nec difficultatem soluit. Nam quidquid sit de Sara, & Agar, certè Lia, & Rachel duæ veræ coniuges erant Patriarchæ Iacob, vtraque enim libera erat, & vtraque vxor perpetuò nominatur: & idem dici potest de Anna, & Phenenna vxoribus Helcanæ, & aliis per multis.

DEINDE

DEINDE, quis credat Patriarcham Abraham virum sapientissimum, & sanctissimum, immò parentem omnis sanctitatis, & in Scripturis ab Apostolis, & Prophetis, & ab ipso Christo semper cum honore nominatum, vel ignorasse adulterium esse peccatum, vel adigi potuisse consensu coniugis, aut alia vlla de causa ad id perpetrandum, quod peccatum esse non ignoraret?

ADDE, quod si non fuissent illæ veræ vxores Patriarcharum, oporteret dicere Patriarchas non tantùm semel, aut iterum ex humana fragilitate, sed toto ferè vitæ tempore, idque palam, & ex professione peccasse: illas enim mulieres perpetuò, & publicè retinebant.

PRAETEREA Deus ipse dicit Dauidi, 2. Reg. 12. *Dedi vxores Domini tui in sinum tuum*: at quomodo, quæso, Deus adulterij auctor esse potest?

DEINQUE B. Paulus ad Galat. 4. scribit, duos filios Abraham significasse duo Testamenta, siue duos populos; & sicut Abraham vnum filium habuit ex libera, id est, Sara, alterum ex ancilla, id est, Agar: ita Deum duos habuisse populos, vnum ex Synagoga serua, alterum ex Ecclesia libera. Significauit igitur Agar Synagogam. At Synagoga non fuit adulterina coniunctione Deo copulata, sed legitima; ergo & Agar, si vera est significatio, non fuit adultera concubina, sed legitima coniunx Abraham.

NEQUE argumenta illa concludunt; nam illud: *Nos ex fornicatione non sumus nati*, intelligi debet de fornicatione spirituali, quæ est idololatria, non de fornicatione carnali, vt hunc locum sanctus Augustinus rectè exponit: idè enim illi addunt: *Sed vnum patrem habemus Deum*. ac si dixissent; Nos non descendimus ex gentibus idololatriis, qui cum multis Diis fornicantur, sed ex Patriarchis vnius Dei cultoribus.

DEINDE idem patet ex verbis superioribus: supra enim dixerant, se Patrem habere Abraham, & inde concludunt postea, se non esse ex fornicatione; ita vt idem sit esse ex Abraham, & non esse ex fornicatione. At si ageretur de fornicatione carnali, & per fornicationem intelligeretur coniunctio cum Agar: fuissent ex fornicatione, etiam si fuissent ex Abraham. Si verò agatur de spirituali fornicatione, id est, de idololatria, verissimè dicuntur non esse ex fornicatione, qui sunt

ex Abraham, quia Abraham idololatra non fuit, sed vnus Dei fidelissimus cultor.

Neque **SECUNDUM** argumentum concludit. Nam in Scriptura etiam veræ, & legitimæ vxores aliquando dicuntur concubinæ, & ipsæ concubinæ dicuntur vxores. Siquidem Gen. 16. Agar dicitur vxor: Gen. 21. Cethura dicitur etiam vxor, & paulò post tam ipsa, quàm Agar dicuntur concubinæ: Iudic. 19. vxor vera, & legitima, immò & vnica cuiusdam Leuitæ, nunc vxor, nunc concubina nominantur.

Erant autem duo genera vxorum, tum apud Hebræos veteres, tum etiam apud Gentiles. **QVAEDAM**, quæ ducebantur non solum ad procreandos liberos, sed etiam ad societatem omnium bonorum, & totius domus gubernationem: atque harum tantum filij erant hæredes; & hæ proprie dicebantur Matresfamilias. **QVAEDAM** erant legitimæ etiam vxores, sed non admittæ ad societatem bonorum, & domus gubernationem; & hæ neque Matresfamilias dicebantur, neque earum filij hæredes erant; & hæ tum vxores, tum concubinæ nominabantur.

Id in vsu fuisse apud Hebræos, patet ex cap. 25. Genes. supra citato. Apud Gentiles autem id fuisse in more positum, perspicuum est ex Gellio lib. 18. cap. 6.

Et hoc modo exponit Gratianus dist. 34. can. Omnibus, canonem vltimum Concilij Toletani, vbi dicuntur admitti posse ad Communionem ij, qui vna muliere contenti sunt, siue ea sit vxor, siue concubina: dicit enim concubinam vocari eam, quæ verè esset vxor, sed priuatim ducta, sine legalibus instrumentis.

Ad **TERTIUM** argumentum ex Patribus desumptum, **RESPONDEO**, Ambrosium variis modis Abrahamum defendere conatum esse, sed in vltima responsione veram defensionem posuisse. In vltima enim responsione aperte scripsit, coniugium Abrahamæ cum Agar non fuisse peccatum, sed mysterium: Deus enim ita fieri voluit ad aliquid futurum significandum, vt Apostolus exponit Galat. 4. Ex quo intelligimus, Ambrosium existimasse, coniugium cum pluribus vxoribus alioqui illicitum, Dei dispensatione factum esse licitum: quæ est solutio, quam postea Innocentius III. & Scholastici sequuti sunt.

Porro S. Augustinus in locis citatis non dicit, Agar non fuisse vxorem, aut coniunctionem Abrahami cum ipsa fuisse adulterium, sed solùm dicit, eum non peccasse peccato libidinis, quia solùm ob amorem prolis, & ex consensu vxoris aliam mulierem cognouit.

At, inquit, potuisset vno verbo crimen depellere, si dixisset, Agar veram coniugem fuisse, & eo tempore licitam fuisse polygamiam. **R E S P O N D E O**, hoc alibi dixit Augustinus. Nam in lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 38. aperte scripsit, Iacob Patriarcham quatuor vxores habuisse, quia eo tempore nulla lex id prohibebat: & lib. 22. contra Faustum, cap. 47. dicit eo tempore id non fuisse contra leges, neque contra consuetudinem, & ideo fuisse licitum. Sed quia Manichæi præcipue obiiciebant Patriarchis libidinem, ac petulantiam, idcirco sanctus Augustinus, & sæpius, & fusius demonstrare conatur, Patriarchas non lubrico carnis, sed amore posteritatis operam vxoribus dedisse.

Quod ad sanctum Leonem pertinet, distinguit ille vxorem à concubina, & liberam ab ancilla: & concubinam ita accipit, vt ea non vera vxor intelligatur: sed cùm exemplum adfert Saræ, & Agar, de libera, & ancilla loquitur. Neque necessariò sequitur, vt velit esse omninò eandem, ancillam & concubinam; liberam, & vxorem: nam & multæ sunt concubinae, quæ tamen sunt liberae; & multæ sunt ancillæ, & tamen vxores. Quare ad exempli à sancto Leone allati veritatem, satis est, si Agar ancilla fuerit Abrahamæ, quod est verissimum: non autem necesse est, vt eadem vxor non fuerit. Fateor tamen Leonem obscurius, & duriusculè loqui: vnde lib. 2. de Conciliis, cap. 8. cùm explicarem canonem 17. Concilij Toletani I. dixi, Agar sententia S. Leonis non fuisse veram Abrahamæ vxorem, sed concubinam tantùm; sequutus nimirum Glossam in canonem; Non omnis. 32. quæst. 2. sed in re dubia, pium existimo, Leonem exponere, vt iam feci.

Est igitur ALIA sententia aliorum, qui non solùm docent, fœminas illas Patriarcharum veras, & legitimas vxores fuisse, sed etiam affirmant id non esse prohibitum, nisi iure positiuo Evangelico. Quam sententiam esse volunt sanctorum Patrum Hieronymi, & Augustini.

H I E R O N Y M U S enim in epistola ad Oceanum de Monogamia

gamia

gama clericorum, sic loquitur: Sciebat, Apostolus, lege concessum, & exemplo Patriarcharum, ac Moysi, familiare populo nouerat in multis uxoribus liberos spargere. Hæc ille: non igitur contra legem ullam, sed potius secundum legem erat polygama, temporibus Hebræorum.

AVGVSTINVS lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12. Suf-
ficiendæ, inquit, prolis causa, erat uxorum plurium simul
ni viro habendarum inculpabilis consuetudo. Et lib. 16. de
ciuitate Dei, cap. 38. Eo tempore multiplicandæ posteritatis
causâ multas uxores habere lex nulla prohibebat. Denique
libro 22. contra Faustum, cap. 47. Peccata alia sunt contra
naturam, alia contra morem, alia contra præceptum. Quæ
cum ita sint, quid tandem criminis est, quod de pluribus u-
xoribus simul habitum obiicitur sancto viro Iacob? Si natu-
ram consulas, non lasciuiendis, sed generandi causâ illis mu-
lieribus utebatur: si morem, illo tempore, & in illis locis
hoc factitabatur: si præceptum, nulla lege prohibebatur. Hæc
ille.

Hæc tamen sententia, repugnat Innocentio III. cap. Gau-
demus, de diuor. vbi dicit nulli vnquam fuisse licitum sine di-
uina dispensatione, plures simul uxores habere: repugnat eti-
am Chrysostomo homil. 56. in cap. 30. Genesios, vbi dicit,
consuetudinem plurium uxorū habendarum fuisse in aiam,
& idè à Christo abolitam; sed Patribus antiquis fuisse lic-
tam, quia à Deo permissam: repugnat quoque Ambrosio, qui
vt supra vidimus, non potuit Abrahamum excusare ab adulte-
rij crimine nisi ratione mysterij, nimirum, quia Deus dispen-
sauerat in lege Monogamiæ ab initio institutæ.

PRÆTEREA si solo iure Evangelico posituo, non au-
tem iure naturali prohibita esset polygama, liceret hoc tem-
pore infidelibus plures uxores habere: neque enim illi tenen-
tur particularibus legibus Euangelij, antequam Christiani fi-
ant. At post Christi aduentum, & prædicationem, omnibus
hominibus illicita est polygama; vt ex eo patet, quod si infi-
delis polygamus ad Baptismum veniat, cogitur dimittere u-
xores omnes, præter primam; quia iudicat Ecclesia solum
coniugium cum prima verum esse Matrimonium, vt patet
ex cap. Gaudemus, de diuor.

NE responderi potest, eiusmodi infidelem cogi post Ba-
ptismum

peissimum dimittere vxores præter vnã, quia lex Christiana prohibet, ne quis habeat plures simul vxores, etsi id in Gentilitate licitum fuerit. Nam lex Christiana prohibet etiam dirimi vera Matrimonia: ac proinde si illa fuissent vera Matrimonia, non dirimerentur ab Ecclesia, sed solùm præciperetur eiusmodi homini, ne deinceps alias vxores duceret, nisi omnibus illis mortuis, quas antè duxisset: quemadmodum fieri videmus in Matrimoniis contractis ab infidelibus, in gradibus ab Ecclesia prohibitis. Nam quia lex Ecclesiæ non obligat infideles, Matrimonia censentur legitima, nec dirimuntur, cum illi veniunt ad fidem, etiamsi dirimerentur, si post Baptismum acceptum fierent; quod totum ex eodem cap. Gaudemus cognoscere licet.

DENIQUE refellitur argumentis omnibus, quæ in quarta ratione facta sunt.

NEQUE Hieronymus, & Augustinus nobis aduersantur: eorum enim sententiæ verissimæ sunt, posita dispensatione diuina, quam nos cum Innocentio, & Scholasticis ponimus. Ea enim dispensatione posita, non erat contra legem, immò erat secundum legem Moysis scriptam, Matrimonium cum pluribus simul vxoribus: consuetudo quoque illius temporis erat inculpabilis, vt Augustinus dicit. Et denique eadem dispensatione vigente, non erat contra naturam, plures vxores ducere, sed tantùm eas ducere lasciuiendi causa; & idè rectè dicit Augustinus, coniugia Patriarcharum non fuisse contra naturam, quia non fiebant lasciuiendi, sed gignendi causa.

Est igitur **TERTIA** sententia Scholarum communis, Patriarchis ex diuina dispensatione licuisse plures vxores ducere. Sed quoniam de hac etiam re variæ sunt opiniones, & alij quidem volunt singulis Patribus peculiarem adfuisse diuinam inspirationem, qua intelligerent licere sibi diuinam dispensatione pluribus vxoribus iungi: alij volunt satis fuisse, si primis Patriarchis diuina inspiratione innotuerit ea dispensatio: & rursus alij hanc dispensationem tantùm cum populo Dei; alij cum omnibus Gentibus factam docent: exponam paucis propositionibus, quid mihi in hac re probabilius videatur.

PRIMA propositio: *Circa polygamiam tam vxoris cum multis*

multis

multis viris, quam viri cum multis uxoribus, nullus homo dispensare potest, et maximè post Euangelium prædicatum. Patet; quia polygamia prohibita est primùm iure diuino naturali, & deinde iure diuino Euangelico: non potest autem inferior dispensare in lege superioris, proinde nec homo in lege Dei.

SECUNDA: Potest Deus dispensare circa polygamiam vnus viri cum pluribus uxoribus, non autem vnus uxoribus cum multis viris. Ratio est, quia duo genera præceptorum ad ius naturæ pertinent. QVAEDAM vniuersalia, & communissima quæ sunt velati principia prima iuris naturæ. QVAEDAM alia, quæ ex primis tanquam conclusiones deriuantur. Et quidem prima illa, continent ita vniuersaliter regulam rectitudinis, vt in nullo casu mutatione vlla indigeant, & ideo sunt omninò indispenfabilia, qualia sunt præcepta Decalogi. Posteriora autem continent quidem regulam rectitudinis sed aliquando mutatis circumstantiis rerum, & personarum vtile est legem mutari; sed tamen etiam tunc mutari non potest nisi ab eo, qui illam posuit.

Iam igitur polygamia fœminæ vnus cum multis viris, pertinet ad prima illa principia iuris naturæ, nec per vllam mutationem circumstantiarum potest fieri bona, quia repugnat, vt supra ostendimus, omnibus finibus Matrimonij; ideo illam nulla cadit dispensatio.

DICIS, quid si sola esset vna mulier inter homines, & esset nupta viro sterili: nõne oporteret cum ea dispensare, vt nuberet alteri viro, ne mundus interiret?

RESPONDEO, Non esse periculum vt talis casus accidat. Deo enim curæ est prouidentia generis humani. Alioquin etiam quærere possemus num deberet pater filiam vxorè ducere, aut filius matrem, si nulli alij inter homines superessent. Sed dato etiam illo casu, potius dispensandum cum ea esset, vt solueret vinculum cum priore marito, quam vt duos maritos haberet.

Porro polygamia vnus viri cum multis vxoribus, ad posterius genus præceptorum pertinet: quia vt diximus, non repugnat primario fini, sed secundario tantùm; & fieri potest, vt aliquando vtile sit ad consequendum primarium finem, contemnere secundarium: & idcirco in illam legem ca-

dere potest dispensatio, sed Dei tantum, vt diximus, non hominum,

TERTIA propositio: *Vt Deus dicatur dispensare circa polygamiam, non requiritur externa aliqua loquutio, vel Scriptura, nec sufficit quod recta ratio dicat alicui illam esse licitam: sed requiritur peculiari inspiratio Dei.*

PRIMA pars probatur, quia qualis est lex, talis etiam requiritur dispensatio. Lex autem prohibens polygamiam tempore Patriarcharum, non erat scripta in vilo libro, sed solum impressa in mentibus: libros enim Scripturae sacrae a Moysse initium habuisse certum est.

SECUNDA pars probatur, quia lex prohibens polygamiam, non erat solum naturalis, quia conformis rationi rectae; sed quia Deus speciali inspiratione docuerat Adamum, quae esset natura Matrimonij a se instituti, & proinde se velle vt monogamiam contineret. Nam secundaria ista praecipua iuris naturae, non habent vim coactiuam, nisi specialiter a Deo, vel ab aliquo Principe sanciantur; sed solum obligant quatenus recta ratio docet ita esse faciendum, vel non faciendum, vt S. Thomas docet in 4. sentent. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 2. Sicut igitur speciali inspiratione sancita fuerat a Deo lex Monogamiae, ita speciali inspiratione opus erat in eius dispensatione.

QUARTA propositio: *Dispensatio circa polygamiam, indicata est a Deo primis aliquot Patribus; deinde illorum verbo, aut exemplo ad ceteros peruenit.*

Probatur, quia iam tempore Abrahamae, & deinceps postea res erat omnibus nota, adeo, vt Sara Abrahamum induceret ad secundam vxorem ducendam. Neque enim credibile est, Saram foeminam sanctissimam hoc facturam fuisse, nisi id licitum esse sciisset: neque verisimile est, illi primum hoc a Deo indicatum. Pari ratione Laban obtulit Iacobo duas filias; & rursus illae obtulerunt eidem duas alias vxores; neque ipse miratus est, aut dixit, non licere. Et denique Moyses in Deuteronomio, tanquam de re nota, & passim licita loquitur, cum ait: *Si fuerint alicui duae vxores, vna dilecta, altera odiosa, etc.* Deuteron. 21. non igitur necesse erat, vt ad singulos fieret inspiratio diuina; sed satis erat, si primus Patribus facta fuerit; & fortasse soli Noe facta fuit, & deinde ipse alios docuit.

KK

QVIN

QVINTA propositio: *Probabile est dispensationem cessam omnibus Gentibus, non autem solū Hebræis.* Dico id esse probabile, quia non ignoro multos existimare, soli populo Dei id esse concessum, nimirum ad propagandam eam Gentem, vnde Messias nasciturus erat.

Probatur *PRIMO* ex Augustino, qui in lib. 16. ciuit. cap. 18. & lib. 22. contra Faustum, cap. 47. scribit, in terris vbi Iacob vxores quatuor duxit, fuisse morem ducendi plures vxores, posteritatis causa, & eum morem fuisse inculpabilem, quia eo tempore polygamiam lex nulla prohibebat. Quo loco Augustinus indicat, dispensationem fuisse generalem, tum quia absolutè dicit, eo tempore nullam fuisse legem prohibentem polygamiam, quia nimirum lex naturalis propter generalem dispensationem nusquam obligabat, tum etiam, quia dicit in eo loco, & in illis terris, vbi Iacob tunc erat, id fuisse licitum. Locus autem ille Gentilium erat, non Hebræorum: si quidem Laban, cuius filias Iacob accepit vxores, idololatra erat, vt patet Genes. 31. tum denique quia causa cur polygamia tunc esset licita, dicitur ab Augustino fuisse propagationis generis, seu sufficiens prolis: nec vsquam dicit, quod sciam, propagandi populi Dei tantum.

SECUNDO probatur, quia Scriptura narrat, non solum Abraham, & Iacob, & eorum posteros, sed etiam Esau, qui ad populum Dei non pertinebat, multas vxores duxisse Genes. 26. & 28. neque dubium videtur, quin Esau ad imitationem Abraham id fecerit; neque Scriptura eum reprehendit. Ismahelitas quoque, qui vsque ad hanc diem consuetudinem polygamie retinent, ab Abrahamo, aliisque Patribus eam acceptam esse credibile est: & cum Scriptura Gentiles non reprehendat, quod eo tempore plures vxores haberent, probabile est omnino generalem fuisse permissionem.

SEXTA propositio: *Probabile est, dispensationem hanc ante Christi aduentum cessasse; sed si non antè cessauerit, certum est à Christo omnino esse sublatam, ita vt iam non solum Christianis, sed etiam aliis Gentibus omnibus polygamia prohibita sit.*

Quod à Christo sublata dispensatio sit, si qua tunc erat, satis probatum est in primo argumento capitis superioris. Quod autè probabile sit, antea per se cessasse, inde colligimus; quod iam

iam antea cessauerat causa dispensationis: causa enim fuerat paucitas hominum. Nam quia post diluuium homines paucissimi erant, & non diu vivebant, & ante diluuium, idcirco Deus ad faciliorem propagationem generis humani, indulgit polygamiam. sed antequam Christus veniret, iam plenissimus erat mundus hominibus; quare cessauerat causa dispensationis.

Id quod homines etiam intellexisse videntur: nam nec apud Iudaeos, nec apud Romanos erat in usu polygamia tempore Christi, nisi forte apud paucissimos. Si quidem in Evangelio siue discipuli, siue Pharisei, siue alij loquantur, semper de vxore in numero singulari loquuntur; & quod est manifestum indicium huius rei, Zacharias pater Ioannis, cum vxorem sterilem haberet, non tamen aliam vxorem accepit, sed cum illa vna vsque ad senectutem vixit, vt patet ex i. cap. Lucę.

Vnum adhuc solui posset argumentum ex epistola Gregorij III. ad Bonifacium, vbi vxorem secundam concessisse videtur cuidam ob ægritudinem primæ. Sed de hac re disseruimus lib. 4. de Pontifice, cap. 12. SOLVTIO communis est, illam primam non fuisse veram coniugem ob impedimentum perpetuum, atque id Gregorium declarasse.

CONTROVERSI A QVARTA.

De Matrimonij Firmitate.

CAPVT XII.

*Matrimonium infidelium solubile esse, etiam quoad
vinculum.*

SEQVITVR controuersia QVARTA, quæ est de Matrimonij firmitate. Vbi est initio OBSERVANDVM, aliud iudicium esse debere de coniugio fidelium, aliud de coniugio infidelium; & rursus aliud de coniugio fidelium rato, & non consummato, & aliud de

KK 2 coniu-

coniugio fidelium rato, & consummato: denique aliud de coniugio fidelium consummato quoad diuortium, aliud quoad repudium. Ex quo quatuor quaestiones existunt de Matrimonij firmitate; sed vltima est huius loci maximè propria, & præterea grauis admodum, & difficilis: ideo priores tres breuiter perstringemus.

PRIMA igitur quaestio de coniugio infidelium, breuissima erit. Coniugium enim infidelium solui posse, etiam quoad vinculum, si alter coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit ei cohabitare sine iniuria Creatoris: extra controversiam est, ex doctrina B. Pauli, 1. Corinth. 7. *Si infidelis descedit, discedat, &c.* Et ex doctrina Ecclesiae 28. q. 2. can. Si infidelis, & cap. Quanto, & cap. Gaudemus, de diuortio.

NEQUE obstat illud: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Matth. 19. neque illud: *Qui dimiserit uxorem, excepta causa fornicationis, &c.* Ibidem: neque illud, quòd propter hæresim non soluitur vinculum Matrimonij, cum tamen hæresis species infidelitatis sit.

Nam ad PRIMVM responderi debet, hoc Matrimonium non dirimi ab homine, sed à Deo, cuius interpretem habemus Apostolum Paulum.

AD SECUNDVM Caietanus in commentario cap. 7. prioris ad Corinth. respondet, *Christum dedisse libertatem solis viris, dimittendi causa fornicationis uxores, non autem uxoris dimittendi viros. Paulum autem loquutum esse de causa, quæ sit communis viro & uxori, & hanc esse voluisse, conuersionem alterius coniugis ab infidelitate.*

SED hæc solutio non videtur satisfacere argumento. Nam in primis (vt infra ostensuri sumus) Dominus loquitur de dimissione quoad thorum, non quoad vinculum: in illa autem re pares sunt vir, & uxor: potest enim, & vir uxorem adulteram, & uxor virum adulterum relinquere.

SED neque hæc loca rectè conciliat Kemnitiu, qui scribit in 2. part. Exam. pag. 1248. Christum loqui de eo, qui dimittit iniuste, Paulum autem de eo qui iniuste dimittitur. NAM vt Augustinus notat in libro de adulterinis coniugijs, cap. 2. & 3. Paulus nõ tantum permittit coniugi deserto ab infideli, aliud Matrimonium inire, sed etiam permittit simpliciter, dimittere infidelem, etiam si conhabitare velit: *solum enim consulis,*

non

non autem præcipit, vt coniunx fidelis non dimittat coniugem infidelem, si is velit cohabitare; & idè si quis dimittat. volentem cohabitare, non peccat contra vllum præceptum. P R A E T E R E A. Si infidelis non deferat fidelem, sed velit ei cohabitare cum iniuria Creatoris, perpetuò scilicet persuadendo reditum ad infidelitatem, & Christum blasphemando: certè poterit à fidele dimitti, iuxta illud: *Qui non odit patrem, & matrem, uxorem, filios, &c. propter me.* Lucæ 14. Hæc igitur est, Apostoli sententia. Si infidelis discedit, nimirum nolens cohabitare, aut nolens sine iniuria Creatoris, discedat, &c.

Dicendum est igitur cum Augustino lib. r. de adulterinis coniugiis, cap. 1. & 2. Christum loqui de Matrimonio inter fideles, Paulum de Matrimonio contracto inter infideles, id quod Paulus ipse satis declarat. Nam cùm dixisset: *Præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere*, subiungit: *Ceteris autem ego dico, non Dominus; si quis habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam, &c.* Vbi per ceteros, intelligit eos, qui Matrimonium ante fidem contraxerunt, de quibus Dominus nihil præceperat: de his ergo Paulus consilium dat, vt vir non dimittat uxorem infidelem, si ea velit cohabitare sine iniuria Creatoris. Sed quia hoc est consilium, non præceptum, idè licet etiam dimittere uxorem infidelem, & tunc maximè, si nolit cohabitare.

Ad T E R T I V M dicendum, magnum esse discrimen inter coniugia contracta in infidelitate, & coniugia contracta post Baptismum. Priora enim, etsi rata sint & firma ex natura suarum tamen Sacramenta non sunt, & idè deest illis potissima ratio insolubilitatis. At posteriora, Sacramenta sunt, & proinde duplicem habent rationem insolubilitatis. Quod ergo Apostolus docuit de Matrimoniis in infidelitate contractis, non debet extendi ad Matrimonia contracta post Baptismum: & idcirco si alter coniugum conuertatur ab hæresi, & alter nolit cohabitare sine iniuria Creatoris, non soluitur Matrimonium quoad vinculum, non quia hæresis non sit species infidelitatis, sed quia Matrimonium illud post Baptismum contractum fuerat, & ea de causa Sacramentum erat: & similiter si alter coniugum Christianorum, fiat non

tantum hæreticus, sed etiam apostata, Ethnicus, atheus, tamen nunquam soluitur vinculum Matrimonij, quia Sacramentum est.

Et hinc soluitur etiam dubitatio, quæ nasci posset, cur videlicet si coniunx fidelis nolit cohabitare cum coniuge etiam fidei, nisi cum iniuria Creatoris, eum scilicet perpetuò ad malum sollicitando, cur inquam, non possit Matrimonium solui: causa enim iam reddita est, quod eiusmodi Matrimonium in Ecclesia contractum, Sacramentum sit.

CAPVT XIII.

Matrimonium ratum non consummatum, solui etiam quoad vinculum, per ingressum in religionem.

LETTERA questio, de Matrimonio fidelium ratum non autem consummato, tractata est à nobis in 2. lib. de Monachis, cap. 38. Itaque ad eam Locum remittendum putauimus.

CAPVT XIV.

Matrimonium consummatum solui posse quoad thorum, & cohabitationem.

ERTIA questio est de solutione Matrimonij consummati quoad thorum, & cohabitationem, manente vinculo coniugali, quæ solutio proprie dicitur diuortium à Theologis: & distinguitur à repudio, quod est solutio etiam quoad vinculum. Quamuis Iureconsulti paulo aliter accipiant istas voces: nam repudium vocant dimissionem tum sponsæ, tum etiam vxoris; diuortium autem, dimissionem solius vxoris post Matrimonium, siue quoad thorum, siue quoad vinculum, vt patet ex l. inter stuprum, & l. inter diuortium, ff. de verb. signific. vnde tam in iure canonico, quàm civili, in titulo de diuortijs, agitur de solutione Matrimonij, siue quoad thorum tantum, siue etiam quoad vinculum.

Sed

Sed quidquid sit de vocibus, Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. ca. de Matrimonio, Philippus in locis Theologicis tit. de coniugio, Kemnitiuſ in 2. par. Examin. Concilij Tridentini, & alij paſſim, non agnoſcant diuortium manente vinculo coniugali. Kemnitiuſ autem non ſolum negat, vllum eſſe licitum diuortium cuiusmodi, ſed etiam Eccleſiam repræhendit, quod pluribus de cauſſis, & non ſola cauſſa fornicationis, diuortium quoad thorum concedat.

At nihilominus ſententia Theologorum, & Eccleſiæ totius eſt, poſſe Matrimonium conſummatum inter fideles ſolui quoad thorum, & cohabitationem, duabus de cauſſis.

PRIMO ex conſenſu, propter maiorem, atque altioreſ ſtatum acquirendum, vti vterque coniugum continentiam perpetuam voueat, & ad religionem tranſeat; cuius rei plurima exempla Sanctorum exſtant, vt in diſputatione de votis oſtendimus, & habemus teſtimonium Chriſti Matth. 19. *Omnis qui reliquerit domum, vel agrum, vel uxorem, &c.* vbi loquitur de diſmiſſione vxoris, vt Apoſtoli fecerant, nimirum cauſſa ſequendi ipſum.

SECUNDO ſine conſenſu, ob crimen, idque triplex. PRIMVM eſt, adulterium alterius coniugis, de quo Matth. 5. DEINDE ſi alter coniugum à fide Catholica recedat; & de hoc habemus Apoſtolicum præceptum, ad Tit. 3. *Hereticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita* vbi Apoſtolus de omnibus generatim loquitur, neque coniuges, aut parentes excipit. Et de his etiam intelliguntur verba Domini Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, &c.* DEINDE ſi alter coniugum impellat alterum ad peccatum, ita vt nõ poſſit alter cum eo cohabitare ſine pecculo Deum offendendi; & de hoc loquitur Dominus cum ait: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum*, Matt. 18 in quem locum ſcribens Hieronymus, docet ſententiam Domini eſſe, vt ſi ij, qui nobis coniuncti ſunt, & chari inſtar oculorum, vt parentes, filij, vxor, cauſſa ſint ruinarum; ab iis recedamus.

Atque hæc omnia habentur in decretis Eccleſiæ in titulo de diuortijs; & nuper Concilium TRIDENTINVM contra Lutheranos idipſum his verbis confirmauit, ſeſſ. 24. canone 3. *Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum ob multas cauſſas*

causis separationem inter coniuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem ad certum, incertum uel tempus fieri posse decernit, anathema sit.

Sunt autem antequam ad obiectiones aduersarij respondeamus, OBSERVANDA tria. PRIMVM est, libertatem diuortium faciendi ob crimen, parem esse viro, & vxori: licet enim Dominus Matth. 19. de viro tantum loquatur, quia ordinariè viri vxores dimittunt, raro autem ab vxoribus dimittuntur viri; tamen quod Dominus de viris dixit, etiam ad feminas pertinet. Nam Apostolus 1. Corinth. 7. utrumque dixit: *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, & vir uxorem non dimittat*; nimirum sine licita causa. Et idem docent Concilium Mileuitanum, canone 17. Innocentius I. epist. 3. cap. 4. Hieron. in epist. ad Oceanum de obitu Fabiolæ, & Augustinus libro de adulterinis coniugijs 2. cap. 8.

SECUNDVM est, diuortium quoad thorum tantum, propria auctoritate posse fieri, modò verè nouerit coniunx coniugis adulterium. At verò diuortium quoad cohabitationem, quia res est publica, & quæ scandalizare potest ceteros; non posse fieri, nisi Ecclesiæ iudicio, vt habemus cap. Porro, de diuortijs.

TERTIVM est, diuortium in causa fornicationis quatuor de causis posse fieri illicitum. PRIMO si fornicatio fuerit sine crimine, & proinde non fuerit nisi materialis, vt si mulier vim passa fuerit, aut ex ignorantia cum eo rem habuerit, quem virum suum esse credebat, cum tamen esset alienus. SECUNDO si vterque coniunx eodem crimine teneatur. TERTIO si post cognitum adulterium coniugis, cum eo rem habuerit. QVARTO si auctor fuit coniugi, vt fornicaretur. Vide Sorum in 4. dist. 36 q. vnica, art. 1.

Sed Kemnitij obiecta diluenda sunt, quæ aduersus hunc canonem proposuit in 2. parte Exam. pag. 1268. & sequentibus. PRIMAM obiectionem: *Definitio illa diuortij, quod sit separatio Matrimonij quoad thorum, manente vinculo coniugali, noua est, & ex verbis Pauli malè intellectus perperam fabricata: nam ex illis verbis deducta est, Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Sed Aposto-*

ius hoc loco non loquitur de iusto diuortio, quod fieri potest in causa fornicationis: non enim præciperet uxorem à viro non discedere, si de diuortio iusto loqueretur. Agitur igitur de dissidiis quibusdam leuibus, quæ interdum inter coniuges oriuntur, & proinde de illicito diuortio, quod à se inuicem discedunt, sed paulò post reconciliantur. Quare perperam ex hoc loco Catholici diuortium deduxerunt, quod manente vinculo in Ecclesia licitè fiat.

RESPONDEO, Catholici ex hoc loco verissimè diuortium iustum & licitum, manente tamen vinculo didicerunt, quamuis non ex hoc loco solùm, sed etiam ex multis aliis, vt suprà ostendimus. Nam vt sanctus Augustinus libro 1. de adulterinis coniugiis, cap. 1. 2. 3. & 4. rectè vidit, & monuit, non loquitur B. Paulus de eadem discessione, cum ait: *Præcipio uxorem à viro non discedere.* & cum ait: *Quod si discesserit, manere innuptam:* Nam in priore loco agit de iniusta discessione, in posteriore de iusta. Si enim Apostolus ageret de separatione illicita ob leues causas, cum ait: *Quod si discesserit, &c.* non daret coniugibus optionem, vt post separationem, aut innuptæ manerent, aut viris suis reconciliarentur, sed simpliciter præciperet, vt viris reconciliarentur. Si enim Dominus uxorem à viro discedere prohibuit, nimirum sine iusta causa, vt ipse Apostolus testatur, quomodo fieri potest, vt idem Apostolus ibidem permittat, contra Domini præceptum, uxorem à viro sine iusta causa separatam manere? Quare hic erit sensus Apostoli, *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, nimirum sine iusta causa; quod si discesserit, causa nimirum iusta inuenta; manere innuptam, &c.* Errant igitur manifestè Erasmus, Kemnitius, Calvinus, Beza, & omnes alij, qui hunc locum exponunt de iniusta discessione; & iustum diuortium ex hoc loco colligi posse negant.

SECUNDA obiectio Christus, Matth. 5. & 19. *dimissionem coniugij nisi propter causam fornicationis pronunciat esse illicitam, & illegitimam.* Contra hanc Christi sententiam, Pontificij decernunt præter fornicationem, multas alias esse causas, propter quas licita, & legitima coniugum separatio fieri possit.

RESPONDEO, constat ex Euangelio, alias esse causas

K K 5 præter

præter fornicationem carnalem, cur coniugium separari possit, quoad thorum, ut supra ostendimus ex variis locis: sed ille **IN PRIMIS** est insignis, qui habetur Matth. 19. Nam ubi Dominus iusserat, non dimitti uxorem, nisi ob fornicationem; in eodem capite, promisit centuplum in hoc seculo, & vitam æternam in futuro iis, qui uxores dimiserint propter Evangelicam perfectionem. Quare ne ipsum Evangelium secum pugnet, adhibenda est explicatio, & limitatio aliqua.

PRAETEREA ex Apostolo I. Corinth. 7. didicimus, posse infidelem coniugem à fidele dimitti, etiamsi fornicatio non intercesserit: non igitur verba Domini vniuersaliter, & sine limitatione accipienda sunt.

Ut igitur Domini sententiam exponamus, **PRIMO** limitanda est ad Matrimonia contracta inter fideles, ut dicitur locus Apostolo permittenti solutionem coniugij contracti inter infideles. **SECUNDO** sententia Domini intelligenda est de dimissione ratione criminis, non ratione maioris perfectionis adipiscendæ. Nam ratio cur Dominus prohibet coniugem dimitti, est quia qui iniuste dimittit, est alteri coniugi causa mœchandi. At qui dimittit causa maioris perfectionis, non est causa mœchandi, quia vel Matrimonium est consummatum; & tunc non potest fieri talis separatio, nisi ex consensu libero vtriusque partis; vel est ratum tantum, & tunc fit separatio quoad vinculum, & idcirco potest coniunx relicta alteri nubere: quare nullum est adulterij periculum.

Cur autem dimissionem ob crimen Dominus dixerit non posse fieri, nisi causa fornicationis, cum tamen possit fieri etiam ob alia crimina: S. Augustinus lib. 1. de serm. Domini in monte, cap. 26. 27. & 28. dicit rationem esse, quia nomine fornicationis intelligi possunt omnia crimina. Nam etiam idololatria, & omnis superstitio, est fornicatio quædam spiritualis: cum falsis Diis: & rursus secundum Apostolum, avaritia est idolorum seruitus; & sicut avaritia est idolorum seruitus, & proinde fornicatio quædam, ita etiam omnis alia prava cupiditas est quædam fornicatio.

SED hæc disputatio Augustini, ipsi etiam Augustino inspecta fuit: nam ad literam non est dubium quin Dominus loquatur de sola fornicatione carnali. Et præterea falsum est,

est, ob quodlibet crimen posse dirimi Matrimonia, etiam quoad thorum: solum enim, vt supra ostendimus, dirimuntur ab Ecclesia ob crimina, quæ vergunt in detrimentum alterius coniugis. Quare idem Augustinus lib. I. retract. c. 19. non vult nos hanc suam sententiam absolutè sequi.

Dicendum est igitur, Dominum ob duas causas excepisse solam fornicationem. PRIMA causa est, quia sola fornicatio est propria ratio solutionis Matrimonij; ceteræ autem communes sunt Matrimonio cum aliis omnibus confederationibus: nam propter hæresim, vel inductionem ad peccandum, non solum separari debet coniunx à coniuge, sed etiam filius a patre, frater à fratre, seruus à domino, &c. Quocirca Dominus istas causas non exclusit quas sciebat esse communes, sed exclusit eas omnes, ob quas ceteræ confederationes non dirimuntur, excepta fornicatione. Ratio autem huius est, quia sola fornicatio directè opponitur fidei coniugali, & substantiæ ipsius Matrimonij, cetera autem crimina per accidens se habent ad Matrimonium.

SECUNDA causa est, quia Dominus loquebatur de dimissione non ad certum tempus, sed perpetua: nam de hac loquebantur, qui eum interrogauerant. Porro causa perpetui diuortij nulla est, nisi fornicatio: propter fornicationem enim coniugis, etiam si tantum semel ea perpetratur, & mox qui peccauerat, resipiscat, liberatur alter coniunx à debito reddendo per omnem vitam. At propter alia crimina non liberatur, nisi pro eo tempore, quo durant ea crimina: si enim coniunx, qui coniugem ad peccandum inducebat, resipiscat, & seriò conuertatur, tenetur coniunx eum recipere, eique affectu maritali cohabitare, quia ista crimina, vt diximus, per accidens opponuntur Matrimonio, at fornicatio per se opponitur; & idè statim, atque coniunx fornicando frangit coniugi datam fidem, quia non stat promissis, cadit à iure coniugij, nec habet amplius in coniugem vllum ius.

TERTIA obiectio: Separationem, quæ 1. Corinth. 7. extra causam fornicationis describitur, Paulus nec suadet, nec decernit, sed docet eam pugnare cum præcepto Domini, qui præcipit non discedere: quãdo verò coniuges contra illam

Apo-

Apostoli doctrinam priuata contumacia se separant, tunc Paulus suadet reconciliationem, aut si hoc nolint, pronunciat ipsos debere sine coniugio manere. Sed octauus hic canon dicit, ipsam Ecclesiam ob multas causas, præter fornicationem, discernere posse separationem. Hæc Kemnitiuſ: voluit enim eius verba ponere, ne queratur obiectionem suam non esse fideliter recitatam.

RESPONDEO, tunc soluta est hæc obiectio cum ad primam respondimus: falso enim Kemnitiuſ assumit illa verba Pauli: *Si discesserit, manere inuuptam, aut viro suo reconciliari*, esse accipienda de illicita discessione, vt ibi ex Augustini inuictissima demonstratione docuimus. Itaque falso dicit Kemnitiuſ, describi, 1. Corinth. 7. separationem extra causam fornicationis, & eam à Paulo improbari. Sed etiam si hoc esset verum, exponeremus Pauli sententiam, vt iam iam Domini sententiam exposuimus.

QUARTA obiectio: *Christus, Matth. 5. ided prohibet uxorem dimitti extra causam fornicationis, quia eiusmodi dimissio obiicit periculis visionis, fornicationis, & adulterij. Sed de his periculis Pontificij non sunt solliciti; libere enim discernunt separationem ad certum, incertumque tempus.*

RESPONDEO, quando iusta est dimissio; periculum fornicationis, cui obiicitur dimissus, non imputatur dimittenti, qui vitur iure suo, sed ei, qui dedit causam cur dimitteretur. Nam certè qui dimittit uxorem causa fornicationis, quia iuste dimittit, non dicitur obiicere uxorem periculo fornicationis, etiam si illa sic dimissa meretriciam artem exercere incipiat. Iustam autem esse dimissionem, quam Ecclesia decernit, supra probauimus, quia est conformis Evangelio, & rectæ rationi. Nam cum duo immineant pericula: **VNUM coniugi innocenti, si sinatur habitare cum coniuge hæretico, aut impellente ad flagitia; periculum videlicet in hæresim, aut in flagitia labendi: ALTERVM coniuginocenti, si separaretur; periculum scilicet fornicandi.** Ecclesia recto iudicio censet potiùs consulendum innocenti, quàm nocenti, & ided Matrimonia illa dirimit quoad cohabitationem. Quare Pontificij non ided separationem decernunt, quod de periculis fornicationis & adulterij non sint solli-

solliciti, sed quod magis solliciti sint de periculis aliis gra-
uioribus.

QUINTA obiectio: *Contendunt tale debere esse diuor-
tium, in quo vinculum Matrimonij saluum maneat. Atqui
sic Pontificia illa separatione vinculum coniugij multu, &
varius modis soluitur, Nam quid sit vinculum Matrimo-
nij, docent hae sententiae; Et adhærebit uxori suae; Faciamus
ei adiutorium, quod sit coram ipso; Mulier non habet pote-
statem corporis sui, sed vir; Iterum conuenite, ne tentet vos
Satan; Non sunt duo, sed una caro; & ipsum Matrimo-
nium definitur indiuidua vitæ consuetudine. At hæc omnia
vincula soluit diuortium quoad thorum, & cohabitationem;
ergo homines separant, quod Deus coniunxit.*

RESPONDEO, tota obiectio nititur falsa vinculi coniu-
galis explicatione. Vinculum enim conjugale dicitur mu-
tua quædam obligatio, qua vir ita efficitur maritus vnus
fœminæ, vt non possit esse alterius, illa viuente; & fœmina
ita efficitur vxor vnus viri, vt non possit esse alterius, illo vi-
uente: Sic enim explicat Apostolus Roman. 7. & I. Corinth. 7.
Cohabitatio autem, & societas lecti, ac mensæ, de quo lo-
quuntur Scripturæ allegatæ à Kemnitio, non vinculum
ipsum efficiunt, aut sunt, sed ex illo consequuntur: alioqui
quotiescunque vir, & vxor, etiam iusta de causa, in diuerlas
regiones abirent, atque inter se distarent, coniugij vinculum
solueretur; quod sanè absurdissimum est. Sicut igitur vir, &
vxor, vinculum Matrimonij retinent, quando vnus in Orien-
te, altera in Occidente degit, quia non potest vir alteri fœmi-
næ, neque vxor alteri viro sine adulterio iungi, cum adhuc
sint veri coniuges, licet non cohabitent, neque sibi inuicem
adhæreant: ita etiam vinculum coniugij retinent vir & vxor,
per diuortium separati, quia adhuc ille huius solius fœminæ
vir, & illa huius solius viri vxor est.

Illæ autem verba: *Quod Deus coniunxit, homo non sepa-
ret;* de vero vinculo intelligenda sunt, non de cohabitatione
aut lecti communionem, nisi velimus coniuges ipsos
toties soluere quod Deus coniunxit,
quoties à se inuicem ab-
sunt.

CAPVT XV.

An Matrimonium fidelium consummatum, solubile sit, quoad vinculum, varia sententia adferuntur.

DERVENTVM est tandem ad QVARTAM & vltimam quæstionem de solutione Matrimonij consummati, quoad vinculum: in qua quæstione multos habemus aduersarios, Græcos, Latinos, Hæreticos, & Catholicos.

Sentiant enim, in causa fornicationis posse coniugem innocentem non solum separari quoad thorum, sed etiam quoad vinculum, à coniuge, & aliud Matrimonium inire, in primis Græci, qui se iamdudum à Romana Ecclesia separauerunt. Idenim inter eorum errores numerat Guido Carmelita, in sua summa de hæreticis; & in Concilio Florentinæ sess. vltima, Pontifex ipse Eugenius Græcis dixit, eos grauer à Latinis accusari, quod Matrimonia dissoluerent: neque illi negare ausi sunt, sed rationes suas se habere responderunt. Denique notum est, hoc tempore Græcos re ipsa Matrimonia dissoluere, & coniugibus alia Matrimonia incedi potestatem facere in causa adulterij.

Ex Latinis Lutherani omnes, & Calvinistæ, atque Anabaptistæ in eodem errore versantur: sed alij magis, alij minus errant.

Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, nihil statuere audeat: tamen cupit vehementer definiti non solum in causa fornicationis, sed etiam quando alter coniugis recedit in aliam regionem, post decennium, aut nunquam reuersurus, licitum esse aliud Matrimonium contrahere. Vbi obiter ANNOTANDA est Lutheri contradictio in eadem pagina. Nam scribit Papam errare, cum diuortium concedit extra causam fornicationis, quam solum Dominus excepit: & statim adiungit, optare se vt definiatur, licere diuortium facere ob absentiam diuturnam alterius coniugis. Si enim error est, diuortium facere ob aliam causam, quam fornicationis; errorem igitur defini cupit Lutherus cum ob absentiam coniugis diuortium esse licitum defini cupit.

ADDIT

ADDIT autem, se nolle quidquam definiri sola Papæ, & Episcoporum auctoritate; sed si duo eruditi & boni viri in nomine Christi consentirent, & in spiritu Christi pronuntiarent, eorum iudicium se Conciliis prælaturum: quæ sanè mera fatuitas est. Nam vnde sciemus, duos illos homines in nomine Christi magis consensisse, & in spiritu sancto pronunciasse, quàm tot Episcopos, qui ex diuersis provinciis vnum in locum legitime conueniunt ad fidem Christianam explicandam? certè his mille, & quingentis annis, nunquam Ecclesia duorum quorumlibet hominum iudicia Episcoporum Conciliis anteposuit.

Idem Lutherus post annos tres, anno videlicet M. D. XXIII. doctior factus (nam priorem librum anno M. D. XX. ediderat) scripsit librum in cap. 7. prioris ad Corinthios, vbi multas ob causas Matrimonium solui, & aliud iniri posse censet: vt, si non modò Ethnicus Christianam, sed etiam falsus Christianus Christianam coniugem deserat; vel si coniunx coniugem ad furtum aut aliud peccatum inducat, vel si ob frequentes rixas molesta sit cohabitatio cum priore coniuge; vel si diu absit alter coniunx. In libr. quoque de causis Matrimonialibus, edito anno M. D. XXX. Si pauper cum diuite Matrimonium contrahat, & consummet; ac deinde pauper diuitem coniugem retinere non possit, quod amici, vel affines diuitis impediunt, iudicat Lutherus, posse pauperem ad aliud Matrimonium se transferre.

Martinus Bucerus in cap. 19. Matth. Lutherum ipsum impudentia superat. Contendit enim Matrimonium solui posse, & aliud iniri, quoties vxor non se commodam viro, aut vir non se commodum vxori præbet: quacunque videlicet de causa sibi inuicem coniuges displiceant. Ex quo rectè colligit Tapperus in explicatione art. 18. Louan facilius dissolui Matrimonia auctore Bucero, quàm ciuiles contractus: neque enim contractus ciuiles ob solam malitiam contrahentium vnquam dirimuntur.

Philippus Melancthon in locis Theologicis, tit. de Coniugio, in duobus tantùm casibus permittit aliud Matrimonium iniri, nimirum si alter coniugum fornicetur, vel si iniuste coniugem deserat; vult parti innocenti licere aliud coniugium celebrare: tamen in annotat. ad cap. 5. Matth. idem
Melanch.

Melanchthon non solum parti innocenti, sed etiam nocenti aliud Matrimonium concedit, quia (vt ipse dicit) non est vlli imponenda poena, quam ferre non possit.

Ioann. Brentius in Confess. Wirtenbergenfi, cap. de Coniugio, in fine illius capituli, sperare se dicit, pios Episcopos, & Principes concessuros ius contrahendi aliud Matrimonium iis, qui ob adulterium alterius coniugis iusto diuortio separati sunt.

Ioann. Caluinus, lib. 4. institut cap. 19. §. vlt. tyrannicam legem vocat, quæ non permittit aliud coniugium ei, qui ab adultero coniuge diuortium fecit; & in cap. 19. Matthæi, vult quidem vinculum Matrimonij dirimi in causa adulterij, sed non admittit alias causas, nisi desertionem fidelis à coniuge infidele.

Martinus Kemnitius in 2. parte Exam. pag. 1249. Caluinum apertissimè sequitur. Nam duos tantum casus esse voluit, in quo liceret aliud Matrimonium inire, nimirum adulterium alterius coniugis; & desertionem infidelis, vbi per infidelem non intelligit quemlibet iniustum desertorem, vt Lutherus, & Philippus intelligebant, sed solum eum qui Christianus non est, sed Gentilis, de quo casu nulla est questio, vt supra vidimus. Deinde in sequenti pag. 1250. explicat se tantum loqui de parte innocente, cum aliud Matrimonium ob adulterium concedit. Quare neque Philippus cum Lutero, neque Kemnitius cum Philippo, aut Lutero in sententia conuenit.

Eandem sententiam sequutus est Erasmus, qui in annotationibus ad 7. cap. prioris ad Corinth. fulissimè probat conatur, propter fornicationem licere coniugi innocenti ad alias nuptias transire. Edidit autem Erasmus primum has annotationes anno M. D. XV biennio scilicet antequam Lutheri factio exoriretur: ex quo intelligimus, non Erasmus à Lutero, sed Lutherum potius ab Erasmo hunc errorem hausisse.

Ex Catholicis duo sunt, qui eodem errore tenentur, Caietanus in commentario ad cap. 19. Matthæi, timidè tamen, & breuiter rem attingens: & Ambrosius Catharinus, qui lib. 5. annotationum in commentaria Caietani, in fine, disputat questionem istam, ac tandem concludit, ex Euange-

lio, & Apostolo non posse colligi, non licere in caussa fornicationis aliud Matrimonium inire; id tamen variis canonibus esse prohibitum, & ided non debere fieri nisi ex Ecclesiae auctoritate.

Porro tres isti, Erasmus, Caietanus, Catharinus in hoc multum ab hæreticis supra nominatis distant, quod se Ecclesiae iudicio disertis verbis subiiciunt. Et quia Ecclesia sententiam suam iam apertissimè protulit, vt patet ex can. 6. & 7. sess. 24. Trident. Concilij, vbi anathema dicitur iis, qui sentiant Matrimonium quoad vinculum vlla de caussa solui posse; ided isti quoque, ac præsertim duo posteriores, à reliquorum omnium Theologorum Catholicorum communissima sententia separandi minimè esse videntur.

CAPVT XVI.

Matrimonium insolubile esse quoad vinculum, probatur ex verbo Dei, traditione, & ratione.

PROBANDVM igitur iam nobis est, Matrimonij inter fideles contracti, & consummati vinculum aded esse insolubile, vt neque caussa fornicationis dirimi possit; & ided viuente priore cõiuge nunquam esse licitum ad alias nuptias aspirare.

PRIMVS locus sit ille, qui est apud Matthæum cap. 5. *Omni qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis caussa, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.* Verba illa: *Et qui dimissam duxerit, adulterat,* vel vniuersè accipienda sunt, vel cum exceptione, nisi ob fornicationem. Si vniuersè, ergo qui dimissam duxerit, etiam ob fornicationem, mœchatur, ergo non fuerat dimissa quoad vinculum, sed solùm quoad thorum: non enim mœcharetur qui illam ducit, nisi adhuc esset priori viro alligata. Si cum exceptione, ergo qui fornicariam à viro dimissam duxerit, non mœchatur. Ergo melior est conditio fornicariæ, quàm innocentis, & castæ: nam fornicaria libera est, & nubere potest; innocens autem iniustè dimissa, nec priorem virum habere potest, nec alteri nubere. Atqui hoc absurdissimum est, vt lex Christi

L L

iustissi.

iustissima dimissam iustè meliori loco esse velit, quam dimissam iniustè.

RESPONDENT aliqui, sententiam illam esse generalem, sed fornicariam non posse nubere alteri; non quòd non sit diremptum vinculum Matrimonij, sed quia in poenam peccati lex prohibet illam nubere.

SED hæc solutio nulla est. Si enim prohiberetur nubere in poenam peccati, sed verè tamen libera esset, ac soluta vinculis prioris coniugij, peccaret quidem nubendo, & fortè Matrimonium esset irritum, sed non mœcharetur neque ipsa, neque qui eam duceret: non enim est adulterium, nisi cum coniuge alterius. Dominus autem disertis verbis pronunciat: *Et qui dimissam duxerit, adulterat.*

SECUNDVS locus est apud Marcum, cap. 10. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alij nupsit, mœchatur.* Et similia habentur, Lucæ 16. *Omni qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Hæc verba vniuersaliter docent nunquã ita dissolui Matrimonium inter fideles contractum, & consummatum, vt liceat ad alias nuptias transire.

RESPONDENT aduersarij, loca ista debere exponi ex cap. 19. Matth. vbi habetur exceptio fornicationis. Nam nisi in verbis Marci, & Lucæ subintelligamus, excepta causa fornicationis, pugnant Marcus, & Lucas cum Matthæo: ista enim contradicentia sunt: *Omni qui dimiserit, &c. mœchatur, &c.* Non omnis qui dimiserit, &c. mœchatur. Ista autem posterior sententia ex Matthæo colligitur; idem enim est dicere: *Omni qui dimiserit excepta fornicationis causa;* & Non omnis qui dimiserit: prior verò propositio apud Marcum, & Lucam habetur, nisi subintelligatur eadem exceptio.

AT CONTRA. Nam vt supra diximus in quæstione de polygamia, Euangelistæ omittunt quidem interdum aliquid, aut addunt, quod alij Euangelistæ non omiserunt, aut non addiderunt, sed nunquam ita omittunt, vt sententia reddatur falsa, nam alioqui Euangelistæ homines decepissent, quibus Euangelia sua tradiderunt, nulla mentione facta aliorum Euangelistarum.

Certè quando Marcus Romæ scripsit Euangelium ex prædicatio-

dicatione Petri acceptum, non remisit Romanos ad Euangelium Matthæi tanquam ad commentarium: immò si tunc Romæ Matthæi Euangelium in manibus fidelium fuisset, credibile est Marcum scripturum non fuisse. Non enim scripsit Marcus, ut Matthæo aliquid adderet, quod postea fecit Iohannes, sed tantùm ut haberent Romani scriptum, memoriæ causa, quod sola voce B. Petrus Apostolus illis tradiderat: hanc enim causam referunt Irenæus libro 3. cap. 1. Eusebius libro 2. hist. cap. 15. & Hieronymus in libro de viris illustrib. in Marco.

Atque idem dici potest de Luca, qui Euangelium scripsit his Gentibus, quibus prædicauerat Paulus, & ad quos nondum peruenerant Matthæi, & Marci volumina, sed tantùm falsa quædam scripta Pseudoeuangelistarum, ut ipse breuiter indicat in principio Euangelij, & clarius colligitur ex Ambrosio in commentario primi capitis Lucæ, & ex Eusebio lib. 3. hist. cap. 24. & ex Hieron. in lib. de viris illustrib. in Luca. Oportet igitur vera esse absolute, quæ Marcus & Lucas dicunt, neque pendere à verbis Matthæi, nisi velimus decipros fuisse eos, qui sine Matthæo, Marcum aut Lucam legabant.

Sed obiicies, quia S. Augustinus lib. 1. de adulter. coniug. cap. 11. dicit locum Matthæi esse obscurum, & esse ambigendum de eo, donec veniamus ad alios Euangelistas.

At Augustinus non dicit ambigendum de eo quod Matthæus dicit, sed de eo quod non dicit. Matthæus enim dicit eum mæchari, qui extra causam fornicationis vxore dimissa, aliam ducit: & hoc est simpliciter verum. Sed non dicit, an hic tantùm sit mæchus, an etiam is, qui dimissa vxore ob fornicationem, aliam ducit: id quod alij Euangelistæ dixerunt apertissimè. Aduersarij autem nostri volunt nos ambigere de eo, quod Marcus, & Lucas dicunt, an sit accipiendum ut sonat, non de eo quod non dicunt. Quare idem S. AVGVSTINVS libro 1. de adulterinis coniugijs cap. 9. grauitè inuehitur in eos, qui horum Euangelistarum verba, non accipiunt vniuersaliter, ut sonant: *Qui sumus, inquit, nos, ut dicamus, est qui mæchatur vxore dimissa alteram ducens, & est, qui hoc faciens non mæchatur: cum Euangelium dicit omnem mæchari qui hoc facit?*

AD obiectionem autem illam respondemus, non esse repugnantiam inter Euangelistas; illa enim propositio; Non omnis qui dimittit uxorem, & aliam ducit mœchatur, non inuenitur apud Matthæum, vt aduersarij existimant. Illa enim sunt verba Matthæi: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* ex quibus non debet inferri, Ergo non omnis qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur.

Cur autem id non debeat inferri, cum planè sequi videtur, multæ causæ reddi solent. Durandus in 4. dist. 35. quest. 2. ad vltimum, dicit Christum loqui apud Matthæum præsupposita lege veteri, quæ iubebat adulteras occidi, hæc enim lege seruata, licebat in causâ fornicationis uxorem dimittere, & aliam ducere, quia nimirum propter adulteræ supplicium extremum, dirimebatur vinculum coniugij.

NON probatur mihi hæc solutio, PRIMO, quia Dominus non tradidit legem solis Iudæis, sed etiam Christianis: non iubet lex Euangelica adulteros occidere, immò Ioan. & Dominus adulteram liberavit à morte. Nec ignorabat Christus, in Ecclesia sua varias fuisse futuras leges Principum, quibus interdum occiderentur, interdum non occiderentur adulteri; quare non est credibile Christum esse loquutum præsupposita lege de occidendis adulteris.

PRAETEREA, si ita esset, Christi sententia esset, valde imperfecta. Nam potuit multis modis impediri mors adulteræ, aut quia fugeret in aliam regionem, aut quia non posset probari testibus duobus adulterium, etiam si viro exploratum esset; quid ergo tunc fieret secundum Christi doctrinam?

ADDE, quod tradere uxorem lapidandam, non est propriè illam dimittere, & ducere aliam: non enim dimittitur qui occiditur, neque dicitur alia duci priore dimissa, quando prior non viuit.

DENIQUE non poterat esse quæstio, an liceret uxore lapidata ob adulterium, aliam ducere: non igitur oportebat magis excipere causam fornicationis, quàm causam mortis.

Hac ergo solutione omissa, aliqui dicunt verbum *Mœchatur*, referendum esse diuisim ad vtramque partem sententiæ, hoc

hoc modo; Quicumque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, mœchatur, & qui aliam duxerit, mœchatur: bis enim mœchatur, qui vxorem ducit priore dimissa, extra casum fornicationis, semel quidem, adulterio vxoris, cuius ipse causa fuit per iniustam dimissionem; & semel, adulterio proprio, per nouæ vxoris viuente priore coniunctionem.

Et hanc solutionem indicat breuiter THEOPHYLACTVS in cap. 19. Matth. vbi dicit sententiam huius loci esse, quod qui dimittit vxorem extra causam fornicationis, mœchatur, id est, auctor est illi, vt mœchetur. Et idem antè docuerat AUGUSTINVS lib. contra Adimantum, cap. 3. vbi sic enarrat locum istum Matth. 19, *Quicumque dimiserit vxorem, nisi ob fornicationem, facit eam mœchari, & qui aliam duxerit, mœchatur.* Estque hæc solutio valde conformis eiusdè Matthæi verbis, cap. 5. vbi ait: *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, facit eam mœchari:* Videtur igitur Matth. 19. ad eandem sententiam: *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem,* referendum esse verbum: *Mœchatur,* in illo sensu, id est, facit eam mœchari.

ALI I dicuat, nec minus probabiliter, illud: *Nisi ob fornicationem,* non pertinere nisi ad dimissionem, cum qua immediatè coniungitur, & esse per parenthesim pronuncian- dum, & aliquid subintelligendum, hoc modo; Quicumque dimiserit vxorem (quod non licet, nisi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur. Et certè non sine causa Dominus non adiecit illam exceptionem post illa verba: *Et aliam duxerit,* sed immediatè post illa: *Quicumque dimiserit,* & similiter, non temerè Dominus tum Matth. 5. tum Matth. 19. cum adiunxit: *Et qui dimissam duxerit, mœchatur,* non addidit: *Nisi ob fornicationem,* vt nimirum indicaret, causam fornicationis solam dimissionem licitam facere, non autem noui coniugij celebrationem. Hæc mihi videtur S. Thomæ sententia in 4. dist. 35. quæst. vnica, artic. 5. ad vltimum, & eandem obscurè subindicat Hieronymus in Commentario huius loci.

Sunt & aliæ explicationes minus probabiles, quas Abulensis, Alphonsus de Castro, & alij excogitarunt: Sed optima est S. Augustini lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 9. vbi docet, Matthæum, vel potius Dominum apud Matthæum, accepisse

cepisse illud: *Nisi ob fornicationem*, negatiuè, non excepti-
uè; vt sensus sit, Quicumque dimiserit vxorem, nisi ob forni-
cationem, id est, extra causam fornicationis, & aliam duxe-
rit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium eius,
qui vxore dimissa extra causam fornicationis aliam duxerit;
sed nihil dicitur de eo, qui duxerit aliam priore dimissa ob
fornicationem.

AT contra instant aduersarij, & maximè CAIETANVS, &
CATHARINVS. Si ista est sententia Domini, ergo frustra, &
superuacaneè additur illud: *Nisi ob fornicationem*, poterat
enim Dominus generatim, & facilius dicere; Omnis qui di-
miserit vxorem, & aliam duxerit, mœchatur.

RESPONDEO, immò diuina prudentia Dominus ita lo-
quutus est, id enim postulabant locus & tempus. Nam Do-
minus eo loco respondebat Phariseis, qui venerant parati, vt
eum tentarent, & in sermone caperent: & quia iam audierant,
eum in monte quædam disseruisse contra libellum repudiij à
Mose in lege concessum, & consequenter etiam contra poly-
gamiam, interrogauerunt eum, an liceret vxorem dimittere
quacunq; ex causa, vt nimirum, ea interrogatione impel-
lerent eum ad pronunciandum aliquid aperte contra legem,
& exempla Patrum. Quare Dominus cum videret auditores
incapaces esse; respondit eis præcisè ad interrogata. Quæ-
rant illi, an liceret vxorem dimittere, nimirum quoad vincu-
lum, quacunq; ex causa: respondit Dominus, non licere qua-
cunq; ex causa; idque probauit, quia nō licet dimittere non
fornicariam, & aliam ducere, id quod tam perspicuè verum
erat, vt nullo modo negari posset. Vtrum autem liceat dimit-
tere fornicariam quoad vinculum, & aliam ducere, Dominus
tunc aperte dicere noluit, quia hoc altius erat, quàm vt ab eis
tunc capi posset. Quanquam ex ijs quæ Dominus dixerat de
prima origine instituti Matrimonij, facile poterat hoc etiam
intelligi; sed ne daret illis Dominus ansam calumniandi ver-
ba sua, voluit, vt ipsi per se id colligerent, quemadmodum fe-
cit in parabola vineæ, & alias sæpè: & nihilominus domi-
lò post (vt Marcus scribit cap. 10.) aperte pronunciauit, om-
nem qui dimittit vxorem, & aliam ducit, mœchari. Vides igitur
quemadmodū verba Domini nihil superuacaneè contine-
ant, nec pugnent inter se verba diuersorum Evangelistarum.

Vnum duntaxat contra hanc expositionem obiici posset, quod nimirum si ita exponamus, non habebimus ex hoc loco licitum esse diuortium quoad thorum, ob fornicationem alterius coniugis. SED parum id refert: nam ad hoc dogma stabilendum, iufficit testimonium Matth. cap. 5.

TERTIVS locus habetur in epist. ad Roman. cap. 7. *An ignorati fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro, & similis locus habetur in epist. 1. ad Corinth. cap. 7.*

Ex his autem locis colligimus nunquam solui vinculum coniugale, nisi per mortem: & quia non soluitur, manere etiam post diuortium quacunque de causa factum. Quod argumentum tanti fecit. S. AVGVSTINVS vt libro 2. de adulterinis coniugijs, cap. 4. clamauerit: *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, vicia sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posteriori mulier esse incipit, nisi prioris esse desierit: esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir eius, non si fornicetur, licet utraque dimittitur coniunx ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod sit reus adulterij, qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis. Hæc ille.*

SED respondet Caietanus, verba Apostoli accipienda esse regulariter, non autem in casu, vt sensus sit; vinculum viri cum uxore ordinariè, & regulariter, nisi scilicet aliunde solvatur, durare vsque ad mortem, & tunc demùm solui. Idem ferè respondet Erasmus, Calvinus, Martyr, & Bucerus in hæc loca, & præsertim Petrus Martyr vult intelligi exceptionem: *Nisi ob fornicationem, quæ in Euangelio habetur. Et similiter docet Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 1257.*

Potest autem id probari PRIMO, quia Paulus ait: *Scientibus legem loquor, lex autem permittebat libellum repudij in quibusdam casibus, & proinde secundum legem regulariter quidem, sed non semper, mors expectabatur ad vinculi conjugalis diremptionem.* SECUNDO, quia Paulus ait: *Quæ*

sub viro est, mulier; & non dicit simpliciter Vxor, Quare loquitur de ea tantum, quæ nondum est repudiata, sed adhuc viro cõhabitat. TERTIO videtur Apostolus non tam contendere, vinculum permanere vsque ad mortem, quàm non durare post mortem: id enim solùm ille cupit ostendere, post mortem coniugis liberum esse alterum coniugem, siue ad mortem vsque vinculum permanerit, siue non permanerit. Adde vltimò, quod cum hæc sit quædam similitudo, non est necesse vt in omnibus conueniat.

SEDFALSAM esse hanc expositionem, testantur PRIMAM ipsa verba, quæ vt Augustinus rectè dicit, plana sunt. Quid enim planius illo: Mulier viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro? Rom. 7. & Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit? 1. Corinth. 7. Et certè mirum esset Apostolum nunquam addidisse exceptionem, si addenda esset, cum tam sæpe hæc repetiuerit, & inculcauerit.

DEINDE testantur Interpretes; Ambrosius, Chryso- stomus, Theophylactus, Theodoretus, Oecumenius, Primasius, Anselmus, & alij, in vtrumque locum Pauli, & præterea Origenes in cap. 19. Matth, Augustinus loco citato, & Hieronymus in epist. ad Amandum, vbi interrogatus, an liceret mulieri dimisso viro adultero, alij nubere, respondit, non licere, ob hæc Pauli loca, quæ (vt ipse dicit) omnem excusationem excludunt.

DENIQUE idem testatur ratio similitudinis, quam eo loco Paulus adducit: volebat enim probare, legem veterem obligasse vsque ad Christum, sed iam non amplius obligare: vtitur autem ad hoc probandum similitudine ducta ex Matrimonio. Quemadmodum enim vir, & vxor tandiu sibi inuicem obligantur, donec alter eorum, vel vterque moriatur, sic etiam tandiu homines legi subiecti sunt, donec vel ipsa lex abrogetur, & sic quodammodo moriatur, vel homines translati in alium statum, à lege eximantur, & eo modo legi moriantur. Per Christi autem mortem vtrumque factum est: nam & lex est abrogata, & nos translati in statum filiorum Dei, legi illi veteri, quæ erat seruorum, mortui sumus.

Vbi obiter est NOTANDUM, legem comparari viro, vt Chryso- stomus exponit, & hominem comparari vxori, quia sicut

sicut vir dominatur vxori, non vxor viro, ita lex dominatur homini, cui data est, non homo legi. Et quamuis debuisset Apostolus concludere, homines liberos esse à lege, quia lex mortua est, sicut dicit vxorem liberari, quando moritur vir: tamen ne Iudæos offenderet, maluit inuertere conclusionem, ac dicere, nos mortuos esse, quàm legem esse mortuam, quamquam vtrumque dicere potuisset, & perinde est ad id de quo agitur, vtrum vir, aut vxor, aut vterque moriatur.

Porro hæc similitudo B. Pauli omninè requirit, vt vir & vxor nullo diuortio, aut repudio, sed sola morte liberari queant à vinculo coniugij. Nam quamdiu lex vetus vigeat, nunquam poterant Iudæi iugum eius à se excutere, etiamsi illi repudium dare, & ab ea diuortium facere conarentur, fornicando cum variis legibus falsorum Deorum; ergo eodem modo, quanto tempore maritus viuuit, nunquam potest vxor à vinculo coniugij liberari, quamuis cum multis aliis viris fornicetur.

Neque argumenta in contrarium conuincunt. Ad PRIMVM Respondeo, illud: *Scientibus legem loquor*, à Theodoro, & Ambrosio exponi de lege naturæ, vel Evangelica, non de lege veteri, vt sensus sit: Loquor hominibus peritis, & qui bene norunt naturam legis, & coniugij, &c.

Et PRÆTEREA aut repudium in lege veteri soluebat reuera vinculum coniugij, aut non soluebat. (est enim controversia inter doctores) Si non soluebat, & tantùm permittebatur, vt minus malum, non autem vt licitum, vt communior habet opinio Doctorum, quam etiam sequuntur Caluinus, & Beza in cap. 19. Matth. tum parum refert de qua lege Paulus loquatur, vt patet. Si verò soluebat vinculum, & permittebatur vt licitum; tum non potest Pauli locus de lege Moysis intelligi, quia falsum esset quod Paulus dicit: *Vi- uente viro, vocabitur adultera*, si fuerit cum altero viro; neque enim vocabatur adultera quæ viuente viro erat cum altero viro, si repudium licitum erat, & vinculum coniugij dissoluebat.

Ad SECUNDVM Respondeo; illud: *Quæ sub viro est, mulier*, simpliciter coniugatam significare; quod nomen non minus conuenit mulieri post diuortium, quàm ante diuortium, si diuortium non soluit vinculum, vt nos contendimus,

mus. Et hoc perspicuum est tum ex conclusione generali, quam Apostolus infert: *Igitur viuento viro vocabitur adultera, &c.* non enim dixit, *Igitur dum est sub viro, vel dum non repudiatur, sed dum vir eius viuit, vocabitur adultera, si fuerit cum altero viro: tum ex I. Corinth. 7. vbi generatim Paulus dicit: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit.*

Ad TERTIVM RESPONDEO, non solum voluisse Paulum ostendere, vinculum coniugij non durare post mortem; sed etiam durare toto tempore vitæ alterius coniugis. Nam illud non durare post mortem, apertissimum erat, nec fuisset opus ad id persuadendum allegare legem, ac dicere: *Scientibus legem, loquor.*

PRAETEREA conclusio ab Apostolo intenta, non erat solum, non obligari Christianos ad legem Moſis, sed etiam obligari ad non recipiendam vllam aliam; sicut etiam Hebraei obligabantur legem Moſis seruare toto tempore, quo ea viuebat, nec poterant vilo pretextu eam deserere, donec moreretur per abrogationem, aut ipsi morerentur illi per translationem in alium statum, vt diximus.

Ad vltimum RESPONDEO, non debere quidem similia in omnibus esse similia: tamen debere similia esse in eo, in quo est vis argumenti ex illa similitudine ducti. Requirit autem vis argumenti Paulini, vt sicut vinculum legis nullo modo distumpi potest, quacunq; intercedente prauaricatione, donec ea lex viuit: ita vinculum Coniugij perseuerat, quacunq; interueniente fornicatione, donec maritus aut vxor viuit.

ADDE quod I. Corinth. 7. non per modum parabolæ ad illud illustrandum, sed absolutè pronunciat: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est; cui vult, nubat, &c.*

QVARTVS locus est in epist. priore ad Corinth. cap. 7. *Huius, qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere inuuptam, aut viro suo reconciliari.* Quem locum tractauimus in quæstione superiore de diuortio quoad thorum.

Habemus autem hinc argumentum planè insolubile. Nam vel mulier, de qua dicitur: *Si discesserit, &c.* discessit ex causa

caussa iusti diuortij, vt fornicationis, hæresis, & quæcunque sit alia; vel sine tali aliqua causa. Hoc posterius dici non potest, nam Paulus non diceret de tali scemina, Maneat innupta; aut viro suo reconcilietur; sed diceret, Maneat innupta donec viro suo reconcilietur, & omninò ad virum suum redeat: non enim poterat Paulus permittere iniustum diuortium contra expressum Domini præceptum. Et si in eodem capite Paulus non permittit coniuges abstinere à carnali commercio ob orationem, & ad tempus, nisi ex consensu, quomodo permittet coniugem inuito marito sine vlla causa iusti diuortij separatam à viro manere? Loquitur ergo sine vllò dubio de muliere, quæ discessit ob iustam aliquam diuortij causam. Atqui ista non potest alteri nubere, vt Paulus apertissimè dicit; ergo etiam causa iusti diuortij non soluit vinculum coniugij, neque licet coniugibus iusto diuortio separatis ad alia transire coniugia.

Vnum est tantum quod obiici posset, quod etiam ab Erasmo obiectum fuit. Nam videtur Apostolus loqui de muliere adultera, quæ discedit à viro non sponte sua, sed ab illo eiecta: id enim significari videtur, cum dicitur: *Aut viro suo reconcilietur.* nam reconciliari propriè ad reos pertinet, qui per reconciliationem redeunt in gratiam cum iis, quos offenderunt. Quod si Paulus agat de adultera, non est mirum, si velit eam manere innuptam: soli enim parti innocenti conceduntur secundæ nuptiæ.

At nullo pacto defendi potest, Paulum loqui de muliere adultera, & eiecta: nam cum præcipitur mulieri, à viro non discedere, præcipitur ne ipsa sit auctor diuortij, ac ne deserat virum, non autem ne eiiciatur, & coacta discedat. Id enim præcipitur, quod est in potestate eius, cui præcipitur: non est autem in potestate mulieris ne eiiciatur, neque potest marito expellente non discedere.

DEINDE paulò post ait Apostolus: *Et vir uxorem non dimittat;* quod esset omninò idem cum priore præcepto, & proinde superuacaneum, si mulierem discedere à viro nihil esset aliud, nisi eiici, & dimitti à viro.

DENIQUE si Apostolus solum de adultera dimissa loqueretur, valde imperfectam doctrinam traderet: adhuc enim queri posset, quid sit faciendum mulieri, quæ separatur à
viro

viro

viro ob adulterium viri, non ob culpam suam propriam. Ergo Paulus generatim loquitur de omni muliere, quæ iusti diuortij auctor est. Dicit autem: *Mulier non discedat*, non autem dicit, *Mulier non dimittat virum*, sicut postea dicit: *Vir non dimittat uxorem*; quia ordinariè vxor est in domo viri, & idè diuortium facit discedendo ab eo, non eum ex domo eiciendo; contra maritus, quia est in domo sua, diuortium facit dimittendo, non recedendo.

ILLVD autem quod obiicitur de verbo, Reconcilior, quod etiam pag. 1259. notauit Kemnitius, vt probaret culpa sua vxorem discessisse, nullam vim habet. Reconcilari enim dicitur tam is, qui læsit, quam is, qui læsus est: nam reconciliantur propriè, qui alienati sunt. Vnde M. T. C. libro 1. epist. 2. ad Lentulum, dicit reconciliatam esse voluntatem Senatus, quæ tamen non culpa sua, sed aliorum, ab alienata à Lentulo fuerat. Et in hoc sensu dicitur Deus reconcilari hominibus, libro 2. Machab. capite 1. *Exaudiat Deus orationes vestras, & reconcilietur vobis*; & capite 7. *Reconciliabitur Deus seruis suis*. & illud Matthæi 5. *Reconciliare fratri tuo*, exponit Chrysostomus, siue iustè, siue iniustè frater se offensum dicat.

Eadem veritas SECUNDO, ex traditione probari potest: extant enim omnibus ætatibus testimonia Patrum. AC PRIMO quidem sæculo habemus testimonium CLEMENSIS, in Canonibus Apostolorum canone 48. vbi sine vlla exceptione excommunicari iubetur, qui vxore dimissa aliam ducit.

Deinde SECUNDO sæculo, id est, post annum Domini C. habemus testimonia IUSTINI, & ATHENAGORAE. Vterque in Apologia pro Christianis, ad Imperatorem Antoninum, inter dogmata Christiana ponit adulterium esse, Si quis dimissam ab alio ducat: & Athenagoras addit etiam, si quis priore dimissa aliam ducat, non esse coniugium, sed adulterium. Eodem sæculo CLEMENS Alexandrinus libro 2. Stromatum extremo: *Adulterium*, inquit, *existimat Scriptura coniungi Matrimonio, viuo altero ex separatu, & paulò antè dixerat, non posse fieri separationem, nisi ob fornicationem.*

Sæculo TERTIO, post annum Domini CC. TERTULLIANVS

LIANVS lib. 4. in Marcionem, vltra medium, obiicienti Marcioni Christum contrarium esse Moyfi, quia prohibuit diuortium, quod ille concesserat, respondet his verbis: *Dico illum conditionaliter nunc fecisse diuortij prohibitionem, si idè qui dimittat uxorem, vt aliam ducat, &c.* vbi docet Christum non prohibuisse diuortium, si causa iusta adsit, sed prohibuisse alterum coniugium post diuortium. Eodem sæculo ORIGENES tract. 7. in Matth. explicans cap. 19. dicit quosdam Episcopos permisisse mulieri nubere viro priore viuentè, & addit, contra scripturam fecerunt.

Sæculo QVARTO, post annum Domini CCC. in Concilio Elibertino can. 9. Mulier quæ ob viri adulterium alteri nupsit, non recipitur ad Communionem nisi post mortem prioris mariti: ex quo intelligimus, illicitum fuisse Matrimonium illud iudicatum, etiam ex parte innocentis, & in causa adulterij. Eodem sæculo S. Ambrosius in cap. 16. Lucæ, multa scribit contra eos, qui vxore dimissa aliam ducunt, & passim adulterium vocat id coniugium: neque in tota illa disputatione vnquam excipit causam fornicationis. S. Item Hieronymus Ambrosij æqualis, in epist. ad Oceanum de obitu Fabiolæ scribit, Fabiolam dimisso viro non solum adultero, sed etiam omnibus flagitiis cooperto, alteri nupsisse; sed addit id eam fecisse, quia ignorabat rigorem Euangelij: & ibidem scribit, eam post mortem secundi mariti publicam poenitentiam sibi ab Episcopo impositam, summa humilitate egisse. Ex quo intelligimus, eo tempore publicum crimen habitum in Ecclesia Catholica fuisse, si quis viuentè coniuge ad alias nuptias transfirer, etiam causa fornicationis. Idem Hieronymus in epist. ad Amandum, de hac ipsa quæstione interrogatus, simpliciter respõdit, esse illicitum, etiam causa fornicationis, viuentè coniuge ad alias nuptias transfire. Eodem sæculo sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 17. in Matthæum, enarrans caput quintum idem docet.

Sæculo QVINTO, post annum Domini CD. Concilium Mileuitanum, can. 17. definiuit secundum Euangelicam & Apostolicam doctrinam, nunquam licere viuentè coniuge ad alias nuptias transfire: & idem habetur in Concilio Africano canone 69. Eodem sæculo Innocentius I. in epist.

epist.

epist. 3. ad Exuperium can. 6. interrogatus, an intercedente diuortio liceret aliud inire coniugium, respondit nullo modo licere, sed esse vtrumque adulterum, tam virum, quam uxorem, si post diuortium ad alias nuptias transeant. Eodem tempore S. Augustinus ex professo hoc docuit, tum in duobus libris de adulterinis coniugiis, tum in libro de bono coniugali.

Sæculo SEPTIMO, post annū Domini D. Primasius in Commentario cap. 7. prioris ad Cor. in illud: *Si discesserit, manere innuptam*, idem habet.

Sæculo SEPTIMO, post annum Domini DC. Isidorus idem docet, libro 2. de officiis diuin. cap. 19.

Sæculo OCTAVO, post annum Domini DCC. Beda in cap. 10. Marci idem affirmat.

Sæculo NONO, post annum Domini DCCC. Concilium Foroiulienſe can. 10. idem apertissimè definiuit; & eodem sæculo Theophylactus in cap. 19. Matth. & in cap. 7. prioris ad Corinth.

Sæculo DECIMO, post annum Domini CM. Concilium Nannetense, quod sub Arnulpho Imperatore celebratum creditur, can. 12. idem declarauit.

Sæculo VNDICESIMO, post annum M. Anselmus in cap. 5. & cap. 19. Matth. idem habet.

Sæculo DVODECIMO, post annum MC. idem definiuit Alexander III. Papa, cap. Ex parte, de spotalibus, & Matrimoniiis.

Sæculo DECIMOTERTIO, post annum MCC. idem definiuit Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuortis: & eodem sæculo, idem docuerunt Theologi omnes, qui super dist. 35. quarti Sententiarum scripserunt, vt S. Thomas, S. Bonauentura, & alij.

Sæculo DECIMOQUARTO, post annum MCC. plurimi Doctores Scholastici, Scotus, Durandus, &c.

Sæculo DECIMOQVINTO, post annum MCD. idem statuit Concilium Florentinum, in instruct. Armenorum, quod sanè mirum est non aduertisse Caictanum & Catharinum.

Sæculo denique DECIMOSEXTO, post annum MD. idem definiuit Concilium Trident. sess. 24. can. 7.

Accedat

Accedat VLTIMO argumentum ex ratione petitum. PRIMO Matrimonium fidelium, signum est coniunctionis Christiani cum Ecclesia, vt Apostolus docet cap. 5. ad Ephes. At illa vnio indissolubilis est: igitur & vinculum conjugale indissolubile est. Et quamuis tota simul Ecclesia à Deo fornicari non possit, tamen aliquæ partes Ecclesiæ, nonnulli videlicet fideles, fornicantur interdum spiritualiter, & diuortium faciunt, sed non propterea licet illis mutare Deum, aut Deus ita illos abiicit, vt nolit reconciliari, immò semper hortatur ad reconciliationem. Tale igitur debet esse coniugium Christianorū, nunquam tale diuortium fiat, quin spes maneat reconciliationis. Et hanc rationem à Sacramento ductam, valde vrget Augustinus libro de bono coniugali, cap. 7. 15. 18. & 24.

SECUNDO, si licitum esset aliud Matrimonium, iniuria afficeretur proles: nam filiis iam natis malè cōsuleretur, qui pro patre vitricum, pro matre nouercam habere inciperent. Et hæc est ratio S. Ambrosij in cap. 16. Lucæ, vbi etiam dicit, propter filios debere patrem matris culpæ ignoscere.

TERTIO, si esset licitū eiusmodi coniugium viuente altero coniuge, aperiretur aditus infinitis repudijs etiam iniustis. Nunc enim quia sciunt fideles, debere se, aut cœlibes viuere, aut priori coniugi reconciliari, non facillè ad diuortium adducuntur: at si scirent, mox repudiata vxore posse aliam duci, facillimè diuortia fierent, & quærerent occasiones aliquanda dissidiorum, & criminum, &c. Et hanc rationem attingit Hieronymus in cap. 19. Matthæi, vbi scribit, quia periculum erat, ne mariti ob desiderium alterius coniugij, calumniam struerent priori vxori, sic Dominum voluisse dimitti vxorem ob fornicationem, vt tamen ea viuente non liceret aliam ducere.

QUARTO, si post diuortium in caussa fornicationis, liceret parti innocenti aliud Matrimonium inire, vel id liceret etiam nocenti, vel non liceret. Si liceret, ergo commodum ex peccato suo adulter reportaret, & sapè etiam viri dedita opera adulterium committerent, vt possent ab vxore liberari, & aliam vxorem ducere. Si non liceret, quæro in primis, quare? nam cum ea persona sit à vinculo prioris coniugij soluta (neque enim potuit pars innocens aliud Matrimonium

nium

nium inire, nisi vinculo prioris dirempto) neque vlli faciat iniuriam, quare non potest Matrimonium contrahere?

D I C E S, quia lex prohibet. **S E D** vbi est lex prohibens: neque enim vlla lex exstat, quod sciam, quæ soli innocenti nuptias concedat. **D E I N D E**, cur prohiberet lex coniugari hominem solutum, & procliuem ad vitia, quando nulla restat amplius spes recõciliationis cum coniuge priore? Diuino igitur, prudentissimo, iustissimoque iudicio Christus sanxit, coniugium quoad vinculum omninò indissolubile esse debere.

Adde **V L T I M O**, quod etiam apud Ethnicos, vbi morum disciplina vigeat, nulla fiebant repudia. Scribit enim Tertullianus in Apolog. cap. 6. Romæ per annos fermè D. C. ab Vrbe condita, nullum scriptum fuisse repudium: deinde autem euersa disciplina, cum aliis vitiis etiam repudia introducta.

CAPVT XVII.

Soluuntur argumenta aduersariorum.

PROPONAM, & soluam argumenta Martini Kemnitij, tum quia ipse post alios omnes scripsit, & eorum argumenta collegit, tum quia nemo ei respondit; cum Erasmo, Caietano, Catharino, Luthero, Bucero, Brentio, Caluino, & Philippo responderint Ioan. Echius, Ruardus, Alphonfus de Castro, & alij ex Catholicis multi.

P R I M A obiectio Kemnitij pag. 1250. *Lex Pontificia negans coniugi innocenti in causa adulterij aliud coniugium, priuat innocentem iure suo absque eius culpa, contra regulam Iuris.*

R E S P O N D E O, Lex ista non est Pontificis Romani solius, sed etiam Christi. Et malè Kemnitius regulam Iuris allegat: hæc enim est **R E G V L A** in **S E X T O** de regul. Iuris, can. l. ne culpa. *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliqui puniendus.* Vbi non solum culpam, sed etiam causam abesse oportet, vt quis nullo modo puniri possit: alioqui, quàm sæpè filij priuatur hereditate paterna ob peccata patris? quàm sæpè, ob indicia aliqua, iure torquentur homines à Iudicibus, sine vlla propria

propria culpa? quàm sæpe ob incurabilem coniugis morbum sine culpa sua priuatur alter coniunx debito coniugali, & (quod est grauius) fructu nuptiarum, id est, prole? Sic igitur vxore per diuortium separata, priuatur vir vsu coniugij sine culpa, sed non sine causa: causa enim subest maxima, quia vinculum prioris manet, & quia Christus prohibet, & quia fieret iniuria proli, &c.

SECUNDA obiectio pag. 1251. Si non liceret uxorem ducere homini innocenti, diuortium à Filio Dei concessum in causa fornicationis, nihil esset aliud, nisi laqueus conscientie, vinciens homines in vstiones, & fornicationes, in iram, & iudicium Dei: nam fortè persona illa innocens non habebit donum continentie, & ideo in perpetua vstione versabitur, que impedit inuocationem Dei; aut etiam in fornicationes, & adulteria præcipitabitur. Quare melius Ecclesie sue Christus consulisset, si diuortium nullum concessisset: tunc enim persona innocens cogereetur vii remediis à Deo ordinati.

RESPONDEO, aut persona innocens potest non dimittere coniugem, vel certè post dimissionem potest reconciliari; aut cogitur dimittere, nec potest reconciliari. Si detur PRIMVM, quod accidit vt plurimum, tum nullus conscientie laqueus metuendus est: habet enim persona innocens remedium paratum, si continere non potest, nimirum vt coniugem non dimittat, aut dimissæ reconcilietur, ad quod Apostolus hortatur, 1. Corinth. 7. & post Apostolum Ambrosius in cap. 16. Lucæ, & Augustinus lib. 2. de adulterinis coniug. cap. 6. 7. 8. & 9.

Et non debere durum videri maritis, culpæ vxorum ignoscere, probat AVGVSTINVS loco notato multis modis. PRIMO, quia si Deus per Sacramentum Pœnitentiæ purgat peccatum adulterij, & ex adultera facit sanctam, & eam sibi reconciliat, cur graue debet esse viro, mulierem Deo reconciliatam, & non amplius adulteram, sed iustam existentem sibi reconciliare? nam non minus illa Deum offenderat adulterio spirituali, quàm virum adulterio carnali.

SECUNDO, Christus remittit viris, quoties ipsi reconciliari volunt, adulteria spiritualia; ergo debent etiam viri remittere vxoribus adulteria carnalia, si reconciliari illæ cupiant. Nam eadem mensura, qua mensi fuerimus, remetie-

tur nobis, Matth. 7. & Lucae 6. & metuendum est, ne dicatur nobis: *Nónne oportuit te misereri conserui tui, sicut ego in miseris sum?* Matth. 18.

TERTIO, sæpe accidit, vt vir qui vxorem ob adulterium dimisit, sit etiam ipse adulter, si non opere, certè voluntate. Coram Deo autem, & in rei veritate: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus est eam in corde suo,* Matth. 5. Sicut ergo viri cupiunt non deseri ab vxoribus, etiam si fidem eis non seruauerint; ita debent eas non deserere, aut certè reducere si dimiserint, licet ipsis aliquando fidem non seruauerint: licet enim secundum leges mundi impares videantur vir & vxor in causa adulterij, tamen secundum legem Christi pares sunt.

QVOD si non liceat, aut non expediat vxorem retinere, reuocare post crimen admissum: tunc etiam remedium non deest in diuino auxilio, quod nemini petenti negatur, iuxta illud: *Perite, & accipietis,* Matth. 7.

Et non esse hoc nouum, vt quis cogatur sine sua culpa ad perpetuum cœlibatum, ostendit AVGVSTINVS lib. 2. de Adulterinis coniug. cap. 11. & sequentibus, multis exemplis. Nam si fortè vxor ab initio Matrimonij in morbum incidat, & in eo perduret vsque ad mortem viri; vel si captiua ducatur, & viro sciante, in carcere, vel alibi apud hostes perpetuò viuat; vel iusti negotij causa multos annos in longinqua regione vir ab vxore disunctus maneat, quid tunc faciet vir ille, si fortè vstionem pati incipiat; cum neque ullam diuortij iustam causam habeat, neque vxore sua vii possit? nõnne oportebit à Deo auxilium ad continendum precibus impetrare?

Ex his perspicitur quàm inconsideratè Kemnitius scripserit, melius Christum Ecclesiæ consulturum fuisse, si diuortium nullum concessisset. Nam si id non concessisset, coëgisset homines ad pericula apertissima, & maxima subeunda, vt vitarentur pericula minora, & quæ fortè nunquam accident: quod extremæ dementiæ fuisset. Nam si fortè alter coniugum fiat hæreticus, & perpetuò alteram ad hæresim suam nitatur attrahere, quis non videt, si illicitum sit diuortium, in aperto discrimine amittendæ fidei miseram illam coniugem lege cogente esse futuram?

TERTIA

TERTIA obiectio, pag 1252. & 1253. Pharisei Christum
interrogantes, Matthæi 19. an liceret vxorem dimittere lo-
quebantur de dimissione quoad vinculum, & non quoad
thorum tantum, neque enim illi aliam dimissionem noue-
rant, nisi quæ in lege permittebatur. Illa autem talis dimis-
sio erat, vt liceret aliam ducere, vt colligitur ex Deuter. 24.
Leuit. 21. Ierem. 3. & Ezech. 44. Christus igitur eis respon-
dens, loquitur etiam de dimissione quoad vinculum: nam
alioqui non respondisset ad propositum. Vnde semper Do-
minus coniungit dimissionem vnus cum acceptione alte-
rius, dicens: *Quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam du-
xerit, &c.* Matth 19 Marc. 10. & Lucæ 16. Sed Christus de ista
dimissione quoad vinculum loquens, Matth. 5. & 19 excipit
causam fornicationis; ergo voluit posse dimitti vxorem quo-
ad vinculum in causa fornicationis.

ET confirmatur argumentum à contrario sensu. Nam
sicut Christus dicit: *qui dimittit vxorem excepta causa for-
nicationis, & aliam ducit, mœchatur*, ergo qui propter caus-
sam fornicationis dimittit vxorem, & aliam ducit, non mœ-
chatur: Sunt autem hæc argumenta à contrario sensu, om-
nium & manifestissima, & firmissima.

SECUNDO confirmatur, ex eo, quod Augustinus, qui
contrarium sensit, non potuit explicare istum locum, nisi
miserè torquendo textum Euangelij. Dicit enim hunc esse
sensum exceptionis, quod illi grauius quidem peccant, qui si-
ne causa fornicationis diuortium faciunt, sed tamen & illos
adulterij reos esse, qui propter causam fornicationis, dimis-
sa priore vxore aliam ducunt. At inspiciatur textus, & mani-
festum erit, Christum hoc non dicere.

PRÆTEREA particula *παρεκτός*, & *ἢ μή* illam Augu-
stini contorsionem non admittunt: nam in Scripturis pas-
sim accipiuntur exceptiue, vt patet 1. Reg. 20. *Puer hoc non
sciebat, nisi tantum David, & Ionathas*, 1. Reg. 21. *Non est
hic alius gladius, præter hunc*, 3. Reg 3. *Nemo adfuit, nisi nos
duæ*, Actor. 26. *Optarim omnes fieri tales, qualis ego sum, ex-
cepit huius vinculis*. In his enim sententiis ineptissima esset in-
terpretatio de magis, & minus, cum simpliciter sint exclusi-
ue exceptiones, sicut & particula *Nisi*, quæ Matth. 19. vsur-
patur,

RESPONDEO, ad hoc argumentum DVPLEX solutio adhiberi potest, iuxta ea, quæ diximus cap. superiore. Nam verba illa Matthæi: *Nisi ob fornicationem*, possunt accipi exceptiuè, vel negatiuè, vt ibi diximus: & si quidem accipiatur exceptiuè, tum respondendum est Christum non loqui de dimissione quoad vinculum, sed solùm quoad thorum, quando concedit dimissionem in causa fornicationis.

At Pharisæi interrogauerant de dimissione quoad vinculum, ergo & Dominus de eadem respondit. Concedo Pharisæos de dimissione quoad vinculum interrogasse, sed nego, Dominum de eadem respondisse: Ergo, inquit aduersarius, non satisfecit Dominus propositæ quæstioni neganda est consequentia. Nam cum in dimissione perfecta, quæ est quoad vinculum, duo contineantur, dimissio vnius, & potestas ducendi aliam: Dominus hæc duo separauit, ac vnum quidem concessit, dimissionem videlicet, cum restrictione ad causam fornicationis, alterum verò omninò sustulit. Et hæc est causa, cur ferè semper Dominus illa duo distinctè posuerit: *Quicumque dimiserit, &c. & aliam duxerit*, vt nimirum explicaret repudium in lege permissum, & partim approbaret, partim improbaret.

Ad argumentum illud à contrario sensu RESPONDEO, nihil illud concludere. Nam si exponamus, vt cap. superiore diximus, verba Domini, hoc modo: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, id est, mœchatur illam dimittendo, quia facit eam mœchari, & mœchatur aliam ducendo, quia propriè adulterium committit, atque ita bis mœchatur: tunc à contrario sensu inferendum est; Ergo qui propter fornicationem dimittit uxorem, & aliam ducit, non mœchatur bis, sed tantùm semel, id est, non mœchatur dimittendo, sed solùm aliam accipiendo: & hoc est verissimum. Sic etiam si accipiamus alteram expositionem, quæ talis erat: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem*, id est, quod non licet, nisi ob fornicationem: & aliam duxerit, mœchatur: à contrario sensu non potest inferri, nisi hoc, Ergo qui propter fornicationem dimittit uxorem, & aliam ducit, non peccat dimittendo, sed solùm mœchatur aliam ducendo. Atque hæc de prima solutione.

Sive.

Si verò cum S. Augustino accipiamus illa verba: *Nisi ob fornicationem*, non exceptiue, sed negatiue: tunc ad argumentum principale admittimus, Christum loqui de dimissione quoad vinculum, vt Kemnitius contendit; sed negamus, concedi istam dimissionem in causa fornicationis, quia illud: *Nisi ob fornicationem*, non est exceptio, sed negatio; negat enim Dominus licitam esse talem dimissionem sine causa fornicationis, sed non dicit esse licitam si adsit causa fornicationis.

Ad PRIMAM confirmationem RESPONDEO, argumentum à contrario sensu non concludere, nisi rectè accipiantur contraria. Iam in proposito cum dicimus negatiue; *Quicumque sine causa fornicationis dimissa vxore aliam ducit, mœchatur*; non rectè infertur, Ergo qui propter fornicationem vxore dimissa aliam ducit, non mœchatur: sed tantum inferri potest, Ergo minus grauitè mœchatur. Nam qui sine causa fornicationis vxore dimissa aliam ducit, non idèo mœchatur, quia sine tali causa aliam ducit; sed quia aliam ducit. Quòd autem ea causa absit, non facit eum mœchari, sed facit eum mœchari cum iniuria prioris coniugis; & idcirco qui propter fornicationem priore dimissa aliam ducit, mœchatur quidem, sed minus grauitè, quia sine iniuria prioris coniugis.

Ponit exemplum AVGVSTINVS lib. I. de adulterinis coniugijs, c. 9. ex epist. Iacobi, c. 4. *Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi*. Neque enim à contrario sensu debet inferri, Ergo, ignorantibus bonum, & non facienti, peccatum non est illi; nam sunt etiam peccata ignorantix: sed inferri debet, Ergo ignorantibus bonum, & non facienti, minus peccatum est, quam si sciens peccasset. Quemadmodum si quis diceret; *Qui, nisi ob inopiam furatur, peccat, non posset inde inferre*; Ergo qui ob inopiam furatur, non peccat: Sed, Ergo qui ob inopiam furatur, minus peccat, nisi fortè sit extrema necessitas, quia tunc non modò non peccatum, sed nec furtum appellandum esset.

Ad SECUNDAM confirmationem RESPONDEO, Kemnitium semper sui esse similem, id est, fraudulentum, & mendacem: neque enim S. Augustinus vsquam scripsit, exceptionis illius: *Nisi ob fornicationem*, sensum esse, quòd illi grauius peccent, qui

qui sine causa fornicationis diuortium faciunt, quasi questio proposita fuisset, ex illicitis diuortijs quodnam esset grauius. Nihil, inquam, tale vsquam scribit Augustinus, sed solum Christum in Euangelio B. Marthæi, expressisse vnam speciem adulterij, eamque grauissimam, alijs prætermisissis, quia id requirebat locus & tempus illius disputationis habitæ cum Pharisæis, vt nos supra capite superiore exposuimus.

Ad illud quod vltimò Kemnitijs de particula exceptiua obiecit, RESPONDEO, negari non posse, illas particulas $\pi\alpha\rho\epsilon\kappa\tau\omicron\varsigma$, & $\epsilon\iota\ \mu\eta$ sæpè accipi exceptiue, vt loca à Kemnitijs allata demonstrant: sed tamen posse etiam aliter accipi. Nam Apocalyp. 9. vbi legimus: *Et præceptum est illis, ne lederent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis.* Illud NISI, Græcè $\epsilon\iota\ \mu\eta$, non potest accipi exceptiue, sed aduersatiue, nisi quis velit homines inter arbores connumerare. Et cap. 21. vbi legimus: *Non intrabit in eam quid conquinatum, nisi qui scripti sunt in libro vitæ,* non potest accipi particula NISI $\epsilon\iota\ \mu\eta$ Græcè, exceptiue: nisi sensus esset, aliquos conquinatos intraturos esse in regnum cœlorum.

DE INDE etiam si testimonio Matth. 19. vox NISI accipiatur exceptiue, tamen poterit esse exceptio negatiua, & id sufficit sententiæ S. Augustini. Cùm enim dicitur: *Quicumque dimiserit uxorem, excepta causa fornicationis, & aliam duxerit, mæchatur,* potest excipi causa fornicationis, vel quia cùm ea causa adest, non est adulterium aliam ducere; & hæc est exceptio affirmatiua: vel quia de ea causa nihil in præsentia determinatur, an sufficiat excusare adulterium, nec ne; & hæc est exceptio negatiua, quam S. Augustinus rectè amplexus est. Cur autem Dominus nihil determinauerit eo loco de ista causa, ostendimus capite superiore.

QUARTA obiectio, pag. 1259. & 1260. Cùm Apostolus dicit, 1. Corinth. 7. *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari; intelligit mulierem debere innuptam manere.*

manere, si discesserit excepta causa fornicationis viri, ob culpam nimirum suam; Ergo si causa fornicationis adsit, non tenebitur manere innupta.

Antecedens probat, PRIMO, quia in verbo illo: *Præcipio, non discedere*, intelligitur exceptio à Domino posita de causa fornicationis; ergo etiam in verbo sequenti: *Quod si discesserit, manere innuptam*, debet intelligi eadem exceptio: alioqui erit æquiuocatio intra paucas lineas in verbo, *Discedo*. SECUNDO, probat ex verbo illo *Reconciliari*, quod propriè ad reos pertinet, qui enim læsit, debet reconciliari, qui fuit læsus, placari. Quare loquitur Paulus de muliere discedente iniuste sine causa liciti diuortij. TERTIO, paulò post idem Apostolus concedit fidei deserto ab infidei, nubendi libertatem, ergo ostendit priorem illam sententiam: *Non discedere*, vel: *Si discesserit, &c.* non esse accipiendam sine exceptione. QUARTO, Chrysostronus, Theophylactus, Oecumenius, & Ambrosius huic locum exponentes, excipiunt causam fornicationis.

RESPONDEO, iam satis ostendi capite superiore, Paulum non posse exponi nisi de discessione ob iustam causam, cum ait: *Quod si dimiserit, &c.* quia alioqui, & cum Euangelio, & secum ipse pugnaret, si daret optionem coniugi, ut ad coniugem rediret, vel non rediret, etiam si iniuste ab illo recessisset.

Ad PRIMAM probationem RESPONDEO, non esse æquiuocationem in verbis Pauli, sed eclipsum ipsi Paulo frequentissimam, est enim sensus: *Præcipio non discedere*, scilicet sine iusta causa; *quod si discesserit*, videlicet causa inuenta, &c.

Ad SECUNDAM supra respondi, verbum *Reconciliari*, esse commune, & ei qui læsit, & ei qui læsus est: nam secundum Scripturas, & nos reconciliamur Deo, & Deus reconciliatur nobis.

Ad TERTIAM RESPONDEO, argumentum non esse ad rem. Nam quando Paulus permittit libertatem nubendi, fidei deserto ab infidei: loquitur de coniugio contracto inter infideles, de quo Dominus nihil præceperat; unde ait: *Ceteris ego dico, non Dominus, &c.* At quando iubet, uxorem à viro non discedere, & si discesserit, manere innuptam, loquitur de Matrimonio contracto inter fideles, quod Christus insolubile esse pronunciauit.

SED instabit aliquis, Si fornicatio spiritualis, nempe infidelitas, soluit vinculum coniugij, cur non magis fornicatio corporalis?

RESPONDENT nonnulli, fornicationem spiritualem esse maius peccatum, quàm corporalem, & idè non esse condequens, vt si ob maius peccatum soluitur vinculum coniugij, soluatur ob minus peccatum. SED non est solida solutio. Nam etiamsi fornicatio spiritualis sit maius peccatum absolute, tamen magis repugnat coniugio fornicatio corporalis, quàm spiritualis: & idè si fornicatio spiritualis solueret vinculum, solueret etiam corporalis.

Vera igitur solutio est, vinculum non solui ob fornicationem spiritualem absolute, quia tunc solueretur etiam quando alter Catholicorum coniugum fieret infidelis. sed soluitur tamen vinculum coniugij inter infideles contracti, quando alter conuertitur ad fidem, quia coniugium illud Sacramentum non erat, vt suprà diximus.

Ad QUARTAM Respondeo, Patres illos non ponere exceptionem in illa sententia: *Si discesserit*; sed in illa: *Præcepto, non discedere*; in qua nos etiam eandem exceptionem ponimus. Porrò iidem Patres in illa sententia, *Si discesserit, &c.* ponunt inclusionem, vt sic loquar, potius quàm exceptionem fornicationis, quod est manifestè contra aduersarium.

Chryostomus enim, & Theophylactus dicunt, ob continentiam desiderium, vel ob alias causas fieri diuortia, sed cum fiunt, oportere coniuges non transire ad alia coniugia: inter illas autem causas quis prohibet fornicationem alterius coniugis numerare?

Commentarius autem Ambrosij, siue quicumque fuerit auctor, dicit (vt Kemnitius citat) Apostolum loqui de muliere, quæ recedit ob malam conuersationem viri. Per malam autem conuersationem nihil conuenientius intelligi potest, quàm si vir vxori fidem non seruet, aut eam ad peccandum sollicitet, quæ duæ sunt causæ iustissimi diuortij. Et de his causis se loquutum auctor ille paulò post ostendit: dicit enim, idè debere innuptam mulierem manere post diuortium, quia non licet ei alteri nubere, si ob fornicationem, aut apostasiam viri ab illo discesserit. Verba igitur

tur à Kemnitio allegata, contra ipsum Kemnitium maximè pugnant, quippe qui contendit Paulum de ea muliere loqui, quæ sine iusta causa à viro recedit.

Obiectio QUINTA, pag. 1263. Origenes tract 7, in Matth. etiamsi dicat, Episcopum, qui permittit mulieri secundas nuptias, post diuortium causa adulterij factum, id permisisse contra Scripturam: tamen ibidem dicit eum non sine causa permisisse; & comparat hanc permissionem, cum illa quæ existat 1. Corinth. 7. Bonum est homini mulierem non tangere sed propter fornicationem, &c. Non igitur intelligit permissionem criminis mortalis vastantis conscientiam, & effundentis gratiam.

RESPONDEO, peruertit more suo hæreticus scripta Patrum. ORIGENES enim loco notato, cum ait, illos Episcopos non sine causa permisisse; significat eos permisisse rem malam, & illicitam, vt ex duobus malis eligerent minus malum; sic enim ait: Peiorum comparatione quæ mala sunt, permiserunt. Neque comparat Origenes hanc permissionem cum illa Pauli, Bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem vnusquisque uxorem suam habeat; nisi in eo, quod vtraque est permissio quædam concessa ob infirmitatem hominum. Nam si omnes Christiani perfecti esse vellent; sequerentur id, quod Apostolus simpliciter bonum appellat, cum ait: Bonum est mulierem non tangere; tamen quia non omnes capiunt verbum hoc, conceduntur vxores. Sed tamen Origenes non dicit, hanc Pauli permissionem esse contra Scripturam, aut esse rei malæ, sicut loquitur de permissione secundi coniugij post diuortium.

Quod autem Kemnitius addit; ex sententia Origenis secundum illud coniugium non esse crimen lethale; falsum est. Quomodo enim non est crimen lethale; quod est Origenes teste, expressè contra Scripturam illam Pauli Roman. 7. *Viuentem viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro? an fortè adulterium non est crimen lethale? Sed ad cetera transeamus,*

Obiectio SEXTA, pag. 1264. Concilium Neocæsariense. can. 7. *contrahentibus secundas nuptias post diuortium, iniungit aliquam pœnitentiam, sed non dirimit contractum Matrimonium*

num. *Veteres igitur censebant eiusmodi coniugia non esse prorsus damnanda, licet optassent non fieri.*

RESPONDEO, non tractat Concilium de nuptiis post diuortium, neque vlla est in toto illo Concilio diuortij mentio, sed de secundis nuptiis, quæ contrahuntur mortua prioris vxore, quas licitas quidem esse sciebant veteres, sed tamen ob signum incontinentiæ aliqua pœnitentia notabant, vt clarius perspicitur in Concilio Laodiceno, can. 7.

Obiectio SEPTIMA ibidem: *Hieronymus in epist. ad Oceanum, narrat publicam pœnitentiam Fabiolæ, quæ nupsit alteri viro, priore viuente, post diuortium factum causa fornicationis; sed addit, illam hoc non vt peccatum mortale commississe, neque tantum Papiniani leges sequutam, sed fecisse hoc iuxta dicta Pauli; Melius est nubere, quam vri; Volo iuniores viduas nubere. Neque publica pœnitentia Fabiolæ efficit, peccatum esse simpliciter mortale: nam ex illa qui adulteram sine diuortio retinebant, duorum aut trium annorum pœnitentia tunc imponebatur. 32. q. 1. can. Si quis*

RESPONDEO. Rectè dixit Augustinus frontem hereticorum non esse frontem, lib. 4. in Iul. cap. 8 quis enim crederet hominem, qui vlllo pudore teneretur, tam impudenter potuisse mentiri? Nam illa verba Kemnitij: *Addit Hieronymus, illam hoc non vt peccatum mortale commississe, aut significat, illud non fuisse peccatum mortale opinione Fabiolæ, aut non fuisse opinione Hieronymi. Si dicat primum, ad rem non loquitur: quid enim curamus, quam opinionem habuerit Fabiola? de sententia enim Hieronymi, non Fabiolæ disceptamus. Si dicat secundum, vt debet, aperit mentitur. Nusquam enim in tota illa epist. scribit S. Hieronymus Fabiolam in secundo illo coniugio non peccasse mortaliter; neque id scribere poterat, nisi secum ipse pugnare vellet.*

NEQVE dicit Fabiolam esse sequutam legem Papiniani, de Pauli, immò potiùs dicit illam contra Papiniani legem fecisse. Papinianus enim viris frena libidinis laxat, non mulieribus: Fabiola autem fœmina erat, non vir: *Aliæ sunt, inquit Hieronymus, leges Caesarum, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit, &c. QVOD autem Hieronymus in excusationem aliquam Fabiolæ adducit verba Pauli: Me-*

lius est nubere, quam vri; & Volo adolescentiores nubere; eò pertinet, vt ostendat illam partim ex infirmitate, partim ex ignorantia peccasse. Existimauerat enim illa ad se pertinere illas sententias, tum quia ignorabat vigorem Euangelij, tum quia concupiscentiæ ardore se ipsa fallebat.

SED quòd nihilominus teste Hieronymo, & propria Fabiolæ conscientia, mortaliter ipsa peccauerit, facile probari potest. PRIMO, quia HIERONYMVS scribit factum illud Fabiolæ fuisse contra Christi præceptum: *Præcepit Dominus, inquit, uxorem non debere dimitti excepta causa fornicationis, & si dimissa fuerit, manere in nuptiam. Quidquid viri iubetur, hoc consequenter redundat in fæminas.* Hæc ille: vbi apertissimè factum Fabiolæ indicat contra expressam Christi legem, & consequenter peccatum mortale ex genere suo fuisse.

SECUNDO, probatur ex illis verbis eiusdem Hieronymi: *Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat à se virum iure dimissum; nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuersa cautio, vniuersis viri fæminis amputatur: dū multa Diaboli vitat vulnera, vnum incauta vulnus accepit.*

TERTIO probatur ex illis: *Sed quid ego in abolitis, & antiquis moror, quærens excusare culpam, cuius pœnitentiam ipsa confessa est? Qualis autem pœnitentia fuerit, his verbis explicat: Tota vrbe spectante Romana, ante diem Paschæ in Basilica quondam Laterani, qui Cesariano truncatus est gladio, stetit in ordine pœnitentium, Episcopo, Presbyteris, & omni populo collachrymantibus: Sparsum crinem, ora lurida, & squalidas manus, sordida colla submisit. Et infra: Aperuit cunctis vulnus suum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conspexit: dissuta habuit latera, nudum caput, clausum os, non est ingressa in Ecclesiam Domini, sed extracastra cum Maria sorore Moysi separata consedit, vt quam sacerdos eiecerat, ipse reuocaret.* Hæc ille.

Quis autem vnquam audiuit eiusmodi pœnitentiam publicam pro veniali culpa postulatam, aut concessam, ne dicam impositam, & iniunctam in Ecclesia? quem vnquam Episcopus expulit ex Ecclesia ob veniale delictum, vt Fabiolam eiectam scribit Hieronymus?

PORRO canon ille, quem citat Kemnitius, quo pœnitentia

tia

tia trium annorum iniungitur ei, qui adulteram retinet, intelligi debet de eo qui in adulterium vxoris consensit, vt Doctores exponunt, quod quidem mortale crimen esse, nemo dubitare potest. Nam alioqui adulteram tolerare posse, & maximè emendari cupientem esse retinendam, fasè docet Augustinus lib. 2. de adulterinis coniugiis.

Obiectio OCTAVA, pag. 1265. *Ambrosius in Commentario, cap. 7. prioris ad Corinth. obseruat Apostolum non dixisse de viro, vt maneat sine vxore, aut vxori reconcilietur, si eam dimiserit: sed tantùm, vt vir vxorem non dimittat. Ex quo ipse colligit, soli mulieri prohiberi secundum coniugium, non autem viro post diuortium,*

RESPONDEO, Gratianus 32. quæst. 7. & Petrus Lombardus libro 4. sentent. distinct. 35. contendunt ea verba inserta ab aliquo falsario fuisse commentario huius auctoris. Alij respondent loqui auctorem istum de lege politica Cæsarium, quòd videlicet liceat viris, non autem fœminis per leges Cæsarium repudiata coniuge aliam ducere: & idè Paulum, ne offenderet Cæsarem, non voluisse expressè dicere, Si vir dimiserit vxorem, maneat sic, aut vxori reconcilietur.

Si tamen hæc minus probentur, in promptu est responso, auctorem eorum commentariorum non esse Ambrosium, quod eruditi non ignorant, neque aliquem ex celebratis Patribus: proinde eius vnus sententiam non posse omnibus aliis præiudicare; præsertim cum eius sententia de impari iure coniugum apertè ipsi vero Ambrosio aduersetur, vt videtur est, lib. 1. de Abraham, cap. 4.

NEQUE argumentum ex Paulo sumptum ab hoc auctore, concludit; cum enim Paulus dicit: *Et vir vxorem non dimittat*; intelligit sine dubio, eum non debere dimittere vxorem ad eum modum, quo explicatum est de muliere, non debere illam recedere à viro.

Obiectio NONA, pag. eadem, *Pollentius quidam Augustini sententiæ, de illicito coniugio post diuortium, aperte contradixit; non igitur erat hoc eo tempore Catholicum dogma*

RESPONDEO, Pollentius non contradixit Augustino, sed eum consuluit circa quæstionem obscuram, & loca Scripturæ difficilia, vt ex principiis vtriusque libri intelligi potest. Neque mirum

mirum est, si Augustinus Pollentium non vocavit hereticum, neque acriter increpavit. non enim heretici sunt quicumque errant in fidei doctrina, sed qui pertinaciam ad errorem adiungunt, quod Pollentius non legitur fecisse. Quare idem Augustus, in epist. ad Volusianum tertia, non reprehendit Volusianum, sed modestè admonet & instruit, licet quaestiones ei proposuerit planè impias, an Deus relicta mundi cura, ad vultus corpusculi angustias se coegerit, an Christi mater fuerit semper virgo, an sit credibile Deum esse, qui in utero clausus iacuit mensibus decem, &c.

ADDE, quòd tempore Augustini non erat hoc dogma ab aliquo generali Concilio explicatum, & ideo facilius excusari poterant, si qui in hac re errassent. Quare idem Augustinus lib. de fide, & operibus, cap. 19. dicit venialiter falli, qui ob Scripturae obscuritatem existimant non esse adulterum cum, qui dimissa vxore causa fornicationis, aliam ducit.

Obiectio DECIMA, pag. 1266. *Concilium Mileuitanum, can. 17. prohibet quidem, ne post diuortium aliud Matrimonium ineatur: sed neque aperte negat parti innocenti in causa fornicationis licitum esse aliud Matrimonium; & praeterea addit Concilium petendum esse de hac re legem ab Imperatore. Unde colligimus, non fuisse eo tempore ullam apud Christianos legem, quae dirimeret eiusmodi Matrimonia.*

RESPONDEO, Canones Concilij Mileuitani, Augustino praecipue auctore (vt etiam fatetur Kemnitius) compositi, editique fuerunt. Quare cum Augustinus integris libris disputauerit, in nullo casu, ne fornicationis quidem, licitum esse viuenti coniuge ad aliud transire coniugium; dubium esse non debet, quae sit Canonis illius sententia. DEINDE hoc ipso, quod ille Canon nullam causam excipit, generatim accipiendus est.

LEGEM autem imperialem Patres illi desiderabant, non qua declararetur illicitum esse nouum coniugium post diuortium, utroque adhuc viuenti coniuge: id enim ex Evangelio, & Apostolo constare Patres illi affirmant: sed qua punirentur seuerè etiam à temporali potestate, qui crimen illud admitterent.

Obiectio V NDECIMA, pag. eadem; *Leo epist. 85. aliàs 87.*
ad

ad Episcopos Africa, cap. 1. sacerdotem, qui dimissa uxorem duxerat, tantum ab ordine remouet, non autem Matrimonium eius dirimit, aut eum ab Ecclesie communione expellit.

RESPONDEO, Non loquitur Leo de Sacerdote, qui post susceptum sacrum ordinem, uxorem duxerit; neque enim id vnquam factum est, ante haeresim Lutheranam: sed de quodam, qui cum uxorem accepisset, priore dimissa, postea ad sacerdotium promotus fuerat. Hunc autem S. Leo ab ordine remouet; nihil autem addit de Matrimonio eius, ratumne, an irritum esset, tum quia non erat ei proposita quaestio, nisi de ordinatione, an scilicet talis homo ad sacerdotium promoueri potuisset; tum quia ibidem addit, salua esse debere decreta praedecessorum suorum. Vnum est autem inter ea decretum Innocentij I. epist. 3. quo declarantur adulteri, qui priore dimissa, etiam per legitimum diuortium, aliam ducunt.

Obiectio **D**ODECIMA, pag. 1266. & 1267. In decretis Gratiani 32. q. 7. referuntur quatuor Canones. Quod proposuisti. Quaedam. Concubuisti. Si quis eum. quibus concedatur aliud Matrimonium post diuortium; & duo quidem eorum Canonum ex Concilio sumpti sunt, duo ex epistola Pontificum Zachariae, & Gregorij.

RESPONDEO, PRIMVS Canon sumptus est ex epistola Gregorij III ad Bonifacium; vbi legimus, Gregorium concessisse secundum Matrimonium cuidam viro, ob aegritudinem coniugis prioris. SED Canonem istum intelligunt Doctores de aegritudine, quae reddat mulierem ineptam ad coniugium, & proinde sit impedimentum dirimens contractum Matrimonium.

SECVNDVS Canon depromptus est ex Concilio quodam cuius ne nomen quidem exstat, vnde facile contemni potest. SED exponitur tamen recte a Doctoribus, de coniugio secundo post mortem prioris coniugis. Haec sunt verba Canonis: *Quaedam cum fratre viri sui dormiuit: decretum est, vt adulteri nunquam coniugio copulentur; illi vero, cuius uxor stuprata est, licita coniugia non negentur.* Sententia autem huius Canonis colligitur ex Canone simili, qui habetur paulo post in eadem quaestione, & incipit: *Hi vero, qui statuitur, vt mortua coniuge adultera, vir eius ducat quam voluerit: mulier vero adultera, ne marito quidem mortuo*

nubere possit. Quod tamen intelligunt de adultera, quæ cum propinquo aliquo suo peccauerit, & idè simul incestuosa sit: nam alioqui simplex adulterium non impedit Matrimonium post mortem coniugis.

TERTIUS Canon est Zachariæ, vbi scribitur, eum, qui cum sorore vxoris suæ dormiuit, neutram habere posse, vxorem tamen ipsius posse nubere, cui voluerit. Et in eandem sententiam loquitur Canon 4. qui est Concilij Triburien- sis SED intelliguntur omnes eiusmodi Canones de coniugio, quod parti innocenti conceditur post mortem coniugis prioris. Atque hæcenus Keimnitij argumenta dissoluimus. Nunc adducemus alia ex aliis.

Obiectio DECIMATERTIA Lutheri in lib. de capt. Babylon. cap. de Matrimonio: *Christus diuortium permittit in causa fornicationis, Matth. 5. & nullum cogit esse cælibem, cum dicat; Qui potest capere, capiat, Matth. 19. Ergo permittit aliam vxorem duci factò diuortio. Et confirmatur ex Paulo, qui ait; Melius est nubere, quàm vri, 1. Corinth. 7.*

RESPONDEO, Christus absolutè neminem cogit esse cælibem, quia cælibatum inter consilia, non inter præcepta numerari voluit: tamen cogit hominem stare promissis, & consequenter sæpe accidit, vt cogat esse cælibem. Qui enim vouit continentiam, cogitur reddere vota sua, & sic cogitur esse cælebs: & qui duxit vxorem, promittit se illa viuente nulli alij adhæsurum; id enim requirit vinculum Matrimonij, quod est omninò insolubile; & idè si à sua se continet, cogitur esse cælebs.

PORRO Apostolus rectissimè dixit, melius esse nubere, quàm vri; sed non dixit, vt notat Augustinus lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 12. in fine, melius esse mœchari, quàm vri: mœchari autem eum, qui viuente priore aliam ducit, idem Apostolus docet, Rom. 7.

Obiectio DECIMAQUARTA est Bucerii in comment. c. 19. Matth. *Iudæis permittum erat ob duritiam cordis, dimittere vxores, & alias ducere: ergo idem licere debet Christianis, quando eadem inuenitur in eis cordis duritia, vt simul commodè habitare nequeant. Probatur consequentia. PRIMO, quia si causa legis illius durat, æquum est, vt etiam lex ipsa duret. SECUNDO, quia Christus filius Dei non damnauit quid-*

quidquam eorum, quæ Pater ipſius præcepit: Pater autem cæleſtis iuſſit duris corde, ſi nolent maritali æquitate tractare, ut eus liberè dimitterent, ut nuberent aliis. **TERTIO**, ad eò neceſſariæ ſunt nuptiæ, ut ſi qui, aut quæ exiſſent, cui nullus ſit coniunx, coniugem illi concedere oporteat. Non enim Deus creauit hominem maſculum, & ſæminam, ut ſeorſim uiuant; ſed dixit, Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, Gen. 2. & Paulus 1. Corinth. 7. Vnusquisque ſuam uxorem habeat. Ergo ſi impetrari poſſit, ut coniuges non ſeparentur, aut ſeparati reconcilientur, id quidem optandum eſt, & procurandum: ſi autem obſtiterit cordis duritia, non poterit infringi uerbum Domini. Vnusquisque ſuam, & coniugem ſuum.

RESPONDEO, quæſtio eſt apud Doctores, utrum repudium Iudæis conceſſum, ita ut aliud Matrimonium poſt repudium inire poſſet, permiſſum fuerit ut licitum, an uerò minus malum.

Et quidem ſententia communior Magiſtri diſt. 33. lib. 4. & ibidem Bonauent. Richardi, Dominici à Soto & aliorum id habet, ut illicitum ſemper fuerit, ſed permiſſum tamen impunè fieret, cauſa maioris mali euitandi. Nam Deuter. Scriptura teſtatur, mulierem repudiatam ſi alteri nuptiæ fieri pollutam, & abominabilem coram Domino; ex qua intelligimus, non licuiſſe illi ſecundò nubere, ſed coniugium illud, non tam coniugium, quàm adulterium coniugij nomine teſtum fuiſſe. Et Hierem. 3. ſic legimus: *Vulgò dicunt, ſi dimiſerit uir uxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata eſ cum amatoribus multi; tamen reuertere ad me, dicit Dominus.* Quo loco non ſolum polluta dicitur, quæ alteri nupſerit, ſed etiam apertè fornicaria eſſe ſignificatur, in enim requirit comparatio inducta.

Et ſi quidem hæc opinio ſit uera, Buceri argumentum facile ſoluitur: ſi enim Iudæis, non obſtante permiſſione repudij, peccatum erat, poſt repudium ſeu diuortium nubere, quantò magis Chriſtianis peccatum erit?

SED fortè contrariam opinionem quis malit amplecti, quæ (ut uerum fatear) mihi ſemper probabiliffima uiſa eſt.

PRIMO, quia si vinculum non fuisset solutum per libellum repudij, fuisset illa permissio valde inæqualis, ne dicam, iniqua. Nam viris permittebatur alias vxores ducere, cum esset eo tempore licita polygamia vnus viri cum multis vxoribus: fœminæ autem, quæ tamen sunt infirmiores, coactæ fuissent perpetuò continere, & aliquando sine vlla culpa. Non enim licebat fœminis habere simul plures viros: quare debuissent, aut adulteræ fieri, aut perpetuò contineri: Quis autem credit, in lege veteri fuisse coactas mulieres perpetuum cœlibatum eo tempore inusitatum tolerare?

SECUNDO, quia lex vetus non puniebat nuptias repudiarum cum aliis viris, vt patet Deut. 24. ergo si illæ nuptiæ adulteria erant, lex tollerasset publica, & continua adulteria? At quis facillè sibi persuadeat, eam legem, quæ iubebat lapidari mulierem, quæ semel in adulterio deprehensa esset, simul tolerasse tot adulteria, quæ publicè patrata fuissent à multis toto vitæ tempore?

TERTIO, quia lex prohibebat, ne repudiata post mortem secundi mariti, posset vnquam reduci à priore marito: & quidem ita prohibebat, vt simul indicaret graue esse peccatum si id fieret, vt patet expendenti textum, cap. 24. Deuteronomij. At si per repudium non soluebatur vinculum coniugij, non erat peccatum, nec prohibendum, immò valde bonum, & optandum, vt vxor rediret ad suum verum maritum.

QUARTO, quia mirum esset, neque Mosem, neque Prophetas, qui alia vitia populi reprehendebant, nunquam palam reprehendisse ista adulteria, quæ fiebant cum repudiatis.

QUINTO, Leuit. 21. prohibetur sacerdos non ducere vxorem viduam, nec repudiatâ, nec meretricem, sed virginem tantum: ex qua lege videtur omninò colligi, licuisse aliis ducere repudiatam, quemadmodum licebat ducere viduam, & meretricem.

SEXTO, Abraham iubente Deo repudiavit Agar, quam duxerat in vxorem; neque probabile est, fuisse coactam illam deinceps colere cœlibatum. Sicut ergo Deus dispensauit cum Abraham ratione mysterij circa vinculum Matrimonij: cur non potuit dispensare cum populo suo ob eorum infirmitatem circa idem vinculum? &c.

NN

SEPTI-

SEPTIMO, Exod. 21. lex diuina constituit, vt si Dominus seruo dederit vxorem, & ea pepererit filios; anno septimo seruus egrediatur liber, sed vxor, & filij Domini sint; atque ita priuabatur vir ille vxore, & filiis. Quod si vinculum non soluebatur, cogebatur mulier illa sine vlla sua culpa perpetuo continere; quod cum improbable sit, dicendum videretur, Deum eo tempore facile dispensasse circa vinculum, sicut etiam dispensauerat circa polygamiam.

NEQVE argumentum illud prioris opinionis conuincit. Nam in Deut. cap. 24. secundum Hebræos, & Græcos codices legimus: *Quoniam abominatio est coram Domino, & est hic sensus verborum: Repudiata non debet redire ad primum virum; quando polluta est cum altero, id est, quando cum altero rem habuit, quia abominabile est coram Domino, vt mulier toties mutet maritos, & quasi commodata sit erit alteri, iterum redeat ad primum, Sed iuxta editionem Latinam, quæ habet de muliere: *Et abominabilis facta est coram Domino: sensus est. Quia maritus eius publicè, & proinde coram Domino eam pollutam & abominabilem iudicauit, cum illam eiecit, quia mulier ista à marito suo nota est publica infamia, & ab eo facta est abominabilis, & pollutata, non est æquum vt illam amplius habeat, etiam si forte accipiat eam ducere.**

NEQVE locus etiam Hieremiæ concludit: nam Dominus argumentatur à minori, Si vir non recipit repudiatam, quæ nupsit alteri, quantum magis deberem ego non te recipere, quæ non nupsisti alteri, sed fornicata es cum amatoribus plurimis?

Quod si hæc sententia admittatur, quam defendunt S. Thomas, Scotus, Durandus, & Paludanus, in 4. dist. 33. Abulensis in Matth. cap. 19. quæst. 49. & 50. Eckius homil. 74. de Sacramentis, & Petrus à Soto lect. 13. de Matrimonio, tunc ad argumentum Buceri neganda erit consequentia. Dominus enim concessionem Iudæis factam aperitissime reuocauit, cum ait Matth. 5. *Qui dimissam duxerit, mæchatur.* Et Matth. 19. *Ab initio non fuit sic. Et, Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Et Marc. 10. *Quicumq; dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si vxor dimiserit virum, & alij nupsit, mæchatur.*

SED respondet Bucerus, debere intelligi ista omnia de his, qui dimittunt, vel dimissam accipiunt in fraudem prioris coniugij. Vult enim ipse, non posse aliud Matrimonium initi, donec post diuortium tentata sit reconciliatio; & si quis aliam ducat dimissa sua, aut dimissam ab alio accipiat, antequam tentauerit, an posset cum sua pacificè habitare, hunc dicit in fraudem prioris coniugij Matrimonium contrahere, & iuxta Domini sententiam mœchari: sed si alter coniugum duto corde sit, vt nullo modo velit pacificè cum coniuge habitare, de hoc dicit Christum nihil præcepisse.

AT si ista ita se haberēt, Dominus noster nulla in re à Phariseis dissensisset. Neque enim Pharisei volebant Matrimonia dirimi, quando coniuges pacificè habitabant, sed solum quando alter nolebat cum altero concorditer viuere: neque lex ipsa Mosis, libellum repudij dari permisit, nisi ob duritiam cordis. Quòd si Domino cum Phariseis tam benè conueniebat, quid sibi volunt illa: *Dictum est antiquis, &c. Ego autem dico vobis, &c.* Matth. 5. Non igitur dubitandum est, quin Dominus absolutè repudium illud in lege concessum aut permissum, omninò sustulerit, & ad primam originem coniugium reuocauerit.

AD PRIMAM probationem RESPONDEO, causam illam non durare vniuersaliter: & si duraret, non tamen esse tolerandam. Maior enim est gratia Testamenti noui, quàm veteris, siue cognitionem, siue Sacramenta, siue exempla consideres: immò proprium est noui Testamenti, auferre cor lapideum, & dare cor carneum, Hier. 31. & Ezech. 36. Nec solum in Testamento nouo durum non iudicatur, vni tantum coniugi insolubiliter alligari, sed etiam mulierem omninò non tangere, & vsque ad vitæ finem cælibatum colere. Deniq; ipsum etiam coniugium in Testamento nouo Sacramentum est, & peculiarem gratiam confert, qua molestiæ coniugij facile tolerantur, qua gratia Hebræi in veteri Testamento carebant. Quare multa in Iudæis tolerari poterant, quorum status puerorum erat, quæ in Christianis toleranda non sunt, quorum professio maiorem perfectionem requirit, & adiumenta ad eam acquirendam, & conservandam suppeditat.

DEINDE etiam si nihil horum haberemus, quod respondere possemus, non tamen propter duos corde, Christi Evangelium, quod in hac re perspicue sonat, pervertere, vel mutare nobis liceret. Alioqui (vt recte monet S. Augustinus libro 2. de adulterinis coniugiis, cap. 10.) lex Christi omnibus incontinentibus displicet, nec tamen propter eos immutanda est.

AD SECUNDAM concedo Christum non damnasse quibusquam eorum, quæ Pater præceperat: is enim damnare dicitur, qui reprehendit tanquam iniuste, vel imprudenter facta. Christus autem nihil eorum quæ Pater præceperat, non recte imperatum fuisse vnquam pronunciauit, sed contra potius Matth. 5. ait: *Non veni soluere legem, sed adimplere.* Et: *Iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* At nihilominus plurima Dei præcepta, quæ pro tempore data erant, quæque statui Synagogæ tantum conueniebant, Christus immutauit: & qui id vel ignorat, vel negat, Christianus non est. Vbi enim nunc est in populo Dei Circumcisio? vbi Sabbathum? vbi sacrificia pecudum? vbi ceteri ritus innumerabiles, qui in Leuitico per Mosem à Deo præcipiuntur? Talis igitur cum fuerit libellus repudij, mirum esse non debet, si eum sublatum de medio Christus voluerit.

AD TERTIAM probationem, quæ Epicurum magis, aut potius equum, & canem, quam hominem, & maxime Christianum deceret, RESPONDEO, non esse necessarium, vt vbi cunque est vir aut mulier sine coniuge, continuo detur ei coniunx; alioqui falsa essent Apostoli verba: *Bonum est homini, mulierem non tangere.* Et: *Solutus es ab uxore, non quaerere uxorem.* Et: *Qui non iungit Matrimonio virginem suam, melius facit.* Et: *Beatior erit si sic permanserit.* 1. Corinth. 7. & B. Ioannes, B. Maria, Christus ipse, non recte fecissent, quod sine coniuge esse voluerunt.

PORRO Deus hominem masculum, & foeminam esse voluit, vt propagari posset genus humanum, non autem, vt coegerentur omnes cum coniuge viuere.

ILLUD verò: *Non est bonum hominem esse solum:* significat non fuisse bonum ad propagationem generis, vt solus masculus crearetur, sed necessariam fuisse etiam foeminae cre-

ationem: non autem significat non licere, aut non esse melius ipsi homini, cælibatum colere, quàm Matrimonio iungi, præfertim genere satis propagato; alioqui pugnaret verbum Dei: *Non est bonum, hominem esse solum*, cum alio verbo Dei: *Bonum est homini, mulierem non tangere*.

DENIQUE illud Pauli: *Vnusquisque suam*, dicitur coniugatis, iuxta illud, alligatus es vxori noli quærere solutionem, vel si de ducenda vxore agatur, dicitur illis tantùm, qui liberi sunt, & fornicationis periculum timent. Nam alioqui, si quæ mulier vinculo coniugij cum viro ligata sit, & per ditortium ab eo discedat, non dicitur ei, vnaquæque suum; sed dicitur: *Manere inuuptam, aut viro reconciliari*. Et si quæ per vorum continentia Deo sit alligata, & nubere velit, non dicitur ei, vnaquæque suum; sed: *Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt*. i. Timoth. 5. Denique si quæ soluta sit, & de Deo sperans, fornicationis periculum non metuat, non dicitur ei, vnaquæque suum; sed: *Beatior erit, si sic permanserit*. i. Corinth 7. Atque hætenus de Matrimonij firmitate.

CONTROVERSI QVINTA.

De impedimentis Matrimonij.

CAPVT XVIII.

De impedimentis Matrimonij in genere.

DISSERVIMVS de Matrimonij contracti firmitate: nunc de impedimentis contrahendi differendum est. Sunt autem duo genera impedimentorum. QVAEDAM enim impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum. QVAEDAM & impediunt contrahendum, & dirimunt contractum.

NN 3

Dicun-

Dicuntur impedire, & non dirimere, ea, quæ non adu-
santur essentiæ Matrimonij, sed solennitati, aut ornamen-
to alicui accidentario; & ideò si cum eo impedimento Ma-
trimonium contrahatur, peccant, qui ita contrahunt, sed
Matrimonium est firmum, & ratum.

Ea verò dicuntur impedire, & dirimere, quæ ipsi essentiæ
Matrimonij contraria sunt, ad eò, vt necessariò aliquid essen-
tiale Matrimonio desit, proinde nec sit verum Matrimoni-
um, si cum eo impedimento fuerit celebratum. Quare non
dicuntur ista impedimenta dirimere contractum Matrimo-
nium, quasi Matrimonium verum dirimant, sed quia Matri-
monium defacto, non de iure contractum, irritum reddunt.
Impedimenta huius generis numerantur omninò duode-
cim, quæ his versiculis continentur.

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vnus, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibus,
Hæc socianda vetant connubia, facta retrahant.*

Sed vt huius numeri ratio intelligatur, SCIENDUM est
omnia impedimenta reuocanda esse ad consensum con-
gum, vel ad personas contrahentes. Nam cum tria sint
necessaria ad omnia Sacramenta, materia, forma, & intentio
Ministri; in hoc Sacramento materia sunt personæ legitimæ,
vt supra diximus: ex consensu autem pendunt forma, & in-
tentio. Est enim consensus causa efficiens Matrimonij, si-
gna verò exprimentia consensum, forma: vnde si consensus
adsit, etiam signa erunt vera, si consensus non adsit, signa e-
runt falsa; & similiter si consensus adsit, intentio aderit, si
consensus absit, intentio aberit. Itaq; ad Matrimonij Sacra-
mentum nihil aliud requiritur essentialiter, nisi consensus si-
gno expressus inter legitimas personas.

Iam igitur ex parte consensus sumuntur duo generalia
impedimenta, ignorantia, & coactio: hæc enim duo faciunt
inuoluntarium. Ad ignorantiam pertinet error personæ,
quod est PRIMUM impedimentum: neque enim consentit
censetur in Matrimonium, qui vni personæ iungitur, existi-
mans esse aliam. Item conditio personæ, quod est secundum
impedimentum, vt, cum quis seruam accipit, quam liberam
esse credebat. Huc etiam pertinet, carentia vltus liberi ar-
bitrii,

trij; neq; enim pueri, furiosi, amentes, contrahere possunt, cum deliberatum consensum habere nequeant: & hoc impedimentum non est inter illa duodecim numeratum, sed reducitur ad errorem. Ad coactionem pertinet vis, seu metus, quod est impedimentum SEPTIMUM.

Ex parte personarum contrahentium sumuntur cetera omnia, quorum ALIA reddunt personam inhabilem absolute, & proinde respectu cuiuscunq; Matrimonij; ALIA reddunt inhabilem solum respectu alicuius Matrimonij cum certa persona contrahendi, non autem absolute.

Ex his, qui reddunt personam inhabilem absolute, alia sunt naturalia, alia voluntaria, Naturale impedimentum est, frigiditas, & impotentia quævis coeundi perpetua, siue innata, siue maleficio procurata: & hoc est impedimentum DVODECIMVM. Voluntaria impedimenta sunt, votum solenne continentiae, Ordo sacer, & Ligamen cum alio coniuge; quæ sunt impedimenta III. VIII. & IX. qui enim alligati sunt Deo per vota Monastica, aut per sacros Ordines, vel coniugi per Matrimonium, non possunt nouum coniugij vinculum accipere.

Ea verò, quæ inhabilem faciunt respectu certi Matrimonij, non autem absolute, tria sunt, crimen, nimia coniunctio, & nimia disiunctio. Crimen est impedimentum QUINTVM, & per crimen intelligitur adulterium mixtum homicidio, cum ordine ad futurum coniugium. Non enim potest, qui cum aliqua adulterium commisit, & eius viro necem molitus est illam vnquam ducere in vxorem, vt infra explicabitur: quocirca hoc impedimentum dirimit certum aliquod Matrimonium, non autem omne absolute. Nimia disiunctio vocatur cultus disparitas, & est impedimentum SEXTVM, non enim potest fidelis cum infideli contrahere Matrimonium. Nimia coniunctio est cognatio, ad quam tria impedimenta reuocantur, nimirum, cognatio naturalis, quæ dicitur proprie consanguinitas, & est impedimentum QVARTVM, & ad illud reducuntur cognatio spiritualis, qualis est inter baptizantem seu confirmantem, & baptizatum, seu confirmatum; & cognatio legalis, quæ fit per adoptionem. Huc etiam pertinet affinitas, quæ per carnalem copulam acquiritur, quæ est impedimentum VNDECIMVM. Et deni-

que publica honestas, quæ est, affinitas orta ex sponsalibus; & est impedimentum **DECIMUM**.

Impedimenta autem quæ contrahendum impediunt, sed non dirimunt contractum, duo numerari solent: vnde existunt versiculi.

*Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

Per Ecclesiæ vetitum, intelligunt prohibitionem, ne Matrimonia clam fiant, cum debeant in facie Ecclesiæ, & coram testibus celebrari. Per tempus feriatum, intelligunt certa tempora sacra, vt Aduentus, & Quadragesimæ, quibus Ecclesia nuptias celebrari prohibuit. Sed primum horum impedimentorum iam post Concilium Tridentinum non est amplius tantum impediens coniugium contrahendum, sed etiam dirimens contractum; quare vel reducendum est hoc impedimentum ad crimen, quod erat vnum ex impedimentis dirimentibus, vel certè erit impedimentum XIII.

Sunt **PRAETEREA** quædam alia impedimenta non dirimentia, vt votum continentiaæ simplex, sponsalia, instructio Catechumeni per traditionem Catechismi, & sex crimina: incestus, raptus alienæ sponsæ, coniugium sacrilegum cum sanctimoniali, cædes vxoris, homicidium presbyteri, & Baptismus proprii filij. Sed hæc non ponuntur in numerum seorsim cum illis duobus primis, quia duo illa sunt impedimenta distincta omninò a dirimentibus: hæc autem nouem reducuntur ad dirimentia, & cum illis explicari solent. Nam sex crimina, reducuntur ad crimen, Catechismus ad cognitionem spiritualem, votum simplex ad votum solenne, & sponsalia ad Ligamen.

PORRO aduersarij impendimenta tria, quæ sumuntur ex parte consensus, admittunt, nimirum errorem, conditionem, & vim, seu coactionem; vt patet eum ex aliis, tum ex Philippo in locis, tit. de coniugio. Sed vnum ipsi addunt impedimentum, nimirum defectum consensus paterni; & ideo **PRIMA** quæstio erit, vtrū ad Matrimonium filiorum familiarum, ita necessariò requiratur parentum consensus, vt sine consensu sit coniugium.

Ex impedimentis autem, quæ sumuntur ex parte personæ, duo admittunt simpliciter, nimirum impotentiam reddendam debitum

debitum coniugale: & Ligamen: Duo alia admittunt ex parte, non simpliciter, vt, consanguinitatem, & affinitatem; hæc enim admittunt, quoad gradus, qui prohibentur in Leuitico; quoad alios, reiciunt.

Reliqua omnia simpliciter damnant: vnde est illa vox Lutheri in sermo, de Matrimonio: *Duo de viginti causis in suo iure effinxit Papa, quibus omnibus Matrimonium vel dissipet, vel impediatur, quas tamen ferè omnes, & reuicio, & condemno.* Hæc ille. De his igitur impedimentis, septem tantum sunt cum Hæreticis huius temporis quæstiones.

CAPVT XIX.

Non requiri ad essentiam Matrimonij, consensum parentum.

PRIMA igitur quæstio est, an requiratur necessariò ad Matrimonium filiorum, consensus parentum. Contendunt enim aduersarij, Matrimonium irritum esse, nisi fiat cum parentum consensu: sed quia non omninò inter se conueniunt, eorum sententias breuiter referemus. Primus viderur fuisse Erasmus, qui rem in controuersiam reuocauit: nam in colloquio de Matrimonio, in quo Eubulum, & Catharinam loquentes inducit, sic ait: *Definiunt quidam Matrimonium esse ratum, quod insciis, aut etiam inuitis parentibus, inter puerum & puellam per verba de presenti contractum est. Atqui istud dogma nec nature sensus approbat, nec veterum leges, nec Moyses ipse, nec Evangelica, aut Apostolica doctrina.* Hæc ille.

Martinus Lutherus in serm. de Matrimonio, cum distinctione loquitur: nam aut nata est proles ex coniugio contracto sine parentum consensu, aut nondum est nata. Si nata est, firmum esse debet Matrimonium: si nondum est nata, in potestate parentum erit, confirmare vel irritate coniugium. Idem docet Philipp. in locis, tit. de coniugio.

Bucerus in cap. 19. Matthæi reuocari optat in vsum leges ciuiles, quibus id caueri dicit, ne nuptiæ filiorum ratæ sint sine consensu patris, aut aui, aut proau. Ioan. Brentius in Canonicismo, exponens quartum præceptum; si Matrimonium

NN § sine

sine parentum consensu celebratum sit, iubet id refecti ad Magistratum, atque eius iudicio confirmandum, vel irritandum esse. Nam etiamsi generalis regula sit, quod liberi debeant inire coniugia cum parentum consensu, tamen nonnulli sunt casus, in quibus licet etiam secus agere. In eadem sententiam descendit Martinus Kemniti in 2. p. Examinis Concilij Tridentini pag. 1273. & sequentibus, ubi tamen non rectè confundit Matrimonia filiorum sine consensu parentum, cum Matrimonis clandestinis; potest enim fieri ut matrimonium, sit clandestinum, & tamen cum parentum consensu contractum: & contrà ut non sit clandestinum, sed publicum, & coram Ecclesia, & tamen iniectis, & iniectis parentibus celebratum. Ioan. Calvinus libr. 4. instit. cap. 19. §. vlt. enumerans leges Pontificum Romanorum de Matrimonio (ut ipse loquitur) vel in Deum impias, vel in homines iniquissimas, primo loco istam ponit: *Quæles sunt, inquit, ut coniugia inter adolescentulos, parentum iniussu contracta, firma, rataq; maneant.* Hæc illi Catholici verò Doctores aded non dubitant ea Matrimonia firma, ac rata esse, ut neque vnquam inter impedimenta Matrimonij numerauerint defectum consensus paterni, & nuper Concilium TRIDENTINUM sess. 24. in decreto de Matrimonio clandestinis, in hæc verba statuerit: *Sancta Synodus anathemate damnat eos, qui falsò affirmant Matrimonia à filijs familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse.* Sed ut breuius, & facilius quæstio explicetur, propositiones aliquot statuemus.

PRIMA propositio: *Solo consensu parentum, Matrimonium inter filios celebrari non potest: & ided non potest pater filium ad coniugium cogere.* Hanc propositionem admittit Philippus loco notato, neque alij eam negant.

Probatur PRIMO exemplo Scripturæ diuinæ. Nam in Genesi, cap. 24. cum pater, & frater Rebeccæ de Matrimonio eius cum procuratore Abrahæ, qui eam in uxorem filio Abrahæ petebat, tractassent, dixerunt: *Vocemus puellam, & inquiramus eius voluntatem.*

SECUNDO patet ex iure canonico, canon. Sufficiat 27. quæst. 2. & cau. ubi non est, 30. quæst. 2. ca. Tuas dudum, de sponsa

de sponsa duorum; & cap. vnico de de sponsatione impube-
rum in VI.

TERTIO patet ex ratione. Nam illorum necessariò con-
sensus requiritur, qui Matrimonij formam pronunciant;
essent enim falsa verba illa: *Ego te accipio in meam, Et ego
te accipio in meum*, si consensus pronuntiantium ea verba
desset. At formam pronunciant ipsi qui contrahunt; ipso-
rum igitur consensus necessariò requiritur. DEINDE con-
iugium est summus amicitiae gradus, secundum Philoso-
phum; repugnat igitur naturae coniugij, vt contrahatur in-
ter inuitos.

SECUNDA propositio: *Filiorum consensus, etiamsi solus
sit, ad matrimonium firmum, ac ratum efficiendum sufficit;
nec potest à parentibus, vel Magistratu eiusmodi Matrimo-
nium irritari.* Hæc est contra Erasimum & Lutheranos.

Probatur PRIMO exemplis Scripturæ diuinæ. Genes. 26.
ESAY duxit vxores duas, quæ ambæ offenderant animum I-
saac, & Rebecca parentum eius: proinde inuitis parentibus
eas accepit. Et rursus capite 28. accepit tertiam, contra eo-
rundem parentum voluntatem: nec tamen Isaac ea coniu-
gia irritauit, & Scriptura simpliciter vxores vocat, quæ ita
ductæ fuerant. Deinde Iacob Genes. 29. & 30. duxit vxorem
vnam iuxta consilium parentum suorum; sed alias tres, &
præsertim duas ancillas duxit, parentibus omninò insciis:
nec tamen Iacob sanctissimus patriarcha id fecisset, si cre-
didisset necessarium esse consensum parentum. TOBIAS quo-
que, vt legimus cap. 7. libri Tobiae, vxorem duxit in aliena
regione, parentibus ignorantibus: nec tamen Angelus Ra-
phael, qui cum ipso erat, eum admonuit, vt parentum con-
sensus expectaret, neque ipse religioni sibi duxit, insciis pa-
rentibus id facere.

SECUNDO probatur ex iure canonico. Nam cap. Cùm
virum, de regularibus, ita loquitur CLEMENS III. de puel-
la nubili: *Tunc, inquit, quia liberum habet arbitrium, in ele-
ctione propositi, parentum sequi non cogitur voluntatem.* Et
huc pertinet quod ait sanctus AMBOSIUS in libro de Vir-
ginibus: *Cui licet, inquit, maritum eligere, non licet Deū præ-
ferre?* vbi docet licere puellæ virgini, patre etiam inuito,
continentiam Deo vouere: sicut eidem licet virum eligere.
Et

Et idem Ambrosius in epist. 43. ad Syinnium, qui filio indignabatur, quod sine suo consilio uxorem duxisset, dicit, culpam aliquam ab eo filio admissam, tamen satis aperte indicat, Matrimonium fuisse ratum, & Syinnium laudat, quod facile culpam ignouerit filio.

TERTIO probatur ratione. In eiusmodi coniugio nihil eorum deest, quæ ad essentiam Matrimonij pertinent; verum igitur, & ratum, atque aded insolubile Matrimonium erit. Probatur antecedens. Nam consensus contrahentium adest, & proinde intentio Ministri; adest materia, quæ sunt personæ ad Matrimonium idoneæ; adest forma, id est, verba seu signa mutui consensus: quid igitur deest? **DICENT**, consensus non est plenus, ac sufficiens; nam cum filij sint in potestate parentum, non possunt in re tam graui sine parentum facultate aliquid constituere. **RESPONDEO**, vel consensus filiorum non est plenus, quia deest vsus liberi arbitrij, vel quia deest consilij maturitas, vel quia ita subiiciuntur filij parentibus, vt ius non habeant de statu vitæ suæ disponendi. **PRIMUM** dici non potest, quia tunc etiam cum parentum consensu, coniugium non esset. Nec **SECUNDUM** dici potest. Nam ad Matrimonium contrahendum non exiguntur necessariò consilij maturitas, sed solum vsus liberi arbitrij, qualis etiam requiritur ad peccandum, ad merendum, ad vouendum, &c. alioqui daretur occasio Matrimonia passim dirimendi. Quocirca solam pubertatem in contrahentibus Canones exigunt. Deinde sæpe accidit, vt qui parentes adhuc habet, sit vir maturioris consilij, quàm multi alij, qui parentibus, aliisque maioribus orbatii sunt; si igitur hi posteriores uxorem eligere possunt, sine vllius alterius consilio, cur non etiam priores illi, qui sunt his, vt iam ponimus, prudentiores? Sed neque **TERTIUM** dici potest. Nam filius licet patri obedientiam, & reuerentiam debeat, tamen quando vsus liberi arbitrij habet, liber est, & sui iuris, non minus quàm pater, in his quæ ad statum vitæ pertinent. Quare poterit quidem peccare, dum non sequitur patris directionem in statu eligendo, tamen quod facit, ratum & firmum erit, quia de re sua, non de aliena disposuit. **PRÆTEREA** coniugium seruorum inuitis dominis, firmum ac ratum esse, Theologi rectè docent; & habetur in Iure canonico.

co, capite primo de coniugio seruorum: non enim Ius gentium, quo seruitus introducta est, id potuit auferre quod Ius naturæ concessit. Ergo multò magis coniugium filiorum inuitis parentibus erit ratum: maior enim subiectio est seruorum ad dominum, quàm filiorum ad parentes. Confirmatur argumentum ex testimonio aduersariorum. Nam Lutherus, & Melanchthon contendunt, Matrimonium filiorum inuitis parentibus contractum, si per copulam carnalem consummatum sit, non posse amplius à parentibus irritari. At copula illa carnalis non facit filium prudentiorem, neque eximit à patria potestate; ergo etiam ante copulam Matrimonium contractum à parentibus irritari non poterat, vel si tunc poterat, etiam post copulam poterit, quod ipsi negant. SED inquit Melanchthon, *quando Matrimonium est consummatum, non amplius agitur de futuro, sed de presenti; et iniuria fieret coniugi, si post violationem deferretur.* AT etiam Matrimonium contractum per verba de presenti, non est futurum, sed præsens coniugium, & donatio conjugalis iam peracta est; illa igitur ratione non poterit irritari Matrimonium vllum, siue consummatum, siue non consummatum. PRAETEREA Matrimonium consummatum inuitis parentibus, vel iure consummatum est, vel non. Si iure consummatum, ergo & iure contractum ante consummationem: non enim iure consummari potest Matrimonium, non iure contractum; Ergo etiam ante consummationem Matrimonium inuitis parentibus contractum, ratum erat, ac firmum. Sin autem non iure consummatum fuit, iure post consummationem irritari poterit, neque vlla fiet iniuria coniugi: non enim vlli facit iniuriam, qui vitur iure suo. Alioqui si ista ratio vniuersè vim haberet, non possent dirimi Matrimonia vlla post consummationem, quamuis nullo iure, immò contra omnia iura contracta. Et eadem ratione, per stuprum virgini illatum, non posset dirimi illa coniunctio; cuius tamen contrarium legimus in Exod. cap. 22. vbi, qui virginem nulli desponsatam vitiauerit, cogitur eam habere vxorem, si pater eam dare voluerit, sin minus, cogitur saltem dotare.

TERTIA propositio: *Peccant filij quando sine iusta, & rationabili causa parentibus inscijs, vel inuitis Matrimonia*

monia contrahunt. Dixi: *Sine iusta, & rationabili causa*, quia potest aliquando fieri, ut filius non peccet in scio patre uxorem ducendo; quia nimirum credit patrem id ratum habiturum; & hoc modo Tobias in scio patre uxorem duxit. Potest etiam fieri, ut non peccet filius inuito patre uxorem ducendo, ut si pater iniuste prohibeat filiū à coniugio; vel causa maioris dotis, non nisi indignam mulierem, aut etiam hereticam ei dare velit. Ut plurimum tamen peccant filij, cum non sequuntur in hac re parentum voluntatem; nam ut plurimum parentes sunt prudentiores, neque periculum est ut filiis malè consultum velint, cum eos naturaliter diligant. PRAETEREA parentum est, filiis prospicere, eosque dirigere; ergo filiorum est, sinere se à parentibus regi, ac duci. Et habemus exempla, ac testimonia in Scripturis pericula. Genes. cap. 24. Isaac accepit uxorem, quam pater ei dedit, & Rebecca vxor ipsius, consilium patris sui ea in re sequuta est: de qua re disputans Ambrosius, libro primo de Abraham, capite ultimo, multa ad hoc propositum adfert, & inter alia laudat versus EURIPIDIS, qui virginem ita loquentem introducit: *Sponsalium quidem meorum pater meus curam subibit; hoc enim non est meum.* & in epistola quodam dragesima tertia ad Syllinium, dicit eum iuste indignatum quod se in scio filius uxorem ducere voluisset.

Exodi 34. & Deuteronomij 7. præceptum de Matrimonio filiorum, parentibus potius datur, quam filiis, ne uideantur videlicet cum Chananeis: *Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo.* Et Isaac aperit uisum filio suo Iacob, ut non acciperet uxorem de filiabus Palestine norum, sed aliquam ex filiabus Laban; quod & ille obedienter fecit. Genes. 28. DICES, si potest pater filio imperare, ut uxorem, & talem uxorem ducat; ergo potest cogere, ut ducat, vel non ducat uxorem, quod est contra primam propositionem. RESPONDEO, tribus modis potest intelligi, ut pater dicatur filium cogere ad Matrimonium. PRIMO, ut filium planè dissentientem & inuitum pater cogat uiuere cum aliqua, quam velit eius uxorem esse: & hoc non potest fieri, & si fiat, Matrimonium est nullum. Et hoc proprie in prima propositione assertum est. SECUNDO, ut filium assentiri cogat, iniecto metu mortis, aut alio, cadente

in constantem virum; & hoc etiam patri minimè licet. Neque Matrimonium illud esset ratum: quoniam ad Matrimonium non solum consensus, sed etiam consensus liberimus contrahentium exigitur, cum Matrimonium sit vinculum perpetuum, & natura sua benevolentiam, & amicitiam, eamque summam requirat. TERTIO, ut filium ad assentiendum inducat auctoritate paterna imperando, quando reuera filio id conducit, ita ut secundum rectam rationem dissentire non possit: & hoc patri licet, & filius obedire tenetur. Quemadmodum etiam cum filio expedit comedere talem, aut talem cibum, & à tali, vel tali abstinere, potest parens iubere, & filius tenetur parere. Et licet hoc etiam sit suo modo cogere, & metum incutere mortis aeternæ: non tamen propterea Matrimonium illud diceretur coactum, neque irritum esset: quia metus ille gehennæ non propriè incutitur ad hoc, ut iste uxorem ducat; sed per se consequitur præcepti transgressionem.

CAPVT XX.

Soluuntur argumenta Kemnitij.

SED iam argumenta Kemnitij dissoluamus, qui ex Luthero, Bucero, Caluino, & aliis sectariis ea collegit.

PRIMO obiicit testimonium saniorum Pontificiorum, qui agnoscunt & fateantur, Matrimonia insciis & inuitis parentibus contracta, non esse legitimam, aut diuinam coniunctionem; & allegat Ioannem Gropperum in institutione Colonienfi.

RESPONDEO, Multis modis fallitur Kemnitius. PRIMO, quia ex vno Groppero colligere conatur mentem saniorum Catholicorum, cum nos contra proferre possimus omnes antiquos Theologos, & in eis sanctum Thomam in 4. dist. 28. quæst. 1. art. 3. & recentiores plurimos doctissimos, ut Ruardum, Petrum, & Dominicum à Soto, & alios, qui aupertissimè docent, Matrimonium, siue clandestinum, siue insciis parentibus contractum non esse solum Matrimonium verum, se etiam verum Sacramentum.

SECUNDO

SECUNDO, quia Ioannes Gropperus eo loco non loquitur de Matrimonio, cui solùm deest parentum consensus, de quo nos in præsentì quæstione tractamus, sed de Matrimonio, quod insciis parentibus contrahitur, & simul clandestinum est. Matrimonium enim, quod in facie Ecclesiæ celebratur, licet parentibus insciis, vel inuitis, nunquam Gropperus verum esse Sacramentum denegasset. Quare in quæstione præsentì præcisè accepta, nulla est inter Catholicos dissensio.

TERTIO, quia Gropperus Matrimonium clandestinum negat quidem esse Sacramentum, in quo manifestè fallitur, ac S. Thomæ, & sanioribus Theologis repugnat: tamen admittit esse verum Matrimonium, & ab Ecclesia longo tempore toleratum, sed optat ab Ecclesia irritari; quod iam factum est in Concilio Tridentino. Concilium enim dum deseruit Matrimonia clandestina, quamdiu ab Ecclesia irrita non erant, fuisse vera Matrimonia, & tamen deinceps irritavit, ac personas inhabiles fecit ad sic contrahendum, planè satisfecit desiderio Gropperi, & aliorum multorum qui ob incommoda grauissima, quæ ex clandestinis coniugiis oriuntur, ea omninò sublata cupiebant. Nulla igitur re, si quæstionem de Sacramento separet à quæstione de veritate Matrimonij, de qua sola nunc agimus, Gropperus à nobis, atque à ceteris Theologis Catholicis dissentit.

SECUNDO, Kemnitius argumentum ducit ex iure diuino (profiteretur enim se probaturum sententiam suam ex iure diuino naturali, ciuili, & canonico) *Matrimonium talis debet esse coniunctio, ut eius auctor, & conciliator Deus haberi possit. At eiusmodi non sunt Matrimonia, que insciis vel inuitis parentibus contrahuntur: non igitur sunt vera Matrimonia. Propositio certa est ex illo Matthæi 19. Quos Deus coniunxit, &c. Assumptio probatur. Non est Deus auctor, & conciliator Matrimonij, quod contra eius verbum, & præceptum contrahitur. Matrimonium insciis vel inuitis parentibus, contra Dei verbum, & mandatum contrahitur: non est igitur eius auctor, & conciliator Deus. Assumptio probatur (nam propositio certissima est) nam in quarto præcepto Decalogi iubentur filij obedire parentibus: & explicat Apostolus ad Coloss. 3. id in omnibus rebus esse intelligendum;*

gendum; *Fily, inquit, obedite parentibus per omnia.*

Et quia posset fortasse responderi, ab ea lege, quæ iubet obedire parentibus, excipi causam Matrimonij, dicente Scriptura: *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ;* probat Kemnitiuſ istum locum Scripturæ debere intelligi de Matrimonio consummato, non de desponsatione, & proinde in Matrimonio contrahendo debere filios parentibus obedire. NAM Scriptura tradit præcepta parentibus, de filiabus in Matrimonio collocandis, Deut. 7. Hierem. 29. & I. Corinth. 7.

PRÆTEREA exstat lex diuina Exodi 22. & Deut. 22. vt si quis virginem stuprauerit, det patri eius certum numerum siclorum, & eam uxorem habeat, si pater voluerit, vel non habeat, si noluerit. Ex quo intelligimus, patriæ potestatis esse, coniugium filiaë ratum vel irritum facere.

AD HÆC, si puella Deo vouerit aliquid, potest pater votum illud irritare, Numer. cap. 30. ergo multò magis irritare poterit idem parens, promissionem homini factam de coniugio.

DENIQUE Deus coniungit virum uxori in legitimo Matrimonio: sed non coniungit immediatè, vt olim Adamum Euz; ergo per aliquod medium, Quod sit autem medium, ipse explicat in traditione quarti præcepti, vbi iubet filios parentibus obedire; ergo qui his mediis spretis Matrimonium contrahunt, non possunt certò pronuciare, coniugium illud esse diuinam, & legitimam coniunctionem; *Hæc ratio,* inquit Kemnitiuſ, *grauissima est, ex iure diuino desumpta.*

RESPONDEO, non probat hoc argumentum, Matrimonium esse irritum, aut irritari posse, si fiat insciis, aut inuitis parentibus; quod sanè probandum erat: sed tantum, non debere Matrimonium insciis aut inuitis parentibus contrahi, & malè facere, qui ita contrahunt, de quo nulla quæstio est. Sed vt res tota perspicuè intelligatur, singulas argumenti partes inspiciamus.

AD PRIMAM igitur primi syllogismi propositionem RESPONDEO, dupliciter posse Deum auctorem dici Matrimonialis coniunctionis. VNO modo ex parte ipsius coniugij, ALTERO modo ex parte contrahentium.

OO

Erit

Erit auctor Deus Matrimonij ex parte ipsius coniugij, si ipsa coniugij essentia à Deo sit instituta: erit autem auctor Matrimonij ex parte contrahentium, si ipsis contrahentibus Deus inspiret vt Matrimonio iungantur. Id quod in omnibus Sacramentis facile reperimus. Cùm enim quis Baptismum, aut Ordinationem, aut Sacramentum aliud ab alio percipit, potest Deus auctor dici eius actionis, vel quia ipse Sacramentum instituit, quod ille percipit, vel quia ipse mouet tum Ministrum ad Sacramentum conferendum, tum alium ad Sacramentum recipiendum. Et potest sæpè accidere, vt priore modo sit auctor Deus, posteriore Diabolus; si videlicet verum Sacramentum tradatur, & percipiatur, sed & qui tradit, & qui percipit, non ob Dei gloriam, & animæ salutem, sed ob lucrum, aut commodum aliquod turpe, & sordidum moueatur.

Sic igitur in coniugio, auctor coniugij vno modo erit Deus, si materia, & forma adsint, qualia Deus instituit: & hoc solum requiritur, vt Matrimonium sit verum, firmum, & ratum. Altero modo auctor erit etiam Deus, si coniuges ad prolem, ad Dei gloriam, gignendam, maturo consilio, & sententia maiorum, aliisque circumstantiis debitis obsecuatis, Matrimonium contrahant: & hoc requiritur, vt Matrimonium sine peccato, immò verò cum merito, & laude celebretur; non autem vt sit verum, firmum & ratum. Si enim tantum ad explendam libidinem, temerè sine consilio parentum, coniugium ineatur, non erit auctor Deus, sed Diabolus eius coniugij, quod attinet ad voluntatem suscipientium: licet eiusdem coniugij auctor sit Deus, quod attinet ad Sacramenti eius essentiam, quæ tota in eo coniugio reperitur; vt de Baptismo, aliisque Sacramentis omnibus dici potest.

Ad assumptionem eiusdem primi syllogismi *RESPONDEO*, iuxta positam distinctionem, Matrimonia, quæ in scis, vel inuitis parentibus contrahuntur, sæpè non habere Deum auctorem secundo modo, habere tamen primo modo, si nihil aliud obstet; & ideo vera, ac rata Matrimonia esse, licet sine peccato vt plurimum non contrahantur.

Ad probationem assumptionis, quæ erat: *Deus non est auctor Matrimonij quod contra præceptum ipsius contrahi-*

ur, per eandem distinctionem RESPONDEO. Aut enim præceptum Dei, contra quod Matrimonium aliquis contrahit, ad essentiam Matrimonij pertinet, aut solùm ad circumstantias Matrimonio accidentarias explicandas, vt ad voluntatem contrahentium perficiendam, vt bonum benè quærat, & appetat, &c. Si priore modo quis contra præceptum Dei faciat, non habet Deum auctorem coniugij, quoad essentiam ipsius coniugij, proinde irritum, & illegitimum est coniugium. Si posteriore modo contra præceptum faciat, non habet Deum auctorem suæ voluntatis in coniugio suscipiendo, neq; præmium, sed pœnam operis meretur; tamen Deum habet coniugij sui, quod pertinet ad eius essentiam, auctorem, & conciliatorem.

Ad probationem assumptionis secundi syllogismi, quæ ducebatur ex quarto præcepto Decalogi, quod explicatur à Paulo Colossens. 3. RESPONDEO, præceptum illud ad mores informandos, non ad Sacramenta ministranda pertinere. Quare obediendum est patri per omnia, etiam in contrahendo coniugio, si iustè, & secundum Deum præcipiatur: & idè qui id non facit, peccat, sed non continuò Matrimonium est irritum. Nam non minus Episcopo, & Ecclesiæ obediendum est per omnia, quàm patri carnali; & tamen si quis laicus contra Episcopi, & Ecclesiæ præceptum baptizet, Baptismus erit ratus, & verus, sed laicus illi baptizando peccabit. Neque solùm Matrimonium vt Sacramentum, est ratum, sed etiam vt civilis contractus, licet contra præceptum patris contrahatur. Nam filius, vt supra exposuimus, etsi teneatur patris directionem sequi, tùm de statu vitæ suæ disponit; tamen de re sua, non de aliena disponit, remque suam, non alienam donat: quare dispositio ac donatio rata, & firma est, quamvis non sine peccato transacta sit.

Ad illa testimonia, quæ aduersarius producebat, vt probaret Scripturam dare patri præcepta de filiabus in Matrimonio collocandis, nihil opus est respondere, cum nos minimè negemus, ad parentum curam & prouidentiam, filiorum coniugia maximè pertinere.

Ad illud autem, quod ex cap. 22. Exodi, & 22. Deuteronomij adfertur, ad probandum, penes patrem esse, coniugium

gium filia ratum, vel irritum facere. **R E S P O N D E M V S**, non agi eo loco de Matrimonio iam contracto, sed de futuro, causa stupri præcedentis. Non enim illa coniunctio viri cum puella, quæ in scio patre in duobus illis capitibus facta describitur, copula conjugalis erat, sed stuprum, ut Scriptura loquitur. Non enim stuprator uxorem habere voluit, sed libidinem tantum explere: quare in pœnam iniungitur ei, ut puellam ducat uxorem, si eam pater dare voluerit. Itaque non est exemplum illud coniugij à patre irritati, sed tantum coniugij futuri, vel non futuri pro arbitrio patris à quo tamen non excluditur puellæ consensus. Sed quid futurum esset, si pari consensu vir, & fœmina in scio patre Matrimonium contraxissent, Scriptura non habet.

A D D E, quod si in illis capitibus Moses loqueretur de irritatione Matrimonij iam contracti inter virginem & stupratorem eius, esset hoc exemplum contra Lutherum, & Philippum, & contra ipsum etiam Kemnitium, qui dicunt, coniugium filiorum inuitis parentibus dirimi non posse, si consummatum sit. Quomodo enim potuisset pater filiam suam à stupratore illo separare (ut Moses aperte concedit) si stuprum illud consummati coniugij fuisset?

Ad illud de irritatione votorum, quæ habetur in libro Numeri cap. 30. **R E S P O N D E O**, legem illam de filiabus determinare, quæ adhuc non peruenerunt ad pubertatem, ut ex eo perspicuum est, quod Scriptura in eo capite bis repetit, patrem irritare posse vota filia, quæ in domo parentum habitat, & adhuc est in ætate puellari. Cui legi diuinæ similis est Lex canonica, quæ habetur Canone Puella 20. quæ sunt hæc verba: *Puella si ante duodecimum ætatis annum sponte sua velamen sibi sacrum assumpserit, possunt statim parentes vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. Si vero in fortiori ætate adolescentula, vel adolescens seruire Deo elegerit, non est potestas parentibus prohibendi.* Ratio autem legis tum diuinæ, tum canonicæ, est, quia ante annos pubertatis non habent homines plenum iudicium rationis, ideoque nec sunt domini actuum suorum: at post annos pubertatis, sui iuris efficiuntur, & de persona sua, & actibus; qui naturaliter liberi sunt, pro arbitrio disponere possunt.

Ad VLTIMUM de mediis, per quæ Deus coniungit homines in Matrimonium RESPONDEO, ad hoc vt Matrimonium sit verum & ratum, non requiri alia media, præter coniugum liberum consensum. Vt enim alia Sacramenta Deus per Ministrum dispensat: sic etiam Matrimonium Minister autem Matrimonij est vterque coniunx, vt alibi explicuimus. Vt autem coniugium sit Deo gratum, & ipsis coniugibus vtile, media à Deo instituta sunt parentum, & amicorum consilia, matura deliberatio, Sacerdotis benedictio, & alia id genus: quæ qui spernit, non potest certò pronunciare suum coniugium Deo placere, aut sibi vtile futurum; licet eodem tempore possit non ambigere, quin sit verum, & firmum, atque à Deo certissimè institutum.

TERTIA obiectio Kemnitij ducitur simul ex Iure naturali, & ciuili. Nam quod Matrimonia filiorum inuitis parentibus contracta, irrita sint, ex Iure ciuili probat, ex L. Nuptiarum ff. de ritu nuptiarum, & ex L. 1. & 2: C. de nuptiis, & existit. de nuptiis §. iustas autem. Quod autem irrita sint etiam Iure naturæ, probat ex lege proximè citata. Nam in ea lege, postea quam sancitum est requiri in nuptiis consensum parentum, subiunguntur hæc verba: *Nam hoc fieri debere & ciuili, & naturalis ratio suadet, in tantum vt iussus parentum præcedere debeat.*

RESPONDEO, ratio naturalis docet nuptias non debere iniussu parentum celebrari. Et hoc verè asserit eo loco Iustinianus: siquidem Iure naturæ filius patri subiicitur, & ab eo regendus esset, à quo accepit vt esset: tamen Ius naturæ non docet, irritum esse Matrimonium si iniussu parentum fiat. Lex autem ciuilis non multum refert, quid in hac parte statuerit: nam vt scribit Lucius Papa I II, cap. Clerici, de Iudiciis, Imperator ipse fatetur, non dedignari leges sacros Canones imitari; & habemus hanc Imperatoris confessionem in Authentic. Vt Clerici apud Episcopos, §. penult. Cùm igitur sacri Canones, & nuper generale Concilium definiunt, Matrimonium inuitis parentibus contractum, modò non sit clandestinum (hoc enim idem Concilium irritauit) ratum esse; non possunt leges contrarium definire, & si fortè definirint, abrogatæ iudicandæ sunt.

QUARTA obiectio ex Iure canonico plures Canones

continet, ad quorum singulos respondebimus. PRIMVS est EVARISTI in epistola decretali, qui sic loquitur: *Aliter legitimum non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus, & propinquis sponsor, &c.*

RESPONDEO, decretum Euaristi, quod est etiam in corpus iuris canonici relatum, can. Aliter, 30. quæst. 5. multas condiciones requirit, vt Matrimonia censeantur legitima, quarum conditionum nonnullæ aduersariis nullo modo placere possunt. Quare hoc decretum non minus cum aduersariis, quàm nobiscum pugnat; requirit enim inter cetera, vt vxor cum precibus, & oblationibus (id est, cum sacrificio Missæ) à Sacerdote benedicatur: item vt coniuges biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant. Quæ conditiones si necessariae sunt, vt coniugia legitima sint, nulla erunt inter Lutheranos legitima coniugia; neque enim oblationem Deo pro nuptiis offerunt, neque biduo, vel triduo continentiam seruant.

PRAETEREA multæ ex illis conditionibus, ita sunt extrinsecæ & accidentariæ, vt stultum sit, credere, sine illis coniugium irritum esse; quales sunt, vt vxorem paranympho custodiant, vt propinqui comitentur, vt ea legitime doretur, & solenniter accipiatur, &c. Quare cogimur dicere, Euaristum non voluisse significare, eas omnes condiciones esse necessarias, ita vt si vna vel altera desit, irritum sit Matrimonium: sed ita legitimum esse coniugium, si illa omnia adsint, vt è contrario si nulla earum adsit, & coniugium occultè sine retribus, & sine vlla celebritate contrahatur, legitimum haberi non possit, non quidem in conscientia, sed in foro externo, & apud Ecclesiam, quæ non iudicat de occultis.

SECUNDVS canon desumptus est ex libro 1. de Abraham sancti Ambrosij, & habetur apud Gratianum can. Honorantur, 32. quæst. 2. SED nihil in eo Canone contra sententiam nostram habetur: solùm enim Ambrosius hortatur puellas, vt ad exemplum Rebeccæ, permittant parentibus iudicium de nuptiis suis. Si autem secus fiat, sint nec legitima nuptia: non, Ambrosius eo loco nihil definit.

TERTIVS Canon est Concilij IV. CARTHAGINENSIS apud

apud Gratianum 30. quæst. 5. can. Sponsus. SED neque iste Canon quidquam habet cui respondendum sit. Iubet enim Canon, ut cum sponsus, & sponsa benedicendi sunt à Sacerdote, offerantur Ecclesiæ à parentibus, & paranympis, quod quidem faciendum esse nos minimè negamus. Sed non inde sequitur, conjugium esse irritum, si ista non fiant, quia dubium non est, ista ad sollemnitatem, non ad essentiam conjugij pertinere.

QUARTVS Canon, qui Leoni tribuitur, est apud Gratianum, can. Qualis, 30. q. 5. VBI non solum nihil est contra Catholicam sententiam, cum solum describat ille Canon ritum nuptiarum, non autem definiat, irritum esse conjugium, si ritus illi non seruentur: sed est aliquid expressè contra aduersarios. Sic enim concluditur ille Canon: *Si fornicata fuerit uxor, dimittenda est, sed illa uiuente, altera non ducenda, quia adulteri, regnum Dei non possidebunt.* Hanc sententiam admittere deberet Kemnitius, si Canones veneratur.

QUINTVS Canon est Concilij Toletani III. apud Gratianum, can. Hoc sanctum, 32. q. 2. vbi hoc solum legimus, ut nulla virgo extra voluntatem parentum, vel suam, cogatur maritum accipere. QVOD quidem si rectè inspiciatur, aliquid habet contra Lutheranos, contra Catholicos profus nihil: pugnat enim Concilium aduersus eos, qui virgines à proposito continentiae impedire, atque eis maritos obtrudere nitebantur, quod sanè Lutherani frequenter faciunt. Statuit igitur Concilium, ut non cogatur virgo virum accipere, nisi quem ipsa elegerit, aut certè patet eius, ipsa consentiente: sed nunquid hinc sequitur, ut si patre inscio virum duxerit, irritum sit conjugium?

SEXTVS Canon est Nicolai Papæ, & habetur can. Nostrates, 30. quæst. 5. vbi inter alios ritus nuptiarum ponitur, ut fiant de consensu parentum. SED nihil inde sequitur. Enumerat enim Nicolaus varios nuptiarum ritus, & in fine Canonis adiungit, non esse peccatum, si non omnes seruentur: ex quo intelligimus, non omnes esse essentielles, neque declarat ipse eo loco, qui sint essentielles, qui verò accidentarij.

SEPTIMVS Canon est Concilij Aurelianensis apud Gratianum, 36. quæst. 1. can. De raptoribus, vbi legimus puel-

lam raptam reddendam esse patri, etiamsi raptor ipsa consenserit.

OCTAVVS est GREGORII, vel potius Gratiani ipsius, eadem causa, 36. quæst. 2. can. Apud, ubi dicitur: *Cum raptam patri fuerit restituta, si voluntas parentis utriusque in unum conuenerit, non prohibentur inuicem copulari.*

RESPONDEO, aliud est raptus, aliud coniugium inuito patre celebratum: raptus enim ad eam pertinet, quæ nondum est propria vxor, neque sponsa. Qui enim violentè sponsam suam patri eiusdem sponsæ aufert, non dicitur raptor; quia rem suam, non alienam capit, ut patet ex Gelasio, cap. Lex illa, 36. quæst. 1. Rectè igitur volunt Canones raptam puellam, etiamsi ipsa consenserit rapti, reddendam esse patri; quia qui rapuit, iniuriam fecit patri, violentè enim filiam abducendo, licet iniuriam puellæ non fecerit. Sed si puella rapta iuxta decretum Trident. Concilij, sess. 24. cap. 4. extra raptoris potestatem constituta, & in loco tuto, libero consensu cum raptore coniugium contraheret, Matrimonium esset ratum, nec posset à patre irritari. Raptus enim est impedimentum impediens contrahendum coniugium, sed non dirimens contractum, ut docent Theologi in iis S. Thomas, 2. 2. quæst. 154. artic. 7. ad 3. ubi ostendit Concilium Meldense, quod contrarium statuerat, esse abrogatum.

CAPVT XXI.

De impedimentis quæ inhabilem simpliciter faciunt contrahentem, id est, de Voto, & Ligamine.

DIXIMVS de impedimentis, quæ sumuntur ex parte consensus: nunc de iis dicendum est, quæ sumuntur ex parte personarum contrahentium. Et PRIMVM de illis, quæ simpliciter inhabilem reddunt: DEINDE de aliis.

Impedimenta quæ simpliciter reddunt inhabilem personam, quatuor sunt (ut suprâ diximus) Impotentia cõiundi, Votum solenne Monachorum, Ordo sacer, & Ligamen cum

vxore

vxore iam ducta. Ex quibus primum, & vltimum, extra con-
trouersiam sunt: tamen Lutherus de Ligamine ex sponsa-
libus orto nouum errorem excogitauerit, quem paulò post
obiter refutabimus. Duo media ad vnum reuocari possunt,
nimirum ad Votum solenne: siquidem Ordo sacer idè cen-
setur impedimentum, quia ex decreto Ecclesiæ annexum ha-
bet Votum solenne castitatis.

Quæstio igitur solùm superest, vtrum solenne votum con-
tinentiæ sit impedimentum dirimens Matrimonium. Et
quidem Lutherus in lib. de captiuit. Babylon. cap. De Matri-
monio, admisit, votum continentiæ esse impedimentum
legitimum: sed in aliis libris postea scriptis, semper negauit,
& re ipsa ducta vxore sanctimoniali sententiam suam de-
clarauit. Quod idem omnes eius discipuli, & verbis, & factis
docent.

Apud Catholicos nunquam dubium fuit, quin votum
continentiæ simplex, sit impedimentum impediens contra-
hendum, non tamen dirimens contractum: votum autem
solenne sit impedimentum impediens contrahendum & diri-
mens contractum, quod vltimum sub anathemate definitum
est in Concilio Tridentino, sess. 24. can. 9.

Quare tria probanda sunt. PRIMO, Votum simplex ca-
stitatis, esse impedimentum impediens Matrimonium con-
trahendum. SECUNDO, Votum simplex castitatis, non
esse impedimentum dirimens contractum. TERTIO, Vo-
tum solenne castitatis, esse impedimentum, & impediens, &
dirimens.

Sit igitur PRIM A propositio: *Votum simplex impedit
Matrimonium contrahendum.* Hæc facillè probari potest ex
fundamento iacto in 2. libro de Monachis, vbi ostendimus
ex Scripturis, Conciliis, Patribus, & ex ipsa ratione, votum
perpetuæ continentiæ esse licitum, sanctum, & Deo gratissi-
mum. Inde enim sic ratiocinari possumus ad id, quod est
huius loci, Votum perpetuæ continentiæ est licitum, ergo
seruandum est: cùm Scriptura dicat: *Si quid vouisti Deo, ne
moreris reddere.* Ecclesiast. 5. & Deut. 23. Ad reddi non potest
votum continentiæ ab eo qui vxorem ducit, cùm teneatur il-
li petenti debitum reddere: non igitur licet iis, qui votum
eiusmodi habent, Matrimonio iungi.

PRAETEREA, I. Timol. 5. B. Paulus de viduis, quæ continentiam vouerant, ita pronunciat: *Cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Vbi Apostolus non damnat viduas illas, quia posteaquam luxuriatæ fuerant, nubere voluerunt: id enim laudandum erat, non vituperandum: sed quia nubere volentes, primam fidem, Deo videlicet datam de seruanda continentia, irritam faciebant. Et hoc modo hunc locum intellexerunt omnes interpretes Græci, & Latini & præterea Concilium Carthaginense IV. can. 10. & Toletanum I V. can. 55. Item Tertullian. in lib. de Monogamia. Basilius in lib. de virginis. Epiphanius hæresi 48. Hieronymus lib. I. in Iouinianum. Innocentius I. epist. 2. cap. 9. Augustinus lib. de bono viduitatis, cap. 8. & 9. Gelasius epist. cap. 23. Fulgentius epist. I.

SECUNDA propositio: *Votum simplex non dirimit Matrimonium post ipsum votum contractum.* Hanc aduersarij non negant: & eandem ex professo docet Augustinus in lib. de bono viduitatis, cap. 9. & 10. eandem inuenimus in iure declarata ab Alexandro III. Celestino III. & Bonifacio VIII. cap. Consuluit. Qui clerici, vel vouentes. & cap. Rursus eadem. & cap. Vnico, de voto in VI. Et ratio declarationi huic apertissima suffragatur. Promissio enim, qualis est votum simplex, obligat quidem in conscientia, tamen non transfert dominium rei promissæ ab eo, qui promissit, in eum cui promissa est: & idè si is, qui promissit, sententiam mutet, rem alteri re ipsa donet, ille quidem peccat, tamen donationis vim suam habet.

Et hinc refellitur alius error Lutheri, qui in lib. de captiuitate Babylon. cap. De Matrimonio, disputans de impedimento Ligaminis, admittit quidem cum Catholicis, Ligamen cum vxore iam ducta, esse impedimentum dirimens omnia alia Matrimonia, sed addit contra omnes Theologos, debet etiam Ligamen sponsaliorum dirimere sequens Matrimonium: *Hic, inquit, concludunt, si posteriorem quæ cognouerit, priorum cessare sponsalia: quod planè non capio. Ego arbitror eum esse iam non sui iuris, qui uni sese addixerit, ac per hoc prohibente iure diuino, &c.*

SED error iste Lutheri damnatus iam dudum fuit, cap. De illis,

illis. & cap. Si inter virum. & cap. Adolefcens, de sponsalibus & Matrimonio. & cap. I. de sponsa duorum, quod caput S. Augustino tribuitur: & ratio eadem est, quia per sponsalia non fit donatio, sed promissio.

Neque argumenta Lutheri concludunt. PRIMO sic obiicit: *Nemo potest dare quod non habet. Qui sponsalia cum vna contraxit, non est amplius sui iuris; ergo non potest se ipse alteri dare: ergo secundum coniugium irritum iudicandum est.* RESPONDEO, negatur assumptio. Nam qui sponsalia cum vna contraxit, adhuc est sui iuris, cum se nulli donauerit, licet donaturum promiserit. Quare si relicta sponsa cum alia contrahat per verba de presentia, Matrimonium tenet, sed peccauit, qui fidem fregit.

SECUNDO obiicit: *Deus prohibet ne quis in negotio fratrem suum circumueniat, quod seruandum est vltra, & supra omnes humanas traditiones.* RESPONDEO, verum est, quod assumitur: sed quorsum tendit? Fatemur enim peccare eum, qui fratrem suum circumuenit, fidem ei datam non seruans, sed non ideo irritum erit Matrimonium cum eo peccato commissum. Nam is etiam, qui vxorem alicui diuitem, aut nobilem, aut bene moratam promittit, si ea talis non sit, illum sine dubio circumuenit, grauiterq; in proximum suum peccauit: neque tamen Matrimonium irritum erit: si per verba de presentia contractum fuerit.

Obiicit TERTIO. *Si votum Religionis facit alienum, cur non etiam fides data, & accepta; cum hac sit precepti, & fructus spiritus; Gal. 5. illud aut arbitrij humani?* RESPONDEO, si comparemus, fidem dare sponsae, cum eo quod est vouere, verumque est arbitrij humani: neque enim cogitur quisquam iure diuino hoc aut istud vouere, aut vxorem istam, vel illam ducere. Si conferamus autem id, quod est, seruare fidem sponsae, cum eo, quod est implere votum Deo factum; verumque est precepti, & fructus spiritus: siquidem implere votum, est fidem seruare Deo. NEQVE Apostolus inter fructus Spiritus sancti numerat, seruare fidem homini, & non seruare fidem Deo: quare Lutherus grauiter errat, cum vota arbitrij humani, sponsalia autem iuris diuini esse docet. Cur autem vota religionis solennia Matrimonium dirimant, paulo post explicabimus.

Obiici

Obiicit QVARTO: *Licet uxori virum suum repetere, voto Religionis facto non obstante, cur ergo non liceat sese sponsum suum repetere, etiam sequuta copula cum altera?*
 RESPONDEO; Magnum est discrimen inter uxorem, & sponsam, cum illa iam habeat, & possideat ut rem suam, corpus viri sui, ut Apostolus docet, 1. Corinth. 7. ista autem nondum habeat, nec possideat viri corpus, nisi in spe, & promissione. Sed de his satis.

TERTIA propositio: *Votum solenne dirimit Matrimonium post ipsum votum celebratum.* Probatum auctoritate, & ratione. Ac PRIMO est auctoritas veterum Conciliorum.

TOLETANVM I. celebratum circa annum Domini C. D. can. 16. statuit deuotam sceminam, si forre nupserit, non posse recipi ad Ecclesiam, nisi viuente illo, cui se coniunxerat, castè viuat, aut non nisi post mortem eius. Ex quo intelligimus nuptias illas non fuisse habitas veras nuptias, quia post Monasticam professionem contractæ fuerant: alioqui enim si veræ nuptiæ fuissent, cur illam continere oportuisset ab illo ipso, qui in maritum fuerat acceptus?

CHALCEDONENSE Concilium generale, ante annum M. C. celebratum, can. 16. *Virginem, inquit, quæ se Domino consecrauit, similiter et Monachum non licere nuptiale ius contrahere: quod si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur.*

NEQVE responderi potest, Concilium prohibere nuptias celebrandas, sed non iudicare irritas celebratas. Nam IN PRIMIS Concilium Triburiense, can. 23. hunc ipsum Canonem Concilij Chalcedonensis allegauit, ut probaret non esse verum Matrimonium, quod post solennia vota contrahitur. DEINDE, nunquam fuit dubium inter Christianos, an peccarent qui votum continentiae Deo non redderent, sed non defuerunt, qui dubitarent, an Matrimonia essent vera, & rata, quæ ab ipsis contrahuntur, qui continentiam vouerant. Quare Concilium declarare voluit id quod dubium erat, atque asseruit, non esse legitima Matrimonia post solenne votum, quale est Monachorum, & sanctimonialium.

Concilium FOROVIENSE ante annos D. C. C. C. can. 11. de sacris virginibus: *Si publicè, inquit, nupserint, digni quibus*

dem mundano iudicio corporalibus coërcitæ vindictis, segregentur ab invicem, & agant cunctis diebus vitæ suæ pœnitentiam.

Concilium TOLETANVM VIII. ante annos C M. can. 6. Subdiaconos, si vxores duxerint, in Monasteriis includi iubet.

TOLETANVM IV. ante annos C M L. can. 51. Nonnulli, inquit, Monachorum egredientes à Monasterio, non solum ad seculum reuertuntur, sed etiam vxores accipiunt. Igitur reuocati in eodem Monasterio, vnde exierant, pœnitentiæ deputentur.

TYRONICVM II. ante annos M. can. 16. Si qui, inquit, in Monasterio conuersi sunt, nullatenus exinde habeant licentiam euagandi; nec (quod absit) ullus eorum coniugem ducere possit; & si vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris malæ societatis consortio, etiam iudicis auxilio separetur.

TRIBVRIENSE Concilium ante annos circiter D C C. can. 23. aperte iubet separari eos, qui post votum solenne Matrimonio coniunguntur.

SECUNDO est auctoritas Pontificum veterum, ac sanctissimorum. SYRICIVS in epist. 1. cap. 2. Monachos, & sanctimoniales, si Matrimonia contrahere præsumant, iubet non solum excommunicari, sed etiam in ergastulis vsque ad finem vitæ pœnitentiam agere.

INNOCENTIVS I. in epist. 2. ca. 12. & 13. distinguunt aperte inter votum solenne, & simplex. Nam cap. 2. dicit, eam, quæ velum sacrum acceperat, ac proinde solenne votum emiserat continentiæ, si fortè nupserit, non posse admitti ad pœnitentiam, donec vixerit is, cui se coniunxit: quemadmodum cum illa agitur, quæ viuente viro alteri iungitur. Capite 13. dicit, eam, quæ promiserat continentiam perpetuam, sed velum sacrum nondum acceperat, id est, quæ votum simplex, non solenne emiserat, si postea nupserit, ad pœnitentiam admitti posse.

GELASIVS I. in epist. 1. cap. 22. & 23. similem distinctionem habet, ac discrimen magnum agnoscit inter nuptias virginum professarum, quarum est solenne votum; & nuptias viduarum, quæ votum habent simplex. Nam virginum
sacra-

sacrarum nuptias vocat incesta foedera, & excommunicari eas iubet: incesta autem foedera illegitimum coniugium sonant. Viduas autem illas dicit debere Deo per poenitentiam satisfacere: sed nec vocat earum nuptias incesta foedera, neque eas iubet excommunicari.

GREGORIUS I. lib. I. epist. 40 ad Anthemium, scribit, Monachos, qui vxores duxerint, sepatandos à coniugibus esse, atque ad Monasteria remittendos.

In eandem sententiam exstant multa responsa Alexandri III. Celestini III. & Innocentij III. in titulo, Qui clerici, vel vouentes.

TERTIO est auctoritas sanctorum Patrum. CYPRIANUS lib. I. epist. II. ad Pomponium scribit, virgines sacras, quae cum viris dormierant, adulteras Christi esse, & à viris illis omninò separandas, & coniunctionem illam incestam appellat. Et quamuis ij, cum quibus illae dormierant, non à maritos earum dicebant; tamen idem iudicium de illis Cyprianus fecisset, si se maritos earum profiteri voluissent. Nam illas adulteras Christi vocat, quia fidem Christo non seruant: fidem autem non seruant, si alteri se iungant, sive eum maritum, sive alio nomine appellent. Et incestam coniunctionem viri cum sacra virgine Cyprianus vocat, propter relationem ad Christum, qui frater noster fieri voluit: quae relatio non minus inueniretur in ea coniunctione, quae cum viro fieret sub nomine coniugis, quam in ea, quae fieret sine tali nomine. Vnde quod in eadem epist. Cyprianus dicit, eas virgines admonendas esse, vt si perseverare nolint, aut non possint, apertè nubant: intelligendum est de illis, quae nondum vouerunt. Alioqui cum Cyprianus sub disunctione dicat, vt nubant, si perseverare nolint, aut non possint; permitteret illis, vt nubarent post votum, etiamsi possent continere, modò tantum nolint, quod est absurdissimum, & ab ipsis quidem Lutheranis concedendum.

BASILIVS in lib. de virginitate, parum vltra medium Cum, inquit, virginitatem Domino professe sint, carnali postmodum voluptate male blanda delimita, ac deute, proprii scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorant huiusmodi, quamvis ignorantiam simulent, quae sponsi dextram, & foedera prauaricata sit, eam nec illius

trā esse sponsam, quem deliquit; neque eius uxorem per
 ullas leges dici posse, cui se, deserto sponso, libidine incitata
 coniunxit. Et infra copiosè hoc idem ostendit, nunquam il-
 lam dici posse uxorem viri mortalis, sed semper Christi, viri
 immortalis adulteram.

AMBROSIVS in lib. ad virginem lapsam, capit. 5. Quæ
 se spondit Christo: & sacrum velamen accepit, iam nupsit;
 iam immortalī iuncta est viro, & iam si voluerit nubere
 communi lege coniugij, adulterium perpetrat,

Ioannes CHRYSOSTOMVS in epist. 6. ad Theodorum:
 Honorabiles, inquit, nuptiæ, sed te iam seruare non conuenit
 iuilegia nuptiarum: quamuis frequenter hoc ipsum nuptias
 vocet, ego tamen adulterio illud peius existimo.

HIERONYMVS lib. 1. in Iovinianum: Certè confiteris, inquit,
 non posse esse Episcopum, qui in Episopatu filios faciat: alioqui
 si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adul-
 ter damnabitur.

NEQVE obstat, quod quidam obiiciunt de S. Malcho,
 qui teste S. Hieronymo in eius vita, posteaquam multos an-
 nos Monachus fuerat, uxorem duxit, & cum ea vsque ad fi-
 nem vitæ permansit. Nam coniugium nullum fuit inter
 Malchum, & eam fœminam, quam coactus se ducere finxit
 in uxorem: siquidem illa virum alterum habuit viuentem, vt
 idem Hieronymus refert, quando à Domino suo nubere
 Malcho compellebatur. Itaque societas quædam spiritualis
 & sancta inter eos fuit, sub nomine nuptiarum.

Nunc vt ratione ducta ex verbo Dei, probemus, votum so-
 lenne esse impedimentum dirimens Matrimonium, præmit-
 tendum necessariò est, quæstionem esse inter Catholicos,
 quo iure votum solenne dirimat Matrimonium, quod post
 eiusmodi votum celebratur: naturali ne, ac diuino, an solùm
 Ecclesiastico, ac positiuo.

Et quidem multi, iiq̄ue grauissimi Theologi, S. Thomas,
 & Bonauentura, Albertus, Richardus, Durandus, & Domini-
 cus à Soto in 4. dist. 38. contendunt, votum solenne iure diui-
 no, ac naturali dirimere Matrimonium. Quorum hæc est
 potissima ratio, quia votum solenne non est simplex promif-
 sio Deo facta, vt est votum, quod dicitur simplex: sed est tra-
 ditio de præsentī sui ipsius in perpetuum Christi obsequium;
 & ca

& ea traditio à Christo per Ministros suos accepta ac probata est. Quare differt votum solenne à simplici, vt coniugium de præsentì contractum à sponsalibus de futuro. Sed iure diuino, ac naturali, nemo potest alteri dare quod suum non est, & si dederit, irrita est donatio: igitur iure naturali, & diuino irritum est coniugium post votum solenne.

Et quidem si ex Scripturis, aut euidenti aliqua ratione demonstrari posset, votum solenne differre à simplici, quòd in illo sit donatio de præsentì, in isto verò promissio tantum de futuro; non oporteret illam quærere rationem. Tamen quia principium illud multi negant, vt Scotus, & Paludanus in 4. distinct. 38. & Caietanus in 2. 2. quæst. 88. artic. 7. & omnes interpretes iuris Canonici, vt Panormitanus testatur in cap. Rursus, qui clerici, vel vouentes. & contra potius estimant, solo Ecclesiæ decreto factum esse, vt votum solenne dirimat Matrimonium: ideò probandum superest, Ecclesiam potuisse hoc impedimentum Matrimonij constitutare.

Sed hoc facillè probatur. PRIMVM ex eo ipso quod fecit Ecclesia enim ab antiquissimis temporibus, vt ex testimoniis citatis perspicuum est, tum in Conciliis, tum per sanctissimos Pontifices hoc statuit. Forasse etiam hoc de Apostolica traditione descendit. Nam Cyprianus, Basilius, & Ambrosius, qui hoc impedimentum agnoscunt, antea Concilia, eosque Pontifices vixerunt, à quibus hoc decretum factum videtur: & ideò Concilia, & Pontifices non tam nouum aliquid statuisse, quam vetus decretum innouasse, aut declarasse censendi sunt. Quòd autem Ecclesia antiqua, quam veram fuisse Christi Ecclesiam hæretici negare non possunt, fecit, & sæpius repetiuit, stultum, atque impium est dicere, non esse iure factum.

DEINDE probatur, quia illegitimas facere personas à Matrimonio, non est mutare Sacramenti essentiam, vt supra diximus, sed ratum, vel irritum facere contractum humanum, qui in Sacramento Matrimonij prærequiritur. Nos enim Christus declarauit, quis contractus humanus sit habendus legitimus, quis illegitimus, sed ea declaratione præsupposita, voluit contractum humanum legitimum inter virum, & foeminam Sacramentum esse.

Posse autem Ecclesiam eiusmodi contractus legitimos vel illegitimos decreto suo reddere, personas habiles vel inhabiles efficiendo; probatur. Nam INPRIMIS huc pertinent omnia illa Scripturæ loca, ex quibus discimus, curam Ecclesiæ gubernandæ Apostolis, & eorum successoribus esse committam, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum.* Ioan. ultimo: *Pasce oves meas.* nam ad eum, qui iure præest, pertinet leges condere de actibus humanis, eosque regere, & ratos, vel irritos facere.

In Testamento veteri, præter ius diuinum naturale, erant etiam certæ leges positivæ iudiciales accommodatæ illi populo, tum circa Matrimonia, tum circa alios contractus humanos: Illæ autem leges abrogatæ sunt, neque habemus alias à Christo præscriptas; ergo necesse est in Ecclesia esse potestatem similitum legum pro locis, & temporibus, sancendarum, alioqui Christiana Respub. imperfectissima, ac planè miserissima esset.

PRÆTEREA possunt Reges politici, qui Reipub. præstant, circa humanos contractus humanas leges ferre, eosque certo modo factos, ratos, secus autem, irritos esse decernere, ob communem pacem, & concordiam populorum; ergo poterunt etiam id principes Ecclesiastici ob salutem æternam animarum.

DICIS, si ita est, non solum Ecclesia, sed etiam Principes politici poterunt impedimenta Matrimonij constituere: nam ex contractu Matrimonij non tantum salus animarum, sed etiam pax, & concordia temporalis pender,

RESPONDEO, si Matrimonium esset solum contractus civilis, possent sine dubio politici Principes impedimenta constituere, personas legitimas vel illegitimas efficiendo, sicut etiam fecerunt sæpe Imperat. præsertim Ethnici, ut patet ff. de ritu nuptiarum. & C. ad legem Iuliam de adulteriis, ubi sunt multæ leges de contractu Matrimonij. Tamen quia nunc apud Christianos Matrimonium est sacramentum, & ex contractu illo civili sacramentum Ecclesiæ pender, & Sacramentorum dispensatio ad Ecclesiam pertinet; idè potestas impedimenta Matrimonij constituendi, maxime proprie ad Principem Ecclesiasticum pertinet. Ad politicum

PP autem

autem non pertinet, nisi cum consensu, & subordinatione ad Principem Ecclesiasticum: non enim eadem potestas ad duo diuersa tribunalia æquè immediatè, & propriè pertinere potest.

Quare S. THOMAS, quamuis in 4. dist. 34. q. vnica, art. 1. ad 4. concesserit Matrimonium, vt est ciuili contractus, pendere posse à lege ciuili, tamen dist. 42. q. 2. art. 2. ad 4. id ita explicat, vt locum habeat lex ciuili, si auctoritas etiam accesserit Ecclesiæ: *Prohibitio*, inquit, *legis humane non sufficeret ad impedimentum Matrimonij, nisi interueniret auctoritas Ecclesiæ, quæ idem etiam interdicit.*

Quod autem Ecclesia non solum potuerit votum solenne, impedimentum dirimens Matrimonij constituere: sed etiam causam habuerit id constituendi, facillè probari potest. Nam qui vota solennia continentia suscipiunt, illi statum vitæ mutant, & ab imperfecto ad perfectum ascendunt: absurdum autem esset, si iidem postea iterum redirent ad statum imperfectiorem. DEINDE, qui hæc vota faciunt, magna deliberatione, & præcedente probatione diuturna faciunt: incongruum autem est, vt id, quod maturo consilio factum est, iterum mutetur. AD HÆC vota solennia regulariter publicè, & coram testibus multis, immò populo in spectante fiunt; ergo non possunt sine ingenti scandalo violari. Quare decuit Ecclesiam prouidere, ne id mutari possit: medium autem efficacissimum prouidendi fuit, irritare Matrimonia post eiusmodi vota contracta. DENIQUE, qui vota solennia faciunt, non solum Deo se obligant, sed etiam spontè se subiiciunt Ecclesiæ, vt ab ea cogi possint, etiam per viam iudicij: proinde queri non possunt, si eos inhabiles ad Matrimonium Ecclesia facit.

Atque eadem istæ rationes ostendunt, cur noluerit Ecclesia, vota simplicia esse impedimenta dirimentia. Qui enim vota simplicia faciunt, nec statum propriè mutant, & sæpe sine magna deliberatione; & priuatim, ac sine testibus illa faciunt, neque se Ecclesiæ subiiciunt magis quàm antea sub-

iecti essent: vnde cogi non possunt ad votum seruandum per viam iudicij, sed per

viam correctionis fra-

ternæ.

CAPVT

CAPVT XXII.

De impedimento Criminis.

SUPERVNT impedimenta illa, quæ personam inhabilem reddunt ad Matrimonium cum certa persona, non autem vniuersè cum omnibus. Ea verò sunt, vt supra notauimus, Crimen, Cultus diuinitas, & Cognatio, de his igitur breuiter differendum est, ac PRIMVM de crimine.

Iubent Canones impedimentum esse dirimens Matrimonium, si quis cum ea coniugium contrahat, quam polluit per adulterium: de qua re est integer titulus in epistolis Decretalibus. Sed tamen obseruant Doctores, non semper Matrimonium esse irritum, cum quis ducit eam, quam polluerat per adulterium, sed solum in tribus casibus.

PRIMVS casus est, cum adulter procurat mortem coniugis suæ, vel mariti adulteræ, vt cum adultera coniugium celebrare possit: vel contra, si adultera procuret mortem viri sui, vel vxoris adulteri, vt adulterum in maritum accipiat, & habetur definitio huius rei, cap. Super hoc, de eo, qui duxit in Matrim. quam poll. per adulter. & intelligitur casus, si mors reuera sequatur.

SECUNDVS est, si adulteri dederint sibi inuicem fidem, de Matrimonio inter se contrahendo post mortem vxoris adulteri, vel mariti adulteræ: nam qui ita sibi fidem dederunt, videntur omninò procuraturi mortem alterius coniugum. Et habetur decisio huius, can. Relatum, 31. quæst. 1.

TERTIVS est, si de facto adulteri inter se contraxerint viuentibus prioribus coniugibus, vt habetur cap. Finali, de eo qui duxit in Matrimonium.

SED intelliguntur duo isti casus, si vterque adulter sit conscius vitæ coniugis alterius. Alioqui enim, si vir adulteram decipiat, affirmans coniugem suam esse mortuam; vel contra, mulier adulterum decipiat, affirmans virum suum esse mortuum: tunc Matrimonium non est irritum, vt patet ex cap. Propositum, de eo qui duxit in Matrimonium.

Extra hos casus non dirimi Matrimonium inter adulteros contractum, docet Augustinus in lib. de bono coniugali,

li, cap. 14. & in lib. 1. de nuptiis, & concupiscent. cap. 10. & relata sunt hæc testimonia Augustini inter Canones Ecclesiast. 31. quæst. 1. can. Denique. Et hæc de crimine adulterij.

Crimen autem homicidij sine adulterio, in vno tantum casu dirimit Matrimonium, quando videlicet in morte alterius coniugum procuranda conueniunt tam vir, quam femina, qui inter se coniugium inire cupiunt, vt habemus, & Laudabilem, de conuersione infidelium. Alioqui enim, si alter tantum homicidium procurat, altero infcio, & adulterium non præcessit, non dirimitur Matrimonium.

Reprehendunt Ecclesiam ob hoc impedimentum Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, & Philippus Melanchthon in locis cit. de coniugio: & argumentum ipsorum est, exemplum Dauidis, qui Bethsabeam vxorem duxit, cum & ipsam antea per adulterium polluisset, & virum eius occidisset, 2. Reg. 11.

At sententia Ecclesiæ nititur grauissimis testimonijs Pontificum, & Conciliorum, quæ habentur, 31. quæst. 1. can. Nullus, qui est S. Leonis, & can. Illud, & can. Relatum, quæ ex Concilijs deprompta sunt, & cap. Super hoc, & cap. Propositum, de eo qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium. Et PRÆTEREA grauissima ratione. Quid enim atrocius in coniugio fingi potest, quam vt alter coniugi non solum fidem coniugi non seruet, sed etiam viræ eius inuidietur, cum quo summum amicitiae gradum colere debuisset?

NEQUE exemplum Dauidis ad rem facit. Hoc enim impedimentum non est de iure diuino, sed Ecclesiastico: & in Testamento veteri multa permittebantur, quæ in noua lege, quæ perfectior est, optimo iure interdiciuntur, vt polygamia, libellus repudij, & alia id genus multa.

ADDE, quod etiam secundum Ecclesiasticam legem peccatum illud Dauidis, & Bethsabeæ, fortasse non fuisse impedimentum dirimens. Non enim adulterium solum, neque coniugis homicidium quo cunque animo patratum, dirimit impedimentum iudicari solet, sed illud solum homicidium coniugis, quod ea intentione committitur, vt eius vxore quis postea potiatur. Iam verò Bethsabea in adulterium quidem consensit, sed in mortem viri nullo modo quidquam legitur

macl
quo
auter
tum
natus
adul

hæret

Lu

mon

argu

stiani

stini

in fer

ninth

gio, li

fuisse

ri, vt

Si

faeli

P R I

Matr

illud

habe

in spi

nunc

quar

idem

cord

Salo

acci

matie

machinata: proinde ex parte eius non fuit impedimentum, quo minus coniugium cum Dauide contrahere posset. David autem adulterio, homicidium Vriæ adiunxit, sed non est certum an eo animo, vt vxore eius potiretur: nam antea sæpe conatus erat inducere Vriam, vt ad vxorem rediret, vt eo modo adulterium tegetur.

CAPVT XXIII.

De Cultus disparitate.

LITERVM impedimentum est Cultus disparitas. Catholici enim communi consensu docent, Matrimonia fidelium cum infidelibus non baptizatis, non solum esse illicita, sed etiam irrita: cum hæreticis autem baptizatis illicita esse, non tamen irrita.

Lutherus autem in libro de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, hoc impedimentum non admittit, nec tamen aliud argumentum adfert, nisi quia Deus hæc Matrimonia Christianis prohibuisse non legitur; & quia B. Monica S. Augustini mater virum habuit infidelem. Idem etiam repetit, cum in serm. de Matrimonio, tum in expositione 7. cap. 1. ad Corinth. Philippus etiam Melanchthon in locis, tit. de coniugio, licet fateatur bono animo ab Ecclesia hæc Matrimonia fuisse prohibita: vellet tamen non adedè rigidè hæc obseruari, vt Catholici postulant.

Sic igitur propositio PRIMA: Non licet fidelibus cum infidelibus, aut etiam hæreticis Matrimonia iungere. Probatur PRIMO ex verbo Dei, Deut. 7. Deus prohibuit populo suo Matrimonia iungere cum Gentilibus. Et quamuis præceptum illud sit iudiciale, & solos Iudæos propriè obligauerit, tamen habet aliquid etiam moralis, & ad omnes pertinet, si causa inspiciatur: nam causam reddit planè moralem, quæ etiam nunc locum habet: *Quia seduces, inquit, filium tuum ne sequatur me, et vt magis seruiat Diis alienis.* & 3. Reg. 11. vbi idem præceptum repetitur, addit Deus: *Certissime auertens corda vestra vt sequamini Deos alienos.* & ibidem additur, Salomonem contra hoc præceptum egisse, & illi continuo accidisse, quod Deus prædixerat: deprauatus enim per vxore

res illas Ethnicas, adoravit earum idola. Et sanè si vir sapientissimus, & qui multas alias vxores habebat, per noua illa coniugia cum Gentilibus ita peruertere potuit, vt singularum Deos coleret: quantum periculum iis imminet; qui vnam tantùm; eamque ethnicam, vel hæreticam ducunt, & qui nullo modo sunt cum Salomone in prudentia, & sapientia comparandi?

DE INDE verbum illud B. Pauli, 1. Corint. 7. *Cui vult nubat, tantùm in Domino*; præceptum esse de Matrimonio non iungendo, nisi cum fidelibus, docent interpretes huius loci ferè omnes, vt Ambrosius, Theodoretus, Theophylactus, Anselmus, Sedulius, S. Thomas, Caietanus, & alij: & præterea Tertul in lib. 2. ad vxorem, & Hieronymus lib. 1. aduentus Iouinianum.

Denique AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis coniugijs cap. 25 hanc expositionem admittit, licet etiam aliter exposse dicat. sic enim ait, illud: *IN DOMINO, duobus modis potest intelligi, aut Christiano nubens, aut Christiana permoneus. Sed posterior expositio non videtur ita probabilius prior: non enim dubium esse poterat, quin illicitum esset, nubendo apostatare à fide, immò id tam perspicuum, & notum est omnibus, vt planè superuacaneùm videatur de eare Christianos moneve.*

Es t etiam alius locus, 2. Cor. 6 *Nolite iugum ducere cum infidelibus*, quem S. Hieronymus, cùm in lib. 1. in Iouinianum, tum in epist ad Gerontiam de Monogamia, exponit de coniugio cum infidelibus non iungendo. Neque huic expositioni repugnant Theophylactus, & alij, qui generatim exponunt de commercio vitando cum infidelibus: si enim commercium cum infidelibus interdicitur, certè coniugium, quod est commercium omniùm maximum, & periculosissimum interdicitur.

SECUNDO probatur ex Concilijs. Exstat can. 13. Concilij generalis Chalcedonensis, vbi prohibentur coniugia cum Hæreticis, Iudæis, & Paganis. Exstat item Concilij AGATHANIS, can. 67. vbi habentur hæc verba: *Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia, & vel filios, vel filias illis dare.* Concilium item Toletanum III. can. 14 prohibet, ne Iudæi vxorem Christianam habeant. & Toletanum IV. can.

61. iubet Hebræos cum Christianis Matrimonio coniunctos, aut Christianos fieri, aut ab vxoribus separari. Exstat etiam in iure ciuili C. de Iudæis, l. ne quis Christianam. lex Valentiniani & Theodosij, quæ vt adulteria, punit coniugia Iudæorum cum Christianis: & in Codice Theodosiano, l. 3. tit. 14. similiter puniuntur Matrimonia Romanorum cum Gentilibus.

TERTIO probatur ex Patribus. TERTVL. in 2. l. ad vxorem. longa disputatione hoc agit, non oportere Christianos, vel Christianas cum infidelibus contrahere Matrimonia. S. CYPRIANVS in serm. de lapsis, inter alia crimina fidelium numerat, iungere cum infidelibus Matrimonia: idque esse dicit, prostituere Gentilibus membra Christi. S. AMBROSIVS lib. 1. de Abraham, c. 9. *Caue Christiane, inquit, Gentili aut Iudeo filiam tuam tradere; Caue Gentilem, aut Iudæam, atque alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua, vxorem accersis tibi.* & in epist. 70. quæ est prima, lib. 9. ad Vigilium, instituit nouum Episcopum, vt plebem suam doceat summo perè cauere Matrimonia cum infidelibus, S. HIERONYM. in 1. lib. aduersus Iouinianum: *At nunc pleræq; inquit, contemnent Apostoli iussionem, iunguntur Gentilibus, & templa Christi idolis prostituunt.*

S. AVGVST. videtur in hac re dubius hæsisse. Nam in lib. 1. ad Pollentium, cap. 21. refert sententiam Pollentij, quod in utroque Testamento prohibitum sit, Matrimonium fidelibus cum infidelibus iungere: quæ verba Magister in lib. 4. sent. dist. 39. tanquam ex Augustini sententia refert, cum reuera ex Pollentij, non ex Augustini sententia accipienda sint. Deinde, cap. 25. ex sententia sua loquens, tantum dicit non inueniri testimonium in Testamento nouo, in quo sine ambiguitate eiusmodi coniugia prohibeantur, quamuis fateatur Cyprianum nihil dubitasse, quin illicita essent ea coniugia. In libro verò de fide & operibus, cap. 19. iterum repetit; in Scripturis noui Testamenti se non reperisse de hac re certum testimonium, tametsi Cyprianus inter grauissima crimina posuerit, cum infidelibus iungere Matrimonia. Sed tandem concludit, omnino cauendas esse eiusmodi coniunctiones, quia expedit in re dubia tutiorem partem sequi: *Omnimodo, inquit, conandum est, ne fiant tales coniunctiones: quid*

PP + enim

enim opus est in tantum discrimen ambiguitatis caput mittere?

Itaque ex Augustino habemus, ut minimùm ista Matrimonia esse dubia, & proinde non contrahenda. Nec tamen si Augustino dubitare licuit, nobis quoque licebit, cum nos Pauli sententiam habeamus à plurimis interpretibus explicatam, multa etiam testimonia Conciliorum, & Patrum, quæ ipse non viderat: & denique omnium Theologorum, qui post Magistrum scripserunt, atque aded totius Ecclesiæ consensum tepeamus.

QUARTO probatur ratione. Matrimonium fidelis cum infideli multa secum adfert incommoda, atque damna: non igitur licitum censeridebet. Antecedens probatur. Nam PRIMIS periculum, & quidem grauissimum adfert fideli, postatandia vera fide: *Et qui amat periculum, peribit in eo*, Ecclesiast. 3. DEINDE, proles non poterit commodè educari in vera religione. ADHÆC vix poterit in domo pax, & tranquillitas illa inueniri, quæ ad coniugium requiritur, siquidem dissensio circa religionem, contentiones, & iurgia, cuiusmodi etiam, & alienationem animorum gignit. DENIQUE, ut Tertullianus copiosè demonstrat, si maritus sit infidelis, facile impediet omnia exercitia pietatis, quæ alioquin Christiana exhibere tenetur.

SECUNDA propositio: Matrimonium inter fidelem, & infidelem non est irritum iure diuino, naturali, vel positiuo, vel certa aliqua lege Ecclesiæ. Quod non iure diuino, probari existimat Dominicus à Soto (ut ipse loquitur in 4. dist. 19. q. vnica art. 2.) euidenter ex eo, quòd 1. Cor. 7. Paulus permittit fidelem non seperari a coniuge infideli. Si enim iure diuino Matrimonium fidelis cum infideli irritum esset, quomodo B. Paulus permetteret, in tali coniunctione, quæ fornicaria sine dubio esset, Christianos permanere?

AT ista ratio non solùm non euidentis, sed nec solida esse videtur. Apostolus enim non permittit fidelem cum infideli contrahere, sed Matrimonium cum infideli contractum permittit non dirimi per conuersionem alterius coniugis. Non est autem consequens, ut si Culcus disparitas non dirimat Matrimonium iure diuino antea contractum: non dirimat etiam post contractum. Nam impedimenta dirimētia hoc

tia hoc proprium habent, vt dirimant si ipsa precedant, non dirimant, si sequantur. Impotentia enim coeundi, & votum solenne continentiae, & alia id genus, si precedant Matrimonium, illud ita impediunt, vt irritum reddant, si fiat: at si superueniant post Matrimonium legitime contractum, illud dirimere nequaquam possunt. Sicut etiam hoc tempore Cultus disparitas, saltem iure Ecclesiastico, dirimit Matrimonium post contractum: & tamen si superueniat post Matrimonium legitime contractum, vt si alter coniugum fidelium fiat paganus, vel si alter infidelium conuertatur, non dirimitur coniugium, etiam iure Ecclesiastico, saltem ipso facto.

Illam igitur rationem omittam, quod non sit Cultus disparitas impedimentum dirimens iure naturali, probatur PRIMO, quia non tollit omnino finem Matrimonij, licet aliquo modo impediatur, Nam ex tali coniugio proles nasci potest, & institui etiam in religione, licet difficilius, &c. & aliquando accidere potest, vt non etiam impediatur vlllo modo educatio, neq; pax, vt, si alter coniugum de religione nihil curat, aut bene sit affectus erga fidem. Quo casu, non modò non erit impedimentum aut periculum vlllum coniugi fidelij, sed etiam erit magna spes trahendi alterum ad fidem: tunc autem (si non obsterius posituum) ratio dicitur coniugium eiusmodi non esse malum, sed bonum.

SECUNDO probatur exemplis Sanctorum, qui sine dubio infidelibus coniuncti non fuissent, si id Matrimonium iure naturae irritum esset. Exstant autem exempla in lege naturae, in lege scripta, & in lege gratiae. In lege naturae, Iacob uxores duxit filias Laban Idololatrae; Ioseph filiam Phutipharis Aegyptiam; Moses filiam Ietro Aethiopsam. In lege scripta Ester nupsit Assuero Regi Persarum Ethnico; & Salomon uxorem duxit filiam Pharaonis, & Dauid accepit filiam Regis Gessur, 2. Reg. 3. In lege gratiae testantur Hieronymus, lib. 1. in Iouinianum, & Augustinus lib. de fide, & operibus, cap. 19. suo tempore fuisse frequentissima in Ecclesia eiusmodi coniugia: & quamuis à Patribus reprehendebantur, tamen non dirimebantur, nec est probabile fuisse tolerata, si vera Matrimonia non fuissent.

PRAETEREA, S. Monica virum habuit paganum, teste Augustino, lib. 9. Confess. cap. 9. & Clotildis Christiana nupsit Clodoueo Regi Francorum Ethnico, teste Gregorio Turonico, lib. 2. hist. cap. 28. Vtraque autem pia erat, & virum ad fidem conuertit: non potest autem fieri vt pię foeminae essent, & in perpetua fornicatione viuerent.

Quod non sit etiam impedimentum dirimens iure diuino positiuo, probatur: nam in Testamento nouo non exstat tale praecipuum. Verba enim Pauli: *Tantum in Domino. Et Nolite iugum ducere cum infidelibus*, non probant, nisi non esse contrahendum cum infidelibus: non autem probant, Matrimonium esse irritum.

In Testamento autem veteri non inuenitur praecipuum ita prohibens coniugia cum infidelibus, vt ea redderentur irrita, nisi apud Esdras, lib. 1. cap. 9. & 10. Ibi enim legitur, Esdra interpretante legem Domini in Deuteronomio t Moyses latam, separatos fuisse filios Israel à coniugibus infidelibus, quas duxerant. Sed illud praecipuum, quatenus re-ritans Matrimonia, iudiciale fuit, non naturale, & id eò celsauit cum ceteris, neque ad Christianos pertinet. Fuisse autem iudiciale, ex eo colligitur, quod solum prohibuerit coniugia Iudaeorum cum infidelibus habitantibus in terra Chanaan, quos Deus omnino interfici, & deleri volebat: non autem cum infidelibus ceteris. Vnde Ester legitime nupsit Assuero Gentili, & Salomon accepit in vxorem filiam Pharaonis. NEQUE obstat, quod lib. 1. Esdrae, c. 9. inter Gentes, quarum connubia Iudaeis erant prohibita, numerantur Aegyptij: loquitur enim Esdras de Aegyptiis, qui habitabant in terra Chanaan, non de aliis, vt Caietanus annotauit.

Iam verò quod non sit Cultus disparitas impedimentum dirimens, ob certam aliquam legem Ecclesiae, probatur, quia nulla exstat talis lex. Quae enim nos supra citauimus ex Conciliis, non probant Matrimonium esse irritum, si fiat inter fidelem, & infidelem, sed tantum non esse faciendum. Nam Concilium Chalcedonense, & Agathense inter infideles nominatim ponunt etiam haereticos, & tamen communi consensu Catholicorum, Matrimonium cum haeretico non est irritum. Consilium autem Tolerantum IV. iubet quidem separari coniuges, sed non loquitur nisi de lu-

deis, & in Hispania: neque enim Concilium illud vniuersale, sed nationale fuit, quare legem toti Ecclesie dare non potuit.

TERTIA propositio: Matrimonium inter fidelem, & infidelem non baptizatum, irritum est ex more populi Christiani vim legis obtinente. Probatum; nam ab annis, vt minimum CD. sine vlla controuersia creditum est in Ecclesia Christiana, ista Matrimonia esse nulla. Nam & Magister sententiarum in libro 4. dist. 39. & Gratianus, 28. quaest. 1. & deinceps omnes Theologi, & Canonistae tanquam rem exploratam, & a maioribus acceptam hoc tradiderunt. Cum igitur tota Ecclesia a multis iam seculis crediderit, & seruauerit. & tamen certa aliqua lex non inueniatur, necesse est, vt id paulatim sit introductum, & consuetudo vim legis obtinuerit.

Non posse autem hunc morem, siue hanc legem improbari, duobus argumentis demonstrari potest. PRIMO, exemplo legis veteris. Si enim in lege veteri Cultus disparitas erat impedimentum dirimens saltem intra certas nationes, certe maiori ratione potuit fieri Cultus disparitas impedimentum dirimens apud Christianos: nam lex Christiana perfectior est. Et PRAETEREA maior est Cultus disparitas inter Christianos, & infideles; quam inter Iudaeos, & infideles. Nam Christiana lex omnibus est ad salutem necessaria; & qui Christiani non sunt, alieni sunt a Deo, & ab Ecclesia, ac religione diuina. At lex Hebraeorum non erat omnibus necessaria, multi que inter Gentes saluari poterant, dum lex vigeret: quare non erant Gentiles extra Ecclesiam Dei per hoc solum, quod ad populum Israel non pertinebant.

SECUNDO, Matrimonium apud Christianos Sacramentum est, ergo non debet a Christianis, illis personis tribui, qui Sacramenta suscipere nequeunt. Ergo maxima fuit causa irritandi Matrimonia fidelium cum infidelibus: non enim infidelis non baptizatus vllius Sacramenti capax est. Et haec etiam ratio est, cur Matrimonia cum haereticis irritata non sint, quia videlicet Sacramenta esse possunt ratione praecedentis Baptismi in vtroque coniuge.

QUARTA

QUARTA propositio: *Potest summus Pontifex, si causa id postulet, cum fideli dispensare, ut cum infideli Matrimonium contrahat.* Hæc propositio ex superioribus sequitur. Si enim agatur de præcepto irritante eiusmodi Matrimonii, dubium non est, quin in eo summus Pontifex dispensare possit, cum id præceptum non sit naturale, nec diuinum posituum, sed plenè Ecclesiasticum.

Si verò agatur de præcepto simpliciter prohibente, de quo diximus in prima propositione, id præceptum vel est posituum, vel naturale. Si est naturale, non obligat nisi quatenus recta ratio dicat id non esse faciendum, vel ob periculum subuersionis, vel ob alias causas. Quare cessantibus illis causis, non est contra ius naturæ eiusmodi coniugium, præsertim accedente declaratione summi Pastoris: unde etiam Ester, (vt supra diximus) & Ioseph, Iacob, Moyses, & alij viri sancti cum infidelibus Matrimonio iuncti sunt, quia cessabat ratio periculi, &c. Si verò est præceptum posituum humanum, vt Apostoli Pauli, & Conciliorum, ac Pontificum; potest sine dubio Apostolorum, & Pontificum aliorum successor in eo dispensare, cessante periculo, & iusta causa id postulante. Præceptum autem posituum diuinum, nihil est, vt supra ostendimus: illud enim Deuter. 7. quatenus posituum, iam est abrogatum; quatenus autem aliquo modo naturale erat, non obligat, vt diximus, nisi quando ratio recta iudicat inesse periculum illud, ob quod præceptum dictum est.

Atque hinc soluuntur omnia argumenta, quæ sunt ab hæreticis, vel etiam fieri possunt: nihil enim adferre possunt, neque adferunt, nisi exempla eorum fidelium, qui vel in lege antiqua, vel in lege noua, Matrimonia cum infidelibus contraxerunt.

Ad quæ vno ex quatuor modis respondendum est. Vt enim exempla ad eos pertinent, quibus nulla lege particulari, sed solùm lege naturæ secundum rectam rationem in certis casibus talia Matrimonia prohibebantur, & tales fuerunt Iacob, Ioseph, Ester, &c. VEL ad eos, qui uxores Gentiles quidem, sed quæ ad fidem conuertebantur, duxerunt: id enim semper fuit licitum. Et hoc modo Salomon duxit Raab ab meretricem ex Palestina, & Booz Ruth Moabitidem, &c.

illæ siquidem ad fidem, & religionem Iudaicam accesserunt, licet alioqui essent ex Gentibus, cum quibus non licebat Iudæis contrahere Matrimonia. VEL ad eos, qui apertè reprehenduntur, quod contra legem cum Gentibus coniugia celebrauerint. Et in his fuit Salomon, qui 3. Regum 11. valde arguitur à diuina Scriptura, quòd vxores Moabitidas, Ammonitidas, & Chananitidas contra legem duxerit: in his etiam numerandi sunt Christiani, qui propterea grauitè à sanctis Patribus reprehenduntur, vt ex Cypriano, Ambrosio, & Hieronymo suprà demonstrauius. VEL deniq; ad eos, quos ignorantia, & introducta consuetudo fortasse excusabat. Et in hoc numero ponenda videtur sancta Monica mater beati Augustini: nam eius tempore ita inualuerat consuetudo, vt peccatum non putaretur cum Gentilibus iungere Matrimonia, vt Augustinus testatur lib. de fide, & operibus, cap. 19.

Itaque sancta Monica, cuius exemplum hæretici tanti faciunt, ignorantia, & more patriæ à peccato fortasse excusabatur; vel certè pœnitentia, & lachrymis illud purgauit: neque debuit Matrimonium semel contractum dirimere, quia nondum mos populi fidelis Cultus disparitatem inter impedimenta dirimentia reposuerat, vt postea fecit.

CAPVT XXIV.

De impedimento Cognationis: quid sit cognatio, & quot eius gradus.

RESTAT impedimentum Cognationis, de quo grauissima controuersia est: quæ vt ordine explicari possit; PRIMò exponendum erit, quid sit cognatio, & qui, & quot eius gradus; SECUNDO, quid de hac re hæretici sentiant. TERTIO, probanda erit veritas, & soluenda argumenta ipsorum.

Vt igitur à PRIMò incipiamus, Iureconsulti distinguunt inter cognationem, & agnationem. Cognatos enim vocant, qui ex eodem sanguine per matrem descendunt, agnatos, qui per patrem; tamen si cognatos etiam interdum omnes con-

ues con-

nes consanguineos appellant. Itaque cognatio aliquando est nomen generis, aliquando speciei; agnatio autem semper est nomen speciei: qui enim agnati sunt, cognati etiam dici possunt, non contra ut perspicuum est ex lege Interagnatos, ff. vnde legitimi, & l. Iureconsultus, ff. de gradibus, & affinis: & ex Ambrosio in Epist. 66. ad paternum, extrema, vbi negat dici posse agnatos, qui per patrem non descendunt, ut fratres uterinos ex diuerso patre natos. Quare deceptus est Dominicus a Soto in 4. distinct. 40. quaest. unica, articulo 1. vbi dicit, agnationem esse genus, & cognationem esse speciem.

In iure CANONICO, tum cognatio, tum agnatio simpliciter dicitur consanguinitas, quæ in hoc differt ab affinitate, quod consanguinitas est vinculum eorum, qui ab uno aliquo per sanguinis propagationem descendunt; ita ut omnes eundem sanguinem participant, & ad vnum stipitem reducantur: affinitas autem inter eos est, qui non per propagationem, sed per unionem duorum in carnem vnã coniunguntur. Quia enim per carnalem copulam vir, & femina fiunt vna caro, inde est quod consanguinei vnus est filius, afficiuntur proximi, & affines alterius. Itaque parentes, & fratres, & ceteri consanguinei vxoris, efficiuntur affines mariti, & contra parentes, & fratres, & ceteri consanguinei mariti, eodem modo efficiuntur affines vxoris: non tamen consanguinei vnus coniugis, sunt affines consanguinei alterius coniugis, sed solum ipsi coniugi. Et quidem in eodem gradu sunt affines alteri coniugum, in quo gradu sunt consanguinei alteri: pater enim sponsæ efficitur quodammodo pater sponsi, & frater sponsæ efficitur frater sponsi, &c. Quare si quis nouerit gradus consanguinitatis, facile colliget gradus affinitatis.

Quantum igitur ad gradus, SCIENDUM est, aliter numerari in iure civili, aliter in iure canonico. In iure civili, ut patet ex titulo de gradibus, in Pandectis Iustiniani, duplex ordo constituitur. VNVS rectus, ut patris, filij, nepotis, &c. vel sursum versus, patris, aui, abau, &c. ALTER transuersus, fratrum, consobrinorum, &c.

Et quidem in ordine recto tot sunt gradus, quot sunt personarum, omisso stipite, verbi gratia; Filius est in primo gradu, nepos

nepos in secundo, pronepos in tertio, abnepos in quarto, &c. neque in hac re discrepat ius canonicum.

In ordine autem transuerso Ius ciuile nullum ponit primum gradum, sed incipit à secundo, qui est fratrum inter se. Et ratio est, quia in transuerso etiam ordine, tot ponit Ius ciuile gradus, quot sunt personæ dempto stipite, fratres autem ut minimum duo esse debent. Si enim vnus tantum sit alicuius patris filius, is non dicitur frater, sed filius tantum: proinde non facit ordinem transuersum, sed tantum propagat ordinem rectum. Fratres igitur qui duo sunt ut minimum, secundum efficiunt gradum; tertium autem faciunt patruus, vel auunculus cum filiis fratrum, vel sororum; nam tunc tres personæ inueniuntur dempto stipite. Sint, exempli gratia, duo fratres: si alteri eorum filius nascatur, iam erunt tres, & incipiet dici alter fratrum patruus, respectu filij fratris sui; atque ita in tertio gradu sunt patruus, & filius fratris. Et eadem de auunculo, amita, matertera, ratio est. Quartum faciunt filij fratrum, qui inter se patruales dicuntur, vel consobrini, si filij sororum sint. Neque enim esse possunt patruales, siue consobrini, nisi quatuor personæ dempto stipite numerentur; duo videlicet fratres, & duo ipsorum filij. Quintus porro gradus erit inter patrualem vnus, & filium alterius. Sextus gradus inter duos filios patrualem, & sic deinceps.

Vbi illud obiter est **NOTANDUM**, secundum gradum esse æqualiter distantium à stipite, tertium autem esse inæqualiter distantium: & ad eundem modum, quartum, sextum, octauum, &c. esse æqualiter distantium; quintum, septimum, nonum, &c. esse inæqualiter distantium.

NEQUE istum ordinem graduum confinxit Iustinianus in Authenticis, neque eum reprobauit Alexander Secundus, in Concilio Lateranensi (ut suspicatur Dominicus à Soto, in quartum, distinct. 40. articulo secundo) sed erat in antiquissimis legibus Romanorum, ut patet ex Paulo Iuriconsulto in ff. de gradibus, qui Paulus trecentis annis Iustinianum præcessit: floruit enim tempore Alexandri Imperatoris, circa annum Domini C C. XXX. & ex sancto Ambrosio in epistola 66. ad Paternum, vbi iuxta hunc ordinem numerandi gradus, affirmat duos consobrinos esse consanguineos

guineos in quarto gradu; patrum autem, & filium sororis, in tertio. Scripsit autem Ambrosius annis supra centum antequam nasceretur Iustinianus.

Alexander autem II. Papa, in Concilio Lateranensi, et patet ex canon. Ad sedem, 35. quæst. 5. non refellit Iustinianum, sed errorem quorundam male intelligentium Iustinianum: unde ibidem Alexander bis terque repetit, legem civilem rectè se habere, licet alium ordinem seruet. Ius enim civile respicit numerum personarum, Ius autem canonicum distantiam à stirpe. Igitur secundum Ius canonicum in ordine recto primus gradus est filiorum, qui proximè à stirpe deriuantur, secundus nepotum, tertius pronepotum, & in ordine transuerso, primus gradus est fratrum germanorum, secundus patruelium, seu consobrinorum, & simul patruum, filij fratris, tertius est filiorum duorum fratrum patruelium, & simul patruelis, & filij alterius patruelis, & sic deinceps. Itaque quo deducit Alexander Papa, ex duobus gradibus secundum Ius civile, vnum constitui secundum Ius canonicum; & patet inde eum, qui est secundus Iure civili, esse primum Iure canonico; & qui est tertius & quartus Iure civili, esse secundum Iure canonico; & qui est quintus & sextus Iure civili, esse tertium Iure canonico; & qui est septimus & octauus Iure civili, esse quartum Iure canonico, & sic deinceps.

Ratio autem Canonice supputationis redditur optimè a Theologis, & Canonistis, & habetur etiam cap. Quod dilectio, de consanguinitate, & affinitate, & cap. Finali, eodem titulo, quia nimirum cum personæ in ordine transuerso non coniungantur, nisi ratione stirpis, à quo procedunt, non possunt inter se magis, aut minus distare, quam à stirpe distent: necessariò igitur efficitur, vt eo gradu inter se coniungantur, vel distent, quo stirpi coniunguntur, vel ab eo distant. Quare duo fratres in primo gradu erunt, quia vterque in primo gradu est cum stirpe: consobrini in secundo erunt, quia vterque in secundo gradu est cum stirpe. Quòd si inæqualiter à stirpe distent, vt patruus, & filius fratris, tunc eo gradu inter se distabunt, quo distat à stirpe ille, qui est remotior. Cum enim per stirpem coniungantur, fieri non potest, vt vilius propinquior sit consanguineo suo, quam stirpi; non igitur

filius fratris minus distare potest à patruo, quàm ab auo. Licet igitur patruus vno tantum gradu distet à stipite, tamen quia filius fratris duobus gradibus distat ab eodem stipite, idèò patruus, & filius fratris in secundo gradu sunt; non minus quàm duo filij fratrum.

Et hoc est, quod Alexander Papa significauit, cum ait, ex duobus gradibus ciuilibus fieri vnum Canonicum. Siquidem Iure ciuili patruus & filius fratris, faciunt vnum gradum; duo filij fratrum faciunt alterum, quia vna persona additur ad numerum, & Ius ciuile numerum personarum respicit: at Iure canonico idem est gradus patrum, & filij fratris, qui duorum patruelium; quia Ius canonicum, non numerat personas, sed distantiam à stipite considerat.

Est autem illud OBSERVANDUM, graduum supputationem non extendi in infinitum. Nam virtus paterna in filium traducta, per quam est filius patri similis, non solum in specie, sed etiam in individuo, vt complexione moribus, colore, lineamentis, ob quam existit peculiaris affectio inter consanguineos; paulatim minuitur, ita vt maior sit in filio, quàm in nepote, maior in nepote, quàm in pronepote, &c. & tandem post aliquot generationes penitus euanescit. Alioquin si semper duraret, id sequeretur, vt omnes homines, qui ab vno Adamo, primo stipite generis humani descendunt, consanguinei essent; cum tamen è contrario experiamur, non modò non omnes homines, sed neque ciues vnus oppidi eum affectum retinere, quem natura consanguineis in seuit.

Quia tamen non facilè sciri potest, quousque virtus illa eiusdem sanguinis perseueret, & probabile est, non æqualiter semper, sed nunc in pluribus, nunc in paucioribus generationibus conseruari, prout in vno potentior est virtus, quàm in alio: idèò, vt certi aliquid haberemus, Legislatores certum numerum graduum præfixerunt.

Et quidem Moyses in Leuitico, cap. 18, præfixit duos gradus tantum, primum videlicet, & secundum. Prohibuit enim in recta linea, coniugium patris cum filia, & cum nepte, & similiter matris cum filio, & cum nepote: transuersa, prohibuit coniugium fratris cum sorore, siue ex vno, siue ex vtroque parente; & nepotis cum amita, vel matertera; non ta-

qq

men

men prohibuit coniugium è contrario patris, vel auunculi cum filia fratris, vel sororis. Et hæc quoad consanguinitatem, vbi sunt duo gradus secundum Canones, & tres secundum leges. Quoad affinitatem, prohibuit coniugium filij cum nouerca, & patris cum nuru, & rursus patris cum priuigna, vel cum eius filia: & hæc in recto ordine. In transuerso autem, prohibuit coniugium cum vxore fratris, & cum sorore vxoris, vxore viuente; & cum vxore patris. Vbi etiam sunt duo gradus secundum Canones, primus, & secundus, & tres secundum leges: nam filia priuignæ est in secundo gradu cum patre, & vxor patris est in secundo gradu cum eius nepote.

Quare errat Lutherus in captiuitate Babylonica, cap. de Matrimonio, vbi dicit, in lege diuina non prohiberi, nisi primum gradum affinitatis, & primum, & secundum consanguinitatis.

Quod etiam S. Ambrosius in epist. 66. dicit, in lege diuina prohiberi coniugium patruelium, qui sunt in quarto gradu secundum leges, non video quomodo verum esse possit: sicut etiam quod idem Ambrosius ibidem, negat in lege expressè prohiberi coniugium patris cum filia, forte lapsus est memoria. Nam prima illa prohibitio: *Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies*; nihil aliud significat, nisi ne filia patri nubat, & ne filius matrem accipiat in vxorem.

Sed quamquam lex diuina his paucis gradibus contenta fuerit: tamen lex ciuilis prohibuit etiam coniugia consobrinorum, qui sunt in quarto gradu secundum leges, vt Ambrosius testatur epist. 66.

Lex autem Ecclesiastica longius progressa est. Ecclesia enim olim septimum gradum definierat, vltra quem non esset vlla consanguinitas, vt patet ex Alexandro Secundo supra citato: sed postea in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. restricta est tum consanguinitas, tum affinitas ad quartum gradum, vt patet ex cap. Non debet, de consanguinitate, & affinitate.

Ex quo intelligimus, id quod communiter dici solet, in linea recta in infinitum prohiberi connubia, quod primum forte

fortè scripsit Caius L. nuptiæ 2. ff. de ritu nuptiarum: à multis negari.

Quanquam non est cur de hac re valde solliciti simus, eùm vix contingere possit, vt cupiant aliqui Matrimonium inire in gradu quinto, aut vltiore in recta linea. Aut enim non inueniuntur homines viui, aut sunt ita inæquales quoad ætatem, vt absurdissimū sit eos inter se Matrimonium velle contrahere. Nam, vt demus, in aliqua linea singulos gignere eùm primùm per ætatem licet, id est, eùm ad annum decimum quintum perueneriat, quòd tamen rarò, aut nunquam accidit; si deberent in quinto gradu coniungi, haberet vnus annos 90 alter 15. & si in octauo gradu, haberet vnus annos 15. alter 15. Immo ipse Adam, qui vixit 930. annos, non superuixit tamen nisi vsque ad octauam generationem: quo tempore, si extra consanguinitatem suam, vxorem ducere voluisset, debuisset vir decrepitus, annorum ferè 900. puellam annorum 15. vxorem accipere.

Addit PRAETEREA Ecclesia duas alias species cognationis, quæ in Leuitico non continentur, nimirum cognationem spiritualem, quæ oritur ex Baptismo, & Confirmatione. & cognationem legalem, quæ oritur ex adoptione. ITEM addidit duas alias quasi species affinitatis; vnã, quæ oritur ex sponsalibus, quæ Publicæ honestatis iustitia appellatur; & alteram, quæ oritur ex copula carnali fornicaria, quamuis hæc vltima ex Leuitico iuxta quosdam non difficulter eruatur. PORRO iuxta Concilij Tridentini decreta, sess. 24. Cognatio spiritalis, & Publica etiam honestas intra primum gradum tantùm Matrimonia dirimunt: Affinitas autem ex copula fornicaria, intra primum, & secundum.

EST etiam alia quædam affinitas, quæ oritur ex Matrimonio rato, sed nondum consummato, quæ quamuis Publica iustitia dici solet: tamen haud dubiè est quid perfectius, & ideò Pius V. Papa declarauit, restrictionem Concilij Publicæ iustitiæ ad primum gradum non habere locum, nisi in sponsalibus de futuro.

CAPVT XXV.

Sententiæ adferuntur de impedimento cognationis.

IS PRAEMISSIS, quæstio est, intra quos gradus cognatio, siue etiam affinitas Matrimonij contractum iure impediat: impedire enim intra gradum aliquem nemo est, qui neget. Quinque inuenio de hac re sententias hæreticorum.

PRIMA est Ioannis Wiclephi, qui in 4. lib. Trialogij, cap. 20. affirmat cognationem in primo solum gradu impedire coniugium, idque in recto ordine, in transuerso autem nullam esse prohibitionem: ex quo colligit, inter fratres & sorores Matrimonium posse coniungi, quia id non est prohibitum iure diuino, sed tantum per humanam inuentionem.

Quare deceptus est Dominicus à Soto in 4. sentent. distinct. 40. artic. 3. ubi refert, Wiclephum sensisse, prohibitiones quæ habentur in Leuitico, vim suam iure diuino etiam apud Christianos retinere. Non enim id sensit Wiclephus, sed planè contrarium. Hæc enim sunt verba in libro ipsius, quem apud me habeo: *Nec delector in multitudine causarum diuortij, cum multæ sint infundabiliter humanis ordinatæ, ut patet specialiter de cognatione. Nam tempore primi hominis, fratres & sorores fuerunt ex ordinatione diuina taliter coniugati: & tempore Patriarcharum, ut Abraham, Isaac, & talium; satis propinquæ. Nec superest ratio, quare non liceret hodie, nisi humana ordinatio. Hæc ille: & ideò Thomas Waldensis, tom. 2. de Sacramentis, cap. 134. (quem etiam Sotus citat) contra Wiclephum contendit, præcepta Leuitici iure diuino ad Christianos etiam pertinere.*

ALTERA sententia est Lutheri in libro de captiuitate Babylonica, cap. de Matrimonio, & in sermon. de Matrimonio, edito anno M. D. XXV. Argentinæ; & Martini Buceri in comment. cap. 19. Matthæi; qui solos gradus cognationis, qui habentur in Leuitico, cap. 18. ut Matrimonij impedimenta agnoscunt, ceteros ab Ecclesia additos omnino reiiciunt. Itaque nolunt in gradibus in Leuitico expressis, illo modo

modo licere Matrimonia contrahere, neque vllam admittunt Ecclesiæ dispensationem, cùm lex illa diuina sit, non humana: & contra volunt, in omnibus aliis gradibus liberè posse contrahi, non obstante humana lege, vel consuetudine, cùm Deus optimè nouerit quid prohibendum quidue non prohibendum fuerit.

Et hanc sententiam sequebantur, qui persuaferunt Henrico Regi Anglorum, non potuisse Romanum Pontificem cum ipso dispensare, vt acciperet vxorem fratris sui defuncti; quod id videlicet expressè prohibeat lex diuina, Leuit. 18.

TERTIA sententia est Philippi Melanchthonis in locis, de coniugio: & Martini Kemnitij in 2. part. Exam. Concilij Trident. pag. 1230. & sequentibus; qui conueniunt cum Luthero, & Bucero, quod præcepta Leuitici circa gradus cognationis naturalem iustitiæ normam contineant, & per hoc etiam apud Christianos vim habeant, & omninò immutabilia sint: sed discrepant, quoad alios gradus in Leuitico non expressos. Dicunt enim aliquos alios gradus in Ecclesia antiqua rectè fuisse prohibitos, & nunc etiam posse prohiberi, modò id fiat seruata libertate conscientie, id est, vt non sit peccatum in conscientia si secus fiat.

SED tres sunt in disputatione Kemnitij contradictiones. PRIMVM enim pag. 1231. dicit, præcepta Leuitici de gradibus cognationis, esse mandata naturalia, quæ ad omnes homines, & ad omnia tempora pertineant, tanquam normæ iustitiæ, in mente & voluntate diuina immutabiles: & tamen pag. 1230. proximè præcedenti dixerat, Deum dispensasse cum filiis Adami, vt fratres sororibus copularentur, qui est gradus primus in linea transuersa, in Leuitico expressè prohibitus. Si lex illa Leuitici ad omnes homines, & omnia tempora se extendit, & est norma iustitiæ in mente diuina immutabilis, quo pacto ab ipso Deo statim initio mundi mutata est?

DEINDE pag. 1238. affirmat Kemnitius, omnia Matrimonia, quæ non pugnant contra diuinas prohibitiones, esse à Deo coniuncta, & idèò dirimi non posse, cùm Christus dixerit: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*; & tamen in eadem pagina, & superiore, concesserat posse Ecclesiam cum Magistratu, gradus aliquos constituere iis proximis, quos

lex

lex diuina constituerat; & pag. 1234. & 1235. approbauerat et Ambrosio & Augustino, legem civilem prohibentem coniugia consobrinorum, licet ea non prohibuerit lex diuina. At si omnia Matrimonia, quæ non pugnant cum diuina prohibitione, sunt a Deo, & dirimi nequeunt; ergo nulla Matrimonia prohiberi possunt, quæ Deus non prohibuit, neque ulli gradus constitui, quos Deus non constituit, nisi prohibere velimus, ac dirimere Matrimonia, quæ Deus coniunxit. Quomodo ergo possunt homines gradus constituere, qui non sunt in Leuitico, vt de consobrinis?

POSTREMO pag. 1237. vult Kemnitius, posse constitui per leges humanas certos gradus, intra quos non sint legitima Matrimonia; sed tamen salua libertate conscientie. At ista manifestè pugnant. Nam vel Matrimonia intra gradus lege humana præscriptos contracta, erunt legitima, vel illegitima. Legitima esse non poterunt, cum sint contra legem, aut certè lex ipsa iniqua erit, & mala, cuius contrarium Kemnitius asserit; ergo erunt illegitima. Ergo in conscientia malum erit illa contrahere; nisi fortè non sit malum; in conscientia nomine coniugij fornicationem committere: ergo lex illa, quamuis humana, in conscientia obligat, cuius contrarium Kemnitius affirmabat.

ADDE etiam manifestum Kemnitij mendacium, pag. 1238. dicit enim Romanum Pontificem velle conscientias Pontificiis prohibitionibus non minus teneri, quàm diuinis. AT hoc mendacium esse, perspicuum est, quia summus Pontifex in Pontificiis prohibitionibus sæpe dispensat; in diuinis nunquam. Nam quæ videntur Kemnitio diuinæ prohibitiones, & in quibus aliquando Papa dispensat, eas non paulò post, non esse diuinas apud Christianos Deo volente, manifestè probabimus.

QUARTA sententia Brentij est, qui in Confess. Wirtemb. cap. de coniugio, & in Apologia pro eadem Confessione, vult in gradibus cognationis legem civilem Imperatorum seruandam esse. Sed fusius hoc tractat in commentariis in Leuiticum ad cap. 18. quæ autem eo loco habet, ad quinque capita reuocari possunt.

PRIMO affirmat legem diuinam, quæ in Leuitico habetur, ad Christianos non pertinere, quatenus Moysa & Leui-

Leuitica iudicialis est, cum sit per Christum abrogata: sed solum quatenus continet aliquo modo legem naturæ. Lex enim naturæ iubet, discrimen esse inter personas in contrahendis Matrimoniis, sed quod sit illud discrimen, non expressè docet.

SECUNDO addit, non esse relinquendum in arbitrio vniscuiusque, vt discrimen personarum, & proinde gradus cognationis constituat, sed opus esse aliquo Legislatore.

TERTIO dicit, tres esse Legislatores, qui de his gradibus leges posuerunt, Moylem, Romanum Pontificem, & Cæsarem, sed nullum horum simpliciter admitti posse. Moyses enim ad nos non pertinet, cum eius politia per Christum abrogata sit. Romanus Pontifex non habet auctoritatem leges ferendi. Cæsar est quidem verus Legislator, sed quia in hoc negotio de Matrimonio, subiecit leges suas canonibus Pontificiis, idè ipse quoque auctoritatem amittit.

QUARTO dicit, cum nulla sit reliqua lex de nuptiis, festandam esse legem naturæ, & ad cognoscendum qui gradus sit prohibiti iure naturæ, obseruari iubet, in quibus gradibus conueniant lex Moysis, & lex Imperatoris Romani. Nam qui gradus prohibentur ab vtraque lege, ij sine dubio conferri debent prohibiti iure naturæ; & in iis nulla dispensatio admittenda est: qui autem prohibentur à lege Moysis tantum, aut à lege Romani Imperatoris tantum ij habendi sunt prohibiti lege politica, non iure naturæ.

QUINTO denique addit, non solum seruandam esse legem naturæ in gradibus cognationis, quod attinet ad Matrimonia, sed etiam legem Romani Imperatoris, & consuetudinem loci, & arbitrium etiam prudentium virorum. Licet enim lex Romani Imperatoris auctoritatem perdiderit, cum se canonibus Pontificiis subiecit; tamen alioqui iusta erat: & quemadmodum quidam appellauit à Rege somnolento ad vigilantem, & alius ab ebrio ad sobrium, ita nos appellabimus à deceptis fraude ad rectè edoctos, aut à legum administratoribus ad ipsas leges.

In qua sententia Brentij, primum & secundum pronunciatum verissima sunt; tertium & quartum, falsa, & in sequenti capite refutanda; quintum absurdissimum est, &

QR + cum

cum tertio manifestè pugnans. Nam si leges ciuiles Romanæ amiserunt auctoritatem, vt apertissimè in tertio pronuntiato Brentius ait, nullum iam obligare possunt, ac per hoc nulla erunt illegitima Matrimonia, nisi quæ prohibentur lege naturali: cuius contrarium habet quintum pronuntiatum.

NEQVE obstat illa appellatio Brentij, à deceptis fraude ad melius edoctos. Nam Imperatores Romani adhuc sunt quales olim fuerunt, nimirum Catholici, & adhuc subiectum leges suas Canonibus; neque enim vllus adhuc fuit Imperator Lutheranus: ad quem igitur Imperatorem Brentius appellabit?

SED idèd fortasse addidit, se appellare ab administratoribus legum ad ipsas leges. At hoc inauditum, & absurdissimum est, vt quis à Iudice ad legem appellat: & quamuis cumque tolerari posset, vt appellaretur à Iudice aliquo inferiore ad legem: tamen vt à Principe, qui legem condidit (hunc enim vocat Brentius legis administratorem) appellatur ad legem, omninò intolerabile est, cum lex à Principe non Princeps à lege auctoritatem habeat, nec possit Princeps auctoritate priuari, quin & ipsius leges continuò desinat esse leges.

SED fortasse Brentius leges Romanas esse censet, non vt leges coactiuas, sed vt prudentes admonitiones, ad quem modum etiam leges Platonis, vel Aristotelis de Republica, vel Marci Tullij de officiis seruari possent. At neque hoc dici potest. Nam leges istæ, quæ carent Principis auctoritate, non faciunt legitima, vel illegitima Matrimonia, ac præsertim in foro externo. Brentius autem de iis legibus loquitur, quæ faciunt legitima, vel illegitima Matrimonia: scribit enim politicas leges Romanorum seruandas esse, non solum propter conscientiam, sed etiam propter successiones, & hæreditates, quæ ad legitimos filios tantum pertinent: & sunt filij legitimi, qui ex legitimo Matrimonio procreantur. Cogitur ergo Brentius duo ista pugnancia admittere; leges Romanas de gradibus cognationis perdidisse auctoritatem, & tamen obligare, ac necessariò, vt verissimas leges esse seruandas, Sed de Brentio satis.

Ioannes Calvinus non satis explicat sententiam suam. Solum enim lib. 4. Institutionum, cap. 19. §. ultimo, reprehendit Ecclesiam, quod gradus cognationis constituerit præter aliarum Gentium, & ipsius etiam Mosis politiam: & quod spiritualem cognationem impedimentum Matrimonij esse voluerit. Sed ex sententia Theodori Bezae primarij Caluini discipuli, sententiam Caluini cognoscere licebit.

Est igitur QUINTA sententia Theodori Bezae in libro de repudijs, & diuortijs, qui PRIMO reprehendit modum supputandi gradus, quo vtuntur Canonici doctores, tanquam absurdum; & solum sequendum esse contendit modum supputandi, quo vtuntur Iureconsulti ciuiles.

DEINDE affirmat gradus, qui numerantur in Leuitico, iure diuino seruandos esse, & Matrimonia in illis gradibus contracta esse omnino nulla.

TERTIO docet, non solum gradus illos, qui expressè habentur in Leuitico, iure diuino seruandos esse, sed etiam eos, qui à simili colliguntur. Vt quia in Leuitico prohibetur coniugium nepotis cum amita, vel matertera asserit Beza, prohibitum etiam intelligi debere coniugium patrui, vel auunculi cum nepte ex fratre, vel sorore: & quia in Leuitico prohibetur coniugium patris cum filia, & aui cum nepte, colligit ipse, prohibita intelligi omnia coniugia in linea recta, quia semper maior in linea recta habet locum patris respectu iunioris, & eadem ratione vult esse prohibitum coniugium patrui non solum cum nepte, sed cum pronepte etiam, & cum abnepte, & cum omnibus inferioribus. Itaque multos gradus iure diuino seruari iubet, quamuis expressè in Leuitico non habeantur.

QUARTO docet, leges etiam ciuiles de gradibus cognationis seruandas esse, sic tamen vt Matrimonia in his gradibus non contrahantur, sed si contracta fuerint, non dirimantur. Quod tamen reuera non est legem ciuilem seruare: lex enim ciuilis irritat Matrimonia intra gradus prohibitos contracta. Sed de his postea differemus.

Illud hic obiter est OBSERVANDUM, Beza, vt haereticum decebat, in eo libro calumnijs, & mendacijs satis instructum incedere: è quibus duo annotare placuit pag. 44. depingit hanc figuram:

Q Q s Ioan-

Ioannes

Petrus	Paulus
Iacobus	Rachel
Andreas	Susanna
	Iohanna.

ac dicit: Concedūt Canonici Iohannam fratris abneptim ducere Petro patruo maximo, quæ ab eo, si rectam supputationem sequamur, sex gradibus distat: Iacobo verò Iohannam non item, quamvis totidem, id est, sex gradibus distent: immò ne Iohannam quidem Andreas accipere ex illorum Canonibus poterit, à qua tamen septem distat gradibus. Itaque intra sextum gradum concedunt nuptias etiam cum eo, qui parentis loco non sit, ut modo diximus: intra eundem, qui parentis loco non sit, non concedunt, nempe inter Iacobum, & Iohannam: nec in septimo quidem gradu, ut inter Andream, & Iohannam. Usque adeò procul eos à recto cogit deflectere secunda illa regula commentitia de gradibus in transversa linea inæquali numerandis. Hæc ille. In quibus paucis lineis tot sunt fermè errata, quot verba; adeò ut dubitare cogar, dormiensne an vigilans illa scripserit.

PRIMO falsò affirmat Canonicos doctores concedere patruo maximo, ut abneptim ex fratre ducat uxorem: nam cum inter hos, secundum Canones sit quartus gradus consanguinitatis, nemo Canonorum diceret, inter eos coniugium esse licitum. Notissimum enim est, & supra etiam ab ipso Beza citatum, in quarto gradu Matrimonium prohiberi, cap. Non debet, de consanguin. & affinit.

SECUNDO falsò affirmat inter hos esse gradum sextum, secundum rectam supputationem. Nam per rectam, intelligit legalem, ut ex superioribus constat: semper enim pro legali contra Canonicam pugnat. Ad secundum legalem supputationem, inter Petrum & Iohannam, sunt gradus quinque, non sex: tot enim sunt personæ dempto stipite.

TERCIO falsò affirmat nuptias Iohannæ, quæ concedebantur Petro, negari Iacobo, & Andrea. Nam omnibus quidem negantur, quia sunt omnes cum ea in quarto gradu: at si Petro concederentur, concederentur etiam consequenter Iacobo & Andrea, qui in eodem gradu sunt respectu Iohannæ.

Iohannæ. Neque vllum Beza Canonistam inueniet, qui se-
cus doceat.

QUARTO falsò affirmat secundum legum supputatio-
nem, totidem gradibus distare Iohannam à Iacobo, quor
ea distat à Petro, nimirum sex, id enim falsum esse, nemo
dubitare potest, cùm secundum leges vno gradu sit propin-
quior Petrus Iohannæ, quàm Iacobus eidem Iohannæ. Ita-
que Petrus quinque gradibus ab ea distat, Iacobus sex, An-
dreas septem, si legum supputationem sequamur: secun-
dum Canones autem, omnes tres in quarto gradu cum Ioh-
anna sunt.

Ex his autem quatuor manifestis erroribus sequitur, vt
tota illa conclusio sit falsa; qua concludit, Canonicos do-
ctores concedere nuptias intra sextum gradum legalem ei,
qui loco patris sit, & intra eundem non concedere ei, qui
loco patris non sit: eiusmodi enim hæc sunt, vt vix per fe-
brim deliranti excidere potuerint.

DEINDE pag. 49. Beza scribit Martinum V. non puduis-
se, Matrimonium cum sorore germana cuidam relaxare,
idque sceleratissimum factum appellat. At Martinus V.
Pontifex omnium consensu sapientissimus, & optimus, non
permisit coniugium cum sorore sua germana, vt Beza men-
tatur, sed cum sorore eius, quam antea cognouerat per forni-
cationem, vt sanctus Antoninus refert, tertia parte summæ
Theologicæ, tit. I cap. II. hanc autem affinitatem non expres-
se legimus in Leuitico. NE QVE negare possunt aduersa-
rij, longè tolerabilius esse, ducere affinem ex copula forni-
caria factam, quàm affinem, ex legitimo Matrimonio, vel
consanguineam in primo gradu: & tamen hoc ipsum non
permisit Pontifex (vt rursus mentitur Beza) ob pecunias sibi
dadas; sed ob scandalum ingens, quod ex illius coniugij se-
paratione timebatur, cùm casus esset occultus; idque ex ma-
turo consilio, & longa disceptatione multorum Theo-
logorum, vt ex eodem sancto Antonino, qui
eodem tempore vixit, intel-
ligi potest.

* *

*

C A P V T

CAPVT XXVI.

Rationem Canonicam supputandi gradus, optimam esse, defenditur contra Bezam.

DVERSUS omnes superiores errores, statum aliquot sententias, seu propositiones, ut per partes facilius veritas explicetur.

PRIMA propositio: Ratio supputandi gradus cognationis, qua utuntur sacri Canones, optima est. Hanc assero contra Bezam in libro citato de repudiis. Nam cum cognatio sit vinculum eorum, qui propagantur ab vno, non potest fingi melior ratio supputandi gradus, quam penes distantiam ab illo vno. Et confirmatur, quia licet ratio civilis supputandi gradus sit etiam bona, tamen non potest negari, quin Canonica sit melior, cum in linea transuersa primum gradum ponat: videtur enim nescio quid absurdum præ se ferre, quod detur secundus gradus sine primo, ut reuera datur in ratione supputandi civili. Et quamuis ipsi respondere possint, non posse dari primum in illa ratione supputandi: tamen quis negabit, rectè fecisse Canonistas, qui aliam rationem excogitarunt, qua illi etiam incommode moderentur?

SED videamus argumenta Bezae contra rationem supputandi Canonistarum: Tres, inquit, sunt regulæ quibus comprehenditur tota sententia Canonistarum: nulla illarum est, quæ non sit inepta, et absurda: ergo tota sententia ipsorum est absurda.

Probat maiorem propositionem; & **PRIMO** quoad primam regulam. Nam **PRIMA** regula est: [In recta linea numerandos esse gradus, quot sunt personæ, una dempta]. Hæc verè regula, inquit Beza, etsi nihil efficit à veritate alienum, tamen non rectè concepta est; relinquit enim suspensum animum, cur demenda sit una, et quæ nam sit demenda.

RESPONDEO, cur sit demenda una, & quod demenda sit prima, dubium esse non poterat inspicienti arborem, seu lineas cognatorum. Nam cum gradus sit distantia vnius ab alia, prima persona non potest gradum facere, cum nec à se

ipsa, nec ab vlla superiore distet, alioqui non esset prima: sed secunda: quæ primo incipit distare, & separari ab alia, primum gradum facit. Itaque prima persona est veluti punctum, à quo ducitur linea, per quam distat secunda persona à prima: & illa linea inter media, est primus gradus, qui incipit à prima, & terminatur in secundam; proinde non potest dici gradus, nisi cum producta fuerit secunda persona.

Probat deinde Beza idem de SECUNDA regula, quæ est talis: [*In ordine transuerso si duo æquidistant à stipite, tot gradibus inter se distant, quot à stipite quiuus illorum distat.*] Atqui, inquit Beza, ineptam, & falsam esse hanc enumerationem, vel ipse communis sensus distare potuit: natura enim ipsa ostendit, tot esse oportere gradus, quot sunt generationes; nec posse perueniri à fratre ad fratrem, nisi transitu per patrem communem facto.

RESPONDEO, decipitur Beza, quia fingit ita à fratre ad fratrem transeundum esse per patrem, ac si in aliqua linea per medium punctum, duo fratres, duo extrema tenerent: sic enim haud dubiè vnus frater ab alio duobus gradibus distaret. Sed falsa ista imaginatio est: non enim vltra patrem est progressio ad aliam personam, nisi ad illam à qua pater ipse procedit, nimirum ad auum. Et sic in linea recta per vnã personam transitur ad aliam, quia vna persona procedit ab alia: vt, nepos duobus gradibus distat ab auo, quia non potest à nepote ad auum ascendi, nisi per patrem. At à fratre ad fratrem non transitur per patrem, cum nulla sit processio fratris à fratre, nec immediata, nec mediata, sed frater vterque in patre coniungitur; nec habet coniunctionem frater cum fratre, vel habitudinem, nisi quatenus est vnus cum patre. Quare si quis distantiam inter fratres cognoscere cupit, debet id solùm attendere, quantum distet alter eorum à patre; tantum enim inter se etiam distabunt, eum non habeat alter habitudinem ad alterum nisi vt est vnus cum patre suo, vt iam diximus: quod enim etiam ipse à patre distet vno gradu, per accidens est, respectu distantie ab altero fratre.

DICIT aliquis, Filius patri propinquior esse videtur, quàm fratri; nam & amor, vehementior, & obligatio etiam iustitiæ

iustitiæ

iustitiæ maior est inter patrem & filium, quàm inter duos fratres. At filius à patre vno gradu distat, ergo frater à fratre magis, quàm vno gradu distat, ergo duobus distat, nisi gradus dimidiatos quis iam fingere velit.

RESPONDEO, maior est propinquitas filij ad patrem, quàm fratris ad fratrem, si sic loqui licet, intensiue, non extensiue: non enim longius distat frater à fratre, quam filius à patre; sed in æquali distantia maior est coniunctio, & proinde maior amor, & obligatio. Et ratio est, quia non sunt gradus illi eiusdem rationis, Filius enim cum patre iungitur, ut effectus cum sua proxima causa, & idè illi similis est ex productionis, vnde oritur amor; & ab illo pendet, vnde oritur obligatio. At frater cum fratre coniungitur, ut effectus à communi causa procedens: inter duos autem effectus à vna causa procedentes non est ea dependentia, quæ inter causam, & effectum, licet distantia non sit maior.

Tandem probat Beza tertiam regulam esse falsam, & intolerabilem errorem continere est autem hæc regula *TERCIA* [In linea transuersa inæquali, tot gradibus inter se distat, quod gradibus distat à stipite ille, qui est remotior.] Hæc vero regula, inquit Beza, tam crassum, & pudendum errorem prodit, ut vel sola manifeste ostendat, istos Antichristos verò fuisse veruginis spiritui mancipatos, ut Dominus per eos ulcisceretur in vniuerso mundo suæ veritatis contemptum. Cui enim, obsecro, nisi prorsus mente capio, veritate in mentem potuit, ut existimaret, data duplici serie cognatorum, vna ad dexteram, altera ad sinistram, confusi quidem ex vna parte discrimen generationum, in altera partem? Hæc ille.

Vis autem argumenti in hoc sita est, quod ex nostra regula sequatur hoc absurdum, ut vna persona æqualiter distet à multis inæqualiter distantibus. Nam si à stipite, qui sit Thare, descendant ab vna parte Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph; ab altera Nachor, Bathuel, Laban: si quæras quoto gradu distet Ioseph à Nachor, respondebitur, quarto: si quæras quoto distet idem Ioseph à Bathuel, respondebitur, tertio: quarto, & idem dicitur de Laban. Absurdum autem omnino videtur, ut idem Ioseph æqualiter distet ab illis tribus, qui inter se singulis gradibus distant.

RESPON

RESPONDEO, hoc argumentum, si quid probat, probat etiam contra secundam regulam: nam etiam in linea transversa æquali, qui est postremus in vno latere, distat æqualiter ab omnibus, qui sunt in altero latere. Quare frustra adducitur hoc argumentum propriè contra tertiam regulam.

SED argumentum reuera contra neutram regulam vllam vim habet. Nam qui sunt in vno latere, non habent habitudinem ad eos, qui sunt in altero, nisi ratione stipitis, in quo vniuntur, & idèd per accidens est, quod inter se distent, vel non distent; quantum ad habitudinem ad personas alterius lateris. Quare non est absurdum, sed planè conueniens, immò & necessarium, vt Ioseph tantùm distet à Nachor, quantum à Bathuel, vel etiam à Laban, licet illi inter se singulis gradibus distinguantur: nam tres illi Iosephum respiciunt, solùm quatenus omnes tres vniuntur in Thare primo stipite, à quo Ioseph quatuor gradibus distat.

SED petet aliquis fortasse, vnde fiat, vt si consideremus personam remotiorem à stipite, inueniamus illam æqualiter distare ab omnibus personis alterius lateris, vt diximus de Ioseph: si verò consideremus propinquiorem, inueniamus illam distare inæqualiter à singulis alterius lateris. Nam certè Abraham, qui est proximus stipiti, id est, Thare, distat à Nachor, qui est primus in altero latere, vno gradu; à Bathuel, qui est secundus, duobus; à Laban, qui est tertius, tribus.

RESPONDEO, rationem huius esse, quia quando consideramus personam remotiùs distantem, vel Ioseph, tunc attendimus distantiam ipsius à stipite, & in stipite intelliguntur omnes, qui sunt in altero latere: & idèd tantùm distat persona illa remotior à stipite, quantum ab omnibus personis alterius lateris. At quando consideramus personam propinquiorem, vt Abraham, tunc non attendimus distantiam eius à stipite, sed distantiam stipitis ad personas alterius lateris, & in stipite tunc intelligimus personam illam propinquiorem: & quia stips distat inæqualiter à personis alterius lateris, idèd etiam persona illa propinquior, id est, Abraham, inæqualiter distat ab omnibus personis alterius lateris.

DICES

DICES rursus, quare considerando personam remotam, ut Ioseph, attendimus distantiam eius à stipite; & non etiam id facimus, quando consideramus personam propinquam, ut Abraham?

RESPONDEO, quia si considerando personam propinquam attenderemus distantiam eius à stipite, sequeretur personas aliquas alterius lateris esse propinquiores suo collateralis, quam stipiti, quod est omnino impossibile; cura non coniungantur collaterales, nisi per stipitem. Hoc autem absurdum, & impossibile sequi, perspicuum est. Nam si attendamus distantiam Abraham à Thare, & in Thare intelligamus omnes personas alterius lateris; tunc distabit Abraham ab omnibus personis alterius lateris vno tantum gradu, quemadmodum vno tantum gradu distat à stipite, qui est Thare. Ergo Abraham, & Laban erant in primo gradu. Ergo Laban propinquior erit ipsi Abraham, quam ipsi Thare; nam ab Abraham distabit vno gradu, à Thare tribus, quod est impossibile, cum per Thare Laban coniungatur cum Abraham.

Atque hoc est fundamentum tertiæ regulæ Canonice mirum, tot gradibus in linea inæquali distare inter se collaterales, quod gradibus distat remotior à stipite; non autem quot gradibus propinquior distat ab eodem stipite, ex cuius regulæ ignorantia processit inanis illa iactantia, atque temeritas Beza.

CAPVT XXVII.

Non omnia præcepta Leuitici de gradibus cognationis, esse de iure naturæ.

IT iam SECVNDA propositio: Non obligantur Christiani ad præcepta omnia, quæ de gradibus habentur in Leuitico. Hæc est contra Lutherum, Bucerum, Melanchthonem, Kemnitium, Caluinum, & Beza,

Sed est INPRIMIS OBSERVANDVM inter nos, & universarios convenire, præcepta Leuitici non obligare Christianos, quatenus proprie Leuitica, id est, positiva, & iudicialia

lia sunt, sed tantum, quatenus naturalia. Sed tota controuersia est, an omnia illa præcepta, quæ habentur in Leuitico de gradibus cognationis, sint naturalia; an aliqua, vel omnia iudicialia. Et quidem aduersarij volunt, omnia esse naturalia, & proinde per Ecclesiam indispensabilia: nos autem docemus, non esse omnia naturalia, & ideò in quibusdam posse per Ecclesiam dispensari, vt Concilium Tridentinum affirmat, sess. 24, can. 3.

ADVERTENDVM est SECUNDO, naturalia præcepta illa esse, quæ solo lumine naturali sine aliquo discursu, aut certè per discursum rationis facillimum cognoscuntur, & apud omnes sunt eadem, tum quoad notitiam, tum quoad rectitudinem. Nam quæ indigent lumine supernaturali, dicuntur diuina positiua; quæ per discursum humanum a Principe constituuntur, dicuntur humana, & talia non sunt eadem apud omnes.

Potest autem tribus modis aliquod præceptum prohibens dici naturale. PRIMO, quia sit de re intrinsecè mala, ita vt semper, & apud omnes sit mala, nec possit per mutationem circumstantiarum fieri bona: qualia sunt mentiri, mœchari, odisse Deum, &c. & hæc propriè vim legis habent, & sunt omninò indispensabilia.

SECUNDO, quia sit de re mala semper, & apud omnes, excepta extrema necessitate: quale est, tollere alienum invito domino. Id enim apud omnes, & semper est malum, excepta vltima necessitate: tunc enim quod erat alienum, definit esse alienum, & sit commune. Et tale etiam esse videtur, Matrimonium cum propria sorore: nam vbique apud homines, qui recta ratione vtuntur id iudicatur malum, nisi extrema omninò cogente necessitate, qualis fuit initio mundi. Et hæc etiam præcepta vim habent legis naturalis, & sunt indispensabilia, nisi cesset obligatio, extrema necessitate adueniente.

TERTIO modo, quia sit de re mala, si res illa nudè, & absolutè sumatur; quæ tamen possit mutatis circumstantiis variis modis honestari, ac fieri bona: quale est occidere hominem. Nam homicidium absolutè & nudè sumptum, quid malum sonat apud omnes, & hoc modo habetur in decalogo: *Non occides*; tamen si addantur variæ circumstantiæ, vt

RR

quod

quod fiat publica auctoritate, ob bonum commune, in eam qui perniciosus est Reipublicæ; iam non sonat malum, & idè in eadem lege Moſis, ſæpe iubentur occidi homines, & malefici, adulteri, homicidæ. Et tale etiam eſt iuramentum ſiquidem nudè ſumptum, quid malum ſonat, cum ſit quoddam ſignum incredulitatis, & fraudum humanarum. Si enim inter homines fides vigeret, & ſuſpicio fraudum ceſſaret, nemo expeteret iuramentum. Et idè Dominus Matthæus prohibet iuramentum, nimirum nude ſumptum: & tamen dubium eſſe non poteſt, quin iuramentum ſuis circumſtantiis ſeu comitibus, ut vocant, ornatum, ſit bonum & licitum.

Hoc igitur TERTIO modo præcepta naturalia vim habent legis, ſi agatur de re nudè ſumpta. Si autem agatur de re adhibitis variis circumſtantiis, non habent vim legis, tunc res illæ mutabiles ſunt, neque ſunt apud omnes eadem, & idè neceſſe eſt, ut ſanciantur ſpeciali lege poſitiva, ſi omninò prohibendæ ſint: ac præſertim ſi non ſolum Matrimonium impedire, ſed etiam dirimere debeant. Nam multa ſunt, quæ ſi ſiant contra rectam rationem, mala ſunt, & tamen facta tenent, niſi ſpeciali lege irritentur, ut ſupra diximus de coniugio filiorum inuitis parentibus.

Iam igitur cum inconcluſione negamus, omnia præcepta Leuitici de gradibus cognationis, eſſe naturalia, intelligimus primo & ſecundo modo: nam tertio modo poſſe concedi, omnia eſſe naturalia, ut concedunt plerique Theologorum veterum, in 4. diſt. 40. ut Bonaventura, Richardus, Paludanus, & alij. Sed non inde ſequitur, omnia illa præcepta vim legis habere, niſi agatur, de gradibus nudè ſumptis. Proinde multi ex illis gradibus, ſi conſiderentur, ut variis circumſtantiis mutari poſſunt; non erunt iure naturali prohibiti; neque diriment iure naturæ Matrimonium.

OBSERVANDUM eſt TERTIO, nos inconcluſione non dicere, nulla præcepta Leuitici eſſe naturalia, ſed non omnia eſſe naturalia, quia de aliquibus id libenter fatemur, de primo gradu conſanguinitatis, ſed de omnibus id non concedimus. Vnde etiam Concilium Tridentinum, non dixit Eccleſiam poſſe diſpenſare in omnibus, ſed tantum in aliquibus.

Probatum nunc propositio, PRIMO ex cap. 20. Leuitici, Nam cap. 18. feruntur leges de gradibus, in quibus Matrimonium prohibetur; capite autem 20. adduntur pœnæ iis, qui intra eos gradus coniugium fortè contraxerint. Colligimus autem ex pœnis illis maximam diuersitatem inter illos gradus. Nam coniugium in primo gradu affinitatis in recta linea, Deus punit morte, & coniungit hoc peccatum cum adulterio, & cum Sodomia, quæ sunt manifestè contra naturam; & eadem est ratio, vel potiùs maior, de consanguinitate in primo gradu in linea recta. Neque enim dubitari potest, quin sit dignus morte, qui duxerit matrem suam, si est dignus morte, qui duxerit nouercam suam: Deinde eandem pœnam mortis lex statuit in eos, qui iunguntur in primo gradu consanguinitatis in linea transuersa, ut cum frater accipit sororem. At coniugium in secundo gradu consanguinitatis in linea transuersa, ut nepotis cum amita vel matertera, non punitur morte, sed pœna leuiori. Et similiter coniugium in primo gradu affinitatis, ut qui cum vxore fratris defuncti, & in secundo gradu, ut nepotis cum vxore patris, non puniuntur morte, sed tantum priuatione filiorum, id est, ut filij non adscribantur ipsis. Quæ pœna satis aperte indicat; coniugia ista non prohiberi iure naturæ, sed iure positiuo, proprio Iudæorum: non enim communis ratio dicitur apud omnes homines, istam esse iustam pœnam huius criminis.

SECUNDO probatur. Nam si omnia illa præcepta essent naturalia, semper obligassent, etiam ante legem datam, quemadmodum obligabat lex de non occidendo, non mœchando, non furando, non mentiendo, antequam lex à Deo per Mosè populo suo daretur: si autem leges illæ semper obligassent, nunquam sancti viri, & amici Dei contra eas leges Matrimonia contraxissent. Habemus autem exempla non pauca Sanctorum, qui in lege naturæ in gradibus in Leuitico prohibitis, connubia iunxerunt.

PRIMUM exemplum sit Patriarchæ Iacob, qui duas sorores viuentes simul accepit vxores, Liam, & Rachelem, Genes. 29. id autem expresse prohibetur Leuit. 18. & est primus gradus affinitatis in linea transuersa: immò duplex erat in eo

coniugio affinitas; nam utique soror erat affinis rationis alterius.

SECUNDUM exemplum est Iudæ Patriarchæ, qui Genes. 38. dedit filio suo secundogenito uxorem primogeniti defuncti, & illo etiam defuncto eandem promisit tertio filio, qui tamen gradus in Leuitico prohibetur; & est etiam primus gradus affinitatis in linea transuersa.

TERTIUM exemplum est Mosis, qui natus ex coniugio nepotis cum amita. Nam Exod. 5. sic legimus: *Acceptam Amram uxorem Iochabed patrualem suam, quæ peperit ei Aaron, & Moysen.* eo autem loco nomen patruelis accipitur pro patrua, non pro sorore patruæ. Nam vox Hebræa *אמה* ad verbum significat patruam, sicut *אמה* significat patruum: non enim habent Hebræi distinctum nomen pro sorore patris, ut nos Latini nomen amitæ. Hieronymus autem ne diceret patruam, quod Latine est inusitatum, maluit dicere patrualem.

Sed præter vocem Hebræam est locus manifestus in Numeris. Propriè enim Iochabed erat amita ipsius Amram, ut patet ex cap. 26. Numeri, ubi habemus Amram fuisse filium Caat filij Leui, & accepisse uxorem Iochabed filiam Leui, quæ nata est ei in Ægypto, ubi apertissimè vides, Iochabed fuisse sororem Caat patris Amram, & proinde amitam ipsius Amram viri sui.

AD hoc argumentum respondent aduersarij dupliciter. ALIQUI dicunt, coniugia ista facta fuisse Deo dispensante, ob aliquod mysterium. SED hæc solutio non est solidior, nam ex cap. 28. Genes. satis apparet fuisse consuetudinem loci, ut duæ sorores vni viro coniungi possent. Nam Laban cum decepisset Iacobum obtrudendo ei vnam sororem pro altera, obtulit ei etiam alteram: ille verò nihil omnino dubitans, continuò acquieuit; neque parentes postea eum reprehenderunt, neq; ipse factum purgavit. At certè si fuisset res insolita, & singularis, & quæ scandalum gignere potuisset, profectò vir sanctus, aut id non fecisset, aut facti sui rationem reddidisset. Idem apparet in facto Iudæ, qui cum uxorem fratris alteri fratri coniunxit, non allegauit dispensationem, sed rationem consuetudinis, ut scilicet semen defuncti suscipere

retur. PRAETEREA nulla apparet causa huius dispensationis. Quid enim mysterij continet, quod affines, vel sanguinei inter se coniungantur? & quæ necessitas erat harum nuptiarum? non poterat Iacobo sufficeretres vxores? aut nullæ erant præterea mulieres in terra, præter duas illas sorores?

ALIA ergò solutio est Philippi in locis, titulo de coniugio, & Bezae in libro de repudiis, & diuortiis, quam etiam indicat esse Caluini; peccasse istos patriarchas, neq; in omnibus excusandos esse. AT id nullo modo dici potest. Nam licet sancti Patriarchæ aliquando, vt homines, peccauerint, tamen perpetuò in peccato manere, non est sanctorum, & amicorum Dei, quales illi sine dubio erant. Si autem omnia præcepta Leuitici (vt aduersarij dicunt) essent iuris naturæ, & Matrimonia contra illa contracta fuissent irrita, non solum Iacob, & Amram peccassent, sed in peccato semper mansissent; & eorum filij spurij, & illegitimi fuissent: atque ita pars quædam filiorum Iacob, & ipse Moses ex illegitimo Matrimonio nati essent.

TERTIO probatur. Nam si omnia illa præcepta Leuitici de gradibus, iure naturæ constituta essent, sine dubio vniuersalia essent, ita vt intra eundem gradum omnia Matrimonia essent illicita. At Moses in Leuitico quædam coniugia prohibuit, & quædam permisit in eodem gradu: ergo non est illa prohibitio iuris naturæ, sed iudicialis, & positua. Propositio certissima est; quod enim iure naturæ prohibetur, semper & vbique prohibetur; neque id aduersarij negant. Assumptio probatur. Nam lex illa Leuitici prohibet coniugium nepotis cum amita, & matetere, & non prohibet coniugium patruj, vel auunculi cum nepte ex fratre; vel ex sorore; cum tamen sint in eodem gradu nepos, & amita; patruus, & neptis. Præterea lex prohibet coniugium cum vxore fratris etiam defuncti, & non prohibet coniugium cum sorore vxoris, nisi ea viuente, ac proinde non prohibet cum sorore vxoris iam defunctæ: & tamen est idem prorsus gradus affinitatis cum sorore vxoris, & cum vxore fratris.

AD hoc respondet Beza in libro de repudiis & diuortiis, prohibita esse ista omnia coniugia, etiamsi in Scriptura

RR ; non

non exprimantur: nam à simili deducuntur præcepta familia.

SED CONTRÀ. Nam INPRIMIS argumentum à simili in legibus prohibentibus non solet valere: leges enim prohibentes sunt odiosæ; odiosæ autem leges non sunt laxandæ, sed restringendæ, vt habet regula Iuris.

DEINDE consequentiæ, quas Beza facit, non sunt omninò à simili, sed à minori. Nam licet sint in eodem gradu nepos cum amita, & patruus cum nepte, tamen turpius est coniungi nepotem cum amita, quàm patruum cum nepte: siquidem ordinariè amita est senior nepote, & ratione sui gradus habet in nepotem, quasi patriam auctoritatem. Vxor autem subici, ac regi debet: quare indecens est, vt amita sit vxor nepotis, quia deberet simul regere, & regi; subici, & præesse. At patruus est ordinariè senior nepte, & illam auctoritatem habet: non est autem indecens, vt in vxore senior, & illi præsit. Hac igitur de causa lex vnum prohibuit, alterum concessit. Pari ratione sicut turpius est vna mulier duos simul maritos habeat, quàm vt vnus vir duas simul vxores: ita suo modo indecentius videtur, vt vnus sit vxor duorum fratrum, etiam successiuè, quàm vt vnus sit vir duarum sororum successiuè: & idèd lex vnum concessit, alterum prohibuit. Sed quanquam ista diuersitas fuerit sufficiens ratio, cur lege positiua iudiciali in eodem gradu coniugium modò prohiberetur, modò concederetur: tamen si gradus ille iure naturæ interdictus esset, profectò non sufficeret modica illa diuersitas ad id efficiendum, vt in eodem gradu Matrimonium esset aliquando licitum. Non enim illa diuersitas est in ipso gradu propinquitatis, sed in aliquo extrinseco superaddito, nimirum in ætate, vel sexu, vel aliqua simili circumstantia.

CONFIRMATVR hæc ratio. Nam Matrimonium inter patruales non est prohibitum iure naturæ, vt etiam aduenturij concedunt; & tamen in eo gradu sunt patruales in qua est amita cum suo nepote: omnes enim sunt in secundo gradu. Non igitur secundus ille gradus iure naturæ prohibitus est: proinde coniugium nepotis cum amita prohibitum est à Leuitico lege positiua, non iure naturæ.

NEQUE obstat, quòd iuxta supputationem legalem patruelles sint in quarto gradu; & amita cum nepote in tertio. Nam licet numerando personas, ut iubet legalis supputatio, in diuerso gradu sint patruelles, & amita cum nepote: tamen quod attinet ad propinquitatem, vel distantiam, sunt omnino in eodem. Nam ut supra ostendimus, non potest amita vel eius filius, cum filio fratris cognationem habere, nisi ut cum stipite vnitur: proinde non magis ab illo distat, quam ab eodem stipite distat nepos. Nepos autem à stipite duobus gradibus distat; ergo tam amita, quam eius filius, à filio fratris qui amita nepos, & amita filio patruelis est, duobus tantum gradibus distat. Porro graduum prohibitio sine vllò dubio propinquitatem respicit, non personarum multiplicationem; & idèd tertius, & quartus gradus legalis in secundum canonicum coincidunt, quod attinet ad coniugiorum prohibitionem.

CONFIRMATUR vltimò hæc ipsa ratio, exemplo Abrahæ, & fratris eius Nachor, qui (ut habetur Genes. II.) duxerunt uxores, duas filias fratris sui Aran. Ex quo sequitur, non esse contra ius naturæ, ut patruus neptim ducat, & consequenter non esse contra ius naturæ, ut nepos ducat amitam, cum sint in eodem gradu: & tandem sequitur, prohibitionem, quæ habetur in Leuitico, ne quis amitam ducat, iudiciale esse, non naturale.

AD hoc Beza quatuor modis respondet, ut ex libro eius de repudiis colligitur. PRIMO Aran patrem uxoris Abrahæ, non esse fratrem Abraham; sed alium quendam hominem distinctum ab illo Aran qui frater Abrahæ fuit. SED hoc repugnat non solum communi expositioni interpretum eius loci, sed etiam cap. 20. Gen. vbi Abraham dicit; Saram uxorem suam esse sororem suam, filiam patris sui, & non filiam matris suæ: quod exponitur communiter, ut fuerit neptis eius ex patre, non ex matre, quòd vterini non essent Abraham & Aran. At si Aran pater Saræ alius quidam erat à fratre & patre Abrahæ distinctus, quomodo erat illa soror Abrahæ ex patre?

SECUNDO dicit, fortè Saram fuisse priuignam Thare patris Abraham. SED refellit ipse idem hanc opinionem; quia si Sara fuisset priuigna Thare. non dixisset Abraham de illa:

RR 4

Filia

Filia est patris mei, non filia matris meae; sed è contrario, filia est matris meae, non filia patris mei. Quod si quis dicat, fuisse priuignam ex alia vxore, non ex matre Abrahami: Respondebimus id fieri non potuisse, quia tunc non fuisset soror Abrahamæ, neque vlllo modo illi affinis, vt notum est, & tamen ipse ait Gen. 20. Verè soror mea est.

TERTIO dicit, fuisse Saram sororem germanam Abrahami. Sed hoc falsum esse, inferius demonstrabo, vbi peruentum fuerit ad locum de coniugio fratrum, & sororum. Hoc autem loco, non est opus id refellere: nam sententia ista maxime pugnat contra aduersarios. Si enim Abraham sororem suam germanam coniugem accepit, qui est primus gradus cognationis, multo magis ducere licuisset amitam, vel nepotem, quæ sunt in secundo gradu.

ideo QUARTO dicit, Abrahamum in ea re peccasse: neque id esse mirum, quia nondum erat fidelis, quando illam accepit. At hæc solutio tolerari non potest. Nam si iure nature irritum erat Matrimonium illud, non solum peccasset Abraham contrahendo, sed etiam in coniugio permanendo, nam tota ferè vita sua in incestu perseuerasset: quod de viro sanctissimo nullo modo credi potest. Quid? quod Deus coniugium illud approbavit, cum ex Sara filium illi promissit, ut quo omnes Gentes benedicendæ erant, Gen. 17.

Ex quo falsum esse conuincitur, quod Beza scribit in colloquio de repudiis pag. 48. Deum tolerasse, sed nunquam id coniugium comprobasse. Quomodo enim non comprobauit, cum ei dixit: *Sarai uxorem tuam non vocabi Sarai, sed Saram; & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicentur sum?* Gen. 17. quis credat ex illegitimo, & incestu coniugio voluisse Deum excitare hæredem Abrahamæ, ex quo Messias nasciturus erat, & in quo benedicendæ erant omnes Gentes?

Probatur VLTIMO nostra propositio ex cap. 25. Deuteronomij, vbi præcipitur, vt si quis absq; liberis moriatur, ducat frater eius uxorem illius, & suscipiet semèn fratri suo. Lex ista nihil iubet contra ius naturæ: quid enim absurdius, quàm vt naturæ auctor contra naturam pugnet. Non igitur est contra ius naturæ, vt ob iustum aliquem finem quis ducat uxorem fratris sui: ergo quod in Leuitico legimus, cap. 16. *ne quis*

ne quis ducat uxorem fratris sui, non est naturale præceptum, si intelligatur simpliciter, ut aduersarij volunt.

Est autem **OBSERVANDVM** multos conatos esse hæc duo loca conciliare, sed intentione diuersa. **ALII** enim voluerunt ex his locis efficere, coniugium cum uxore fratris non esse prohibitum iure naturæ, & idèd posse in eo Pontificem dispensare. **ALII** contra hæc loca conciliant, vt possint aliter, non obstante lege Deuteronomij, coniugium cum uxore fratris pugnare cum iure naturæ.

PRIMUM igitur Ioan. Maior in 4. sentent. dist. 40. quæst. 1. dicit, nusquam in lege prohibitum esse coniugium cum uxore fratris; in Leuitico enim illud præceptum vitio scriptorum superadditum fuisse.

AT hæc conciliatio ansam præbet negandi apertissimas Scripturas, quando eæ cum alijs pugnare videntur: nulla enim est ratio, cur Maior neget, præceptum illud esse de textu in Leuitico, nisi quia pugnare videtur cum præcepto Deuteronomij. Nam alioqui præcepti illius verba habentur in omnibus codicibus, Hebræis, Græcis, Chaldaicis, Latinis; neq; vlla suspicio est, inserta fuisse ab aliquo.

SECUNDO quidam dixerunt, in Leuitico non prohiberi coniugium cum uxore fratris absolutè, sed tantum cum uxore fratris viuentis: quemadmodum in eodem loco prohibetur coniugium cum sorore vxoris, & expressè additur: *illa viuente*. Hæc expositio est Radulphi in commentario huius loci, & fauet causæ nostræ, id est, Catholicorum, qui constanter affirmant, Pontificem Maximum iure dispensasse cum Rege Anglorum, vt uxorem fratris sui defuncti accipere posset.

TAMEN hæc sententia non videtur vera. Nam coniugium cum uxore fratris viuentis, est adulterium. Adulterium autem in eodem capite expressè prohibitum fuerat; ergo frustra hæc prohibitio de coniugio cum uxore fratris addita fuisset. **PRAETEREA** Leuit. 20. adulterium punitur poena mortis: coniugium autem cum uxore fratris punitur poena longè minori. Non igitur per coniugium cum uxore fratris intelligitur adulterium; ergo non intelligitur coniugium cum uxore fratris viuentis, quod sine adulterio esse non potest. **NEQVE** obstat, quod in eodem capite prohibetur con-

R R § iugium

iugium cum sorore vxoris viuentis. Nam non erat adulterium tempore Iudæorum, consuetudo cum pluribus mulieribus, quia polygamia erat licita viri cum pluribus vxoribus, non autem vxoris cum pluribus viris.

TER TIO alij dicunt, in Leuitico prohiberi coniugium cum vxore fratris viuentis, sed repudiata.

HÆC etiam sententia Catholicis fauet, tamen non est probabilis, cum nulla fiat in eo loco Leuitici mentio repudij, & quia sequeretur, posse eodem modo restringi omnia illa præcepta ad repudiatam; vel confunderentur omnia illa præcepta.

QVARTO alij volunt, præceptum Deuteronomij non intelligi de fratre germano, sed de proximo in alio gradu, in quo liceat secundum legem contrahere Matrimonium, vt de patrueli, vel de consobrino: nam etiam isti apud Hebræos dici solent fratres. Hanc sententiam sequitur Caluinus in comment. ad cap. 18. Leuitici.

SED est sententia improbabilis, & falsa, & ab ipso Beza Caluini discipulo refutatur in libr. de repudijs, pag. 76. Nam ex Scripturis constat, legem intelligi de fratribus germanis principaliter, licet ad alios etiam propinquos extendatur. Genes. 38. Iudas fratribus germanis vxorem eandem coniunxit. & RUTH. 1. Noëmi hortatur nurus suas viduas, vt non exspectent in coniuges, fratres virorum, quos ante habuerant, sed aliis viris nubant. Loqui autem illam de fratribus germanis, patet ex illis verbis eius: *An adhuc in utero meo sunt filij, qui fiant mariti vestri? Reuertimini, & abite filia mea; quoniam senior sum, quam vt virum habere queam.* Ex Matth. 22. interrogatio Sadduceorum de muliere, quæ nupsit septem fratribus, videtur omnino cogere, vt de germanis fratribus lex intelligi debeat. ADDI, quod lex ipsa DEUTERONOMII satis indicat de fratre germano rem esse intelligendam. Nam non dicit absolute, accipiat eam frater. Sed: *Si habitauerint, inquit, fratres simul, & vnus moriatur sine liberis; non exhibit vxor eius extra domum, sed ducet eam frater alius.* vbi describuntur fratres, qui in eadem domo habitant, quales ordinariè non sunt, nisi fratres germani.

SED obijciunt vocem Hebraicam; quæ habetur in Deuteronomio

Deuteronomio: non enim dicitur, accipiet eam אָחִי, id est, frater, sed אָחִי, id est, cognatus.

RESPONDEO, vocem illam אָחִי propriè significare leuirum, id est, fratrem mariti defuncti: vnde etiam verbum אָחִי in Piel, significat accipere vxorem fratris. Habetur enim hæc eadem vox Genes. 38. vers. 8. & Ruth. I. 5. 15. vbi sine controuersia agitur de fratribus germanis. PRAETEREA in hoc cap. 25. Deuter. quorsum Scriptura diceret: *Si habitauerint fratres simul, & vnus moriatur sine liberis, &c.* nisi vellet per אָחִי significare fratrem defuncti fratris? DENIQUE ibid. paulò pòst Scriptura subiungit: *Primogenitus, quem pariet mulier, erit fratris defuncti.* vbi expressè defunctum Scriptura vocat fratrem eius, quem vocauit אָחִי ergo & iste est frater illius. Propriè igitur iauam est id, quòd Latinè dicitur leuir: quamuis deriuetur etiam ad alios propinquos, sicut etiam lex ipsa ad alios pertinebat, quando fratres deerant, aut non volebant illam accipere; tunc enim propinquior succedebat in iure illam ducendi, vt historia Ruth. cap. 4. apertè declarat.

QUINTO alij volunt, legem Deuteronomij intelligi quidem de fratre germano, sed esse exceptionem quandam legis in Leuitico latae. Ita docet S. Augustinus, quæst. 61. in Leuiticum, & Lyranus, & alij in commentario huius loci: eandem sequitur Beza in libro de repudijs, pagina 78.

QUAE sententia probabilis est; sed nihil aduersariis prodest. Nam exceptio ista, siue lex exceptiua, & declaratiua alterius legis, apertè demonstrat, legem illam Leuitici non fuisse naturalem, sed iudicialem. Nam lex ista Deuteronomij, quæ est legis Leuiticæ declaratio, siue exceptio; vel est naturalis, vel iudicialis. Non potest dici naturalis, quia etiam hoc tempore seruanda esset, quod tamen omnes negant, & maximè aduersarij, & ij potissimùm qui diuortium Regis Henrici VIII. à Catharina Regina defendunt. Nam cum Arturus Henrici frater natu maior sine liberis decesserit, non solùm potuisset, sed iure diuino, & naturali debuisset Henricus frater vxorem eius, id est, Catharinam coniugem ducere. Ergo coguntur fateri, vt etiam fatentur, legem Deuteronomij esse iudicialem, & proinde nunc per Christum abroga-

abroga.

abrogatam. Quòd si exceptio iudicialis est: ergo & lex, à qua fit exceptio, iudicialis est: exceptio enim fit ab iis, quæ sunt eiusdem naturæ, & ordinationis. Vel si lex illa naturalis erat, & exceptio erit naturalis: qualis est illa, quòd in vltima necessitate liceat fratri sororem ducere; lex enim naturalis patitur hanc naturalem exceptionem.

P R A E T E R E A qualiscunq; sit illa exceptio, siue naturalis siue iudicialis; conuincit, coniugium cum vxore fratris non esse per se, & intrinsecè malum; non enim quod est intrinsecè malum, per vllam circumstantiam potest fieri bonum. Quare habemus ex hac exceptione, legem Leuiticam non esse naturalem primi ordinis.

R V R S V S ista eadem exceptio conuincit, coniugium cum vxore fratris non esse malum semper, excepta sola vltima necessitate quale diximus esse coniugium cum sorore germana. Nam iste casus in Deuteronomio exceptus, non erat vltima necessitas, sed pietas quædam in fratrem mortuum. Ergo præceptum Leuiticum non est etiam naturale secundi ordinis, sed tantum tertij, id est, carum rerum, quæ sunt malæ ob extrinsecam aliquam turpitudinem, quæ tamen potest tolli per aliquam circumstantiam, cuius honestas vincat priorem turpitudinem: tunc enim tale coniugium licitum redditur secundum rectam rationem, cessante lege positiuâ. Et sicut non est contra rationem, immò secundum rationem, coniugium ob pietatem in fratrem: ita si fiat alia similis exceptio, vel etiam maioris alicuius boni, vt, si modò ad pacem inter principes conseruandam, ducat quis vxorem fratris defuncti, non erit contra rationem tale coniugium, nec vllò modo illicitum, nisi ob legem Ecclesiasticam, in qua dispensari potest,

D I C E S fortasse, fuisse dispensationem in lege naturæ à Deo factam. At dispensatio non est lex, nec iubet aliquid fieri, sed tantum tollit obligationem legis in aliquo particulari casu, & permittit secus fieri, quam lex præcipiat. In Deuteronomio autem lex planè statuitur, iubens vt frater vxorem fratris demortui ducat, & pœnam in transgressorem constituit.

Adde **V L T I M O**, quòd licet non sit improbable ob Augustini auctoritatem, illam exceptionem esse; tamen probabi-

babilius est non esse. Nam exceptionem addere post legem conditam, & maximè alio tempore, & loco, non est Dei, qui omnia nouit: sed hominum, qui experimento paulatim discunt, suas leges non posse seruari, nisi aliquid excipiatur.

Quare probabilissima est Caietani expositio in commentario Leuitici, & aliorum, qui volunt non prohiberi in Leuitico Matrimonium cum vxore fratris defuncti; nisi accipiendo tale coniugium nudè, & solitariè, quemadmodum accipitur homicidium in Decalogo, cum dicitur: *Non occides.* Quæ lex non impedit quò minus fiant postea leges positivæ particulares, quæ coniugium cum vxore fratris cum aliqua circumstantia prohibeant, cum alia iubeant: ad quem modum non impedit lex Decalogi: *Non occides*, quò minus fiant leges particulares, quæ iubeant occidi latronem, & maleficum; & contrà iubeant non occidi eum, qui casu, vel se ipse defendendo alium occiderit, &c.

SED iam argumenta soluenda sunt, quibus Hæretici probant, omnia præcepta Leuitici de gradibus cognationis esse naturalia, & per hoc indispensabilia.

PRIMUM argumentum est Philippi in locis, tit. de coniugio, Brentij in Leuitici cap. 18. Kemnitij in 2. Parte Exam. pag. 1231. & Bezæ in libro de repudiis. DEVS, Leuit. 18. & 20. pronunciat, se gentes, quæ habitabant Palaistinam, antequam eò Hebræi venissent, puniturum ob incesta coniugia, quæ in isto cap. 18. Leuitici prohibentur; & vocat conjunctiones illas Gentilium, abominationem coram Deo: ergo præcepta Leuitici de gradibus cognationis, non sunt iudicialia, sed naturalia, cum Gentes etiam obligauerint, quæ ad populum Israël non pertinebant.

RESPONDERET aliquis fortasse, Deum punire voluisse Gentiles, non propter transgressionem præceptorum de gradibus cognationis, sed propter adulteria, propter concubitum cum masculis, & iumentis, & propter idololatriam, quam Gentes illæ exercebant cum idolo Moloch. Nam ista quatuor scelera, quæ verè sunt contra naturam, prohibentur in capite decimo octauo Leuitici, post prohibitionem graduum cognationis, & tandem subiiciuntur pœnæ in Gentiles, qui prædictis sceleribus polluebantur. AT non videtur solida solutio. Nam etiam si capite decimo octauo Leuitici

uitici

nitici, pœnæ in Gentiles subiiciantur immediatè post illa quatuor scelera, tamen capite viceſimo subiiciuntur eadem pœnæ in eosdem Gentiles immediatè post prohibitiones graduum cognationis.

N E Q U E potest responderi, Deum puniuisse Gentiles ob coniugia in primo gradu consanguinitatis, quæ sunt contra legem naturæ: non autem ob coniugia in aliis gradibus. **N A M** in illo cap. 20. post enumeratos gradus, habentur hæc verba: *Custodite leges meas, atque iudicia, et facite eas, ne et vos euomat terra. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos; omnia enim hæc fecerunt, et abominatus sum eas.* Hæc ibi. illa autem verba, postrema: *Omnia hæc fecerunt*, cum sint vniuersalia, non possunt restringi ad certa aliqua scelera.

R E S P O N D E O, omnia illa præcepta de gradibus cognationis, naturalia sunt aliquo modo, nimirum si nudè ac solitariè sumantur gradus cognationis, sine circumstantiis, quæ sufficiant ad Matrimonia in illis gradibus honestanda. Nam certè propositio illa generalis *Leuit. 18. Ad proximam sanguinis sui nemo accedat*, ius naturæ complectitur, & idè etiam in singulis præceptis de gradibus, repetitur vocabulum, **T U R P I T V D O**, quia turpe est cum cognata Matrimonium contrahere, cum natura ipsa dicat reuerentiam quædam illis deberi, cum qua pugnat copula carnalis. Et quia Gentes illæ sine vllò defectu miscebantur consanguineis, peccabant haud dubiè in singulis contra ius naturæ, & idè merito puniebantur.

Est tamen illud hîc **O B S E R V A N D V M**, peccasse quidem Gentes in eiusmodi coniugiis contrahendis; sed non ita grauiter, vt propter illa eiciendæ essent à terra: ista enim pœna propriè respicit crimen idololatriæ, & adulteria, ac flagitia illa prodigiola cum bestiis, & masculis. Cum enim Scriptura dicit: *Omnia hæc fecerunt, &c.* non intelligit tantum coniugia in gradibus prohibitis, sed omnia scelera supra nominata. Nec dicit Scriptura, propter singula peccata fuisse dignos illos, qui à terra euomerentur; sed propter omnia, quia nimirum inter illa omnia erant quædam grauissima, & enormia.

Veram esse hanc solutionem, confirmari potest exemplis
Pau.

Patriarcharum, vt Jacob, Iuda, & Amram, addo etiam Abraham ex opinione Theodori Bezae, qui in gradibus prohibitis coniugia contraxerunt, & tamen à Deo puniti non sunt, quia videlicet non temerè, sed cum ratione id fecerunt: neque ad ista coniugia adiunxerunt quatuor illa scelera, ob quæ propriè Gentes illæ punitæ fuerunt.

SECUNDVM argumentum eiusdem Philippi, & Kemnitij: Corinthij prætextu Euangelicæ libertatis non seruabant legem Leuiticam de gradibus cognationis: quidam enim eorum cum nouerca sua Matrimonium celebrauit. At B. Paulus acriter ob hanc rem Corinthios reprehendit, & incestuosum illum Satanae tradidit: ergo Paulo iudice, tenentur Christiani ad obseruantiam legum Leuiticæ de gradibus. Quare lex illa non iudicialis, sed naturalis est.

RESPONDEO, PRIMO probabile est, primum gradum affinitatis in linea recta, simpliciter prohibitum esse iure naturæ: sed non ideo præcepta omnia de gradibus sunt naturalia, quia vnum aut alterum est naturale.

SECUNDO, probabile est Apostolum loqui de aliquo, qui nouercam concubinæ loco haberet, viuente adhuc patre; quod scelus non incestus tantum, sed & adulterium etiam grauissimum erat. Id enim colligunt sanctus Anselmus, & sanctus Thomas ex illo 2. Corint. 7. *Scripsi vobis non propter illū, qui fecit iniuriam, nec propter eum, qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostrā.* nam is, qui fecit iniuriam est filius incestuosus; qui eam pertulit, est pater, cuius vxor violata est. Et quæquam posset intelligi, vt vult Theodoretus, patri mortuo factam esse iniuriam: tamen longè probabilius est, Apostolum loqui de patre viuo; nam mortuo non facit iniuriam, qui eius vxorem ducit, cum per mortem soluatur vinculum coniugale.

TERTIVM argumentum Kemnitij: Ioan. Baptista, cuius ministerium finem imposuit legi veteri, confirmauit præceptum Leuitici de non ducenda vxore fratris; Dixit enim Herodi: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui, Matth. 146 & Marci 16.*

RESPONDEO, PRIMO Ioann. Baptista non imposuit finem legi, sed Christus, si de mutatione, & abrogatione legis agatur:

agatur: imposuit tamen etiam Ioannes finem legi, quia fuit ipse ultimus Propheta veteris testamenti, iuxta illud Luca 16. *Lex, & Prophetæ usque ad Ioannem.* Quare toto tempore Ioannis, lex Moïsi vigeat, & tenebatur Herodes, qui eam legem profitebatur, obseruare. Non licebat autem ei secundum legem habere uxorem fratris sui, siue is viueret, siue mortuus esset, quia proles ex eo Matrimonio iam nata erat, nimirum filia illa Herodiadis, quæ saltandi arte ita placuit Regi, vt ab eo caput sancti Ioannis impetrauerit. Istam enim filiam fuisse Herodiadis, ex priore marito, docet Chrysol. homilia 49 in Matthæum. & satis constat ex eo, quod mors Ioannis incidit in ipsum initium coniugij Herodis cum Herodiade, vt patet ex Iosepho lib. 18. antiquit. cap. 10. Si enim eo tempore puella iam tripudiare nouerat, certè multis annis antè nata fuerat: neque verisimile est S. Ioannem expectaturum fuisse tot annos, antequam Herodem publici illius criminis reprehenderet.

SECUNDO responderi potest, crimen Herodis non fuisse incestum tantum, sed etiam adulterium: siquidem, vt in comment. cap. 14. Matth. refert ex antiquis historiis S. Hieronymus, Herodes viuentis fratris uxorem acceperat. Quod etiam Iosephus scribit lib. 18. antiq. c. 9. quamuis in nomine dissensio sit. Iosephus enim dicit, Herodem istum duxisse Herodiadem uxorem alterius Herodis fratris sui viuentis. Hieronymus autem Philippum nominat fratrem Herodis, cuius vxor antea fuerat Herodias. Et quod longè minus est, Marcus capite 6. apertè vocat Philippum: quare oportet, vel falsum esse Iosephum, vel hominem illum verò nomine appellatum. Illud hoc loco ad rem nostram facit, omnes conuenire, Herodem viuentis fratris uxorem habuisse.

QUARTVM argumentum Kemnitij: *Deus Levit. 18. & 20. varias pœnas, easq. grauissimas adiecit præceptis illis de gradibus cognationis; iussit enim interfici, aut deleri de populo, aut orbari filius, aut prohiberi aditum Ecclesie.*

RESPONDEO, non sequitur ex his pœnis, omnia illa præcepta esse naturalia: nam etiam iudicialibus, & ceremonialibus adduntur similes pœnæ, vt patet de transgressore legis de Circumcisione. Gen. 17. & de comedente fermentatum in die-

in diebus azymorum, Exod. 12. Denique pleni sunt libri Exodi, Leuitici, & Numerorum eiusmodi pœnis.

QVINTVM argumentum est Ioann. Brentij in comment. Leuitici, cap. 18. *Leges, in quibus conueniunt Moses, & Cæsar Romanus, non possunt esse iudiciales, sed morales. Sed conueniunt Moses & Cæsar in multis gradibus cognationis prohibendæ: ergo lex prohibens eiusmodi gradus, non est habenda iudicialis, sed moralis.* Maiorem propositionem probat, quia politia Mosis & Romanorum, sunt approbatæ à Deo, & sunt omnium aliarum præstantissimæ; ergo non est dubium, ea, in quibus duæ illæ politia conueniunt, esse iuris naturæ.

RESPONDEO, non est verum leges omnes ad Ius naturæ pertinere, in quibus Moses, & Cæsar conueniunt, neque id solide probatur à Brentio.

PRIMVM enim non allegat, neque allegare potest Brentius vllum testimonium verbi Dei, vnde prober suam propositionem; proinde non tenemur illi credere, si quidquam valent apud ipsos ipsorum principia.

DEINDE non verè assumit, politiam Romanorum à Deo fuisse approbatam. Christus quidem dicit Matth. 22. *Reddite quæ sunt Cæsari, Cæsari.* & Apostolus Roman. 13, omnem potestatem esse à Deo, & idè principibus esse patendum, & tributa præstanda: sed non idè confirmavit Deus omnes leges Romanorum; alioqui confirmasset etiam leges de colendis idolis, & de soluendis vsuris. Scribit enim August. in epist. 54. ad Macedonium, adhuc suo tempore legibus Romanis coactos fuisse homines vsuras soluere: nec desunt aliæ leges iniustæ, quas nimis impium est dicere, à Deo esse probatas. Aliud igitur est, parendum esse Principibus iustè imperantibus quod Christus, & Apostolus volunt; aliud autem, omnes Principum leges esse iustas, & à Deo probatas, quod nusquam in verbo Dei reperitur.

AD HÆC, etiamsi leges Romanorum fuissent omnes iustæ, atque adè probatæ, vt reuera erant leges Mosis: non tamen colligi posset, ad ius naturæ pertinere omnes leges, in quibus Moses & Cæsar conueniunt. Potest enim facile fieri, vt conueniant etiam in legibus positiuis; immò cum omnes

§ § leges

leges Cæsarum positivæ sint, necesse est, ut si quando conveniunt cum Mosaicis, in positivis planè conveniant. Lex enim Cæsaris non prohibet id, quod solo lumine rationis omnes nouerunt esse prohibitum, sed pœnam cõstituit in eos qui locus fecerint, aut certè quod ius naturæ docet in genere, lex civilis determinat in particulari; vtrumque autem positivum est, tam pœnæ constitutio, quàm etiam determinatio iuris in particulari.

Non igitur probauit Brentius suam propositionem: sed probemus nos modò ex eius principiis, illam esse falsam. Lex Cæsaris prohibet coniugiũ cum sorore vxoris mortuæ, quod coniugium non prohibet Lex Moysis, ut ibidem Brentius concedit: ergo Lex illa positiva est, & propriè Cæsaris, & politica, non autem naturalis, secundum regulam Brentij, qui vult positivæ esse, & non naturales leges, in quibus Moyses & Cæsaris non conveniunt. Rursus, Lex illa positiva, & politica est, ergo etiam lex illa, quæ prohibet coniugium cum vxore fratris, positiva, & non naturalis erit: nam est idem prorsus gradus affinitatis cum vxore fratris, & cum sorore vxoris. Vt enim vxor fratris mei est mihi soror affinitate, quia illa est una caro cum fratre meo; ita soror vxoris meæ est mihi soror affinitate, quia soror eius & ego, vna caro sumus. Quod si lex prohibens coniugium cum vxore fratris, non est naturalis, vti iam deduximus, ergo falsa est propositio Brentij affirmantis naturales esse omnes illas leges, in quibus conveniunt Cæsaris & Moyses: hæc enim non est naturalis, & tamen in ea conveniunt Cæsaris & Moyses.

SEXTVM argumentum adfert Thomas Waldensis contra 2. de Sacram. cap. 134. ex August. in lib. quæst. super Leuit. q. 53. aliàs 65. vbi August. videtur totam illam tabulam Leuiticam de gradibus prohibitis reducere ad Decalogum, talem quam in eo præconceptam.

RESPONDEO, non diligenter attendit Waldensis sententiam S. Augustini. Is enim quæst. 61. & 65. dicit adulterium in Decalogo esse prohibitum, & iterum in Leuitico, capit. 18. ex eo autem deducit, reliqua præcepta Leuitici, quæ prohibent coniugium cum vxore patris, vel fratris, vel patrui, &c. non debere accipi de vxore patris viuentis, aut patrui viuentis, aut fratris viuentis, sed mortui, quia alioqui super-

vacanea essent, & cum omnia ista adulteria sint, & iam in Decalogo prohibita.

SEPTIMUM argumentum addi potest ex Innocentio III. cap. Gaudemus, de diuortijs, ubi dicit, Matrimonium inter infideles contractum in 2. 3. & vltioribus gradibus, esse ratum, nec debere dissolui cum illi conuertuntur ad fidem, quia non tenebantur illis legibus Ecclesie. Ex quo colligunt aliqui, ex sententia Innocentij Matrimonium infidelium in primo gradu contractum, esse irritum, & proinde iure nature prohibitum. At coniugium cum vxore fratris mortui, est in primo gradu, ergo prohibitum iure nature.

RESPONDEO, argumentum hoc non est contra conclusionem nostram. Nos enim tantum contendimus, non omnes gradus in Leuitico prohibitos, esse prohibitos iure nature, id quod Innocentius etiam docet, dum secundum gradum non vult esse prohibitum iure nature, cum tamen non ignoraret eum gradum in Leuitico fuisse prohibitum.

Est tamen hoc argumentum contra id quod saepe diximus, coniugium cum vxore fratris, non esse irritum iure nature. Ideo RESPONDEO, Innocentium de primo gradu nihil dixisse, sed tantum declarasse id quod ei propositum fuerat de secundo & sequentibus. PRAETEREA etiam si aperte dixisset primum gradum iure nature prohibitum esse, deberet hoc intelligi de primo gradu in linea recta, vel de primo gradu consanguinitatis, non autem affinitatis. Nam vt habemus cap. fin. de diuortijs, idem Innocentius dispensauit, vt in Liuania retinerent vxores fratrum defunctorum: quod certe nunquam fecisset, si existimasset, iure naturali eum gradum prohibitum fuisse.

CAPVT XXVIII.

Primum gradum consanguinitatis tam in recta, quam in transuersa linea, & primum affinitatis in recta linea, iure naturæ interdictos esse, & ab homine indispensabiles.

SIT iam TERTIA propositio: Iure naturæ interdicta sunt coniugia in primo gradu consanguinitatis, tam in recta linea, quam in transuersa, & in primo gradu affinitatis in recta linea tantum.

Docuimus in superiore conclusione, non omnia præcepta de gradibus prohibitis ad ius naturæ pertinere: nunc explicamus, quæ sint censenda præcepta iuris naturæ.

Est autem circa propositionem istam tertiam PRIMO loco NOTANDUM, nos nihil dixisse de secundo, & tertio, & sequentibus gradibus in recta linea, non quod eos non putamus iure naturæ prohibitos, sed quia eadem ratio esse videtur de primo & de ceteris: est enim communis sententia inter ascendentes & descendentes omnia coniugia esse prohibita. Nam etiam si in gradibus remotioribus minor sit propinquitas sanguinis, tamen maior est inæqualitas ætatis, quæ defectum illum propinquitatis compensat; vt, exempli gratia, inter nepotem & auiam minor est propinquitas sanguinis, & proinde minor indecentia coniugij, quam inter filium & matrem; tamen maior est inæqualitas ætatis, & consequenter maior indecentia ratione ætatis: nepos enim vt est adolescens, cum auia iam est anus. Pari ratione inter nepotem & proauiam, minor est propinquitas sanguinis, tamen maior inæqualitas ætatis, quam inter nepotem, & auiam. Et quando tam procul proceditur in gradibus, vt iam nulla sit communicatio sanguinis, vt in quinto gradu, & sequentibus; tunc aut mortui sunt ascendentes, aut omnino confecti, ac decrepiti; & contra, descendentes, aut infantes, aut tam teneræ ætatis sunt, vt nulla ratio ferat, inter eos coniugia copulari.

SECUNDO loco NOTANDUM est, nos in conclusione posuisse primum gradum, sed non omnino vniuersaliter.

nam primum gradum affinitatis in linea transuersa, vt leu-
 ricum fratria, non putamus prohibitum esse iure naturæ
 vt conclusione superiore docuimus. Neque id mirum videri
 debet. Nam magna differentia est inter primum gradum
 in linea recta, & primum in transuersa; & rursus discrimen
 est non contemnendum, inter consanguinitatem & affini-
 tatem: immò in eodem primo gradu in linea recta, inueni-
 tur latitudo quædam, & proinde diuersitas.

Possumus autem doctrinæ causa ita disponere ordinem
 coniugiorum iure naturæ prohibitorum. PRIMVM, idque
 omnium turpissimum est, filij cum matre. Nam & summa
 coniunctio est inter matrem & filium, & præterea deberet
 mater, quæ naturæ ordine filio præest, eidem coniugij ra-
 tione subesse.

SECVDVM est, patris cum filia. Id enim par est primo,
 quod attinet ad coniunctionem, sed minus turpe est, quia
 non inuertitur ordo regiminis, cum & filia, & vxoris sit, sub-
 iici, non præesse. Ac de his duobus omnes conueniunt, iure
 naturæ esse prohibita.

TERTIVM est, fratris cum sorore germana, ex vtroque pa-
 rente: nam & hic summa coniunctio est, sed lateralis, & idè
 minor, quàm sit ea, quæ patri cum filia intercedit.

QVARTVM est, fratris cum sorore, ex altero tantum pa-
 rente: neque enim dubium esse potest, quin sit minus turpe
 coniugium cum sorore ex altero parente, quàm ex vtroque.

QVINTVM est, priuigni cum nouerca, id enim parum
 omninò abest à tertio, & fortè nihil. Nam etiam si ex vna par-
 te minus turpitudinis habeat, quia est affinitas, non consan-
 guinitas: tamen ex altera parte plus indecentiæ præ se fert,
 cum sit in recta linea, & inuertitur ordo regiminis; nouerca
 enim est loco matris, & ordinariè etiam senior esse solet, & in
 priuignum ordine naturæ potestatem habet.

SEXTVM, & VLTIMVM est, vitrici cum priuigna: hoc
 enim est in eodem gradu cum superiore, sed deest indecentia
 ex peruersione regiminis. Priuignæ subesse conuenit vitri-
 co, siue sit loco tantum patris, siue fiat etiam maritus: & quod
 dictum est de priuigno, & nouerca, intelligendum est etiam
 de genero, & socro; & quod dictum est de vitrico, & priui-
 gna, intelligendum est de socero, & nuru. De his quatuor

§§ 3 gradi-

gradibus non defunt qui negent eos iure natura prohibitos, in quibus est Caietanus in 2. 2. quæst. 154. art. 9. tamen sententia communior & verior, contrarium habet.

TERTIO NOTANDUM est, nos in conclusione dixisse, coniugia in his gradibus indispensabilia esse ab homine, quia putamus, à Deo dispensabilia esse coniugia omnia in quouis gradu: nullus enim est gradus in quo coniugium ita se intrinsecè malum, ut repugnet illud fieri bene. Quod et eo patet, quia nullus gradus tollit finem Matrimonij primarium, vel secundarium, licet aliquo modo impediat: nam ex coniugio etiam filij cum matre, nasci possunt liberi, & educari, &c. neque legi vllum, qui expressè hoc negaverit. Nam ipse etiam Caietanus in 2. 2. quæst. 154. artic. 9. gradum istum primum in linea recta, dicit habere perse, & naturaliter annexum impedimentum coniugij; tamen ibidem scribit, coniugium in hoc gradu dispensabile esse ab auctore nature.

Et aliquod argumentum ad hoc probandum adferri potest ex facto filiarum Loth, quæ cum existimarent, nullum omnino virum in mundo superesse, crediderunt sibi licentiam esse, ex proprio patre liberos quærere, Genes. 19. Et quæquam à peccato non excusentur, quia debuissent curam ipsius generis propagandi patri relinquere, aut certè cum eo communicare consilium, & ipsius expectare iudicium, & non prævenire, ac patrem decipere: tamen factum ipsum indicat, in tam extremo casu non esse omnino contra humanam rationem eiusmodi coniugium, præsertim si accederet auctoritas dispensantis Dei. Immo Chrysostomus homil. 44. in Genesim, & Ambrosius libro 1. de Abraham, cap. 6. eas omni crimine liberant. Augustinus libro 22. contra Faustum, cap. 43. peccasse dicit, non tam ardore libidinis, quam nimio amore posteritatis.

His notatis, probatur conclusio **PRIMO**, quia omnia & sola coniugia prædicta puniuntur ultimo supplicio in Levitic. cap. 20. cum cetera puniantur leuioribus pœnis.

SECUNDO, quia nulla exstant exempla Sanctorum, qui vlllo vnquam tempore in his gradibus contraxerint Matrimonia, cum tamen exstant de aliis, ut supra ostendimus.

TERTIO, quia nulla vnquam facta est dispensatio ab Ec-

clesia in his gradibus : quamuis non defuerint, qui eam ali-
quando q̄nerent. Nam de comite Armeniaco refert Pau-
lus *Æmilius* in *Lodouico XI.* eum falso Pontificis diploma-
te sororem germanam sibi matrimonio coniunxisse ; quia
nimirum verum diploma extorquere nunquam potuit à
Pontifice, falsum à corrupto quodam ministro procurauit.
In gradibus autem quos diximus iure naturæ non prohibe-
ti, non semel factæ leguntur dispensationes. Facta enim le-
gitur in primo gradu affinitatis in linea transuersa, ab *Inno-*
centio III. cap. finali, de diuortiis ; & à *Martino V.* teste *An-*
tonino, 3. p. tit. 1. cap. 11. summæ Theologicæ ; & rursus in
secundo gradu consanguinitatis, ab *Alexandro VI.* teste *Ca-*
ierano in 2. 2. q. 15. art. 9. Immo (vt supra est demonstratum)
Innocentius III. cap. *Gaudemus*, de diuortiis, apertè decla-
rauit, in secundo & sequentibus gradibus, Matrimonia inter
infideles contracta, rata esse debere.

QUARTO, quia omnes Gentes aut à coniugiis prædictis
naturaliter abhorrent, aut si quæ Gentes iis indulgent, ab
aliis feræ, & barbaræ iudicantur.

Perfæ, qui connubia cum parentibus, & sororibus permit-
tebant, ab omnibus reprehenduntur, vt à *Tertulliano* in
Apologetico, cap. 9. à *Chrysoft.* homil. de *Pentecoste* in fine,
ab *Augustino*, quæst. 61. in *Leuiticum*, à *Theodoreto* in libr.
de legibus. *Aristoteles* quoque in libr. 2. *Politicorum*, inde re-
prehendit communionem vxorum, quia sequeretur, vt filij
parentibus, & fratres sororibus iungerentur. & in libr. 9. de
Historia animalium, cap. 47. scribit, camelos, & equos non
posse adigi, vt cum matribus misceantur, & exempla duo pla-
nè admirabilia refert. Quod etiam facit *Plinius* libr. 8. natu-
ralis *Histor.* cap. 42. *Suetonius* in *Caio*, inter flagitia *Caij* *Im-*
peratoris refert, quod sororem *Drusillam* vxoris loco habere
voluerit. *Eutropius*, & alij *Scriptores* in *Antonini* *Caracal-*
læ vita, notant eundem, quod ob nimiam impudicitiam à
nouerca Iulia non abstinuerit.

DENIQUE *Ambrosius* in epist. 66. ad *Paternum* scribit,
coniugium patris cum filia pugnare cum lege naturæ, scri-
pta in cordibus singulorum. & *Augustin.* libr. 15. ciuit. cap. 16.
scribit, coniugia cum sororibus, non nisi peruersis legibus
fuisse permilla. Quod enim semel factum est, compellente

necessitate, à filiis Adæ, ita postea multiplicatis hominibus natura exhorruit, quasi nunquam licuerit. **POSSENT** hæc etiam adduci rationes aliquot naturales ex S. Thoma, & aliis auctoribus: sed ea commodius adducentur pro conclusione sequenti.

Iam verò contra tertiam hanc propositionem obijci solent argumenta quædam. **PRIMUM** sumitur ab exemplo filiorum Adæ, qui cum sororibus suis Matrimonia contraxerunt. Si enim eiusmodi coniugia cum lege naturæ pugnant, non possent iure contrahi, nisi dispensante auctore naturæ. Nulla autem tunc facta legitur dispensatio; nec videtur decuisse diuinam sapientiam, ut eodem tempore legem conderet, & in lege dispensaret: quare non erit prohibitum iure naturæ coniugium cum sorore.

RESPONDEO, **PRIMO** fieri potest, ut Deus cum filiis Adæ dispensauerit, ut sororibus iungerentur: non enim requirebatur externa aliqua dispensatio per vocem, aut scripturam, sed satis erat interna inspiratio; fortè etiam Deus per Adamum significauit, ac declarauit eius filiis voluntatem suam. **NEQUE** absurdum est, quòd in ipso mundi initio in ea lege dispensauerit Deus, quandoquidem voluit remanere auctor omnes homines ab vno procedere, neque bonum indicauit, plures simul masculos, pluresq; fœminas procreare.

SECUNDO, facilius dici potest, nulla fuisse opus dispensatione, quia coniugium fratris cum sorore, iure naturæ prohibetur, excepta summa illa necessitate generis propagandi, ut in secunda propositione declaratum est.

SECUNDVM argumentum sumitur ab exemplo Abrahæ, qui sororem vterinam duxisse videtur, cum ipse dicat Gen. 12. *Verè soror mea est filia patris mei, non filia matris mee, et duxi eam in uxorem.* **RESPONDEO**, Saram dici sororem Abrahæ de more Scripturarum, quia consanguinea eius erat, uetris videlicet ex patre.

Et quia non solùm nonnulli ex nostris, sed etiam Bossius in lib. de repudiis contendit, Saram germanam sororem Abrahæ fuisse, idèd sententiam nostram paulò fufius confirmare cupio, & ea quæ contrà obijciuntur, refutare. Igitur neptem ex fratre, non sororem germanam fuisse, probatur **PRIMO** auctoritate doctissimorum scriptorum, S. Hieron.

nymij in quæstion. Hebraicis, ad cap. 11. Gen. & in lib. contra Eluidium, S. Augustini lib. 16. ciuit. cap. 12. & 16. & lib. 22. contra Faustum, cap. 31. & Iosephi Hebræi lib. 1. antiq. cap. 14.

SECUNDO probatur ex cap. 11. Gen. ubi legimus: *Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Et infra: Duxerunt Abram, & Nachor uxores; nomen uxoris Abram Sarai; & nomen Nachor Melcha, filia Aran patris Melche, & patris Iesche, quo loco per Iescham non potest intelligi nisi Sarai, quæ teste Iosepho & Hieronymo, binominis erat.* Neque enim vlllo modo credibile est, Scripturam prodere voluisse patrem Melchæ, & non patrem Sarai, personæ longè dignioris; & deinde quorsum mentio fieret Ieschæ, si diuersa esset à Sarai?

TERTIO probatur ex eodem capite, vbi sic legimus: *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran filij sui, & Sarai nurum suam, uxorem Abram filij sui. Quare non dixit: Et Sarai filiam suam; sed solum: Nurum suam?* certè filia coniunctior est patri, quam nurus. Sed quia non erat propriè filia, noluit eam miscere cum iis, qui propriè erant filij.

QUARTO probatur, quia si Abraham, & Nachor accepissent sorores Germanas, id fecissent, quia eo tempore per mores illarum gentium licuisset, vt fatentur, qui defendunt Saram fuisse Abrahami sororem Germanam. Neque enim recurrendum est ad dispensationem diuinam, cum ea necessaria non fuerit, si non est contra ius naturæ tale coniugium vt aduersarij volunt. At si tunc & per legem naturæ, & per mores gentis licuisset tale coniugium inire; nihil profuisset Abrahamæ dicere: *Soror mea est.* Id enim dixit ad tegendum coniugium, vt patet Gen. 12 & 20. quod idem postea fecit Isaac, Gen. 26. interrogatus enim de vxore sua, ac timens propter illam occidi, dixit: *Soror mea est.* Oportet igitur fateri, homines locorum illorum ita horruisse coniugium cum propria sorore, vt audito nomine sororis, statim crederent eam non fuisse vxorem.

DENIQUE quis credat Abrahamum sine vlla necessitate duxisse propriam sororem, cum propter hoc crimen Deus iussit, Leuit. 20. vtrumque coniugem simul necari?

SED respondendum est ad obiectiones Caietani, qui contra sentit in explicatione cap. 20. Gen. & cap. 18. Leuitici, & nonnullorum aliorum.

PRIMO obiiciunt verba illa expressa: *Verè soror mea est.* RESPONDEO, significari illis verbis, *verè fuisse consanguineam.* Nam etiam Isaac, Gen. 26. dixit de Rebecca, sororem suam esse, cum tamen constet eam fuisse neptim ex patruelis, id est, filiam Bathuelis filij Nachor fratris Abraham: *videtur Abraham vocat Loth fratrem suum, Gen. 13. cum tamè ille eius nepos: & Tobia 8. ait Tobias iunior: Tu sis Dominus, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, & tamen non erat soror eius germana. Daniel. 5. vocatur Nabuchodonosor pater Baltasaris, cum tamen esset auus eius, vt in eum locum scribit Hieron. Denique Matth. 12. nominantur quidam fratres Domini, cum tamen nullos haberet Dominus germanos fratres.*

SECUNDO obiiciunt; *Esto, fratres dici possint consanguinei æquales, absurdum tamen est, patrum dici fratres neptis, cum potius pater dici deberet.* RESPONDEO, id non esse absurdum, docent exempla allata, *Isaac vocantis Rebecam sororem, quæ erat neptis ex patruelis: & Abrahami vocantis Loth fratrem, qui erat nepos ex fratre.*

TERTIO obiiciunt: *Cum Abraham ait, filia patris mei loquitur de patre propriè dicto, non de auo, ergo de sorore loquitur, non de nepte.* Antecedens Caietanus probat, quia cum addidit Abraham: *Et non filia matris meæ, sine dubio de matre propriè dicta loquebatur; igitur etiam cum ait: Filia patris mei, de patre propriè dicto loquebatur.*

RESPONDEO, de patre propriè dicto loquitur Abraham, quia de patre suo, non de patre Saræ loquitur; ait enim: *Filia patris mei, non autem, filia patris eius, Is autem, qui propriè pater erat Abraham, pater impropiè, id est, auus erat Saræ: mater autem Abraham, non erat mater, neque auia Saræ, quia Abraham pater Saræ, non erat frater Abraham vterinus, sed ex parte tantum, & idè dixit: Filia patris mei, non, Filia matris meæ.* Quare improprietas non est in voce PATRIS, sed in voce FILIA, quæ pro nepte accipitur.

AT cur non dixit aperte; *Neptis patris mei? vel, filia fratris mei? cur impropiè loqui maluit, quam propriè?* RESPON-

DEO, quia dixerat: *Soror mea est*, debuit consequenter loqui, ac dicere: *Filia patris mei*. PRAETEREA, quia pater Saræ obiit ante auum, vt habemus in Gen. cap. II. illa non alium patrem agnoscebat, quàm auum, & idè etiam Abrahâ sororem illam appellare solebat. Et hoc est quod ait Chrysostomus hom. 45. in Gen. quem perperam allegant quidam pro contraria sententia. Dicit enim appellatam sororem Abrahæ, quia eundem patrem vocabat, quem ille; nimirum quia patre propriè dicto omisso, nō alium patrem nouerat, quàm auum.

QUARTO obiiciunt: *Si non propriè soror erat Abrahami Sara; ergo Regē fefellit, cum ait; Soror mea est*. RESPONDEO, non fefellit mendacio, sed elusit ambiguitate, quod licitum est, cum aliquis interrogatur non iuridicè.

AT saltem debuisset postea rem totam aperire, cum periculum euasisset, ne Regem illum in eam opinionem induceret, quasi cum sorore germana Matrimonium contraxisset. RESPONDEO, credibile est omninò, sermonem longiorem habitum inter Abraham, & Regem illum, & omnia fusè explicata, sed Scriptura breuiter, more suo, rem attingit.

QUINTO, obiici potest argumentum paulò difficilius, Nam si Sara filia esset Aran, & vxor Abrahæ, vt nos dicimus, debuisset gigni, cum pater eius Aran septem esset annorum, quod fieri nullo modo potest. Id autem sequi, ita probo. Abraham erat decem annis senior, quam Sara, vt patet ex cap. 17. Gen. vbi sic loquitur Abraham: *Putàsne centenario nasceretur filius, & Sara non agenaria pariet?* ergo quando nascebatur Sara, decem annorum erat Abraham. Sed Aran erat iunior ipso Abraham, saltem duobus annis, cum esset tertius ab ipso; genuit enim Thare tres filios; Abram, Nachor, & Aran Gen. II. Ergo Aran erat octo annorum, quando nascebatur Sarai, ergo anno septimo illam genuit, si est eius filia.

RESPONDEO, Aran maior erat natu, quàm Abraham, & quàm Nachor, licet ob dignitatem primo loco ponatur Abraham. Id verò non temerè dico, neque solùm ad hanc soluendam difficultatem excogitavi, sed ex ipsa Scriptura didici. Nam Gen. II. sic legimus: *Vixit Thare septuaginta annis*

annis

anni, & genuit Abram Nachor, & Aran. Ex quo loq̄
 habent, anno septuagesimo Thare, iam natos fuisse tres
 stos filios: non enim Scriptura significat, eodem anno omnes
 tres genitos fuisse, sed illo anno iam habere cœpisse ipsum
 Thare tres filios, vnum videlicet illo anno genitum, & alios
 antea. Illo autem anno natus est Abraham; Scriptura enim
 in Genesi semper indicat tempus natiuitatis eorum, quorum
 textit genealogiam, vt sciamus etatem totius mundi, alius præ-
 termissis, qui ad istam Chronologiam non pertinet. Ita vi-
 demus Scripturam Gen. 4. prodidisse, quoto anno natus
 Adæ natus sit Seth, per quem textitur Chronologia, non au-
 tem quoto anno eiusdem Adæ natus sit Abel, vel Cain: &
 Gen. 5. dicitur Noë, cùm quingentorum esset annorum, ge-
 nuisse Sem, Cham, & Iaphet. vbi notatur præcisè annus, quo
 natus est Sem, quia per illum deducitur Chronologia: & in
 reliquis idem obseruare licet. Cùm ergo solus Abraham et
 filiis Thare, sit is, cuius explicatur genealogia, & per quem
 textitur Chronologia, neccesse est dicere, illo anno ipsum na-
 tum esse, alios autem antea. Proinde Aran non septem, sed
 fortè viginti septem, aut triginta septem annorum erat,
 quando genuit Saram: quod etiam inde confirmatur, quia
 obiit ante ceteros & quia etiam Nachor filiam eius
 cepit.

TERTIVM argumentum principale, ducitur ab exemplo
 Thamar filix David, quæ cum à fratre suo Ammon oppri-
 meretur, dixisse legitur: *Noli frater mi, noli opprimere me,
 noli facere stultitiam hanc; quin potius loquere ad Regem,
 & non negabit me tibi.* 2. Reg. 13. Ex hoc enim loco intel-
 ligimus, non fuisse iniustatum, vt à fratribus ducerentur so-
 rores: alioqui enim, vnde consilium illud puellæ venisset in
 mentem?

RESPONDENT aliqui, Thamar non fuisse reuera filiam
 David, sed priuignam, atque idèd fuisse quidem sororem so-
 lerinam Absolon, sed non sororem vllò modo Ammon. At
 hoc defendi non potest Nam in illo ipso capite 13. lib. 2. Reg.
 vocatur Thamar filia Regis, & soror Ammon, & clarissimè
 lib. 1. Paralip. cap. 3. enumeratis omnibus filiis David, sub-
 iungit Scriptura: *Omnes ij filij David, absque filijs concubi-*
varum, habueruntq̄ sororem Thamar, non potuit autem
 Thamar

Thamar soror esse omnium filiorum David, qui ex variis vxoribus, & concubinis nati fuerant, nisi eundem cum illis patrem habuerit.

RESPONDENT igitur alij, Thamar fuisse quidē veram sororem Ammon, & benè nosse, tale coniugium esse illicitum, sed tamen illa verba protulisse, vel quia nullum aliud consilium in illis angustiis ei occurrit, vel quia putauit fratrem perturbatum illa vehemēti passione non animaduerturum fuisse, illicitum esse coniugium cum sorore. At neque hoc dici potest: nam Thamar serid loquitur de coniugio futuro, si à Rege id peteretur; indicant eius verba in eodem capite. Nam cum vi compressa à fratre, in summum odium amore conuerso, expelleretur, dixit: *Maius est hoc malum, quod nunc agn aduersum me quàm quod antè fecisti, expellens me.* Voluit igitur illa cum eo, more coniugis permanere; atque id satagebat, vt Dauidē consentiente, ab Ammonē in vxorem duceretur.

Quo posito ad argumentum RESPONDEO, non posse firmum argumentū duci ab opinione, & verbis vnius puellæ, quæ etiam si nunquam viderat tale coniugium, & ipsa etiam absolutè id horrebat: tamen existimauit minus malum esse à fratre duci in vxorem, quàm vi stuprari, præsertim si Regis assensus accederet.

QUARTVM argumentum simile est superiori; ducitur enim ab exemplo Adoniæ, qui nouercam suam Abisag Sunamitidem petiit in vxorem, 3 Reg. 2.

RESPONDEO PRIMO, non constat Abisag fuisse vxorem David, & per hoc neque constat fuisse nouercam Adoniæ filij David. Nam vt loco citato dicitur, ministrabat illa Dauidi seni, atque ad eum calefaciendum cum eo cubabat, sed neque vocatur vxor, neque David eam cognouit, vt Scriptura loquitur in eodem loco.

SECUNDO, cum Adonias ob eam petitionem à Salomone pœna capitis affectus fuerit, signum est, illum rem illicitam postulasse: certè enim plus valere debet sententia Salomonis Regis sapientissimi, quàm postulatio Adoniæ.

CAPVT

CAPVT XXIX.

Rectè ab Ecclesia prohiberi coniugia, vsque ad quartum vel septimum gradum consanguinitatis, & affinitatis.

SEQVITVR ordine QVARTA propositio, quæ talis est: *Rectè Catholica Ecclesia coniugia prohibet olim vsq; ad septimum, postea verò vsq; ad quartum gradum consanguinitatis, & affinitatis.* Hæc est contra omnes hæreticos supra nominatos: omnes enim de hac re Ecclesiam reprehendunt.

Ac duo quidem probanda essent. PRIMO, Ecclesiam posse leges ferre de gradibus cognationis. SECUNDO caulam habuisse cur eiusmodi leges tulerit. Sed illud primum iam est probatum supra in disputatione de impedimento voti solemnis; probatur igitur illud secundum quatuor rationibus, quæ ferè ex Patribus desumpsit S. Thomas in 2. 2. q. 154. art. 1.

PRIMA ratio ducitur ab honore debito consanguineis, & affinis: docet enim ipsa natura, parentibus, & consequenter aliis consanguineis, & affinis deberi peculiarem reuerentiam, reuerentiam, seu cultum, & obseruantiam. Hæc autem reuerentiæ repugnat maximè coniugalis actus, qui sine turpitudine quadam, & irreuerentia exerceri non potest. Quocirca Leuit. 18. cum prohibetur coniugium cum matre, causa redditur: *Quia mater tua est*, & cum prohibetur coniugium cum nuru, dicitur: *Quia vxor filij tui est.* De qua re sic loquitur AVGVSTINVS lib. 15. ciuit. c. 16. *Nescio quomodo inest humanæ verecundiæ quiddam naturale, atque laudabile, et cui debet causa propinquitatis verecundiam, ab ea contineat, quamvis generatricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus et ipsam pudicitiam conjugalem.* Hæc autem ratio eousque valet; quousque habetur noticia cognationis: Solent autem homines ordinariè vsque ad quartam generationem se cognatos agnoscere, deinceps autem viri viri sunt, qui se pro cognatis habeant.

SECUNDA ratio ducitur à consuetudine, & familiaritate, quæ inter consanguineos, & affines esse debet. Nam patet

tes, & filij, fratres, & sorores, aui, & nepotes, mouerca, & priuigni in eadem domo habitant, & assidue noctu, & interdium simul versantur: ceteri etiam propinqui, crebro, & fidenter propinquos aduent, & cum illis manent. Vt autem ista intima consuetudo innoxia esset, oportuit omnino inter eiusmodi personas coniugia interdicere: alioquin enim tria mala ex ista assidua conuersatione nascerentur. VNUM, quod nimis facile, & nimis etiam citò, ac temerè Matrimonia conciliarentur. DEINDE maxima præberetur incestibus occasio: facilius enim peccata committuntur cum eis, cum quibus ius est Matrimonij contrahendi, quàm cum aliis: DENIQUE essent omnia plena malis suspicionibus; & affabilitas, blanditiæque, & oscula, quæ nunc inter propinquos pietatis sunt, tunc libidinis esse non temerè crederentur. Atque hanc rationem amplificat S. Ambrosius in epist. 66. ad Paternum.

TERTIA ratio sumitur à studio charitatis inter extraneos dilatandæ. Nam per Matrimonia coniunguntur, & colligantur homines vinculo necessitudinis. Quòd si inter propinquos Matrimonia contrahantur, perit hic fructus amplissimus propagandæ necessitudinis: nam ad vnam personam multa vincula inutiliter restringuntur, quæ in multas utilissimè spargi potuissent. Si enim frater, exempli causa, sororem ducat uxorem; idem erit frater & maritus respectu vxoris: & idem erit filius, & gener respectu patris: & ille simul erit pater, & socer respectu filij. Itaque duo vincula dilectionis reducuntur ad vnum, quæ duos vnire potuissent. Hanc rationem adfert idem Ambrosius in eadem epist. 66. & Augustin. lib. 15. ciuit. cap. 16.

QUARTA ratio sumitur ab vsu moderato officij coniugalis. Cùm enim naturaliter consanguinei diligentur, si adderetur etiam amor coniugalis, cresceret plus debito carnalis amor. Quæ ratio ex Arist. in 2. lib. polit. deprompta est.

Aduersus hanc propositionem sunt hæc aduersariorum argumenta. PRIMO, obicit Ioan. Brentius in comment. Leit. ad cap. 18. *Romanus Pontifex non est supra Christum, cùm ipse etiam non nisi Vicarium eius se faciat. At Christus non venit leges politicas constituere, sed verbum Dei annunciare.*

annunciare.

nunciare; ergo nec Romanus Pontifex debet, aut potest eius modi leges ferre.

RESPONDEO PRIMO, Christus non tulit quidem politicas leges, sed potuit tamen ferre, si voluisset; & quod per se potest etiam per Vicarios, præsertim cum eas leges, ad æternam salutem fidelium necessariæ iudicantur.

SECUNDO, leges de Matrimonio non sunt merè politicae, sed etiam spirituales, cum Matrimonium sit Sacramentum. Vnde Christus ipse, sicut leges aliquas tulit de Sacramentis ceteris, ita etiam de Matrimonio, cum sustulit polygamiam, & repudium: & sicut reliquit Ecclesiæ potestatem multa alia statuendi circa alia Sacramenta, ita etiam circa Matrimonia. Quare plena sunt Concilia vetera canonibus de Matrimonio, vt videre est in Concilio Turonensi I. I. quo multorum Conciliorum canones allegantur.

SECUNDO obiicit Luther. in Babyl. cap. de Matrimonio, & Bucerus in cap. 19. Matth. *Deus melius nouit, quæ sint personæ aptæ ad Matrimonium, et quousque se extendant gradus cognationis, quàm ullus homo. At ipse non prohibet coniugia, nisi usque ad secundum gradum in linea inæquâ, ergo temerè prohibentur ab hominibus coniugia in gradibus ulterioribus.*

RESPONDEO, Deus sapientissimè & planè diuinè legem dedit populo suo, quam tamen legem eadem sapientia non voluit nobis esse communem, sed illi tantum populo peculiarem: aliud enim conueniebat illi vni populo, aliud Ecclesiæ Christianæ per omnes Gentes diffusa. Illi enim populo, non fuit admodum restringenda lex coniugij, tum quod pauci essent, tum quod in eadem tribu opes propriè conferuandæ erant, tum denique, quod illi valde prouisi essent ad uxores repudiandas. Cum enim consanguineæ magis diligantur, quàm externæ mulieres, quod minus illi arcebantur a Matrimoniis cum consanguineis, eò magis clauderentur aditus ad repudia. DENIQUE sicut ob infirmitatem illius Gentis mittebantur repudia, & polygamia, ita etiam concedebantur Hebræis coniugia in quibusdam gradibus, in quibus Christianis minimè deceret concedi. Vnde S. Augustinus libro 15. ciuit. cap. 16. fatetur, antiquis licita fuisse coniugia

coniugia cum consobrinis, & ea tamen Christianis rectissime prohiberi,

TERTIO obiiciunt Beza, & Kemnitius, ille in libro de repudiis, iste in 2. par. Exam. Trid. Concil. pag. 1235. aliquot Concilia vetera, vt Epannense cap. 30. Turonense II. can. 12. Parisiense I. cap. 4. in quibus non prohibentur coniugia, nisi vsque ad secundum gradum: quibus addi potest testimonium S. Gregorij in responsis ad interrogata Augustini Anglorum Episcopi, cap. 6. vbi docet, in tertio & quarto gradu Matrimonia contrahi posse, modò à secundo omninò abstinatur. Ex quibus testimoniis colligunt aduersarij, prohibitionem quarti gradus, & multò magis septimi antiquæ Ecclesiæ fuisse incognitam.

RESPONDEO, falsum est antiquitati incognitam fuisse legem de prohibitione vsque ad septimum gradum Nam in primis ALEXANDER II, qui sedit post annum Domini M, LX, in Concilio Lateranensi, vt habemus can. ad sedem, 35. q. 5. affirmat, antiquum morem Ecclesiæ per longa tempora durasse, vt vsque ad septimum gradum coniugia interdicerentur. S. GREGORIUS, qui anno DC. sedebat, id est, 460. annis ante Alexandrum II. libro. 12. epist. 31. ad Felicem Episcopum Messianensem aperissimè scribit, se cum solis Anglis ob recentem conuersionem ad fidem dispensasse, vt in tertio & quarto gradu Matrimonia contraherent, cum alioqui vsque ad septimum communi lege interdicerentur: ex quo solutum manet argumentum ex Gregorio antea factum. Præterea IULIUS Papa, qui plus ducentis annis Gregorium antecessit, affirmat, nullum permittendum esse Matrimonium contrahere intra septimum gradum, vt habetur canon. Nullum, 35. quæst. 2. & apud Iuonem lib. 7. decreti.

Exstat etiam Consilium TOLETANVM II. celebratum ante tempora S. Gregorij, vbi in 5. capite statuitur, vt Matrimonium nullus contrahat cum propinquis vllis, vsquequo lineamenta affinitatis generis successione cognoscit: quem locum explicat Alexander II. loco citato, vt sensus sit, prohibita esse coniugia in omnibus gradibus, & proinde in septem; nullus enim vltra septimum cognationem vllam agnoscit. Simile factum est decretum in Germania in Concilio VVORMATIENSI, referente Gratiano can. in Copulatione,

TT ne,

ne, 35. q. 2. vbi prohibentur coniugia in propria cognatione, vsque dum generatio agnoscitur, aut memoria retinetur. Concilium item AGATHENSE in Gallia celebratum ante illa omnia, quæ aduersarij citant, can. 61. post prohibitionem graduum aliquorum, addit generalem prohibitionem, ne quis vllam consanguineam suam ducat vxorem. Exstat denique apud eundem Gratianum eadem causa, 35. q. 2. can. Nulli & can. Contradicimus, duo alia Concilia Gallicana, LVGDVNENSE, & CARYLONENSE, in quibus rursum ad septimum vique gradum Matrimonia prohibentur. Habemus igitur morem siue legem de septem gradibus, non fuisse incognitam antiquitati, cum in Italia, Gallia, Hispania, & Germania multis sæculis viguerit, & ante annos M. initium cœperit.

Ad illa igitur tria Concilia ab aduersariis citata, dico enumerari in illis Conciliis præcipuos quosdam gradus, sed non negari esse etiam alios prohibitos. Nam Concilium Ieronense II remittit se ad superiora Concilia, vt ad Epanense, & alia, & aperte profitetur, seruanda est statuta veterum. Epanense autem adducit initium can. 61. Concilij Agathensis antea celebrati; ex quo intelligimus, omnia conuenire cum Agathensi, vbi generaliter prohibetur cum omnibus consanguineis Matrimonium.

ADDE quod etiam si constaret ea Concilia permisisse coniugia vitra secundum gradum, nihil absurdi sequeretur: potest enim in eiusmodi rebus mutabilibus, mutatio, & varietas facillè accidere.

QUARTO, obiiciunt iidem Beza & Kemnitius, rationem Lateranensis Concilij, cur prohibitio restricta sit ad quartum gradum, omninò ridiculam, & puerilem esse: responditur enim ea causa, quia quatuor sunt humores in corpore humano, prout ex quatuor elementis hominem constat esse compositum.

RESPONDEO, Concilij illius omnium frequentissimi, & celeberrimi sanctio, qua cognatio ad quartum gradum restricta est, non ea ratione nititur, quam hæretici exagitant suscepere, sed aliis longè grauioribus, vt patet ex ca. 50. eiusdem Concilij. Præcipua autem ratio est, quia experientia docet, non posse hoc tempore tot graduum prohibitionem

tionem sine ingenti dispendio conseruari. Nam quia ætas decreuit, & charitas retrixit, & concupiscentia aucta est, fit læpissimè, vt homines non recordentur tantæ multitudinis consanguineorum, & affinium; & se ad illos, tanquam ad extraneos habeant, & idè frequenter in gradibus prohibitis plurimi ex ignorantia, vel negligentia contraherent Matrimonia, si adhuc prohibitio illa duraret: inde autem plurima dubia, lites, & scandala orirentur. Quare vt rectè fecerunt veteres, qui eos gradus seruarunt, quam diu experientia docuit commodè posse seruari: ita rectè fecerunt posteriores, qui eos gradus ad pauciores reuocarunt, quando ab eadem experientia docti, viderunt, iam non posse amplius sine magno dispendio, vt Concilium loquitur, obseruari. In quarto autem gradu rectè fixus est terminus, quia cum homines plurimi quartam generationem videant, non potest facile consanguinitas vsq; ad eum gradum obliuioni mandari.

PORRO ratio illa de quatuor humoribus, non vt ratio primaria, sed vt congruentia quædam adfertur: neque tamen inepta, aut ridicula est, sed planè physica, vt S. Thomas ostendit in 4. dist. 40. q. 1. art. 4. Quia enim homo ex quatuor elementis constat, colligitur admodum probabiliter, in quarto gradu penitus deficere vim illam sanguinis eiusdem, quæ à primo stipite trahitur. In permitione enim sanguinis à patre accepti cum alio extraneo, quæ fit in generatione: id quod est subtilissimum, nimirum vis ignea, 1. confunditur, & perit 2. vis aëra. 3. aquea. 4. terrea. Quare in quarta generatione totus ille sanguis perire videtur.

CAPVT XXX.

De Cognatione spirituali, & legali, deq; publica honestate & Affinitate ex fornicatione.

QVINTA propositio: Cognatio spiritualis, & legalis, Publica iustitia, & Affinitas ex fornicatione meritò ab Ecclesia inter impedimèta Matrimonij referuntur. De cognatione spirituali, & legali, integri tituli exstant in epistolis decretalibus; multa etiam testimonia veterum legi possunt apud Gratianum, 30. quæst.

1. & 3. Præterea rationes quatuor pro confirmatione propositionis superioris, vim etiam habent in his duabus cognationibus. Neque aduersarij aliquid solidi contra adferunt, nec has cognationes more suo irrideant.

Lutherus in lib. de capt. Babyl. c. de Matrimonio, & eius sequutus Beza in libro de repudijs, illud obiiciunt, quod omnes Christiani sunt fratres, & omnes Christianæ sorores: proinde omnes inter se spirituales cognati. Quocirca aut Cognationem spiritualement non debere cæseri impedimentum, aut certè cum solis Ethnicis Christianos coniugia celebraturos.

S E D facile est respondere. Nam impedimentum Cognationis spiritualis non ex iure naturæ, sed ex Ecclesiæ arbitrio pendet: Ecclesia autem non quamlibet spiritualement cognationem impedimentum esse voluit, sed eam solam, quæ ex Baptismo, & Confirmatione oritur. Nam vt hanc cognationem impedimentum faceret, habuit causam rationabilem, quia vnus ab alio recipit esse spirituale, & idè debet peculiarem reuerentiam, &c. neq; vllum absurdum ex hac impedimenti additione sequi videbat. At vt cognationem quæ est inter omnes Christianos, impedimentum faceret, neque causam habuit (non enim quatuor illæ rationes in hac cognatione locum habent) & absurdum maximum, qui videbat, nimirum vt cogereentur fideles infidelibus copulari.

I A M verò Publica honestas, est inchoata quædam affinitas: sicut sponsalia Matrimonium inchoatum dici possunt: idè sicut perfecta affinitas impedimentum est Matrimonium dirimens in omnibus gradibus, ita par erat vt Publica honestas Matrimonium in aliquo saltem gradu dirimeret.

D E N I Q U E affinitas ex fornicatione, vera affinitas est, licet paulò imperfectior, quam ea sit, quæ oritur ex legitimo Matrimonio: quod si vera est affinitas, nulla causa est, cur non dirimat Matrimonium. Esse autem affinitatem veram eam, quæ oritur ex fornicatione, perspicuum est. Nam affinitas nascitur ex eo, quod per coniugium duæ personæ efficiuntur vna caro: at per fornicationem etiam duæ personæ efficiuntur vna caro, dicente Apost. 1. Cor. 6. Qui adheret

meretrici, unum corpus efficitur. Erunt enim, inquit, duo in carnem unam. PRAETEREA ex fornicatione oritur vera cognatio, cum sit verè pater, & verè filius, qui sic generatur: cur igitur ex fornicatione oriri non possit affinitas? ADDE, quòd legimus in libro secundo Regum, capite veicesimo, decem concubinas David, quas filius eius Absolon violauerat, inclusas ab eodem Dauide fuisse, & nunquam amplius ab eò cognitatas, quia nimirum factæ erant illæ omnes, quasi nurus, ob coniunctionem cum filio suo.

CAPVT XXXI.

De duobus impedimentis non dirimentibus.

GIMVS hucusque de impedimentis omnibus dirimentibus Matrimonium. Nunc de duobus illis, quibus supra diximus Matrimonium contrahendum impediri, non tamen dirimi contractum, breuiter agendum est. Impedimenta erant Ecclesiæ interdictum, & tempus feriatum.

Per Ecclesiæ interdictum intelligitur communiter Matrimonium clandestinum, quod sub grauibus pœnis in iure canonico interdicitur, ac potissimum in Con. Later. c. 15. & nuper in Con. Trid. sess. 24. non solum prohibitum est, sed etiam planè irritatum ac illegitimum redditum, vt iam qui ita contrahunt, verum non habeant Matrimonium, sed in perpetua fornicatione maneat. Potuisse autem Ecclesiam hæc Matrimonia irritate, dubitare non potest qui credit, potuisse eandem Ecclesiam irritare Matrimonia in certis gradibus cognationis, vel ob votum solenne continentiae, aut aliis de caussis, de quibus supra diximus: eadem est enim omnium ratio.

Auersarij probant, quod nunc tandem Matrimonia clandestina pronunciemus illegitima; sed nos reprehendunt quod ante Con. Trid. ea pro veris, & ratis haberemus: cum tamen damnaremur, ac detestaremur. Itaque Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 1280. & 1281. sic loquitur: *Audi verò qualia*

ἡ ἁγία Τριδεντα Synodus de hac questione statuat.
 IT 3 Fateatur

Faretur Ecclesiam talia clandestina Matrimonia semper detestata esse, atque prohibuisse: & tamen simul anathemate damnat, quia ea vera, & rata esse negant. Potestne igitur detestanda, & prohibita coniunctio facere verum Matrimonium? Hoc est; detestanda, & prohibita coniunctio iuxta Tridentinum Concilium est legitima, & diuina coniunctio. Hæc ille.

SED facilis responsio est. Nam idem Matrimonium esse ratum, verum, legitimum, diuinum, & simul detestandum, prohibitum, Deoque inuisum, non sunt ἀσύντακτα nisi in capite malè sano Kemnitij, & eius sodalium. Nam si essentiam Matrimonij spectes, ante Concil. Trident. decretum, verum, ratum, legitimum, & diuinum erat coniugium clandestinū: nihil enim ei deerat eorum, quæ ad essentiam Matrimonij Deus requiriti voluit, cū adesset Materia, forma, atque intentio. Si tamen ordinem, & modum spectes, erit detestandum, prohibitum, ac Deo inuisum: neque hoc mirum videbitur, si animaduertas in aliis quoque Sacramentis idem usu venire. Nam si quis aqua vera cū debita forma verborum, & intentione ministri, ac suscipientis baptizetur, sed absque proposito vitæ melioris, cum animo à Deo auerso, & in peccatis obdurato; eiusmodi Baptisma verum, ratum, legitimum, ac diuinum erit, neque repeti sine sacrilegio poterit: & tamen simul detestandum, prohibitum, Deoque inuisum, & tum danti, tum accipienti perniciosum. Vide quæ supra diximus, cap. 19. & 20.

ALTE R V M impedimentum quod tempus feriarum dicitur, nihil significat aliud, nisi interdictam esse nuptiarum solennitatem certis anni temporibus. Et quidem antiquo tempore prohibebantur solennes nuptiæ ab initio Adventus vsque ad Epiphaniam; item à Septuagesima, vsque ad octauam Paschæ; denique à diebus rogationum vsque ad octauam Pentecostes. De qua re exstant decreta Conciliorum antiquorum, & Pontificum, apud Gratianum, 13. q. 4. & inter alia, Concilij Laodicen. c. 25. quod Concil. ante annos M. CC. celebratum est: exstat etiam aliud decretum, extra, de feriis, c. Capellanum.

Ratio huius prohibitionis est, quia toto anno festa omnium celeberrima sunt hæc tria, Natale Domini, Pascha, &

Pentecoste; atque in his tenebantur omnes ad Eucharistiam accedere ex Con. Agath. can. 18. Solennitas autem nuptiarum res est magnæ distractionis, cum conuiuia, aliiq̄ue apparatus fieri soleant. Ut igitur Christiani homines sine impedimento ad ea festa spiritualia, & ad Sacramentum Eucharistiæ suspiciendum parati inuenirentur, optimo consilio ab Ecclesia solennes nuptiæ tribus illis temporibus prohibitiæ fuerunt. Quam tamen prohibitionem nuper Trid. Conc. sess. 24. c. 10. temperauit, atq; ad duo tantum tempora redegit; solum enim ab Aduentu Domini vsque ad Epiphaniam, & a die Cinerum vsque ad octauam Paschæ solennes nuptias interdixit.

PORRÒ hanc utilissimam legem simpliciter damnat Calvin. l. 4. Inst. c. 19. §. vlt. Kem. autem in 2. par. Exa. p. 1271. laudat quidem ut bono zelo institutam à veteribus, sed duo quædam reprehendit. VNVM, quòd institutum hoc retineatur, cum causa eius cessauerit: causa enim fuerat, quia ter in anno populus communicabat corporis Domini Sacramentum; nunc autem semel tantum ad Communione accedere cogitur. ALTERVM, quòd assui cœperit noua opinio, quasi sanctitas illorum temporum non posset ferre commistionem carnis in copula coniugali, sicut quondam in sacris Bonæ Deæ cogebantur secubare.

SED in vtroq; fallitur Kemn. Nam etiamsi non teneantur Christiani omnes lege Ecclesiastica ad Communione accedere, nisi in Pascha: tamen adhuc viget consuetudo in tota Ecclesia communicandi in Natali Domini, adeò, ut rari sint omnino, qui id non faciant. In Pentecoste rarior est Communio, & ideo etiam fortasse Conc. Tridentinum hoc tempore nuptias solennes fieri permisit.

ADDE, quòd non est sola Communio causa illius decreti, sed celebritas etiam principalium festorum, ad quæ Ecclesia per ieiunia & orationes filios suos præparare satagit: non autem benè conueniunt pompæ nuptiales, conuiuia, saltationes, & alia signa lætitiæ, cum præparatione illa, præsertim, Quadragesimæ, & Aduentus. Nec in vllò decreto eorum quæ habentur 33. q. 4. vel in titulo de feris, expressè ponitur causa Communione, sed solum festorum celebratio.

IN ALTERO more suo mentitur Kemn. nam neq; vllus eam opinionem assuit decreto, & multi contrarium expresse docent. Nam S. Thom. in 4. d. 32. q. 1. ar. 5. q. 4. ad 2. & Caietanus in summa de peccatis, verbo, Nuptiæ, & Nauarrus in Eucherid. c. 21. num. 71. docent, non interdicti illis temporibus, celebrationem Matrimonij per verba de præsentibus, & etiam con summationem; sed solennem tantum sponsæ deductionem, & publicam illam pompâ, & conuiuia, quæ in solennitate nuptiarum adhiberi solent.

SED quanquam hoc præcepto, de quo nunc agimus, non prohibeatur officium coniugale, tamen in præcipuis solennitatibus, & maximè si communicandum sit corpori Dominico, abstinendum esse à copula coniugali, multis Patrum testimoniis probant Gratian. 33. q. 4 & Magist. sent. l. 4. d. 32.

Et habemus fundamēta huius in diuinis literis, Nam Exo 19. Hebræi accepturi legem, & celebraturi primum festum Pentecostes, iubentur triduo integro præparari, & non appropinquare vxoribus. Et 1. Reg. 21. Achimelech sacerdos negat Dauidi panem sanctum, nisi mundus esset à mulieribus: ex quo loco S. Hier. l. 1. in Iouin. & in Apologia pro eodem lib. deducit, multò minus dignum esse pane cœlesti, qui non se continet ab vxore. DENIQUE B. Paulus 1. Cor. 7. mulieres ex consensu inuicem à copula coniugali abstinent, vt vacent orationi. At certè in præcipuis festis orationi vacandum est: ergò & à copula abstinendum.

NEQUE obstat, quod citat Kemnitius, thorum immaculatum à Paulo appellari coniugium. Nam etsi culpa vacat officium coniugale, si loco, & tempore fiat; tamen certè non vacaret culpa, si fieret in foro, inspectante populo, & multò minus si in templo Deo sacro. Quid ergo mirum est si Ca-

tholici dicant, in tempore sacro, & maximè quando cōmunicandum est, à coniugali copula esse abstinendum?

XXXXXXXXXX
XXXXXXXXXX

CON

CONTROVERSA
SEXTA.

CAPVT XXXII.

Causas Matrimoniales ad Ecclesie iudicium pertinere.

SEXTA restat controuersia de causis Matrimonialibus, quæ breuissimè poterit expediri. Multi ex aduersariis causas Matrimoniales ad politicum Magistratum simpliciter reiiciunt, vt Philip. Melanch. in locis, tit. de coniugio. Ioan. Brentius in Apologia pro confessione Wirtembergensi, & alij.

Martinus tamen Kemnitius in 2. parte Exam. Trident. Concilij, pag. 1272. distinguendum esse putauit. Scribit enim Ecclesie esse, non autem politici Magistratus, respondere de easibus conscientie, qui circa Matrimonium ex verbo Dei pendent; tamen ferre leges de Matrimonio, non ad Ecclesiam, sed ad politicum principem pertinere contendit: idque probat, tum quia legem prohibentem coniugia consobrinorum, non Episcopi, sed Theodosius Imperator tulit, tum quia Concilium Mileuitanum legem de diuortio ab Imperatore petendam esse decreuit. Itaque Kemnitius circa Matrimonium, non aliam tribuit Ecclesie potestatem, quam explicandi verbum Dei, qualem nos concionatoribus, & priuatis Doctores concedimus.

Catholici distinguunt de causis Matrimonialibus. **Q**UÆDAM enim sunt omninò politicæ, vt de dotibus, de successio- nibus, de hæreditatibus, &c. **Q**UÆDAM sunt omninò spiri- tuales, vt de partibus Sacr. de benedictione sacerdotali, &c. **Q**UÆDAM partim sunt politicæ, partim spirituales, vt de gradibus cognationis, de diuortijs, de impedimentis, & alijs, quæ ad ipsum contractum Matrimonij pertinent: quatenus

T T s enim

enim contractus ille naturalis est, materia est politica, quatenus idem contractus est fundamentum Sacramenti, & res conscientia, spiritualis est.

Et quidem causas **PRIMI** generis non negamus ad politicum Magistratum simpliciter pertinere: unde etiam quotidie intra Catholicam Ecclesiam coram Iudice seculari causae illae aguntur.

Causas **SECUNDI** generis nemo negare potest ad solam Ecclesiam pertinere, alioqui quo tempore nulli Principes, nulliusve Magistratus politici Christiani erant, oportuisset causas omnino spirituales ad infidelem iudicem deferre, aut sine legitimo iudice causae illae fuissent.

Potissima quaestio est de causis **TERTII** generis, quae quidem nos dicimus ad politicum Magistratum pertinere potest, sed cum subordinatione ad Ecclesiasticum; simpliciter autem ad Principem Ecclesiasticum pertinere, ut in Conc. Trid. sess. 24. can. 12. definitum est. Id supra breuiter est probatum, in disputatione de impedimento voti solennis: & nunc resus tribus rationibus confirmatur.

PRIMO, Matrim. est Ecclesiae Sacram. neque apud Christianos separatur contractus legitimus Matrimonij a Sacram. Matrimonij, cum omnis legitimus contractus Matrimonij hoc ipso sit Sacramen. Matrimonij. Ergo iudicare an alius contractus Matrimonij sit legitimus, est iudicare, an ille contractus sit Sacramen. sed de Sacramenti iudicare, ad Ecclesiam spectat; igitur & de tali contractu iudicare, ad Ecclesiam spectat.

SECUNDO, etiamsi Matrim. Sacram. non esset, tamen quia res est conscientiae, ex legibus diuinis pendens, ad pastorem animarum sine dubio pertineret, quemadmodum quae de cambiis, de censibus, aliisque contractibus in quibus interdum absconduntur usurae, ab Ecclesia iudicantur. Quare mera calumnia est illa Kemnitij in 2. part. Exam. pag. 1226. ubi dicit, Catholicos ex Matrimonio Sacram. fecisse, ut causae Matrimoniales soli iudici Ecclesiastico subiectae essent.

TERTIO, probatur ex praxi totius Ecclesiae. Nam Insuper Christus ipse causam de diuortio, & repudio, non remisit ad politicum Magistratum, sed ipse iudicauit, Matth. 5. & 19. **DEINDE** Apost. 1. Corint. 7. causam coniugij inter fidelem & infidel.

& infidelem, similiter cognouit, neque ad Magistratum eam reiecit. DENIQUE plena sunt Concilia, & Pontificum rescripta legibus, & sententiis in causa Matrimonij: siquidem, ut ex epistolis decretalibus cognosci potest semper in Ecclesia hæc fuit consuetudo, ut de eiusmodi causis, non Reges, sed Pontifices consulerentur.

NEQUE ista iudicia Christi, Apostoli, Pontificum & Conciliorum, fuerunt meræ interpretationes verbi Dei, ut Kemn. somniat, sed legitimæ sententiæ coactiuæ. Nam Christus apertè legem tulit, de tollendo repudio Iudæis permissio: sic enim loquitur Apost. de illa Christi lege: *Iis qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*, 1. Corinth. 7.

PRAETEREA in Testam. veteri circa dubias quæstiones mittebantur homines ad Sacerdotem, ut verum iudicem, non ut simplicem consiliarium: nam Deut. 17. iuebatur occidi, qui sententiæ Sacerdotis non acquiescebat. Et sanè æquum non est, maiorem fuisse sacerdotis Aaronici, quàm Christiani Pontificis auctoritatem.

DENIQUE cur non potiùs ad homines doctos, quàm ad Pontifices causæ istæ ordinariè ferebantur, si consultoris sapientia, non iudicis auctoritas in Sacerdotibus quærebat: SED de potestate Ecclesiastica, ex qua particularis ista quæstio de Matrimonio pendet, satis fusè alibi disseruimus.

Argumenta duo Martini Kemnitij, nihil concludunt. Nam quod ad legem Theodosij attinet, iam antea diximus, posse etiam Principem politicum de impedimentis Matrimonij legem ferre, sed Principe Ecclesiastico approbante: si enim hic repugnet, lex illa irrita erit. Quod in hac ipsa lege Theodosij cernimus. Nam cum non diu post, eam legem eius filij abrogassent, ut patet l. celebrandis. C. de nupt. & deinde etiam Iustinianus legem tulisset, ut licita essent Matrim. inter consobrinos, s. duorum, Instit. de nupt. S. Greg. Papa legem Honorij, & Iustiniani apertè reprehendit, in rescripto ad Augustinum Anglorum Episcopum, & contra statuit; inter consobrinos illicita Matrimonia esse censenda: & hæc Pontificis lex, non autem illa Cæsaris, in Ecclesia robur obtinuit. 35. q. 2. can. quædam lex.

AD illud autem Concilij Mileuitani, respondimus in disputatione de diuortio, Patres eius Concilij non petere legem, qua decernatur, nō licere post diuortium vxorem aliam ducere, priore viuente, sed qua puniatur pœna externa, qui id fecerit: iam enim Patres ipsi in Concilio rem satis definiunt, & definitioni suæ pœnam excommunicationis adiecerant.

CONTROVERSA SEPTIMA.

CAPVT XXXIII.

De Ceremoniis Sacramenti coniugij.

DOSTREMA controuersia de ritibus, ac ceremoniis est, quibus Matrimonij Sacramentum in Ecclesia Catholica solet administrari. Id enim commune est omnibus Sacramentis, vt præter essentialem ceremoniam à Deo institutam, in qua Sacramenti sentia consistit, adhibeantur etiam aliqui alij ritus ex antiquo Ecclesiæ more, vel instituto, quo maiori cum pietate, ac deuotione Sacramentum percipiatur.

In Matrimonio igitur hæ ceremoniæ obseruari solent. **PRIMO**, benedicuntur noui sponsi in Ecclesia à sacerdote. **SECUNDO**, offertur pro eis oblatio Eucharistiæ. **TERCIO**, velamine obnubuntur. **QUARTO**, vitta partim candida, partim purpurea simul iunguntur. **QUINTO**, annulo à sacerdote benediçto, sponsus sponsam donat. **SEXTO**, variis precibus coniugium recens contractum Domino commendatur. **SEPTIMO**, cohortatione sacerdotali monentur officij, vt honestè in Matrimonio se gerant, Horum rituum duos postremos aduersarij etiam seruant, vt ex libello Caluini de Sacramentis ministrandis, & ex alijs hæreticorum Agendis perspicuum est.

Et sanè mirum est, cur Calvinus in libello, cui titulum fe-

cit, Formula Sacramentorum administrandorum, tam seriò tractet de ritu Matrimonij celebrandi, eumque cum ritu Baptismi, & Eucharistiæ coniungat, cum tamen Matrimonium Sacramentum esse neget, Sed ita contingit aliquando pertinentibus, ut quod ore negant, factis affirmant.

Ceteros ritus, quos Catholici seruant, non dubito eorum probari: tamen neque Kemnitijs ad can. 11. sess. 24. Concilij Trid. ubi anathema dicitur hos ritus contemnentibus, aliquid scripsit contra has cæremonias; neque apud alios auctores vllum legi aduersus easdem cæremonias solidum argumentum. Quare satis erit hoc loco, ex veterum auctoritate ritus illos confirmare.

Ac primum exstat testimonium NICOLAI Papæ, qui sedente annos DCC. & habetur can. Nostrates, 30. q. 5. Deinde exstat testimonium ISIDORI lib. 2. de officiis, cap. 19. ubi etiam ratio singulorum redditur. Floruit autem Isidorus ante annos plus CM. Adhæc SIRICIVS Papa in epist. 1. cap. 4. & INNOCENTIUS I. item Papa, in epist. 2. c. 6. benedictionis sacerdotalis, quæ nubentibus dari solet, meminerunt: eiusdem etiam mentionem faciunt Patres CON. IV. CARTHAGINENSIS, quorum vnus fuit S. AVGVSTINVS, cap. 13. S. AMBROSIVS in epist. 70. ad Vigilium, non procul ab initio, non solum benedictionis meminit, sed etiam velaminis, quo noui sponsi à Sacerdote in Ecclesia operiuntur: vnde etiam nuptias dictas esse interpretatur idem Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. vlt. quòd velo obnubatur sponsa. Floruerunt autem Siricius, & Ambrosius ante annos MCC. & Innocentius atque Augustinus, ante annos paulò pauciores. Denique TERTVLLIANVS his omnibus antiquior, in lib. 2. ad uxorem, meminit oblationis, qua

Matrimonium in Ecclesia confirmatur, Atque hæc de Sacramento Matrimonij.

*Finis quinque Controuersiarum generalium
Tomi secundi.*

LAVS DEO, VIRGINIQ; MATRI MARIE.

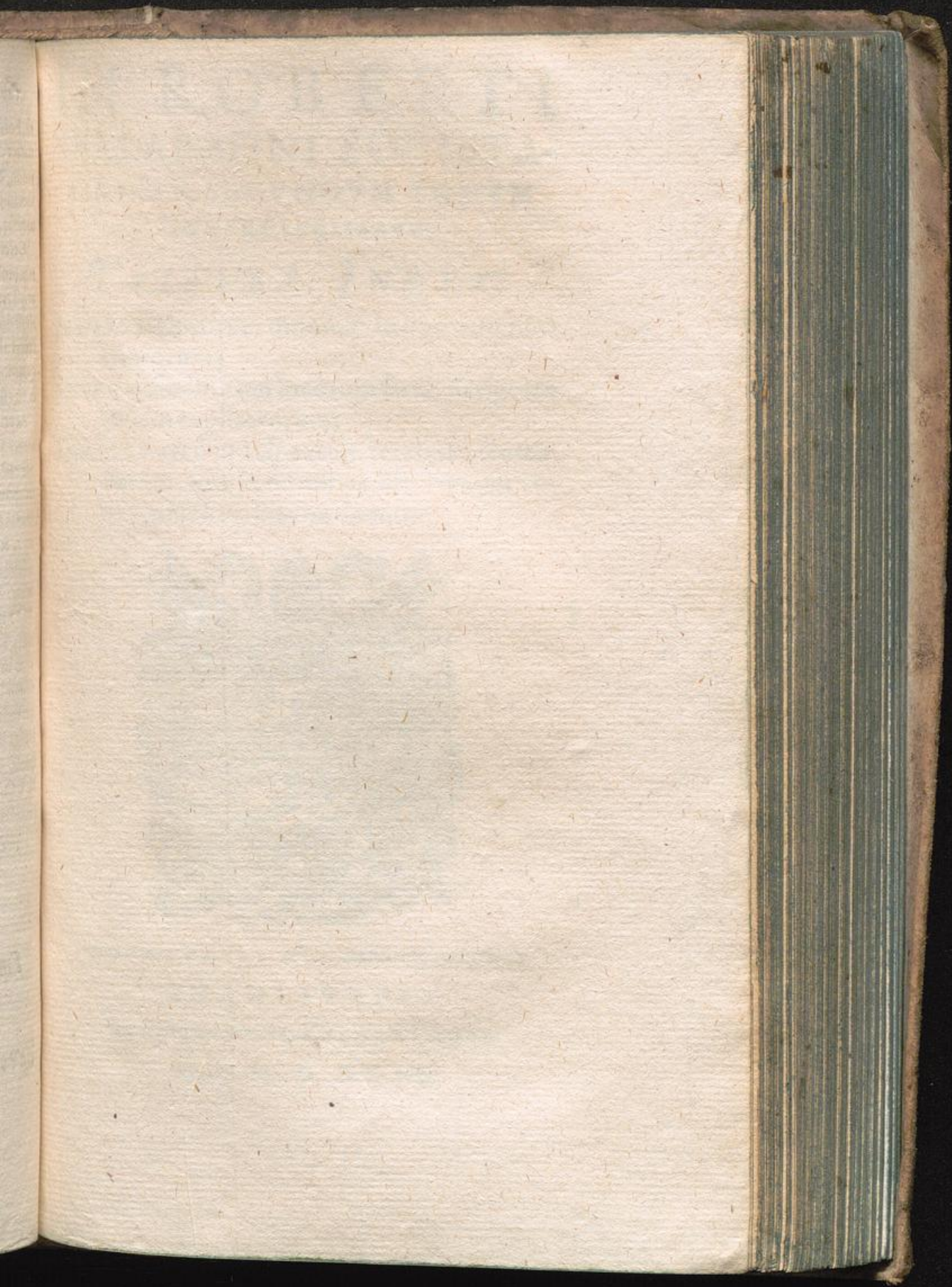
Faint, illegible text in the upper section of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

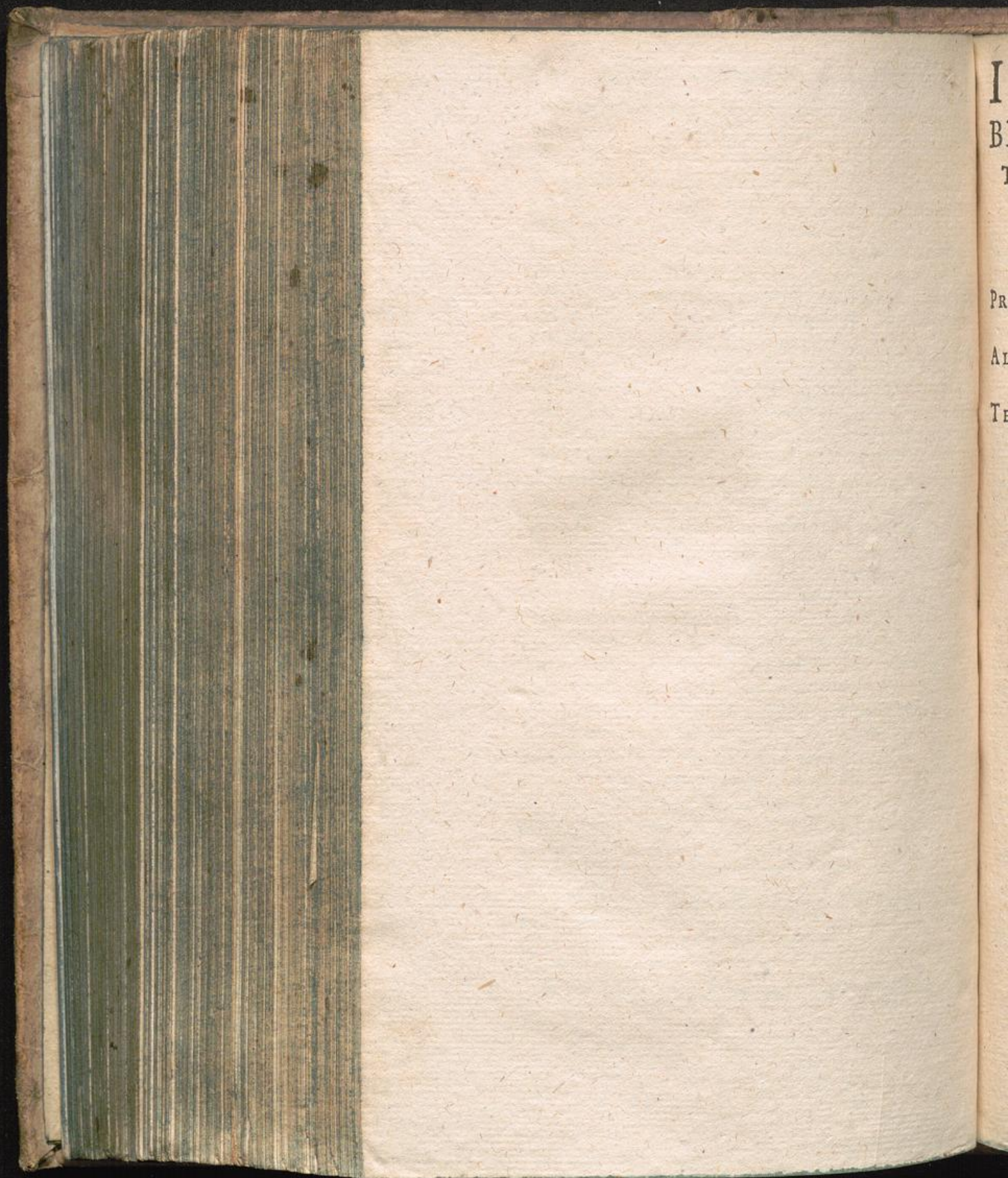
Second section of faint, illegible text, continuing the bleed-through from the reverse side.

Third section of faint, illegible text.

Fourth section of faint, illegible text.

Fifth section of faint, illegible text.

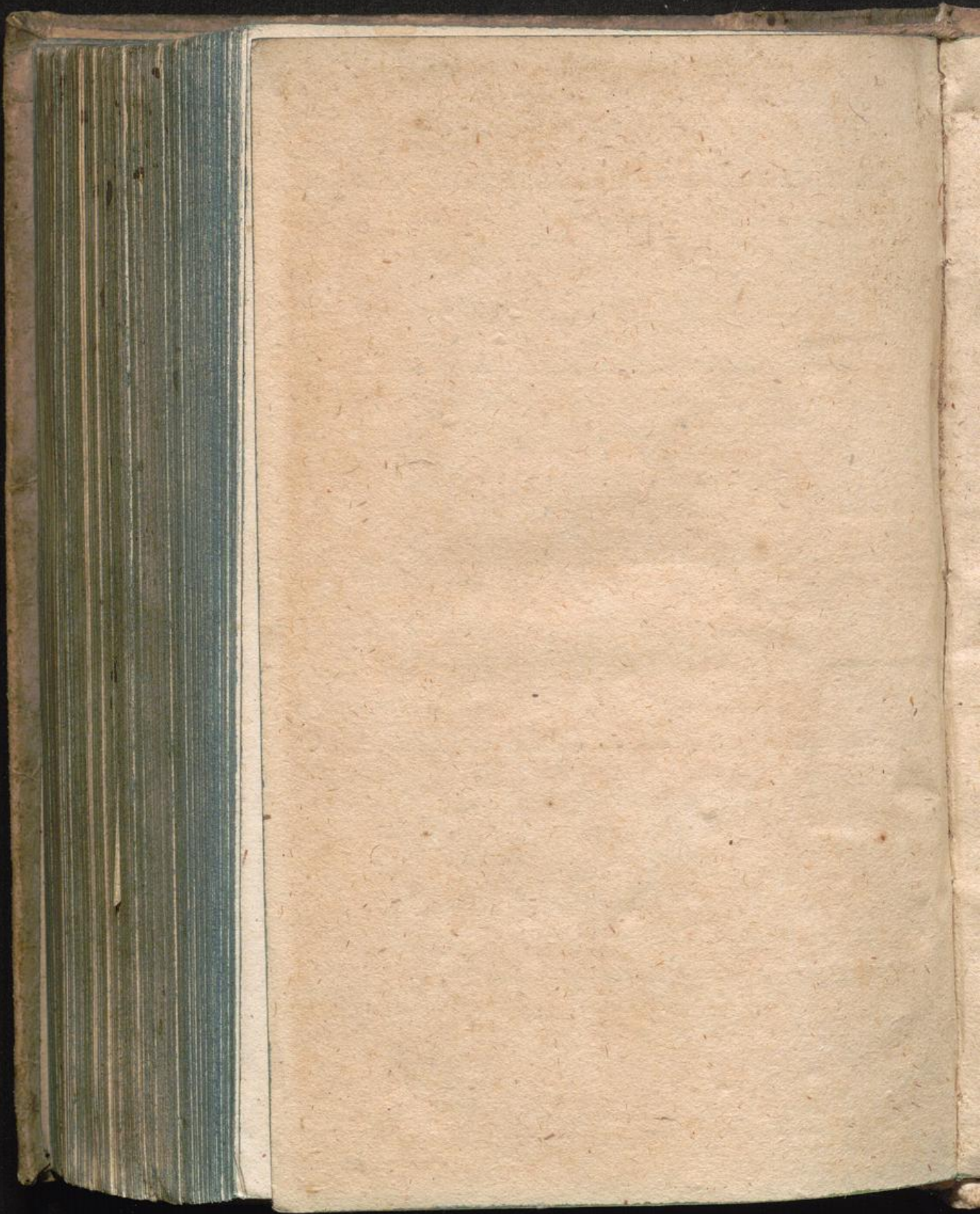
I
B
T

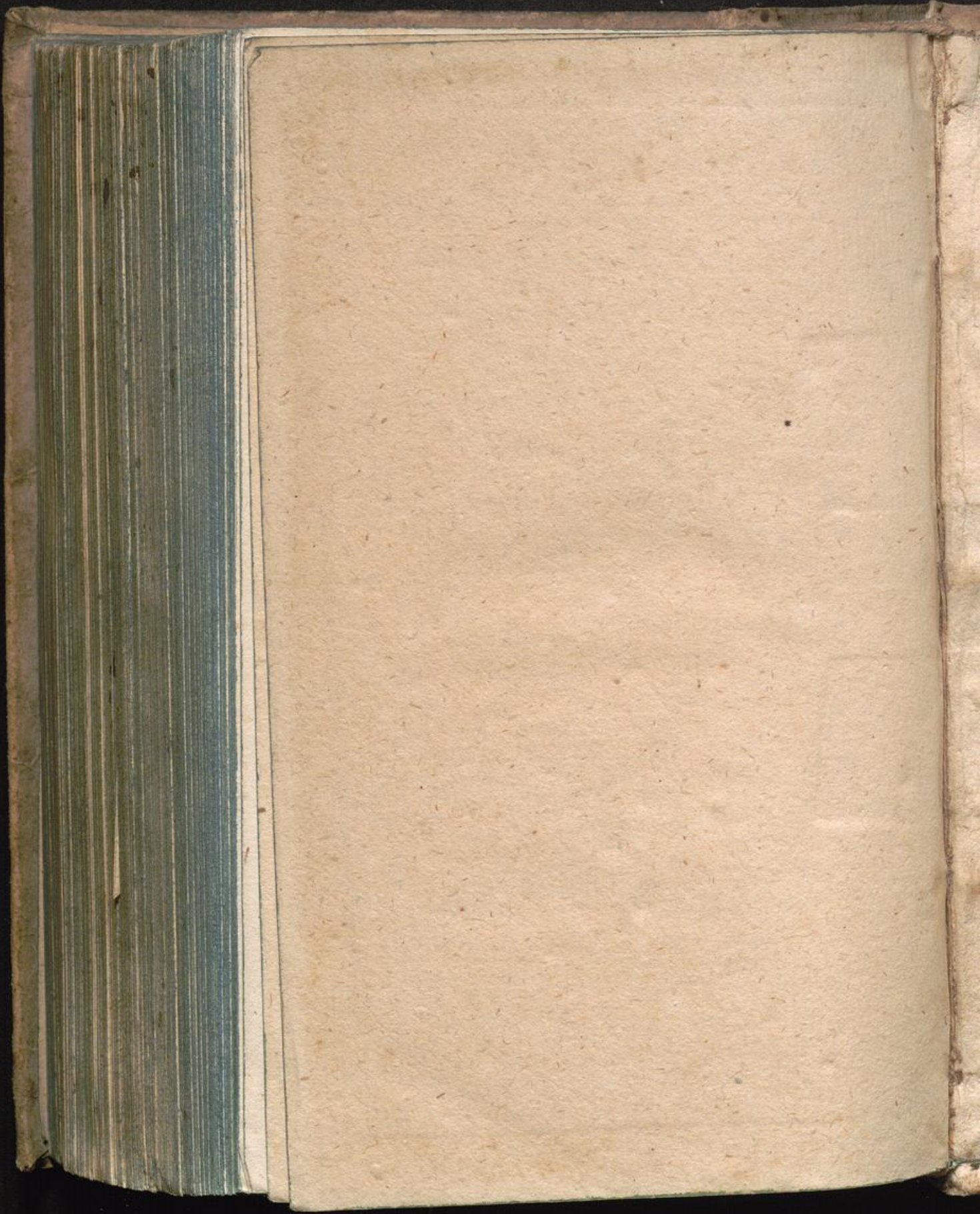
PR

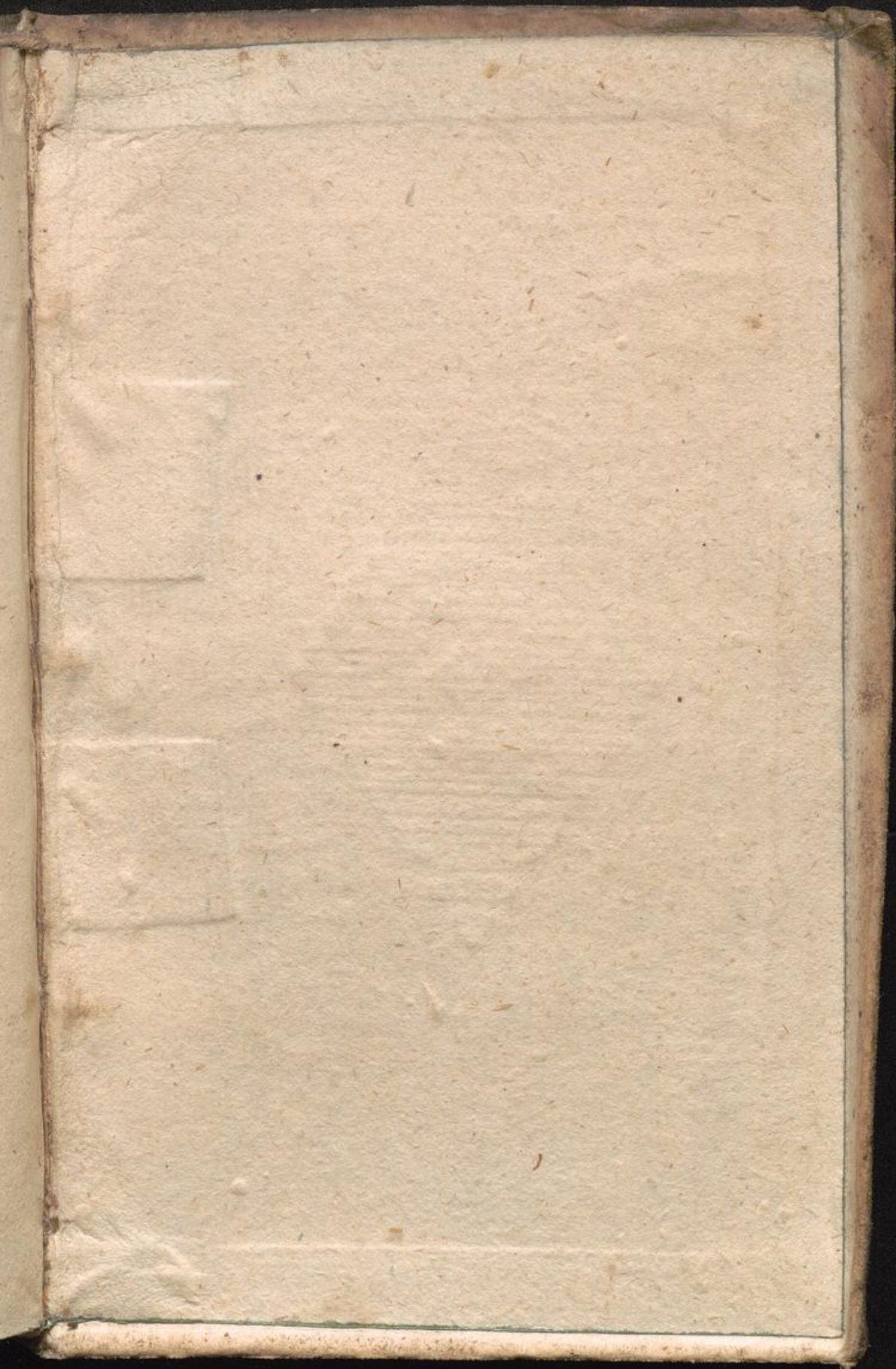
AL

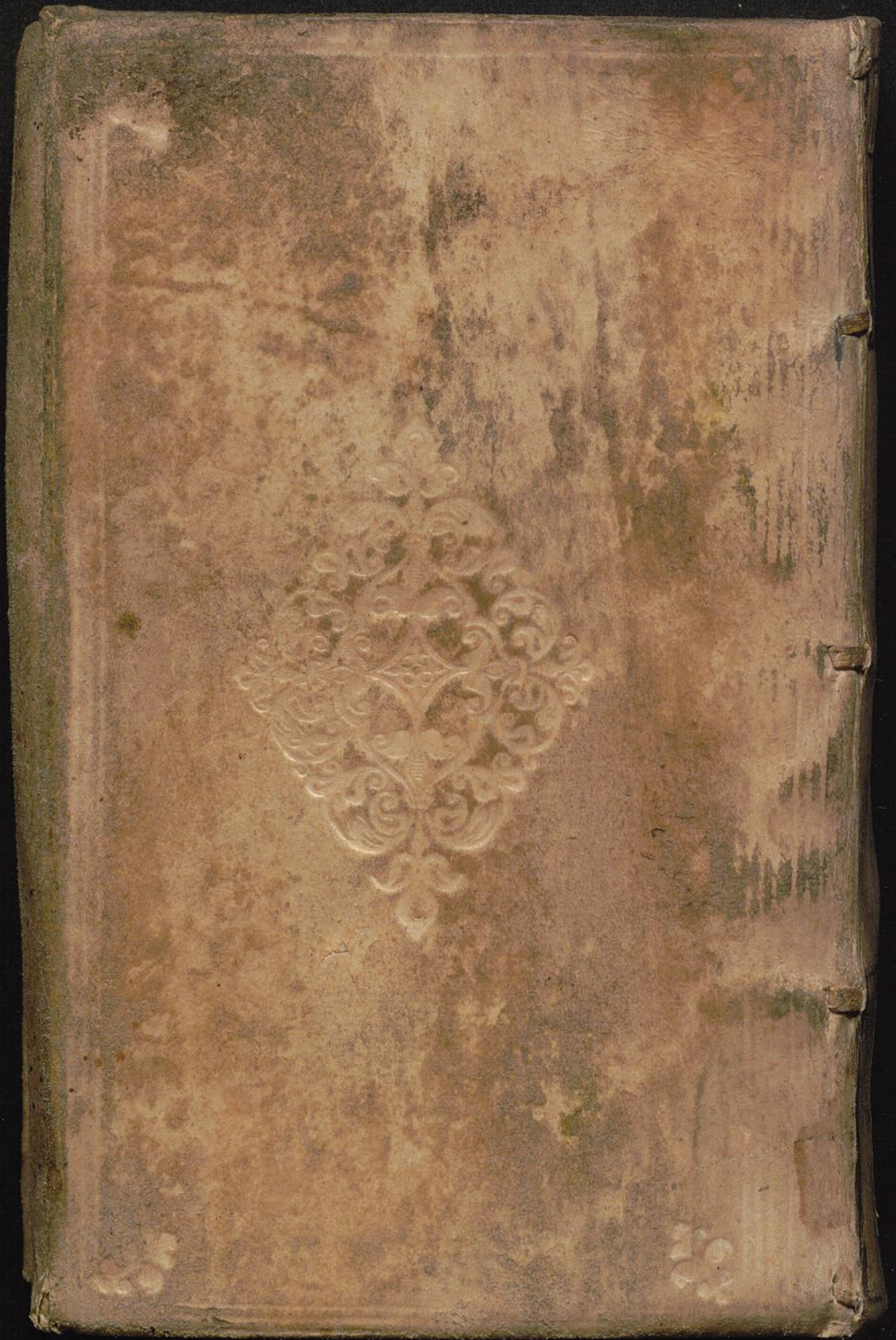
TE

Bellarmin

2. T. 5. 5.

II 4, 5

Th
1707
5